

escultura

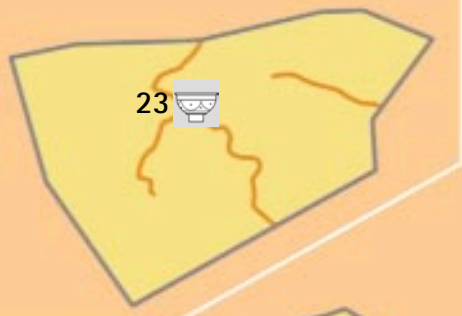

Patrimoni de Guissona

PLÀNOL DE LOCALITZACIÓ

ESCULTURA

23

GUARDA-SI-VENES

GUISSONA

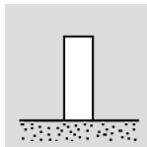
- 22. Fornícula Sant Roc a l'Ateneu
- 23. Pica beneitera Mas d'en Porta
- 24. Mare de Déu de les Neus Guarda-si-venes
- 25. Taula altar ermita de Sant Antoni
- 26. Fust ermita Sant Pere dels Pastors
- 27. Pica beneitera de Sant Pere dels Pastors
- 28. Decoració capella Sant Felip Neri
- 29. Decoració església Santa Maria
- 30. Piques beneiteres església Santa Maria
- 31. Fonts interior església Santa Maria
- 32. Imatge Santa Llúcia
- 33. Virtuts teològals capella Sant Plàcid
- 34. Rellus capella Sant Plàcid
- 35. Grup escultòric figura femenina jacent capella Sant Isidre
- 35. Figura masculina jacent
- 36. Rellu exèquies fúnebres
- 37. Ossari amb Anunciació
- 38. Verge del Roser fonts del poble
- 39. Làpida bisbe fra Josep Voltas església de Santa Maria
- 40. Làpida bisbe fra Sebastià de Vitoria de Emparán y de Loyola
- 41. Fragments retaules atribuïts a J. Ribera
- 42. Fragments retaule atribuïts a Pau Sunyer
- 43. Conjunt relleus atribuïts a Joan Grau
- 44. Fragments retaules i altres elements
- 45. Conjunt reliquiari
- 46. Pica beneitera
- 47. Verge del Claustre

- 1. Fita terme amb l'escut de Guissona
- 2. Basament fita terme de Sant Romà
- 3. Base creu terme entre Guissona-Massoteres
- 4. Base creu terme plaça Mil-lenari
- 5. Nus creu terme plaça Vell Pla
- 6. Pilaret Sant Antoni de Pàdua
- 7. Creu terme de Condomines
- 8. Pilaret Sant Antoni Abat
- 9. Verge de la Salut
- 10. Decoració escultòrica Obra Fluvià
- 11. Conjunt fragments arquitectònics Obra de Fluvià
- 12. Decoració escultòrica fonts de la vila
- 13. Capitell casa Adela
- 14. Decoració escultòrica ca l'Eril
- 15. Crist mort ca l'Eril
- 16. Fornícula cal Vilalta
- 17. Fornícula ca l'Estadella
- 18. Fornícula cal Malta
- 19. Sant Magí
- 20. Capelleta cal Guardiola
- 21. Fornícula cal Tarragó
- 22-27. (Icons: fountain, well, etc.)
- 28. (Icon: fountain)
- 29-47. (Icons: fountain, well, etc.)
- 48. Retaule Verge del Claustre
- 49. Panteons i enterraments diversos
- 50. Creus forja
- 51. Cenotafi de Joan Blanch
- 52. Esteles discoïdals
- 53. Sant Joan Evangelista
- 54. Cap de Verge
- 55. Parella de lleons
- 56. Sarcòfag pedra amb l'Anunciació
- 57. Sarcòfag pedra
- 58. Fragment escultòric sepulcre
- 59. Creu de terme
- 60. Creu de pedra
- 61. Escultura Sant Monjo
- 62. Fragment sepulcre
- 63. Piques diverses
- 64. Figureta Verge amb el Nen
- 65. Representació Crist crucificat
- 66. Representació Crist crucificat
- 67. Creus de ferro
- 68. Fragment decoració arquitectònica
- 69. Conjunt fragments arquitectònics

FITA DE TERME AMB L'ESCUT DE GUISSONA

Nucli: Guissona
Distància des de Cervera: 15 km
Accés: Carrer per a vianants
Indret: Dins el nucli urbà, a la plaça Bisbe Benloch, 1, dins les dependències de l'Ajuntament

Tipologia: Fita de terme
Època: S. XVII
Estil: Popular
Estat de conservació: Bo
Interès: Alt

UTILITZACIÓ

Original: Civil/Senyal jurisdiccional
Actual: Decoratiu

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Fita de terme originària, segons Santaèulària, de la vinya d'en Crispí, conservada al vestíbul de l'Ajuntament. Aquest molló es correspon a un bloc monolític més o menys prismàtic que mesura 30 per 40 per 180 cm. En una de les cares hi trobem gravada la representació més antiga conservada de l'escut de la població. Sota seu hi apareix inscrita la data de 1608. Es tracta d'un escut de forma irregular que es podria considerar una derivació de l'escut quadrilong o modern en la varietat francesa. Així, en la part inferior presenta els angles arrodonits i una punta en ogiva al centre. En la part superior hi trobem dues concavitats simètriques que s'uneixen en una medalla circular. En el camper hi apareixen tres faixes onades, i per sobre, una creu grega. Aquest escut no presenta cap tipus de timbre. Tot i que la forma no es correspon a la que es va adoptar en fixar definitivament l'escut de la vila, sí que presenta les mateixes càrregues en el camper i en la mateixa quantitat. Curiosament, en representacions posteriors quedà demostrat que no es tractava d'una evolució tancada, ja que hi mancaven elements que s'han recuperat en el blasó actual (vegeu fitxa corresponent als safareigs i al

Visió general de la fita de terme, on es pot apreciar el seu acabat tosc, tan sols desbastat

nus de la creu de terme del Vell Pla). En qualsevol cas, aquesta peça pren gran rellevància pel seu valor simbòlic com a primera representació conservada de l'escut de la població.

NOTES COMPLEMENTÀRIES

Detall de l'escut de Guissona, especialment destacat pel fet de tractar-se de la representació més antiga del blasó local

La presència d'elements per senyalitzar la propietat, els canvis de jurisdicció o simplement per informar de les distàncies, com a mers indicadors, es remunta ja a l'antiguitat clàssica. En algunes ocasions aquests elements, a part de la vessant més estricament pràctica, podien prendre un ús més simbòlic o fins i tot religiós. Així doncs, als simples mollons s'hi podien incorporar imatges de culte, de manera que esdevenien petits altars. Aquests podien tenir un desenvolupament més o menys sofisticat, des de monticles de pedres fins a la tipologia escultòrica dels Hermes. La implantació del cristianisme suposà la substitució dels símbols pagans per d'altres d'adaptats a la nova religió. Aquest canvi implicà, a poc a poc, la generalització de les creus en fites terminals o en altres espais considerats com a límits. Tradicionalment, les cruïlles o els límits eren considerats punts especialment vulnerables, on la guia o la intervenció divina era més rellevant. Aquests elements, per tant, presentaven una funció apotropaica i indicadora. Una altra funció que no es pot obviar és que recordaven als observadors la presència divina arreu, invitant a la pregària i a la rectitud. Tot i la generalització de les creus en les fites, van sobreviure, també, aquelles que presentaven un caràcter exclusivament laic. En aquest cas, presentaven tan sols dades geogràfiques o de confrontació de municipis.

BIBLIOGRAFIA

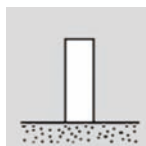
- AA.VV., *Guissona: terra i gent. Àlbum amb cromos col·leccionables*. Guissona 2005.
CAMPS, Eduard – SANTAÈULÀRIA, Joan, *Guissona*. Guissona 1982, ps 202, 425-426, 672.
DIVÍ, C. – GARGANTÉ, M. – OLIVA, J. – RIVERA, F. X. – ROS, J. – VERDÉS, P., *Inventari del patrimoni arqueològic, arquitectònic i artístic de la Segarra* Volum VI Torrefeta i Florejacs. Guissona 2010.

BASAMENT DE LA FITA DE TERME DE SANT ROMÀ

Nucli: Guissona
Distància des de Cervera: 16,7 km
Accés: Camí sense asfaltar
Indret: A 350 metres del nucli urbà prenent el carrer dels Reguers (camí del cementiri). S'ha de creuar la carretera L-313
Localització: LN 41.795794, -LE 1.289716

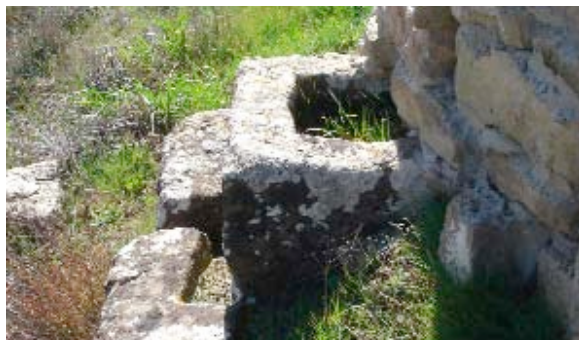

Tipologia: Creu de terme
Època: Segle XII
Estat de conservació: Dolent
Interès: Baix

UTILITZACIÓ

Original: Civil/Senyal jurisdiccional
Actual: Civil/Senyal jurisdiccional

DESCRIPCIÓ TIPO LòGICA

En aquesta imatge es pot veure com la base de la creu es troba afectada per la construcció d'una tanca de pedra que li passa per sobre i pels desprendiments de terres que n'han afectat el suport

Base de creu de terme conservada en molt mal estat, formada per un graó i la base de la mateixa creu. El graó parcialment desmuntat està format per dues pedres amb un encaix central concebut per allotjar-hi i fixar-hi la peça superior. El cub està format d'un sol bloc de 55 per 22 de costat, amb una cavitat central de forma quadrada de 27 per 27 cm pensada per encabir-hi l'eix vertical. Es desconeix el moment en què el fust, el nus i la mateixa creu van desaparèixer. Actualment aquesta peça es troba en molt mal estat afectada per la construcció d'un mur modern que delimita una finca i que la cobreix parcialment. Per altra banda, a causa del rebaix progressiu del nivell del camí amb què limita, actualment, es troba al límit d'un petit marge de terra que ha anat cedint progressivament. El moviment de terres ha provocat que el graó quedés desfalc, la qual suposa, la separació de les dues pedres que formen la grada.

NOTES COMPLEMENTÀRIES

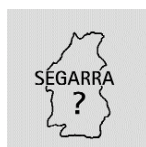
No es disposa d'informació documental o estilística

que permeti acotar cronològicament aquesta peça. Tot i això, per la seva ubicació al costat de l'ermita de Sant Romà, on confrontaven els termes de Rubiol i de Guissona, podem apuntar que la seva cronologia es situaria entre els segles XI i XVI, quan aquest nucli quedaria absorbit per Guissona.

BIBLIOGRAFIA

- CAMPS, Eduard - SANTAELÙÀRIA, Joan, *Guissona*. Guissona, 1982, ps. 125-126, 132.

BASE DE LA CREU DE TERME ENTRE GUISSONA I MASSOTERES

Nucli: Guissona
Distància des de Cervera: 17,6 km
Accés: Carretera
Indret: A 1,1 km del nucli urbà per la carretera LV3113 en direcció a Massoteres
Localització: LN 41.793884 -LE 1.305614

Tipologia: Creu de terme
Època: Finals del s. XX
Estat de conservació: Bo
Interès: Baix

UTILITZACIÓ

Original: Civil/Senyal jurisdiccional
Actual: Civil/Senyal jurisdiccional

DESCRIPCIÓ TIPO LòGICA

En el punt on confronten els termes de Guissona i Massoteres hi trobem una creu de terme de factura moderna. Aquesta peça es troba situada a l'enclavament original aprofitant un esglaonat de pedra amb tres nivells segurament antic. És possible que també el fust octagonal fos una peça reaprofitada. En el nus actual, amb vuit cares, s'hi pot apreciar la representació dels quatre evangelistes, dels escuts de les viles limítrofes i dos motius al·lusius a l'Església. La creu que corona el conjunt presenta una decoració

Creu de terme moderna per la qual s'aprofità un esglaonat antic i probablement també el fust

lobulada i un acabat floral i serveix per allotjar-hi la Verge amb el Nen en direcció a Guissona, i Crist Crucificat, mirant cap a Massoteres. Les diferents figuracions del nus i la creu parteixen dels elements tradicionals en aquest tipus de representacions. Així mateix, tot i una marcada abstracció, s'hi pot veure una empremta medievalitzant.

NOTES COMPLEMENTÀRIES

Després del seu robatori, la creu va ser restituïda més o menys com l'original per l'escultor Ramon Ribera, de Guissona, vers l'any 2010. Resulta més confusa la datació del fust d'origen dubtós i sobretot de l'esglaonat. Aquesta part podria ser més antiga, ja que pels acabats i l'aspecte es podria assemblar amb els de la plaça Vell Pla i del Mil·lenari, que tampoc no presenten una cronologia clara.

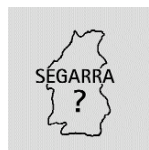
Imatge de la creu de terme actual on es pot apreciar que l'única peça antiga és una part del basament

trobem una figuració de l'escut de Guissona, cap a l'oest i mirant a la població; un emblema papal a la banda oposada i mirant a Sant Pere; les creus del calvari en relació amb el , a la banda sud, i l'escut dels pares paüls, que van fundar el seminari, cap al nord, on es trobava l'edifici.

BIBLIOGRAFIA

SANTAEULÀRIA, Joan, *Història gràfica de Guissona*, Vol. III. Guissona, 1999, ps. 115.

BASE DE LA CREU DE TERME DE LA PLAÇA DEL MIL·LENARI

Nucli: Guissona
Distància des de Cervera: 15 km
Accés: Carretera
Indret: Dins el nucli urbà, a la plaça del Mil·lenari

Tipologia: Escultura
Època: Finals del s. XX
Estat de conservació: Bo
Interès: Baix

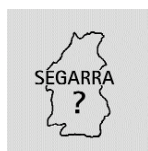
UTILITZACIÓ

Original: Civil/Senyal jurisdiccional
Actual: Religios/Decoratiu

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Creu de terme moderna ubicada a la plaça del Mil·lenari en l'últim quart del segle XX. Quan es va col·locar la creu a la plaça es reaprofità la base de la creu que existia a la cruïlla entre Guissona i Bellvei. Es tracta d'una peça prismàtica de vuit costats, de cronologia incerta. Aquest element es disposà sobre un esglaonat modern de dos nivells, també octagonal. El fust, el nus i la creu superior són peces modernes, realitzades per Ramon Ribera Llordés. La tija de la creu està formada per un prisma de quatre cares amb les arestes rebaixades a certa distància de la part superior i inferior de manera que esdevé octavat. El nus, delimitat per un cordó semicircular per sobre i per sota, presenta una forma piramidal de quatre costats invertida i truncada en la part baixa i dona pas a una creu de pedra sense decorar. En les diverses cares del nus hi

NUS DE CREU DE TERME DE LA PLAÇA VELL PLA

Nucli: Guissona
Distància des de Cervera: 15 km
Accés: Via urbana
Indret: Dins el nucli urbà, a la plaça Vell Pla

Tipologia: Creu de terme
Època: Segle XVII
Estil: Barroc
Estat de conservació: Bo
Interès: Alt

UTILITZACIÓ

Original: Civil/Senyal jurisdiccional
Actual: Civil/Element d'interès escultòric

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Nus de creu de terme procedent de Mas d'en Porta donada pels seus propietaris a l'Ajuntament de Guissona pels volts de 1936. No es disposa d'informació respecte a la ubicació original d'aquesta peça. Actualment, es troba ubicada a la plaça del Vell Pla en un muntatge elaborat l'any 1975 sobre un esglaonat, un fust i un nou nus modern, i en relació amb una creu de terme barroca procedent del cementiri de Guissona (vegeu fitxa corresponent).

Es tracta d'una peça octogonal delimitada per sobre per un cordó semicircular i per sota amb una base motllurada que presenta decoració en relleu en les vuit cares. A partir de la distribució dels motius es pot establir una jerarquia entre les diferents representacions, amb una alternança entre els motius principals i els secundaris. En una de les cares principals, hi podem veure una representació del blasó de Guissona seguint la forma d'un escut quadrilong francès. El camper de

Diverses cares de la creu de terme barroca, que forma part del conjunt que trobem actualment a la plaça Vell Pla

l'escut no presenta la creu grega sinó, tan sols quatre faixes en zig-zag. Aquest element es troba timbrat per dues volutes en disposició simètrica, i per sobre, un botó semiesfèric. Sota l'escut hi trobem una cartel·la amb la data de col·locació d'aquesta peça en el seu context original: 1685. Aquesta cartel·la es troba envoltada per dos parells de cintes que formen volutes als laterals. Actualment aquesta cara es troba mirant al portal de l'Àngel. En la seva ubicació original aquesta part també es devia trobar encarada a la població.

Girant en el sentit de les agulles del rellotge i deixant de banda els motius secundaris, hi trobem la figuració d'un motiu religiós, que, per tant, no faria referència a cap població. Es tracta d'una representació de les *Arma Christi*. En aquest cas, la lectura de la imatge resulta complexa per culpa de l'estat de conservació, ja que la cara es troba totalment coberta per líquens que n'afecten la comprensió. Tot i això podem veure que el motiu central és una corona d'espines on s'entrecreuen dues vares en aspa. Una d'elles es podria correspondre a la llança que emprà Longí. L'altra, de més difícil lectura, es podria correspondre o bé amb la vara i l'esponja usades per donar vinagre a Crist a la creu o bé amb un flagell usat durant el seu escarni. Per sota d'aquests elements hi trobem un quart motiu de menors dimensions i de difícil identificació. Podem aventurar, però, que es podria tractar dels claus o un altre element, com sol ser habitual en la representació d'aquest tema iconogràfic.

Seguint el sentit de la circulació ens trobem amb la representació d'un altre escut. Seguint la lògica pròpia per a les creus de terme, en aquest cas hi hauríem de trobar la representació del blasó corresponent a la població que confrontava amb Guissona. Aquesta cara del nus, però, actualment es troba encarada vers el nord i totalment coberta de líquens, de manera que la

seva interpretació pot resultar confusa. Tot i això, es pot intuir el motiu representat. Segons que sembla, presenta també un escut quadrilong francès, amb el mateix tipus de timbre i sense cap cartel·la en la part baixa. Curiosament, en el camper de l'escut no hi trobem cap referència a una població veïna sinó, que hi apareixen de nou les faixes en zig-zag que identifiquen Guissona.

En la cara següent hi podem veure la representació d'un motiu de caràcter gairebé anecdòtic. Es tracta d'una composició vegetal a base de fruits i per tant, sense un significat evident. En les parts que s'han considerat com a secundàries s'hi pot veure la figuració en cada cas d'un cap de querubí alat i, per sobre, una roseta.

En conjunt es pot considerar aquest nus com una producció de tipus popular i sense grans pretensions. Tot i això resulta evident cert interès, sobretot en les cares secundàries, per aconseguir una representació amb certa volumetria. Cal destacar, però, la curiositat que en les dues cares oposades es presenta el mateix escut. Per tant, que no facilita cap informació sobre la ubicació original de la peça ni els termes que hauria confrontat.

BIBLIOGRAFIA

- AA.VV., *Història Gràfica de la Segarra*. Cervera 2001, p. 204.
- CAMPS, Eduard – SANTAELÀRIA, Joan, *Guissona*. Guissona 1982, ps. 7, 425-426.
- DUCHET-SUCHAUX, Gaston - PASTOUREAU, Michel, *Guia iconogràfica de la Bíblia y los Santos*. Madrid 1996, ps. 50-51.
- Enciclopèdia Catalana, Escut [en línia].
<<http://www.enciclopedia.cat/enciclop%C3%A8dia/gran-enciclop%C3%A8dia-catalana/EC-GEC-0229973.xml?s.q=escut>> [2013].
- SANTAELÀRIA, Joan, *Història gràfica de Guissona*, Vol. I. Guissona 1999, ps. 86-87 i 107.

PILARET DE SANT ANTONI DE PÀDUA

Nucli: Guissona

Distància des de Cervera: 15,6 km

Accés: Camí sense asfaltar

Indret: Carretera L-313, km. 16 en direcció a Ponts en un camí a l'esquerra

Localització: LN 41.795072, - LE 1.276608

Tipologia: Creu pedró

Època: Primer quart del segle XX

Estil: Popular

Estat de conservació: Bo

Interès: Baix

UTILITZACIÓ

Original: Religios/Culte
Actual: Religios/Culte

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Estat actual del pilaret després d'haver estat restaurat en resposta a les accions vandàliques

Creu pedró en forma de pilaret d'obra pensat per acollir-hi una fornícula amb una imatge. Aquest element es troba situat seguint una paret de marge i té una funció similar a una creu de terme, amb la seva vessant religiosa reforçada, ja que inclou una petita capella. La part frontal està formada per un bloc monolític, mentre que les altres cares estan fetes amb pedres irregulars. En conjunt, el pilar mesura 2,10 m i presenta una base àmplia de 90 cm que es va reduint progressivament fins a arribar a la part alta. El nínxol, en la part superior, es troba protegit de l'aigua per un petit ràfec format per una totxana, i l'obertura presenta una reixa de ferro de factura moderna. En l'interior s'hi poden observar les traces d'una porta de fusta i restes de trencadís de vidre. Podem pensar que una actuació vandàlica hauria portat el seu propietari a posar-hi la reixa actual. Així mateix, podem suposar el que la imatge present actualment en la fornícula no seria l'original. Actualment el nínxol és ocupat per una representació senzilla de Sant Antoni de Pàdua duent el Nen en braços. Per sota d'aquest element hi trobem la presència d'una placa de marbre on figura la inscripció "Fundador Bautista Puig 1925". En la part superior, el pilaret es troba coronat per una creu de ferro sostinguda amb un pinacle de ciment.

BIBLIOGRAFIA

- DIVÍ, C. - GARGANTÉ, M. - OLIVA, J. - RIVERA, F. X. ROS, J. - VERDÉS, P., *Inventari del patrimoni arqueològic, arquitectònic i artístic de la Segarra*. Volum VI *Torrefeta i Florejacs*. Guissona, 2010, p. 266.

CREU DE TERME DE CONDOMINES

Nucli: Guissona

Distància des de Cervera: 18,3 km

Accés: Camí sense asfaltar

Indret: Carretera L-314 km. 2n camí a l'esquerra

Localització: LN 41.813423 - LE 1.278475

Tipologia: Fita de terme

Època: Inicis del segle XX

Estil: Historicista

Estat de conservació: Dolent

Interès: Baix

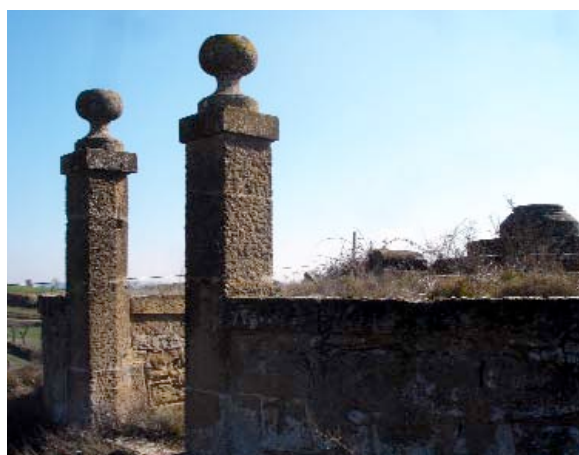

UTILITZACIÓ

Original: Religios/Culte

Actual: Civil/Element d'interès escultòric

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Fotografia actual on es pot veure l'accés i l'estat actual d'abandó que presenta el recinte de la Creu de Condomines

Recinte circular de grans dimensions delimitat per un mur d'obra d'un metre d'alçària. Aquesta paret presenta una obertura flanquejada per dos pilars que sobresurten del mateix llenç. Aquests dos elements verticals, que serveixen per donar monumentalitat a l'accés i a tot el conjunt, es troben delimitats per la part superior per una llosa plana quadrangular que sosté un element globular. Des de l'entrada, mitjançant unes escales de pedra, s'accedeix a l'interior del recin-

Imatges d'una part del fust i del nus originals de la creu, tirats entre esbarzers, i altres fragments del monument

Fotografia del conjunt, de principis de segle, abans que la creu fos destruïda per un llamp (Jordi Guixé)

te, en forma de túmul artificial, que culmina amb el basament de la creu. Es tracta d'un basament circular esglaonat, format per la superposició de tres cilindres de diferents diàmetres. Culminant el conjunt actual hi trobem la base de la creu formada per una peça monolítica cilíndrica que, a partir de certa altura comença a reduir-se de diàmetre a partir d'una sèrie de motlures fins a acabar amb un cordó circular. La resta de l'estructura fou destruïda per un llamp a principis de segle. Tot i això, es conserva una fotografia de primers de segle on es pot contemplar la creu i diversos fragments escampats pel recinte. A partir d'aquests fragments podem saber que aquesta peça presentava un fust de secció quadrada amb columnes embegudes als quatre costats,

respectant, però, les cantonades. Es tractaria, doncs, d'un fust de clara inspiració romànica. Segons podem observar en la fotografia i per les traces conservades, el nus era una peça cilíndrica delimitada amb motlures per sobre i per sota, on figurava en relleu la data de

Fotografia del conjunt, de principis de segle, abans que la creu fos destruïda per un llamp. Foto: Jordi Guixé

col·locació de la creu. En la part conservada d'aquest element s'hi pot observar encara l'any 1916. Finalment, el conjunt es trobava coronat per una creu llatina de pedra sense decorar.

NOTES COMPLEMENTÀRIES

Segons una tradició popular en aquest enclavament ja s'hi havia col·locat una creu amb anterioritat, però també havia estat destruïda per un llamp.

PILARET DE SANT ANTONI ABAT

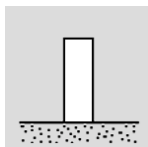
Nucli: Guissona

Distància des de Cervera: 13,4 km

Accés: Camí sense asfaltar

Indret: A 200 metres del nucli urbà seguint el camí que segueix el passeig de la Fonteta, a la vinya del Barceló

Localització: LN 41.776169 - LE 1,282783

Tipologia: Creu pedró

Època: Segle XVIII

Estat de conservació: Bo

Interès: Baix

UTILITZACIÓ

Original: Religiós/Culte

Actual: Religiós/Culte

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Oratori en forma de pilar on trobem un mosaic de ceràmica amb la representació de Sant Antoni Abat

A la cantonada de la paret de marge que limita la vinya del Barceló i que ressegueix part del camí que va de Guissona a Torrefeta hi trobem un monòlit de pedra 133 cm d'alçària per 79 d'amplada i amb un gruix de 38 cm, amb una fornícula excavada que conté la imatge de Sant Antoni Abat. El nínxol es troba protegit per la reixa de ferro original i per una segona reixa més moderna i de forats més petits. La peça presenta un coronament apuntat però treballat de manera matussera. En l'espai just per sobre la fornícula hi trobem una creu incisa. El bloc es veu coronat per una petita creu llatina fletxada de ferro.

La imatge del sant és presentada en un mosaic de rajoles de 55 per 44 cm que mostra el sant eremita enmig d'un paisatge natural caracteritzat per unes roques a la banda dreta i una petita edificació al fons, a l'esquerra. Les roques són una clara referència a la seva fugida al desert, mentre que l'edifici s'ha de relacionar amb el cenobi que formà junt amb els seus deixebles. Sant Antoni apareix figurat com un vell amb barba blanca i una mirada lúcida que dirigeix directament a l'espectador. Es presenta vestit amb l'hàbit de

La imatge del sant és presentada en un mosaic de rajoles de 55 per 44 cm que mostra el sant eremita enmig d'un paisatge natural caracteritzat per unes roques a la banda dreta i una petita edificació al fons, a l'esquerra. Les roques són una clara referència a la seva fugida al desert, mentre que l'edifici s'ha de relacionar amb el cenobi que formà junt amb els seus deixebles. Sant Antoni apareix figurat com un vell amb barba blanca i una mirada lúcida que dirigeix directament a l'espectador. Es presenta vestit amb l'hàbit de

l'orde de Sant Antoni, és a dir, una túnica austera i caputxa, i porta amb la mà esquerra una gaiata amb una campaneta, mentre aixeca la mà dreta. Aquest gest serveix per reforçar l'expressivitat de la seva mirada. Tal com és habitual en aquest sant, a la vora, als seus peus, hi trobem la presència d'un porc que fa referència a una tradició respecte al seu aïllament al desert. El conjunt de la representació es troba coronat per un voraviu blau que en la part inferior es duplica i deixa lloc per una franja blanca on apareix una inscripció amb el nom del sant. En conjunt, podem dir que es tracta d'una representació de vocació naturalista però més aviat modesta, que, malgrat tot, compleix la funció desitjada.

BIBLIOGRAFIA

- DUCHET-SUCHAUX, Gaston - PASTOUREAU, Michel, *Guía iconográfica de la Biblia y los Santos. Madrid*, 1996, ps. 26-27.
- SANTAELÀRIA, Joan, *Història Gràfica de Guissona*, Vol. III. Guissona, 1999, p. 76.

VERGE DE LA SALUT

Nucli: Guissona
Distància des de Cervera: 15 km
Accés: Via urbana
Indret: Font de la Salut
Localització: LN 41 ° 47.782 - LE 1° 16.565

Tipologia: Font
Època: Segle XVIII
Estil: Popular
Estat de conservació: Bo
Interès: Baix

UTILITZACIÓ

Original: Civil/Font
Actual: Civil/Font

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Font de la Salut en l'estat actual

Representació de la Verge de la Salut amb el Nen en un mosaic de rajoles de 27 per 45 cm situat en una fornícula a la Font de la Salut. El conjunt ribetejat en

Mosaic de la Verge de la Salut present a la fornícula de la font

amb l'esquerra el nen Jesús. Aquest, al seu torn es presenta assegut amb les cames encreuades sobre el braç de la seva mare. Ell recolza la mà esquerra sobre la seva falda mentre sosté amb la dreta una petita creu daurada.

La Mare de Déu apareix duent una corona ducal sobre d'un vel blanc. Aquest element li cau suaument sobre les espatlles i endarrere, i deixa veure l'arrancada del cabell, que serveix per contornejar el seu rostre. La Verge vesteix una túnica verda cenyida per una corda daurada i una capa blava lligada sota el coll amb un fermall. Per sota el vestit es poden veure lleugerament els peus de Maria amb sabates negres. La túnica presenta una decoració reticulada, amb brodats daurats sobre el tors. En cadascun dels encreuaments hi mostra una estrella. La capa presenta també un ribetejat amb el mateix color. El nen Jesús, per la seva banda, duu una túnica blanca fins als peus decorada amb un estampat en forma de roses morades. Tot i la complexitat del suport, esdevé una representació de certa qualitat pel que fa a la representació de la vestimenta i el seu plegat amb un correcte ús dels ombrejats. Aquesta imatge pren una dimensió gairebé monumental ja que mostra els dos personatges amb una gran dignitat i en actitud seriosa.

Aquest mosaic s'ubicà a la fornícula quan el conjunt de la Font de la Salut rebé l'aspecte actual, l'any 1773. En aquest moment es dona a la font la forma de barca, situant les escales d'accés a la part que podríem assimilar a la proa. Des de les escales s'accedeix a la pica de la font i al banc continu que recorre tot el conjunt. La fornícula es troba allotjada en un monòlit de pedra amb acabament superior semicircular de 157 cm d'alçària, 100 d'amplada i 25 de gruix. Aquesta peça on trobem el nínxol esdevé en si mateixa i de manera aïllada, gairebé com una creu pedró. Per sota de la imatge de la Verge, molt desgastada, hi apareix una cartel·la on es poden veure les traces d'una inscripció amb el moment de reforma del conjunt. Per sota hi apareixen pròpiament els brolladors. Aquesta font dis-

posa de amb tres canelles tubulars. Les dues principals presenten forma de quart cercle, i la central, més baixa, es correspon tan sols a un petit cilindre de diàmetre més gran. L'aigua era recollida en una pica, al peu de les canelles, i feia un recorregut per una canal descobert als peus del banc continu de popa fins a entrar a la canal coberta que desembocava a la bassa situada més enllà. Aquest element, tot i que també s'ha conservat, es presenta actualment cobert de graves.

Segons que es pot veure en una inscripció que trobem en el monòlit que allotja la fornícula, el conjunt devia sofrir una restauració l'any 1914. No sabem l'abast d'aquella intervenció i, per tant, no se'n pot establir la repercussió sobre l'aspecte actual de la font. Per altra banda, la reixa que protegeix la fornícula amb la imatge en mosaic fou parcialment substituïda per una reixa moderna l'any 2008, després que aquell mateix any fos arrancada part de la reixa original.

BIBLIOGRAFIA

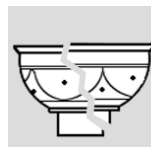
CAMPS, Eduard – SANTAELÀRIA, Joan, *Guissona*. Guissona, 1982, ps 149 i 684.

DECORACIÓ ESCULTÒRICA DE L'OBRA DE FLUVIÀ

Nucli: Guissona
Distància des de Cervera: 15,2 km
Accés: Carretera asfaltada
Indret: A 1,1 km del nucli urbà per la carretera LV-3113 en direcció a Massoteres, a l'Obra de Fluvià

Localització: LN 41.788849 - LE 1.199348

Tipologia: Escultura
Època: Segle XVI
Estil: Gòtic-renaixentista
Estat de conservació: Dolent
Interès: Mitjà

UTILITZACIÓ

Original: Civil/Habitatge bisbal
Actual: Civil/Elements d'interès escultòric

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

L'Obra de Fluvià són les restes d'un palau episcopal construït parcialment pel bisbe de la Seu d'Urgell, Pere de Cardona, entre els anys 1505 i 1514. En aquest moment les obres foren aturades per l'ascens del bisbe a la Metropolitana de Tarragona. Es tracta d'una residència sumptuosa, on es juxtaposen els elements de la tradició constructiva medieval gòtica amb les noves tendències renaixentistes. D'aquesta suma d'estils en resulta una residència luxosa amb una decoració arquitectònica complexa i refinada, que ofereix gran quantitat de solucions encara visibles, tot i l'estat de semiabandonament actual de l'edifici. De resultes,

Fotografia de l'Obra de Fluvià, de principis de segle XX. (Història Gràfica de la Segarra)

precisament, de l'estat en què es troba el palau, no es pot fer un estudi sistemàtic del seu aparell decoratiu, sinó que l'anàlisi s'ha de centrar únicament en els elements conservats o documentats.

La decoració arquitectònica, segons les traces conservades, es centra principalment en una sèrie d'àmbits comunicats directament amb la porta principal. Des d'aquesta entrada s'accedia al vestibul, que comunicava les diferents ales de la casa i que s'obria també vers el gran pati central. Els elements decoratius més notables els trobem al rebedor i les sales disposades a la seva dreta. Entre aquests espais cal destacar la capella, concebuda en un primer moment com a menjador,

Fotografia actual del vestibul de l'Obra de Fluvià, on es poden apreciar els diferents motius decoratius d'aquesta sala i també de la capella. Cal destacar les traces conservades de l'ornamentació de les diverses comunicacions entre els dos espais

i les dues habitacions situades al fons de la capella. En aquest cas podem parlar també del segon pis, ja que a l'estança situada al sud-est es conserva part del mur del nivell superior. Segons els indicis conservats, estariem parlant, també, d'una cambra sumptuosa de l'edifici.

En el conjunt de les quatre estances parcialment conservades del primer pis, la decoració presenta diferents pretensions. Per una banda, hi trobem els elements purament arquitectònics i de suport, com columnes, muntants, arestes, claus de volta, mènsules, capitells..., que presenten un desenvolupament artíficiós i exagerat que fa que aquests elements superin la seva funció estructural per esdevenir en si mateixos elements ornamentals. Per altra banda, trobem també elements merament decoratius, com ara frisos, o guarniments d'elements singulars.

La decoració del vestíbul i la capella respon a un mateix patró, i en destaca la porta de comunicació entre les dues sales. A les cantonades dels dos àmbits, i en el cas de la capella també a la meitat del llenç, hi podem trobar la presència de columnetes adossades que després del capitell donen pas a l'arrancada de les voltes, amb un sistema complex de nervadures propi del gòtic tardà. L'arrancada de les voltes d'aresta rebaixada es veu ressaltada al llarg de les diferents parets per un conjunt de motlures decoratives. Aquestes motlures, de manera més complexa, serveixen també per resseguir elements concrets, com un òcul a la dreta de l'entrada de la capella i les dues finestres bessones (una, conservada in situ; l'altra, desmembrada a l'interior del pati) que flanquegen la porta de comunicació entre el rebedor i aquest segon àmbit. L'accés entre les dues sales es troba decorat per un sistema complex de columnetes adossades de perfil polièdric amb diferents nivells i motius diversos, que no només devien servir de muntants de la porta, definida per un sistema similar, sinó que es devien desenvolupar enlaire per crear segurament un aparell decoratiu complex, actualment desaparegut.

Les columnetes que marquen el ritme de les dues estances es troben culminades per capitells amb decoració vegetal trepanada. Aquests elements serveixen de punt de partida per a un fris continu amb decoració en alt relleu. Els indicis conservats indiquen que, al el vestíbul, el fris devia presentar un motiu vegetal continu que també devia ser present a la capella. Aquesta segona sala, com que es va mantenir en funcionament fins a finals del segle XIX, es troba més ben conservada, fet que permet observar-ne amb més deteniment la decoració. En aquest cas, els motius que apareixen al fris presenten dues temàtiques clarament diferenciades. Un dels dos es distribueix per part de la paret est i per tota la cara interna de la paret sud, a excepció de les discontinuïtats que suposen els capitells i la presència de l'òcul. Aquest fris presenta la tija d'una planta resseguida i envoltada per fulles. En els

Detall del frisos decoratius presents a la capella. Hi trobem, per una banda, un relleu amb elements vegetals i, per l'altra, un motiu amb dracs

punts on aquest element decoratiu es troba en millors condicions es pot apreciar la perícia del seu artífex. A l'hora de representar els diferents elements s'estableix una diferenciació pel que fa al tractament i les textures. La branca central presenta un acabat rígid i rústic amb nusos i brots escapçats mentre que les fulles apareixen entortolligades i disposades de manera capriciosa i orgànica. En part dels murs de llevant i tramuntana i el llenç de ponent hi trobem també un fris vegetal que segurament devia seguir un estil diferent de l'anterior, però també amb un treball acurat.

En part del mur que tanca la capella per la banda nord hi trobem la figuració d'una sèrie de dracs entrellaçats i enfrontats, que als extrems s'acaben diluint fins a esdevenir també un fris vegetal. El procés de canvi és difícil d'acotar a causa de l'estat en què es troba el motiu en aquests punts. Els animals apareixen ajaguts amb les ales obertes i alçant una de les dues potes davanteres. Cal destacar el detallisme a l'hora de representar-ne l'anatomia, amb grans potes nuoses,

Vista de la paret que tanca la capella per la banda nord de l'any 2004. En aquesta imatge es veu la decoració en traceria de les dues portes i l'estat d'abandonament en què es trobava l'edifici en aquest moment

urpes afilades, una espina dorsal amb punxes fins a la punta de la cua, una membrana sota la mandíbula... Els seus rostres són definits amb agressivitat, ensenyant les dents, amb ulls feroços i amb les orelles apuntades. També es fa certa atenció a la representació de les textures, plasmant una pell escamosa en el cos, així com en les ales, similars a les d'un ratpenat. Es tracta, en conjunt, d'una representació naturalista i de gran qualitat, on l'autor es recrea en els particulars que serveixen per conferir força i plasticitat als diversos motius. El fris decoratiu, que, tot i les diferències de motius i les discontinuïtats puntuals, recorre el conjunt de la capella, queda interromput a la cara interna del mur est, segurament per deixar espai per a la col·locació d'un element moble. És probable que aquest espai fos ocupat al seu moment pel retaule de Santa Llúcia (vegeu fitxa corresponent en l'apartat de pintura).

Conjunt de tres claus de volta que segurament va formar part de les cobertes de la capella de Santa Llúcia. Actualment una de les mostres es conserva encara a l'edifici, mentre que les altres dues es troben al fons del Museu Municipal

Decorativament, en tractar la capella cal destacar, també, les dues portes disposades al fons. En aquest cas, i de manera simètrica trobem que les llindes presenten un treball fi i elegant de traceria que es desenvolupa en els muntants prenent forma de columnetes adossades. Els últims elements d'aquest espai amb un tractament ornamental que s'han conservat són tres claus de volta que segurament van formar part de la seva coberta. Una de les mostres es conserva caiguda al mateix espai; les altres, en canvi, formen part del fons del museu. Els tres casos es troben en força mal estat i tan sols podem comentar que presenten una decoració ondulant en traceria.

Seguint amb la decoració arquitectònica interior de Santa Llúcia, hem de parlar ara dels dos àmbits situats al fons de la capella. Com en els casos anteriors la seva ornamentació es centra en la presència d'elements estructurals treballats amb delicadesa. La sala ubicada a la cantonada sud est, igual que el vestíbul i el men-

Decoració arquitectònica de les dues sales ubicades al fons de la capella. Una d'elles comunica amb el gran finestral que es pot veure des de la façana sud

jador, presenta columnes adossades amb basaments complexos i capitells vegetals, que serveixen per articular visualment l'espai i que donen lloc a un sistema complex de nervis i arcs tercelets. En aquest cas, seguint el mateix sistema, l'arrancada de les voltes d'aresta rebaixada es veu decorada amb la presència d'una motllura decorativa. Tot i les similituds, a causa segurament de les seves dimensions més modestes, tant en planta com en alçat, no presenta cap fris continu al llarg de les parets. A la sala del costat, en canvi, en lloc de trobar columnes a les cantonades, el que hi apareixen són mènsules a tall de capitells flotants que marquen l'arrancada dels nervis simples que reforçaven la volta. En aquest cas, el naixement de la volta no presenta cap tractament específic. La major simplicitat decorativa d'aquesta estança indica que es tracta d'una peça de menor importància dins el conjunt del palau. La resta de cambres de l'edifici presenta un sistema decoratiu similar, és a dir, mènsules a les cantonades per donar sortida als nervis bàsics que serveixen per sustentar la volta d'aresta, sense que aquesta presenti un treball decoratiu complex.

Els altres elements destacables de l'Obra de Fluvià en quant a escultura arquitectònica els trobem a l'exterior, en relació amb els grans finestrals que presenta al nord de la capella i al de l'habitació que ocupa la can-

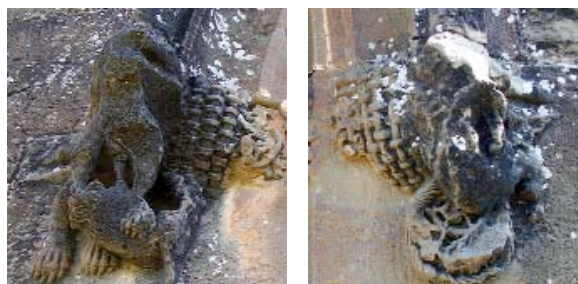

Tres grans finestrals de l'Obra de Fluvià, dos a la planta baixa i un tercer al primer pis, a la cantonada sud-oest, definits tots tres seguint sistemes similars

tonada sud-est, així com a la finestra del primer pis del mur est. En els tres casos, el sistema decoratiu és el mateix. Aquesta analogia es pot establir amb seguretat només pel que fa a les finestres de la planta baixa, ja que de la finestra del primer pis només se'n conserva la part inferior. En favor d'aquesta idea, però, cal dir que en la part que n'ha perviscut presenta les mateixes solucions que els altres dos exemples. Els dos finestrals inferiors parteixen d'un ampit que es desenvolupa enfora i lateralment i serveix de base per a tot l'aparell decoratiu. A banda i banda de la finestra trobem tres columnes que descansen sobre un basament complex continu. Aquests elements, a tall de brancals, donen pas a partir dels seus capitells a un seguit d'arquivoltes rebaixades. Les diferents columnes presenten un tractament divers. Les més exteriors, de perfil circular es presenten mirant a l'interior i enfora, gairebé exemptes, adossades tan sols per un terç de la longitud de la seva circumferència. Les centrals prenen una forma poligonal i les interiors són semicolumnes ados-

Vista del gran permòdol conservat en un dels extrems del pati

Mènules decoratives presents els dos finestrals de la planta baixa de l'Obra de Fluvià

sades. L'intradós de l'arcada presenta una decoració en lòbuls de tipus flamíger que suposava segurament la divisió de la llum de la finestra per diferents columnetes. Resseguint la part superior de les obertures hi trobem una arquivolta més, que sorgeix de dues petites mènules. Aquest element suposa un preàmbul per a l'autèntic guardapols en forma de cordó semicircular que arranca de dos mènules situades en línia amb els capitells dels brancals.

La decoració escultòrica dels finestrals es centra en les mènules i els diferents capitells. Per una banda en les mènules hi trobem les restes d'un seguit de representacions d'animals fantàstics subjectant elements diversos. En la mènula de l'esquerra dels finestrals hi podem veure uns éssers amb grans potes i urpes de cinc dits nuosos que subjecten elements indeterminats. A l'altra banda, en les dues obertures, pel tipus de potes s'hi presenta una au. En el cas de la capella és possible que l'animal agafi un llargardaix; en l'altre la bèstia agafa o es recolza en una mena de cistella de vímet, o potser fins i tot un niu. Els diferents animals es troben recolzats en un motiu decoratiu geomètric que dona pas a la petita mènula vegetal en la qual es recolza l'arquivolta exterior. En els diversos capitells dels brancals es presenten motius vegetals tortuosos amb fulles que es retorcen sobre si mateixes. En un dels exemples fins i tot hi trobem la representació d'un caragol. Aquest fet demostra l'interès de l'artífex pels detalls de tipus marginal.

Al marge d'aquests dos conjunts decoratius ja observats, cal fer referència a altres motius dispersos, perduts o corresponents a altres àmbits de manera aïllada. Tot i que no s'ha preservat fins a l'actualitat, cal fer referència a un element destacat quant a la decoració pel seu marcat regust clàssic (vegeu fitxa de l'Obra de Fluvià en l'apartat d'arquitectura). Segons

Elements decoratius dispersos conservats a l'Obra de Fluvià

una fotografia antiga i alguna font escrita que hi fa referència tenim constància que la cuina es trobava presidida per una gran llar de foc decorada per una cornisa horitzontal. D'aquest fris en resten, però, algunes traces a la paret exterior del forn. Aquest element fou eliminat durant els anys setanta, quan es plantejà l'opció de convertir l'edifici en una cisterna, tot aprofitant les potencialitats hidriques de la zona. Aquesta proposta no s'arribà a dur a terme, tot i que se'n es tapiaren les portes i finestres i se n'eliminaren els murs que tancaven la cuina i, per tant, la llar de foc i altres elements que s'hi adossaven. A l'espai del pati, a la banda externa del mur que tanca la capella al nord, hi

Floró vegetal trencat i després desaparegut per culpa del pillatge

trobem un gran permòdol. Aquest element, de forma ondulant, presenta un fris molt desgastat, com els de la capella o el vestibul, que sorgeix d'un floró en la banda que s'obre al pati. Aquesta peça resulta molt interessant per les dades que aporta respecte al cobriment de part del pati o a la presència d'alguna balconada o galeria.

A part dels elements conservats in situ, o més o menys contextualitzats, a l'espai del pati hi ha una sèrie de carreus decorats que probablement haurien format part de l'aparell decoratiu de l'edifici. Pel seu isolament, no seran tractats en profunditat, però val la pena situar-los. S'ha conservat bastanta quantitat de peces motllurades que degueren servir per resseguir i definir sòcols, frisos o obertures diverses i, també, algunes blocs amb decoració en traceria. Cal fer menció també de dos florons vegetals de gran qualitat i de dimensions considerables, que fins a l'any 2003 es van conservar dins l'edifici. Un d'ells es trobava en perfectes condicions; l'altre, fracturat en dos. El primer desaparegué, mentre que l'altre fou destruït. Aquest és tant sols un exemple d'unes peces singulars que, com molts altres elements d'aquest edifici, han estat víctimes del pillatge o el vandalisme.

Tot i l'estat en què ha arribat l'edifici als nostres dies, cal dir que no es tractava en cap cas d'una obra de segon ordre. La qualitat dels elements arquitectònics i escultòrics conservats demostra i exemplifica la vàlua dels mestres que hi van perdre part. Aquesta idea es veu reforçada pel fet que les obres s'abandonessin prematurament en el moment en què Pere de Cardona deixà la mitra d'Urgell. Segurament, el nou bisbe no fou capaç de sufragar les despeses d'aquesta construcció sense comptar amb el suport de l'ampli patrimoni de la família Cardona.

BIBLIOGRAFIA

- AA.VV., *Guissona: terra i gent. Àlbum de cromos col·leccionables*. Guissona 2005.
- AA.VV., *Història Gràfica de la Segarra*. Cervera, 2001, p. 147.
- CAMPS, Eduard - SANTAEULÀRIA, Joan, *Guissona*. Barcelona 1982, ps. 114-118, 195.
- *Catalunya Romànica: El Segrià, les Garrigues, el Pla d'Urgell, la Segarra, l'Urgell*, vol XXIV. Barcelona 1986.
- Fitxes de l'Ajuntament de Guissona. Guissona 1983.
- GAVÍN, Josep M., *Inventari d'esglésies: Segarra i Urgell*. Barcelona 1987.
- SALVANY, Joan, "Excursió de Cervera a Guissona", dins el *Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya*, núms. 281-282. Barcelona juny-juliol 1918.
- SANTAEULÀRIA, Joan, *Història Gràfica de Guissona*, Vol. I. Guissona, 1999, p. 19.

CONJUNT DE FRAGMENTES ESCULTÒRICS DE L'OBRA DE FLUVIÀ

Nucli: Guissona
Distància des de Cervera: 15,2 km
Accés: Carretera
Indret: A 1,1 km del nucli urbà per la carretera LV3113 en direcció a Massoteres, a l'Obra de Fluvià
Localització LN 41.788849 – LE 1.199348

Tipologia: Elements diversos
Estat de conservació: Mitjà-dolent
Interès: Baix

UTILITZACIÓ

Original: Utilitat diversa
Actual: En desús (abandonat a l'Obra de Fluvià)

DESCRIPCIÓ TIPO LòGICA

Conjunt de peces i de fragments arquitectònics conservat a l'Obra de Fluvià, que podien haver format part, o no, del mateix edifici, però que actualment es troben tirats al seu pati. Dins d'aquest conjunt, però, no es tenen en compte un seguit d'elements, que, tot i conservar-se també fora del seu lloc original, amb més seguretat devien formar part de l'edifici i que ja han estat inventariats en l'apartat corresponent. També s'han discriminat els fragments informes o de menor entitat, que no permeten una anàlisi clara. Es sap del cert que a finals dels anys 90 part del material del fons del museu fou portat a aquest edifici, de manera que és probable que algunes de les peces que hi trobem actualment formin part d'aquest conjunt. Així mateix, algunes restes provinents de Fluvià foren portades al museu (vegeu claus de volta en la fitxa corresponent a l'escultura de l'Obra de Fluvià). En qualsevol cas, la major part de les peces que es presenten a continuació s'han conservat sense cap tipus de referència pel que fa al seu origen o funcionalitat.

La **peça A** correspon a la part inferior d'un element de suport. Aquesta peça consta de diferents parts; en primer lloc, hi trobem una base prismàtica de secció quadrada de 40 cm de costat. A sobre hi trobem una successió de motlures que donen pas a un estrangulament que porta, finalment, a l'arrancada d'un fust, també prismàtic, més estret. A partir d'aquí, i amb una alçària global de 63 cm, la peça es troba trencada, de manera que no podem saber quin era l'element suportat.

Aquesta obra no presenta indicis que permetin situar-la cronològicament amb seguretat.

La **peça B** correspon igualment a la part inferior d'un suport. En aquest cas està composta per un sòcol a tall de plint

quadrat que després es va reduint en superfície de manera progressiva i de forma convexa fins a formar un fust de secció quadrada més estret. L'amplària màxima dels costats és de 52 cm mentre que l'alçària conjunta és de 70 cm. Com en el cas anterior, tampoc no es disposa de recursos per aventurar una cronologia.

Peça C és un pinacle decoratiu, segurament part d'algun tipus de tanca o de límit. Es tracta d'una peça de factura potser fins i tot moderna, composta per diferents parts. Primer trobem una base prismàtica de quatre costats iguals, que sosté un fust també prismàtic i que dona pas al coronament, amb un nus polièdric de quatre costats iguals que finalitza amb una petita piràmide. L'amplada màxima de la peça corresponent a la base i al nus és de 25 cm, mentre que l'alçària global arriba als 76 cm.

Element D és un basament de columna de tipus clàssic de grans dimensions. Aquesta peça es conserva de manera molt fragmentària, i la part que se n'ha preservat es troba força malmesa. De totes maneres, podem

dir que la base pròpiament estava formada per un tor inferior, una escòcia, un segon tor superior i, finalment, un astràgal que donava pas a un primer tambor de la columna. L'amplària màxima conservada és de 88 cm. i l'alçària global de 42. Per les grans dimensions d'aquesta peça només podem avançar que devia formar part d'algun edifici monumental perdut i d'alt regust clàssic.

La **peça E** es tracta d'un tambor de columna circular llisa de grans dimensions, amb 80 cm de diàmetre i una alçada de 64 cm, que podria presentar alguna relació amb l'element D.

Element F és un dipò-

sit prismàtic de pedra de quatre costats iguals. Trobem un primer cos de 66 cm d'amplada per 48 d'alçària per cada costat que dona pas a un segon nivell, que es podria entendre com un aprima-ment de les parets respecte al nivell anterior, amb una alçària de 10 cm i un amplària de 60. En aquesta part, al centre de cadascun dels laterals hi trobem un protuberància allargassada que podria servir de límit per a algun tipus de tapadora. Segurament, aquest element s'hauria d'interpretar com una peça d'emmagatzematge que podríem relacionar amb el dipòsit d'oli esmentat per Santaeulària en el llibre de Guissona.

Element G és un caixa de pedra rectangular tallada en un sol bloc de petites dimensions. La seva alçària aproximada és de 37 cm i els seus costats llargs mesuren entorn als 115 cm, mentre que els curts en mesuren 50. Aquest element es podria entendre com a receptacle, potser a tall d'abeurador o de menjadora, o fins i tot com a sarcòfag infantil o un ossari.

Element H, com en el cas anterior, ens trobem una peça de pedra en forma de caixa, en aquest cas de dimensions més grans i mancada d'un dels costats menors. Aquesta absència podria ser resultat d'una fractura que també afecta parcialment un dels costats llargs. En aquest cas els costats llargs mesuren 154 cm i els curts, 62, amb una alçària de 43 cm. Aquesta peça, com l'anterior, no presenta un ús clar per la manca d'informació.

Element I es tracta d'una pica beneitera d'època renaixentista que, tot i la seva ubicació actual, no es pot assegurar que originalment hagués estat integrada en aquest edifici, sinó que la seva presència pot ser totalment casual. Es tracta d'una pila globular de 71 cm de diàmetre exterior i 59 d'interior, i una alçària de 48 cm. Aquesta peça presenta la vora plana remarcada tan sols per una lleu incisió que recorre tota la circumferència. Per sota hi trobem una decoració incisa en

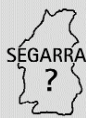

forma de gallons. En la part inferior apareix un doble collarí de 15 cm que serviria d'enllaç amb el fust que li feia de suport. Atès l'estat en què es troba, no podem assegurar si el segon collarí, en lloc de ser una peça decorativa era directament part de la columna, és a dir, que la pila i el seu suport estiguin fets d'un sol bloc i s'hagi perdut la resta del fust. Aquesta peça es troba bastant malmesa, amb cops i pèrdues a més d'algunes esquerdes profundes que podrien afectar-ne la seva conservació a llarg termini.

BIBLIOGRAFIA

– CAMPS, Eduard – SANTA EULÀRIA, Joan, *Guissona*. Guissona, 1982, p. 672.

DECORACIÓ ESCULTÒRICA DE LES FONTS DE LA VILA

Nucli: Guissona
Distància des de Cervera: 15 km
Accés: Carretera
Indret: Dins el nucli urbà, a l'avinguda Notari Josep Faus

Tipologia: Escultura
Època: Segles XVII-XVIII
Estil: Barroc
Estat de conservació: Divers
Interès: Alt

UTILITZACIÓ

Original: Decoratiu
Actual: Decoratiu

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Caps fantàstics del conjunt de canyelles, coberts per la volta

Les fonts del poble han suposat tradicionalment un punt neuràlgic per a la vida local, tant en el terreny simbòlic com real. És per aquest motiu que al llarg dels

Fotografia de les fonts de principi de segle XX, on es pot veure la imatge original de la Verge del Roser en la seva fornícula (Història gràfica de la Segarra)

segles XVII i XVIII aquest conjunt es va monumentalitzar fins a prendre, en gran mesura, l'aspecte actual. Seguint una jerarquia pel que fa als usos, es van millorar i embellir els espais més significatius. Seguint aquest criteri, es cobrí el grup de canyelles destinat a l'aigua pel consum i es decorà l'espai destinat a rentar les verdures. És en aquests dos àmbits on es concentra la decoració escultòrica de les fonts. En l'espai destinat a recollir l'aigua per beure, sota una volta de pedra, hi trobem la representació del cap de cinc animals fantàstics que sostenen al seu torn cinc canelles zoomorfes. Als extrems i per sobre del conjunt, coincidint pràcticament amb els límits de la pica, hi trobem la presència de dues mènsules en forma de fulla. Aquests elements presenten la punta retorçada formant una petita voluta i prenent, en conjunt, la forma d'un petit canaló.

Els cinc caps animals es presenten aparellats de dos en dos amb una disposició simètrica que pren com a centre el que es troba ubicat enmig. Els dels dos extrems presenten el front lleugerament arrufat, amb arrugues que ofereixen un traç gairebé decoratiu de manera simètrica. A banda i banda d'aquesta part del rostre hi trobem les orelles, petites i punxegudes. Per sobre del front hi trobem un seguit de flocs de cabell curts i arriassats que apareixen també darrere les orelles i als laterals de la cara. La part superior del cap, més prominent, queda separada de la resta pels ulls, grans i expressius, i les arrugues que els volten. El nas de l'animal, ample i bulbós, sobresurt entre els pòmuls també força destacats. La zona inferior del rostre presenta un treball menys acurat de resultes de la canella. Aquesta peça pren una forma pròxima a la d'una au amb bec, amb el rostre solcat d'arrugues que delimiten i emmarquen les diferents parts. A cada costat de la cara hi trobem la insinuació d'unes orelles apuntades. El broc de l'aigua es troba a la boca de l'animal, tot i que també presenta un segon forat a la part superior del cap per tal d'obtenir un raig d'aigua per beure.

La segona parella de canelles és sostinguda per dos caps fantàstics més, amb un rostre especialment ampli. Com els altres dos presenten un front sobresor-

tit que resguarda i amaga un ulls grans i tristos. En aquest cas els pòmuls no són alts i prominents, sinó que cauen en arrugues a banda i banda, que s'ajunten amb els flocs de cabells rinxolats que apareixen als laterals inferiors de la cara. Aquesta parella de rostres presenta també un nas gros i boterut amb arrugues transversals que s'estenen pel front enmig de dues banyes de marrà que parteixen de sobre els ulls i es recargolen sobre el front. A banda i banda hi trobem, també, dues orelles petites i punxegudes. Amb la boca menys definida que la resta del rostre, sostenen també unes canelles de fosa. Aquestes mostren un rostre com d'animal ple d'arrugues, amb els ulls expressius i un nas molt ample, que es desenvolupa fins just per sobre el llavi superior. Com en el cas anterior també presenten petites orelles allargassades.

Les canelles de rentar verdures estan formades per un total de quatre caps fantàstics bastant deteriorats pel desgast, però segurament també amb una factura més matussera

Al centre del conjunt hi trobem el cinquè rostre. En aquest cas, el front prominent presenta una decoració vegetal enmig, partint del nas també boterut i ample. Els ulls grans i tristos queden emmarcats pel front i les arrugues que els defineixen. Aquest animal presenta les galtes inflades, però caigudes, que donen pas, a l'altura dels pòmuls, a dues orelles grans i apuntades que es recargolen fins a assolir l'altura del front. En aquest cas, l'animal sosté una canella igual que les que trobem en els caps dels extrems. Aquest conjunt d'elements presenta un estat de conservació divers, afectat en diferent mesura per l'erosió i les pèrdues. Aquesta decoració s'hauria de situar en el moment de construcció de la pica, el 1761.

Seguint un ordre cronològic, el 1776 es donà la construcció de les actuals canyelles de rentar verdures. En aquest cas, l'espai no es cobrí amb volta, sinó que els brocs l'aigua es situaren en un capcer delimitat per una motllura que reproduïx les formes de l'actual església de Santa Maria, construïda en aquest mateix moment. Els quatre caps, per aquest motiu, presenten un desgast general més notable sobretot pel que fa als acabats. Segurament, com en el cas anterior, es presentaven aparellats de manera simètrica amb una correspondència de fora cap endins. Malgrat les diferències, en aquesta ocasió tots els rostres serien molt similars i segons es pot intuir, menys realistes. A grans trets, podem dir que presenten ulls grans i ametllats molt ben delimitats i emmarcats per un seguit d'arrugues al front i per sota. Enmig del rostre presenten les restes de nassos grans i prominents, que segurament han perdut part del seu volum original. Tots quatre mostren orelles petites i apuntades i flocs de

cabells arrissats distribuïts pels laterals inferiors i per sota del cap. Sols el cap situat més a la dreta presenta cabells només a la part baixa. De sota els seus pòmuls parteix un seguit d'arrugues radials que, almenys en la parella central, es reproduïx seguint una seqüència fins a fer tot el tomb. En aquest cas no es conserven les canelles originals, que haurien pogut ser zoomorfes o simplement tubulars.

La representació de gegants o animals fantàstics en contextos civils o d'altres és un element que prové de la tradició i que, si bé en un origen presentava una funció de protecció envers els mals esperits, o en aquest cas per a la salubritat de l'aigua, amb el temps va prendre un caire simplement decoratiu. L'estudi de les diferents canelles permet determinar la presència de diferents mans en l'execució de l'obra. Tot i l'estat variable en què es troba el conjunt, es pot establir que els rostres situats sota la volta són de major qualitat que els que trobem a l'exterior. Els primers presenten una definició més naturalista dels volums i les formes i una major expressivitat, sobretot pel que fa als ulls, que defugen les formes més estereotipades en pro de l'expressió. Així mateix, aquests presenten formes més originals i variades, tot i mantenir sempre la unitat del conjunt.

El 1886 al frontó de la volta que cobreix les canyelles de rentar verdures s'hi afegí un escut de la població en fosa a tall d'element decoratiu. Es tracta d'un escut en forma de pell de toro que segueix la variant polonesa. En el camper presenta quatre faixes onades, atzur sobre argent. Aquest element està timbrat amb un elm també d'argent, amb un floró vegetal en sinople. Sorgint dels laterals superiors de l'escut hi trobem un floró per banda, també en sinople. Es tracta d'una representació de l'escut de la vila anacrònica, similar al que podem veure en el nus de la creu de terme de la plaça Vell Pla. Segons la versió definida actualment, aquest escut no presenta ni la forma, ni el color, ni el timbre ni tan sols els mobles i les peces que li són pròpies. Així

Escut de Guissona de forja situat sobre la volta que cobreix l'espai principal

Clau d'arc amb rostre fantàstic escapçada pels laterals per tal d'adaptar-la a l'espai disponible

doncs, presenta més faixes de les que serien pertinents i hi manca la presència de la creu grega.

Per sota d'aquest element, a la clau de l'arc que dona accés a l'espai de les canyelles per omplir càntirs hi trobem un altre element decoratiu que cal ressenyar. Es tracta de la representació d'un ésser fantàstic el rostre del qual sorgeix d'un element vegetal. Aquest animal de tonalitat verdosa s'adapta a la forma de la clau desenvolupant-se per sota i per davant. En la part inferior trobem el motiu vegetal retorçat i recargolat formant una doble voluta que dona pas al rostre pròpiament, encarat endavant. L'animal presenta uns ulls desorbitats emmarcats pel front arrufat d'on, en la part superior, sorgeixen dues protuberàncies que es podrien interpretar com a banyes. Aquest animal presenta un nas ampli i boterut amb galtes caigudes i solcades d'arrugues. Per sota el nas, uns llavis carnosos defineixen una boca gran i oberta que deixa entreveure les dents i una llengua que penja enfora. Aquesta serveix per donar pas a la successió de fulles i volutes que cobreix la part inferior. Aquest element decoratiu o bé devia formar part de la volta en el mateix moment de la seva construcció o s'hi devia haver acoblat a posteriori, potser en el moment en què es va disposar l'escut. En qualsevol cas, el repicat dels laterals porta a pensar que s'hauria hagut d'adaptar al suport en el moment de situar-lo.

BIBLIOGRAFIA

- AA.W., *Guissona: terra i gent. Àlbum amb cromos col·leccionables*. Guissona 2005.
- AA.W., *Història Gràfica de la Segarra*. Cervera, 2001, p. 143.
- CAMPS, Eduard - SANTAELÀRIA, Joan, *Guissona*. Barcelona 1982, ps. 139, 425, 426, 479, 687, 690 i 691.
- SANTAELÀRIA, Joan, *Història gràfica de Guissona*, Vol. I. Guissona, 1999, ps. 73, 168 i 171.

CAPITELL DE LA CASA ADELA

Nucli: Guissona

Distància des de Cervera: 15 km

Accés: Carrer per a vianants

Indret: Dins el nucli urbà, a la Baixada del Convent

Tipologia: Element arquitectònic

Època: Medieval

Estil: Indeterminat

Estat de conservació: Dolent

Interès: Mitjà

UTILITZACIÓ

Original: Element arquitectònic

Actual: Civil/Decoratiu

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Possible capitell decorat amb un motiu ornamental, localitzat fora de context durant unes obres a la casa Adela, al carrer Baixada del Convent, 4

Peça de pedra amb decoració escultòrica localitzada durant una reforma en un edifici situat a la Baixada del Convent. Es tracta d'un element més o menys cúbic molt desgastat, amb un motiu decoratiu continu en dues de les quatre cares. La seva cara inferior es troba molt erosionada, cosa que n'afecta la interpretació. La cara contrària, en canvi, tot i la degradació, permet observar la presència d'un cordó circular que devia servir de límit a la composició. En aquesta cara, a més, s'hi pot veure una cavitat, també cúbica, que pot donar pistes sobre el seu ús original. Aquest forat es podria entendre com una mena de dipòsit o, més probablement, com un encaix. En cas de ser així, la peça podria haver presentat l'ús de capitell que se li ha atribuït tradicionalment.

Vista de la peça on es pot veure l'encaix superior que ens aporta dades sobre la seva funcionalitat

A les cares laterals, que presenten decoració hi podem veure un seguit d'elements de difícil lectura a causa del desgast general. La seqüència s'inicia amb una figura, potser antròpica, que avança cap a la dreta i queda emmarcada per sobre per un element semicircular. A la cara següent, allà on finalitza la corba, sorgeix una peça vertical. Aquest element serveix d'eix de simetria per l'arrancada d'un nou motiu en diagonal que finalitza amb una representació global al límit del costat.

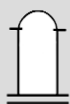
Malgrat que no podem oferir una interpretació del tema representat, es pot destacar l'interès de la peça perquè es tracta de les poques mostres d'art d'època medieval conservades fora d'un context religiós. Tot i aquesta apreciació, atesa la seva descontextualització

i l'estat de conservació del motiu no podem assegurar que es tracti realment d'una mostra d'art profà.

DECORACIÓ ESCULTÒRICA DE CA L'ERIL

Nucli: Guissona
Distància des de Cervera: 15 km
Accés: Carretera
Indret: Dins el nucli urbà, a la plaça Major, 3

Tipologia: Escultura
Època: Segles XVI-XVII
Estil: Renaixentista
Estat de conservació: Bo
Interès: Alt

UTILITZACIÓ

Original: Civil/Ornamental
Actual: Civil/Ornamental

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Vista general de la planta noble de ca l'Erill, on s'aglutinen els elements decoratius més rellevants

El palau Erill és una de les edificacions més notables de la població de Guissona i una de les poques mostres d'arquitectura renaixentista que han perviscut a la població (Vegeu fitxa en l'apartat d'arquitectura). Seguint la tipologia pròpia de les construccions residencials d'aquest moment, el pati interior esdevé un element clau a l'hora d'articular l'habitatge. L'interès per aquest espai s'evidencia en el fet que és on s'aglutina tota la decoració arquitectònica. El pati, a tall de distribuïdor, serveix per comunicar els diferents espais que integren la casa. Així, des d'aquest punt es pot arribar a la planta noble, a les dependències del servei, al celler i a les cavallerisses. De tot el conjunt, destaca l'escalinata que dona accés a la planta noble de la casa a través d'una galeria. En aquesta peça hi podem observar tres obertures. La primera, en forma de porta, serveix per donar entrada a la mateixa galeria. A l'extrem oposat, hi trobem una segona porta, que serveix

per comunicar aquest cos de l'edifici amb una altra ala de la construcció. La tercera obertura, situada al centre, esdevé un gran finestral que dona llum i sump-tuositat a la galeria. Les obertures dels extrems, confi-gurades a partir d'una llinda, presenten una decoració anàloga donant peu a certa simetria. En les dues por-tes els mutants i la llinda presenten una decoració escalonada que esdevé en si mateixa una motllura decorativa. La part superior, a més, es troba coronada per un guardapols que ressegueix l'obertura i que en prolonga la seva decoració. En ambdós casos, el guar-dapols arranca de dues mènsules decoratives en forma de bust, una de masculina i una de femenina, situades al costat dels muntants, per sota la llinda.

Detall del finestral central, on, tot i les reminiscències renaixentistes, la tradició gòtica és ben present

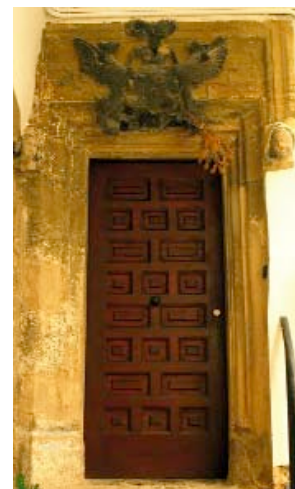
Al finestral central resulten evidents les reminiscèn-cies de regust gòtic. Els dos muntants de la finestra es troben decorats amb una columneta tallada en l'angle exterior. Aquests elements finalitzen en dos capitells molt erosionats, que donen pas a una arquivolta que ressegueix l'arc escarser que tanca la finestra per la part superior. L'intradós de l'arc serveix per allotjar una successió de cinc arquets de mig punt flotants amb

Detall de l'escut dels Soldevila, que trobem decorant l'accés a la galeria de la planta noble

decoració trilobulada. Aquest conjunt de petits arcs parteix de quatre caps infantils a tall d'amorets situats en el punt d'imposta, on s'acaba una arcuació i s'inicia la següent, i funciona com a falsos capitells. Perllongant enfora la línia d'imposta que marquen les colum-netes decoratives que emmarquen l'obertura, hi trobem dues mènsules antropomorfes molt deteriorades. D'aquests elements en sorgeixen dos cordons paral·lels que es desenvolupen amunt i creen un guardapols mixtilini coronat per un floró en forma de gerro amb elements vegetals. El timpà resultant del guardapols serveix per allotjar l'escut de la família Soldevila, emparentats amb els Erill per matrimoni. Es tracta d'un escut en forma de pell de toro timbrat amb una cime-ra en forma de floró. Als laterals, com a sostenidors, hi apareix un lleó rampant per banda. Per darrere d'a-quests elements, com a acompanyants hi trobem, per una banda, un cavall marí entre decoració vegetal i, per l'altra, un amoret sostenint una cornucòpia, també envoltat per motius florals. En el camper de l'escut hi trobem els elements propis de la família Soldevila, amb la figuració del sol i la vila emmurallada amb la porta oberta.

Al marge de la galeria que dona entrada a la planta noble, la decoració arquitectònica present al pati es concentra en una segona obertura que devia comuni-car amb el que en el seu moment foren les dependèn-cies del servei. Es tracta d'una porta amb llinda que presenta un acabat mot-llurat igual que els dos exemples del primer pis. En aquesta ocasió, però, el guardapols, en forma de motllura, es desenvolupa horitzontalment per damunt de la llinda. El resultat és la creació d'un cassetó que acull de nou les armes dels Soldevila pintades de color negre. En aquest cas, trobem de nou un escut en forma de pell de

Detall de l'escut heràldic, a la porta de la planta baixa

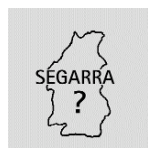

toro, pròxim a la variant polonesa. En el camper s'hi representa de nou una població murallada amb una torre al centre que presenta la porta oberta. Aquesta peça es troba timbrada per un floró decoratiu que ultrapassa els límits de l'espai i es sobreposa al guardapols. En aquest cas els suports de l'escut són dos grius rampants i enfrontats. És possible que aquesta part de la casa, en un moment donat, fos modificada pel que fa als usos, la qual cosa implicà també la reforma de l'accés. Durant aquest canvi, segurament, s'hi devia incorporar la representació de l'escut familiar, que no seria propi de les estances del servei.

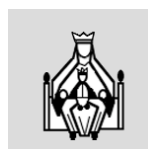
BIBLIOGRAFIA

- Escut [en línia], Enciclopèdia.cat, 2008 [2013]
<http://www.enciclopedia.cat/enciclop%C3%A8dies/gran-enciclop%C3%A8dia-catalana/EC-GEC-0229973.xml?s.q=escut>
- SANTAELIÀRIA, Joan, *Història gràfica de Guissona*, Vol. I. Guissona, 1999, p. 73.

CRIST MORT DE CA L'ERIL

Nucli: Guissona
Distància des de Cervera: 15 km
Accés: Carretera
Indret: Dins el nucli urbà, a la plaça Major, 3

Tipologia: Escultura
Època: Segle XVII
Estil: Barroc
Estat de conservació: Bo
Interès: Baix

UTILITZACIÓ

Original: Religios/Culte
Actual: Decoratiu

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Figura de Crist que devia formar part d'un grup escultòric de la pietat o bé d'un davallament

Representació escultòrica de Crist després de la crucifixió conservada a ca l'Erill. Aquesta imatge es correspon a una part d'un grup escultòric més ampli,

que possiblement s'ha perdut. La mateixa conservació de la peça resulta força aleatòria, ja que no se'n coneix l'origen, l'autoria o la cronologia de producció.

La talla presenta el cos inert de Jesucrist mig ajagut, cobert tan sols per un drap de puresa blanc. Per la disposició del cos podem pensar que segurament la imatge es recolzava en altres elements perduts. Segons aquesta idea, podem intuir-ne la col·locació original resseguint els punts de suport on segurament es recolzava la figura. En conjunt presenta una posició sinuosa que sembla indicar que un dels punts de suport es situava sota l'aixella esquerra. Derivat d'aquest fet, el cap i el conjunt del tors fins a l'abdomen cauen lleugerament cap a la dreta. A partir de la cintura, el cos es troba lleugerament flexionat, projectant la pelvis endavant i a l'esquerra. El braç dret, per altra banda, cau inert al costat del tronc. Les cames, encara en creu, segueixen la direcció que s'insinua al maluc i es desenvolupen vers l'esquerra amb els genolls doblegats i els peus sobreposats. Per aquesta col·locació podríem pensar que en la zona de les cames hi deuria haver un segon punt de suport de Crist.

Es tracta d'una escultura de certa qualitat, on pren importància el treball anatòmic. El cos és plasmat de forma realista i amb gran detallisme. Així doncs, trobem perfectament especificada la musculatura i els ossos, entre els quals destaca el coll, tot el tors, amb l'estèrnum, les costelles i els abdominals. Malgrat això, també es dona la desproporció d'alguns elements, sobretot pel que fa al braç esquerre, massa curt, i la mà dreta, més gran del que seria avinent. Cal fer menció també de la policromia de la peça, que, tot i les pèrdues que presenta en l'espatlla dreta i part del tors, serveix per subratllar-ne els trets. Amb aquest recurs es reforça la idea que es tracta de la representació d'un cadàver mitjançant el domini dels grisos sobre les tonalitats rosades. També s'empra la pintura per presentar les diferents nafres de Crist, sagnant en multitud de gotes. L'expressivitat que emana del mateix cos, es veu accentuada pel rostre del personatge, que es presenta amb els ulls clucs i la boca entreoberta, en actitud dolença.

Segons es desprèn de la seva disposició podríem establir que aquesta figura era part d'una pietat o d'un davallament de la creu. Si es correspongués a una pietat, podem pensar que el cap de Crist hauria descansat sobre les cames de la Verge i que ella mateixa li hauria sostingut el braç esquerre. Les cames i els malucs, per altra banda, haurien descansat directament a terra. En canvi, si aquesta imatge hagués format part del tema iconogràfic del davallament de la creu, hem de pensar que per sota les espatlles de Crist s'hauria passat la tela emprada per baixar-lo de la creu on hi hauria Josep d'Arimatea. Per sota, sostenint les cames, s'hi hauria trobat Nicodem. D'aquesta manera es podria justificar la torsió de Jesús en el moment d'agafar-lo pels peus,

que a la vegada s'haurien mantingut en creu.

En qualsevol cas, es tracta d'una peça plenament barroca, centrada a destacar el dolor i el dramatisme del moment. Aquesta idea s'aconsegueix eliminant qualsevol majestat de la figura de Crist per representar, en canvi, un cos inert i vulnerable, on l'empremta de la mort es fa evident. Aquest patetisme general és el recurs emprat per subratllar la humanitat de Crist i el seu sacrifici en pro de la salvació de l'home.

BIBLIOGRAFIA

- DUCHET-SUCHAUX, Gaston - PASTOUREAU, Michel, *Guía iconográfica de la Biblia y los Santos*. Madrid, 1996, ps. 129-131.

FORNÍCULA DE CAL VILALTA

Nucli: Guissona
Distància des de Cervera: 15 km
Accés: Carretera
Indret: Dins el nucli urbà, al Raval del Convent, 1

Tipologia: Fornícula
Època: Segle XVII
Estil: Barroc
Estat de conservació: Mitjà
Interès: Baix

UTILITZACIÓ

Original: Religios/Culte
Actual: En desús

DESCRIPCIÓ TIPO LòGICA

Fornícula decorativa situada al carrer Raval Convent, número 1, per allotjar la imatge d'un sant actualment perduda. Seguint la data de construcció de la casa, present en la inscripció en la llinda de la porta, aquest nínxol es pot datar entorn l'any 1766. Decorativament, reproduïx un sistema arquitectònic simple de tradició classicitzant. En la part inferior trobem la presència de dues mènsules vegetals en forma de voluta que serveixen per sostenir la base sobresortint en forma de cornisa. Aquesta part es troba especialment malmesa. A banda i banda, en correspondència amb les

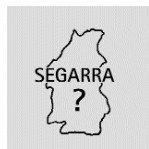
Nínxol situat al carrer Raval del Convent, actualment buit després dels saquejos ocorreguts durant la Guerra Civil

mènsules, hi trobem la presència de dues pilastres que serveixen de muntants per a l'arcada que dona accés a l'obertura. Aquests dos elements finalitzen amb un seguit de motlures a tall de fris que remarquen el punt d'imposta. Sobre seu arranca l'arc decorat tan sols amb un guardapols motllurat que ressegueix l'obertura. En el punt on el guardapols es recolza sobre el fris de les pilastres es desenvolupa enfora en un motiu vegetal simple. La part interior de la fornícula es defineix per un quart d'esfera apetzinat sobre una motllura simple. Resseguint els límits de l'obertura, per dins, trobem un marc de fusta que devia formar part de la porta de vidre que servia per protegir la imatge.

BIBLIOGRAFIA

- SANTAELÀRIA, Joan, *Història gràfica de Guissona*, Vol. III. Guissona 1999, p. 76.

FORNÍCULA A CA L'ESTADELLA

Nucli: Guissona
Distància des de Cervera: 15 km
Accés: Carretera
Indret: Dins el nucli urbà, al Raval Coma, 26 bis

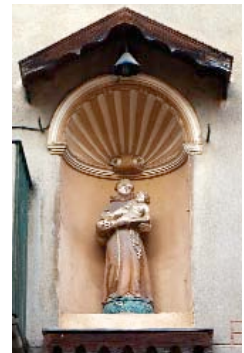
Tipologia: Fornícula
Època: Segle XX
Estil: Modernista
Estat de conservació: Mitjà
Interès: Baix

UTILITZACIÓ

Original: Religios/Culte
Actual: Religios/Culte

DESCRIPCIÓ TIPO LòGICA

Nínxol en forma d'exedra absidal situat a la casa 26 bis del carrer Raval Coma, que podem situar a inicis del segle XX, en relació amb la urbanització d'aquesta part de la població. Es tracta d'una fornícula simple, sense gaires elements decoratius. En la part interna, hi trobem la definició de l'espai mitjançant una cúpula de quart d'esfera en forma de petxina sobre una cornisa. Per la part externa, el front de l'arc que marca l'obertura presenta també una decoració simple motllurada que parteix de l'arrancada del fris on es recolza la volta. En

Fornícula amb la imatge de Sant Antoni de Pàdua, on apreciem el regust modernista en el treball de fusta que ressegueix els elements arquitectònics

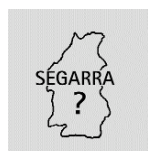

aquest cas, la decoració de la fornícula pren un sentit més arquitectònic, ja que es centra en la presència d'una teulada a dues vessants per sobre l'obertura amb una decoració flotant de fusta en línies sinuoses. De manera similar, de la part baixa, en sobresurt una peanya també amb decoració lobulada. Actualment, aquest nínxol presenta la imatge de Sant Antoni de Pàdua. Segons Santaeulària, aquesta imatge fou renovada l'any 1939, després de que s'hagués perdut l'original durant la Guerra Civil.

BIBLIOGRAFIA

– SANTAELÀRIA, Joan, *Història gràfica de Guissona*, Vol. III. Guissona 1999, ps. 74 i 76.

FORNÍCULA DE CAL MALTA

Nucli: Guissona
Distància des de Cervera: 15 km
Accés: Carretera
Indret: Dins el nucli urbà, al carrer Sant Magí, 21

Tipologia: Escultura
Època: Segles XVII-XVIII
Estil: Barroc
Estat de conservació: Bo
Interès: Baix

UTILITZACIÓ

Original: Religiós/Culte
Actual: Religiós/Culte

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Fornícula al carrer Sant Magí, d'època barroca, destinada a contenir l'efigie del sant

A l'entrada del carrer Sant Magí des del carrer de l'Om hi trobem un nínxol destinat a allotjar la imatge del sant patró del carrer. Aquesta fornícula presenta tot un desenvolupament de fusta que sobresurt del llenç de la paret i que queda cobert per una teulada a dues vessants sobre petites bigues de fusta. En conjunt, aquesta capelleta és concebuda com una petita arquitectura d'arrel clàssica a mode d'arc triomfal. Dues pilastres amb estries i sense basament sostenen, a partir d'un capitell en forma de cornisa, l'arc lleugerament rebaixat que ser-

veix de façana. Aquest element presenta un coronament arquivat coronat per una cornisa simple. Els carcanyols resultants de la zona existent entre la cornisa i l'arc es decoren amb una simple incisió que ressegueix l'espai. Les motlures que trobem en les pilastres i que serveixen de capitells es desenvolupen lateralment de manera que donen un caràcter arquitectònic a la decoració que trobem a banda i banda de la capelleta. En correspondència a les pilastres, als laterals hi trobem una decoració en forma de garlandes vegetals i, per sobre de la cornisa, hi apareix una voluta invertida que es desplega formant fulles a mode d'acant.

En la part superior de la capelleta, a tall de cimaci, hi trobem la presència d'una decoració exempta formada per unes cintes que entrellacen una palmeta en relació amb el martiri i una rama de llozer, que s'ha de relacionar amb el triomf de la fe. A banda de tot aquest desenvolupament exterior, per dins de l'arcada hi trobem pròpiament la fornícula oberta a la paret. Un arc de mig punt de fusta ressegueix la cavitat i dona accés a un espai en forma d'absis cobert per un quart d'esfera apetzinat.

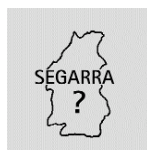
INTERVENCIIONS

Aquest element fou repintat seguint el color tradicional l'any 2010, coincidint amb la restauració de la talla per encàrrec dels veïns del carrer.

BIBLIOGRAFIA

– SANTAELÀRIA, Joan, *Història gràfica de Guissona*, Vol. III. Guissona, 1999, ps. 75 i 76.
 – CAMPS, Eduard – SANTAELÀRIA, Joan, *Guissona*. Guissona, 1982, ps. 315-316.

SANT MAGÍ

Nucli: Guissona
Distància des de Cervera: 15 km
Accés: Carretera
Indret: Dins el nucli urbà, al carrer Sant Magí, 21

Tipologia: Escultura
Època: Segles XVII-XVIII
Estil: Barroc
Estat de conservació: Bo
Interès: Baix

UTILITZACIÓ

Original: Religiós/Culte
Actual: Religiós/Culte

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Talla de fusta amb la figuració de Sant Magí, datada al segle XVIII i ubicada en una de les entrades del

carrer. El sant eremita de Tarragona és representat com un ancià amb cabells i barba llarga que cau sobre el pit en dues puntes. Seguint la iconografia habitual del personatge, es mostra vestint una túnica marró sense cap tipus d'ornamentació, per assenyalar la seva humilitat. Aquesta actitud es veu accentuada pel fet que apareix amb el cap cot. Aquesta disposició també pot respondre al fet que es troba ubicat a certa altura i

Representació escultòrica de Sant Magí, pensada per complir una funció indicadora i a la vegada apotropaica, a la cruïlla d'aquest carrer amb el carrer de l'Om

d'aquesta manera ofereix la seva mirada a l'espectador. Amb la mà esquerra el sant subjecta el seu vestuari, de tipus clàssic, mentre que amb la dreta sosté un gaiato. Els atributs es completen amb una aureola radial, també de fusta, treballada en forma de rajos rectilinis que sorgeixen del seu cap. El bastó que duu serveix per a fer referència a un dels seus miracles més cèlebres. Segons que recull Aureli Capmany, Sant Magí va colpejar la roca viva tres cops amb el seu bastó per fer brollar tres deus d'aigua amb la intenció de calmar la set dels seus torturadors. Tot i la clemència del sant els seus botxins devien acomplir la seva tasca. Seguint aquesta tradició, en la figuració podem veure com en el punt on la vara es recolza a terra apareix un sorgint d'aigua. Per aquest motiu, durant la festivitat de Sant Magí es beneïen les gerres d'aigua dels devots i una de més gran, que es repartia després sota d'aquesta imatge. La talla descansa sobre una peanya lobulada típicament barroca.

Aquesta peça s'ha d'entendre com una producció seriada i sense gaire pretensions, destinada a satisfer les necessitats d'un públic modest.

INTERVENCIONS

Aquesta peça fou restaurada per l'artista local Agnès Pla l'any 2010. Durant la intervenció s'ocupà de refer la policromia en els punts on s'havia perdut, i en respectà el cromatisme original. Durant el procés també s'encarregà de refer l'aureola, que presentava algunes pèrdues.

BIBLIOGRAFIA

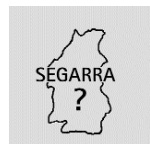
- SANTAEL·LÀRIA, Joan, *Història Gràfica de Guissona*, Vol. III. Guissona, 1999, p. 75.
- CAMPS, Eduard – SANTAEL·LÀRIA, Joan, *Guissona*.

Guissona, 1982, ps. 315-316.

– Magí de Brufaganya [en línia], Enciclopèdia.cat, 2008 [2013]

– <http://www.enciclopedia.cat/enciclop%C3%A8dia/gran-enciclop%C3%A8dia-catalana/EC-GEC-0039172.xml?s.q=Mag%C3%AD+de+Brufaganya+>

CAPELLETA DE CAL GUARDIOLA

Nucli: Guissona

Distància des de Cervera: 15 km

Accés: Carretera

Indret: Dins el nucli urbà, al carrer Santa Margarida, 14

Tipologia: Fornícula

Època: Segles XVII-XVIII

Estil: Barroc

Estat de conservació: Baix

Interès: Baix

UTILITZACIÓ

Original: Religios/Culte

Actual: En desús

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Fornícula situada en una finca particular de la carrer Santa Margarida.

En el moment en què s'enderrocà un habitatge d'aquest carrer es posà al descobert una fornícula barroca situada a la paret mitgera que la separava de la casa veïna. Malgrat que aquest element resultà malmès per l'enderroc de la casa, en les algunes parts sobresortints encara presenta l'entitat suficient

Fornícula barroca destinada al culte particular, en una casa del carrer Santa Margarida

per a ser considerat. En la part inferior hi trobem la presència d'un motiu decoratiu en forma d'arc de cortina, invertit que s'eixampla fins a prendre les dimensions del conjunt. Aquesta peça es troba delimitada per un seguit de motlures que parteixen de dues petites volutes contraposades formades pel cordó més exterior. Per sobre seu hi trobem ja l'ampit del nínxol. Aquesta part és la que es troba més malmesa ja que es projectà endavant. Aquesta part serveix

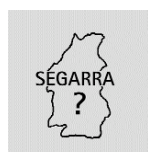

de suport per a les columnes decoratives que emmarquen l'obertura. Aquestes columnes estan formades a partir d'una base circular simple, que dona lloc a un sòcol amb estries helicoidals delimitat per un tor en la part superior i inferior. Per damunt trobem ja pròpiament el fust acanalat de les columnes. Sobre el collarí trobem la presència d'un capitell corinti que serveix de suport a un coronament capriciós a base de volutes. L'element que serviria de coronament al conjunt de la composició s'ha perdut. En l'interior del nínxol la decoració es limita a la volta de quart d'esfera que pren forma de petxina.

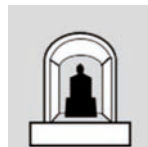
NOTES COMPLEMENTÀRIES

Com que presenta un caràcter particular no resten dades pel que fa a l'advocació d'aquesta capelleta, i no tan sols sobre el moment de la seva creació. En aquest cas, però, l'estil decoratiu, típicament barroc, ens permet apuntar a una cronologia.

FORNÍCULA DE CAL TARRAGÓ

Nucli: Guissona
Distància des de Cervera: 15 km
Accés: Carretera
Indret: Dins el nucli urbà, al carrer Santa Margarida, 13

Tipologia: Escultura
Època: Segles XVII-XVIII
Estil: Barroc
Estat de conservació: Bo
Interès: Baix

UTILITZACIÓ

Original: Religios/Culte
Actual: Religios/Culte

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

A la casa situada a l'encreuament entre els carrers Santa Margarida i Sant Magí, hi trobem la presència d'una fornícula barroca amb un aparell decoratiu complex de tipus arquitectònic. En la part inferior hi trobem la presència d'un motiu decoratiu apuntat amb decoració vegetal, emmarcat per dues mènsules bulboses. Sobre seu trobem una cornisa complexa, com a amplit de la capella, que sobresurt als extrems en correspondència amb les mènsules, i que seveix també, de suport a les columnes que sustenten el conjunt de la decoració. Es tracta de dues columnes de fust lliis i ordre corinti, on es recolza una nova cornisa amb el mateix joc volumètric d'entrants i sortints. Per sobre, hi ha un frontó semicircular. A part de tot aquest conjunt decoratiu, la fornícula es troba resseguida per dues pilastres acanalades que culminen amb un capitell en

Fornícula Barroca situada en la cruïlla del carrer Santa Margarida amb Sant Magí

forma de cornisa que s'adossa a les columnes exteriors. El front de l'arc es troba decorat per una franja simple interrompuda per una mènsula a tall de clau de l'arc que suporta la cornisa superior. En els carcanyols de l'arc trobem un joc decoratiu de marbres amb un element circular central. La part interior de la fornícula presenta una decoració més simple, amb una motllura que marca la línia d'impos-

ta d'una cúpula de quart d'esfera simple amb els nervis propis d'una petxina tan sols pintats. Actualment, el nínxol, protegit amb un vidre, guarda la imatge de la Verge del Roser. Tot el conjunt exterior presenta un joc cromàtic basat en la simulació d'un marbre blanc amb vetes grises amb aplics o motius daurats. En l'interior, en canvi, es juga amb tonalitats blavoses, rosades i blanques. Aquesta fornícula, però, ha estat restaurada en el decurs dels últims deu anys, de manera que no podem saber fins a quin punt la policromia respecta els colors originals.

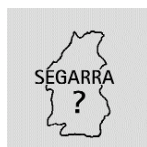
NOTES COMPLEMENTÀRIES

La imatge original que es trobava en aquesta capelleta no ha perviscut i es possible que desaparegués durant la Guerra Civil. Tot i això, la imatge actual, respecta l'advocació tradicional, ja que representa una Verge del Roser

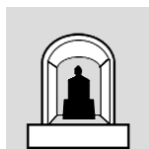
BIBLIOGRAFIA

- SANTA EULÀRIA, Joan, *Història gràfica de Guissona*, vol. III. Guissona, 1999, ps 76.

FORNÍCULA DE SANT ROC A L'ATENEU

Nucli: Guissona
Distància des de Cervera: 15 km
Accés: Carretera
Indret: Dins el nucli urbà, al carrer Bisbal, 45

Tipologia: Fornícula
Època: Segle XX
Estil: Modernista
Estat de conservació: Bo
Interès: Baix

UTILITZACIÓ

Original: Religiós/Culte
Actual: Religiós/Culte

DESCRIPCIÓ TIPO LòGICA

Fornícula de Sant Roc. En el frontal de l'actual edifici de l'Ateneu hi trobem la presència d'un nínxol per allotjar la imatge de Sant Roc, de manera que es manté l'advocació que ostentava el portal medieval ubicat al mateix emplaçament. En aquest cas, la fornícula segueix la sobrietat decorativa del conjunt de l'edifici, construït

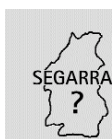
Fornícula de línies simples, d'acord amb l'edifici de l'Ateneu, destinada a allotjar la imatge del patró.

l'any 1924 (vegeu la fitxa corresponent en l'apartat d'arquitectura). Així doncs, trobem que aquest element es defineix i decora seguint principis clàssics, però de manera molt estilitzada. El nínxol parteix directament d'una motllura decorativa de totxanes que articula el conjunt de la façana i li serveix d'ampit. En l'espai corresponent a l'obertura, però, aquest fris decoratiu sobresurt més i presenta una mènsula central i de la mateixa amplada, també de maons. A partir d'aquí, sobre el llenç rugós de la paret trobem un cos llis rectangular que sobresurt i que serveix per acollir la cavitat. Sobre aquesta part sobresurt tota la decoració, que serveix per articular l'obertura. La fornícula es troba flanquejada per dues pilastres senzilles sobre base quadrada i amb un capitell simple motllurat. El front de l'arc es troba ressaltat per una franja en relleu dividida en tres per dues estries àmplies. El conjunt queda coronat per una coberta a dues vessants. L'interior de la fornícula, amb una volta de quart d'esfera, es presenta totalment llis, pintat amb tonalitats blavoses i motius vegetals estilitzats en groc. L'obertura es troba protegida per una vidriera.

BIBLIOGRAFIA

- SANTAELÀRIA, Joan, *Història gràfica de Guissona*, vol. III. Guissona, 1999, ps. 74 i 76.

PICA BENEITERA DE MAS D'EN PORTA

Nucli: Guissona
Distància des de Cervera: 23 km

Accés: Camí sense asfaltar

Indret: Des de Guissona, sortint pel nord, s'ha d'agafar la carretera L-313 en direcció a Ponts, agafar la carretera LV-313 direcció Florejacs i seguir el camí a mà esquerra amb la indicació de Mas d'en Porta

Tipologia: Pica beneitera

Època: Segle XVIII

Estil: Barroc

Estat de conservació: Dolent

Interès: Baix

UTILITZACIÓ

Original: Religiós/Culte

Actual: Decoratiu/En desús

DESCRIPCIÓ TIPO LòGICA

Imatge representativa de l'estat actual d'abandó de la pica baptismal de la capella

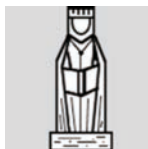
Pica beneitera situada a l'interior de la capella de Mas d'en Porta, encastada a la mateixa paret, just al costat de l'entrada. Es tracta d'una peça de factura senzilla fins i tot barroera. En aquest cas, destaca perquè no presenta forma de quart d'esfera o de semiesfera sinó que el dipòsit per l'aigua beneïda està format a partir de la unió de dues semiesferes aixafades formant dos lòbuls laterals. La seva decoració es limita a un llavi circular en forma de cordó i a la presència de motius incisos força degradats. Al centre hi trobem les traces d'un tema central que podria correspondre a una mena d'escut. A banda i banda, aquest element es troba flanquejat per un seguit d'incisions verticals que serveixen de separació per a un altre motiu sense identificar, situat a l'esquerra. És possible que, prenent com a eix de simetria la peça central, en el lateral contrari, al costat de les incisions, s'hagués repetit el mateix motiu lateral o un altre d'anàleg.

MARE DE DÉU DE LES NEUS DE L'ESGLÉSIA DE GUARDA-SI-VENES

Nucli: Guarda-si-venes
Distància des de Cervera: 17,7 km
Accés: Carretera
Indret: Des de Guissona, sortint pel nord, s'ha d'agafar la carretera L-313 en direcció a Ponts, sortida de Guarda-si-venes

Tipologia: Escultura
Època: Segle XIII
Estil: Gòtic
Estat de conservació: Bo
Interès: Alt

UTILITZACIÓ

Original: Religios/Culte
Actual: Religios/Culte

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Talla de fusta romànica que presideix l'església de Guarda-si-venes

Representació escultòrica de la Verge conservada a l'església de Sant Miquel de Guarda-si-venes. Aquesta imatge és coneguda popularment com a Verge de les Neus. Segons la tradició mariana, l'advocació de la Verge de les Neus té l'origen en un prodigi segons el qual la Verge indicà a una parella de patricis romans on volia la construcció d'un temple a partir d'una nevada el cinc d'agost. N'existeix una variant barcelonina segons la qual el punt de construcció del temple s'hauria indicat en deixar una parcel·la neta després d'una gran nevada sobre la ciutat. En qualsevol cas, l'associació d'aquesta imatge amb aquesta devoció resulta curiosa, ja que iconogràficament mostra una *Virgo lactans*. Aquest model sorgeix de la cristianització del tema de la *Isis lactea* adoptat i transformat a Bizanci amb l'esquema de la *Galaktotrophousa*. Aquesta imatge seria progressivament adaptada i difosa per Europa fins al segle XII, quan n'aparegueren les primeres manifestacions pròpiament occidentals. A partir del segle XIII, amb la irrupció del nou pensament lligat al món gòtic, aquest esquema esdevingué popular pel fet de sintetitzar en una sola imatge la idea de la humanitat de Crist i de Maria representats com a mare i fill. A partir del Concili

de Trento aquest tema va quedar censurat per impudic, tot i que devia perviure en gran mesura. Dins d'aquesta prohibició s'ha d'entendre el nom actual que rep la talla. La peça conservada a l'església de Sant Miquel s'hauria de valorar en l'òrbita de les produccions datades el segle XIII.

La imatge presenta Maria entronitzada donant el pit dret al nen Jesús, assegut a la seva falda lateralment. La Verge té una actitud bastant hieràtica i frontal, tot i que presenta el cap lleugerament cot. Ella s'agafa el pit amb la mà esquerra, mentre que amb la dreta subjecta Jesús. En la part baixa, per sota les faldilles podem veure els peus de la Verge, plasmats de manera sumària i acabats en punta. El Nen, per altra banda, es presenta assegut de costat amb el cap girat vers el pit. Amb la mà esquerra sustenta un element en representació del globus celeste en daurat, mentre deixa la mà dreta recolzada a la falda. Presenta les dues cames flexionades i curiosament separades. Recolza l'esquerra a la cuixa esquerra de la Verge, mentre que posa la dreta enmig de les dues cames. Pel lleu gest de Maria i aquesta disposició de les cames de Jesús, que indueixen a cert moviment, podem situar aquesta peça en el moment d'adopció progressiva, no només del tema sinó, dels cànons naturalistes gòtics. Malgrat que la peça traspua cert naturalisme, sobretot en el rostre de Maria o en la representació del vestuari, encara hi són presents un seguit de desproporcions pròpies de l'art romànic. Així, per exemple, trobem que Maria presenta les cuixes molt curtes en relació amb la resta del cos de la qual cosa resulta una disposició poc clara o confusa.

La Verge apareix representada amb un capell cilíndric per sobre d'un vel daurat que li cau endarrere per sobre les espatlles. Vesteix una túnica vermella, amb decoracions al coll, als punys i als baixos, coberta parcialment per un mantell blau també amb motius decoratius a les vores. Els peus són presentats amb la mateixa tonalitat que el vestit. Per altra banda, Jesús es presenta amb els cabells curts negres, una túnica lil·losa decorada també al coll, baixos i punys, i un mantell de color morat. L'aspecte que presenta actualment la talla, sobretot pel que fa a la policromia, possiblement és el resultat de les intervencions diverses que deu haver patit la figura al llarg del temps. És possible, però, que s'haguessin mantingut o, millor dit, reproduït els motius geomètrics que serveixen per decorar la vestimenta dels dos personatges.

Actualment aquesta peça es troba disposada com a element central d'un retaule neogòtic acompanyada per les imatges de Sant Miquel i Sant Pere Màrtir.

INTERVENCIONS

L'any 2002 l'artista guissonenca Agnès Pla en féu una reproducció en polièster i una petita restauració sobre la policromia conservada.

BIBLIOGRAFIA

- CAMPS, Eduard - SANTAELÀRIA, Joan, *Guissona*. Guissona, 1982, p. 127.

- FARRÉ, Miquel Àngel - MIARNAU, Roser, "El pergamí de la fundació de la confraria dels mercaders de Tàrraga, 1269: context històric, anàlisi documental i estudi iconogràfic" a *URTX* 20. Tàrraga, 2007, ps. 85-102.

TAULA D'ALTAR PROCEDENT DE L'ERMITA DE SANT ANTONI

Nucli: Guissona
Distància des de Cervera: 15 km
Accés: Camí sense asfaltar
Indret: Sortint de Guissona per l'est, seguint la carretera de Sant Guim, LV-3201, al km 1 al tercer camí a la dreta, per sobre Sant Pere dels Pastors
Localització: LN 41.778905 - LE 1.304812

Tipologia: Escultura
Època: Segles XIV-XV
Estil: Popular
Estat de conservació: Bo
Interès: Baix

UTILITZACIÓ

Original: Religios/Culte
Actual: En desús

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Taula d'altar procedent de l'ermita de Sant Antoni, actualment conservada en estat d'abandó en una cabana de tros

Taula d'altar procedent de l'ermita de Sant Antoni, actualment conservada a la cabana del Marquet. Es tracta d'una peça de producció molt senzilla formada per una llosa de pedra rectangular de 150 per 60 cm de superfície i un gruix de 20 cm en disposició horitzontal, sobre una columna de secció quadrada de 20 x 50 cm, sobre un peu quadrat 30 cm de costat per 10 d'alçària.

NOTES COMPLEMENTÀRIES

Aquesta peça es trobava originalment a l'ermita de

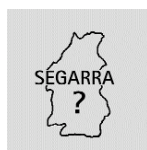
Sant Antoni propietat de la família Bojons, barons del Taltaüll. La capella, ubicada prop de Sant Pere, però a l'altre banda del camí que portava a Vicfred, fou desmuntada l'any 1918 per la construcció de la carretera de Sant Guim. Segons que presenta Eduard Camps i Cava, no es coneix el moment de construcció d'aquest edifici; malgrat tot, esmenta que es tractava d'una obra moderna pel seu estil. Santaelària en la *Història gràfica de Guissona*, aporta més informació. Aquesta construcció presentava una porta de vidre amb una obertura per fer almoines. Les donacions es dipositaven en la safata, que es trobava als peus de la talla que presidia l'ermita i que era obra del metge i artista Josep Camps i Pallarols. Fins i tot existia una tradició popular segons la qual, si un jove tirava una moneda i era capaç d'encertar la safata es casaria aquell mateix any. El moment en que s'enderrocà la construcció, segons que afirma Camps, es guardaren les pedres per tal de refer-la de nou al costat de la carretera. Malgrat aquesta primera intenció, les pedres anaren desapareixent i Santaelària esmenta que l'any 1926 els propietaris de la finca sol·licitaren la indemnització pertinent a l'Ajuntament, que fou destinada a la restauració de Sant Pere. La cronologia proposada per a la taula d'altar, així com per la capella en conjunt ve donada per la datació proposada per un fragment de columna procedent d'aquesta ermita i conservat a Sant Pere dels Pastors (vegeu fitxa de Sant Pere dels Pastors). Segons afirma Jaume Pujol, actual propietari de Sant Pere, una pica beneitera procedent d'aquesta capella es conserva també en una cabana pròxima no localitzada.

BIBLIOGRAFIA

- CAMPS, Eduard - SANTAELÀRIA, Joan, *Guissona*. Guissona, 1982, p. 131.

- SANTAELÀRIA, Joan, *Història gràfica de Guissona*, Vol. III. Guissona, 1999, p. 175.

FUST DE COLUMNA CONSERVAT A L'ERMITA DE SANT PERE DELS PASTORS

Nucli: Guissona
Distància des de Cervera: 15 km
Accés: Carrer per a vianants
Indret: Al barri antic de Guissona

Tipologia: Escultura
Època: Segles XIV-XVIII
Estil: Gòtic i barroc
Estat de conservació: Mitjà
Interès: Baix

UTILITZACIÓ

Original: Religiós/Culte
Actual: Religiós/Culte

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Fust de columna procedent de l'ermita de Sant Antoni, reaprofitat com a base per a un faristol a la capella de Sant Pere dels Pastors

A la capella de Sant Pere, s'hi pot veure també la presència d'un fust de columna originària de l'ermita de Sant Antoni, amb una alçària aproximada d'un metre i al voltant de 20 cm de diàmetre (vegeu la fitxa corresponent a la taula d'altar d'aquest edifici). Actualment, aquesta peça parcialment fragmentada ha estat reaprofitada com a base per un faristol de ferro disposada sobre un basament modern de secció quadrada. En la part baixa del fust, hi trobem una franja decorada amb

motllures força degradades. Seguidament hi veiem una part amb decoració helicoïdal, que hauriem d'entendre com el propi desenvolupament de la columna. Finalment, per sobre d'aquesta part, hi apareix un seguit de franges decoratives. Hi trobem un motiu de dentells triangulars inversos en relleu i, per sobre, una franja llisa delimitada per un cordó semicircular decorada tan sols per dentells quadrats molt petits, també girats. A partir d'aquí la peça es troba trencada, la qual cosa n'afecta l'ornamentació.

NOTES COMPLEMENTÀRIES

A partir de l'anàlisi de la decoració de la columna, podem pensar que segurament aquest fust es troba girat. És probable que aquesta orientació errònia respongui al fet que la part inferior de la peça es trobava massa fragmentada per servir de base. Així doncs, la franja que actualment reposa a terra es correspondria en origen amb el seu coronament. Per les seves dimensions i característiques és possible que aquesta peça hagués servit de fust per la pica beneitera de la capella de Sant Antoni, no localitzada.

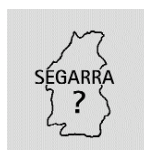
Aquesta peça, estilísticament, resulta rellevant perquè aporta informació sobre la cronologia possible de la capella de Sant Antoni. Així doncs, trobem que el fust helicoïdal ens remet a la tradició arquitectònica gòtica; per altra banda, però, les bandes decorades de dentells recorden també els sistemes decoratius propis

del romànic. Amb, tot podem assenyalar una datació propera al segle XIV, que ens serveix com a terme antequem per ubicar el moment de construcció de l'edifici.

BIBLIOGRAFIA

- CAMPS, Eduard – SANTAELÀRIA, Joan, *Guissona*. Guissona, 1982, p. 131.
- SANTAELÀRIA, Joan, *Història gràfica de Guissona*, Vol. III. Guissona, 1999, p. 175.

PICA BENEITERA DE L'ERMITA DE SANT PERE DELS PASTORS

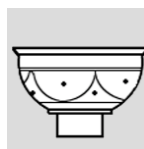
Nucli: Guissona

Distància des de Cervera: 15 km

Accés: Carretera

Indret: Sortint de Guissona per l'est, seguint la carretera de Sant Guim, LV-3201, al km 1, al segon camí a la dreta

Indret: LN 41.781043 – LE 1.304576

Tipologia: Pica

Època: Segles XVII-XVIII

Estil: Barroc

Estat de conservació: Mitjà

Interès: Baix

UTILITZACIÓ

Original: Religiós/Culte
Actual: Religiós/Culte

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Vista de la banda interna i de l'acabat exterior de la pica beneitera que forma part de la capella de Sant Pere dels Pastors

A l'interior de l'ermita de Sant Pere dels Pastors es conserva una pica beneitera barroca decorada de manera profusa. Aquesta peça es troba encastada en una cavitat de la paret practicada amb aquesta finalitat. Així doncs, sobresurt del llenç tant sols la meitat de la superfície de la pica. La banda exterior presenta una decoració en lòbuls amplis que parteixen, a tall de fran-

ges, de la part inferior per morir just a sota del llavi, en forma de cordó semicircular. Internament, les parets presenten un seguit d'estries còncaues. Aquestes sorgeixen del fons, emmarquem el motiu central i finalitzen a la part interna del llavi de la qual cosa resulta un perfil dentat. A la part interna, centrant la composició, hi trobem una flor de sis pètals estilitzats.

BIBLIOGRAFIA

- CAMPS, Eduard - SANTAELÀRIA, Joan, *Guissona*. Guissona, 1982, ps. 130-131.
- SANTAELÀRIA, Joan, *Història gràfica de Guissona*, Vol. II. Guissona, 1999, p. 134.
- SANTAELÀRIA, Joan, *Història gràfica de Guissona*, Vol. III. Guissona, 1999, ps. 175, 177-178.

DECORACIÓ ESCULTÒRICA DE LA CAPELLA DE SANT FELIP NERI

Nucli: Guissona
Distància des de Cervera: 15 km
Accés: Carretera
Indret: Dins el nucli urbà, a l'església de Sant Felip Neri

Tipologia: Escultura
Època: Segle XVII
Estil: Barroc
Estat de conservació: Bo
Interès: Baix

UTILITZACIÓ

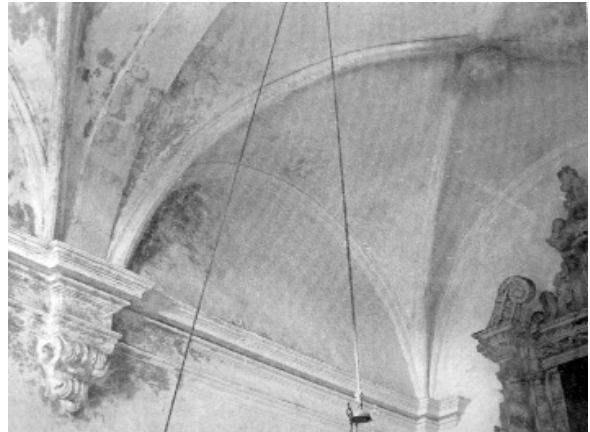
Original: Religios/Culte
Actual: Religios/Culte

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

A la porta de la capella de Sant Felip Neri hi trobem la representació en relleu de l'escut que identifica la Congregació de l'Oratori de Sant Felip Neri. En aquest cas, trobem un medalló en forma de pergami retorçat que allotja els diferents elements. La composició es centra en un cor en flames en referència al prodigi segons el qual a Sant Felip, mentre pregava a l'Esperit Sant, se li aparegué un globus de foc que entrà a la seva boca i anà fins al cor. Aquest fet degué implicar l'engrandiment d'aquest òrgan, sense suposar, però, la seva mort.

Escut de Sant Felip Neri sobre la data de construcció de la capella en la clau de l'arc que marca l'accés

Fotografia de principis del segle XX del fons de Claudi Cortés on s'hi pot veure l'interior de la capella de Sant Felip Neri amb el retaule ubicat al fons. Com es pot apreciar es tractava d'un retaule barroc amb columnes salomòniques. Quan s'enrunà la capella algunes peces del retaule van ser traslladades a l'interior de Santa Maria. Tot i això aquests fragments es van perdre en la Guerra Civil. (Història Gràfica de la Segarra)

Per sobre del cor, i rodejant-lo, hi apareixen cinc estrelles de cinc puntes que al·ludeixen als miracles del sant. En la part inferior dues flors es refereixen a la seva puresa. Per sota d'aquest relleu trobem la inscripció amb la data de construcció del temple, 1664, i dues corones; tots tres elements, omplerts amb fosa de plom.

NOTES HISTÒRIQUES

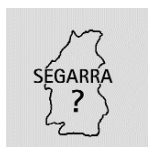
Segons que presenta Eduard Camps i Cava en el llibre de Guissona, la capella de Sant Felip Neri fou promoguda pels germans canonges Joan i Ignasi Pérez, que l'any 1663 obtingueren el permís del bisbat. La construcció de la capella i la seva sagristia s'enllestí l'any 1668, quan s'hi desenvolupà la primera missa. Així doncs, la data present en l'arc d'accés fa referència al moment de col·locació de la peça, no al moment en què s'enllestí l'obra. L'edifici quedà abandonat la primera meitat del segle XX, fins l'any 2010, quan es donà la restauració del conjunt per tal de configurarlo com a plaça pública.

BIBLIOGRAFIA

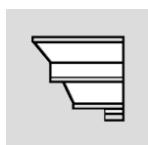
- AA.VV., *Història Gràfica de la Segarra*. Cervera, 2001, p. 149.
- CAMPS, Eduard - SANTAELÀRIA, Joan, *Guissona*. Guissona, 1982, p. 196.

DECORACIÓ ESCULTÒRICA DE L'ESGLÉSIA DE SANTA MARIA

Nucli: Guissona
Distància des de Cervera: 15 km
Accés: Carretera
Indret: Dins el nucli urbà, a l'església de Santa Maria

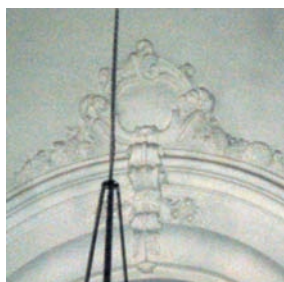
Tipologia: Escultura
Època: Segles XVIII-XIX
Estil: Neoclàssic
Estat de conservació: Bo
Interès: Baix

UTILITZACIÓ

Original: Religios/Decoratiu
Actual: Religios/Decoratiu

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Decoració escultòrica de l'església de Santa Maria. L'església de Santa Maria presenta una gran quantitat de decoració arquitectònica composta per diferents relleus aplicats sense una funció específica arquitectònicament o pràctica. Per una banda, trobem un seguit d'elements decoratius en forma de relleus en guix, ubicats per sobre els arcs d'accés a les diverses capelles

Conjunt de relleus decoratius en els accessos de les capelles que informen sobre la seva advocació

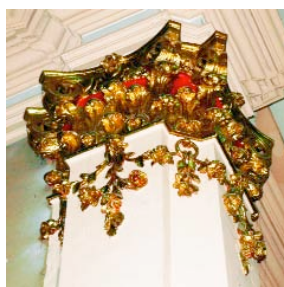
laterals. Aquests elements no tan sols serveixen com a decoració, sinó que anuncien en gran mesura l'advocació a la qual es destina la capella en qüestió. A la banda de l'Evangelí trobem la capella de la Verge del Claustre, la de Sant Plàcid i la de Sant Isidre. A, l'epístola, en correspondència, hi apareixen la capella del Sant Crist, el campanar i la del Sagrat Cor.

A l'esquerra en primer lloc trobem l'accés a la capella de la Verge del Claustre que es troba ornamentat per un medalló irregular delimitat per volutes vegetals on es presenta l'anagrama de la Verge. El cartutx parteix de la decoració vegetal que ornamenta la clau de l'arc d'accés a la capella. En aquest cas, la representació es veu coronada per dos angelets situats als flancs, sostinent una gran corona imperial decorada amb perles i filigrana. Dels extrems del medalló en sorgeixen dues rames vegetals. La decoració que presenta la capella de Sant Plàcid parteix també de la clau de l'arc. Trobem una palmeta que ressegueix la forma de les motlures de la porta. Aquest element parteix de la base d'una voluta d'acant, junt amb dues rames de fulles i roses obertes. La fulla d'acant es projecta endavant i amunt, i supera el cordó circular de grans dimensions que suposa el límit de l'arc. A partir d'aquest punt trobem un medalló definit també per volutes florals. Dels seus laterals en sorgeixen rames de parra carregades amb pàmpols de raïm. En aquest cas, dins el medalló no hi apareix cap element distintiu. La capella de Sant Isidre presenta la mateixa decoració, però en aquest cas el cartutx presenta la representació d'una sèrie d'eines i instruments. Hi apareix la representació d'una punta de fletxa, d'una falç, un martell i dues ferradures. En conjunt, i tenint en compte l'advocació principal de la capella, podria correspondre a una referència al conjunt de tasques agrícoles. En cas de ser així, la punta de fletxa presenta una difícil interpretació.

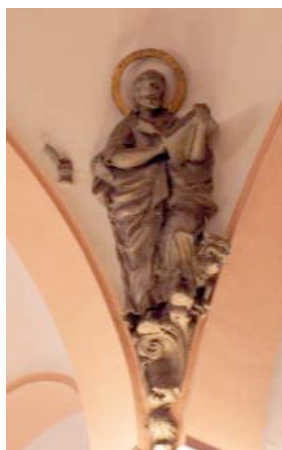
A la banda dreta, en primer lloc, trobem la capella del Sant Crist. La decoració del seu accés segueix els mateixos paràmetres que les de Sant Plàcid i Sant Isidre. En aquest cas, però, en l'interior de la cartel·la s'hi representa la corona d'espines i els claus com a referents del martiri, i per tant, també de l'advocació d'aquest oratori. De la cartel·la en sorgeixen rames carregades amb raïm i altres fruits. L'arc cec que es correspon amb el campanar, presenta un motiu decoratiu similar, mantenint la simetria amb la capella de Sant Plàcid, presenta la cartel·la buida. En aquest cas es poden fer notar algunes diferències. De la fulla d'acant situada al front de l'arc, en lloc de sorgir-ne rames de roses florides, en naixen pàmpols de raïm; així mateix, del medalló, en lloc dels ceps, hi trobem garlandes amb fruits. Al costat d'aquest espai hi trobem l'accés a la capella del Sagrat Cor. En aquest cas es segueix el model establert en l'obertura anterior. El cartutx presenta la representació d'un cor envoltat per set espases en referència als Set Dolors de la Verge. La referèn-

cia queda plenament justificada, ja que abans de la Guerra Civil aquesta capella estava dedicada al Santíssim, al Sagrat Cor i a la Verge dels Dolors.

El mateix sistema decoratiu, amb medallons i garlandes vegetals, el trobem en els arcs que separen els diferents trams de la nau central a partir del creuer, resseguint la part superior de les finestres i també com a decoració d'algunes voltes. En l'intradós dels arcs trobem un cartutx limitat per volutes de les quals sorgeixen, als costats, garlandes amb flors mig tancades que es subjecten en argolles també en relleu. Les finestres, per la seva banda, presenten un guardapols floral amb

Decoració de tipus vegetal diversa present en diferents espais de l'església, com ara finestres, arcades o capitells

Representació dels quatre evangelistes, amb els seus atributs en el creuer de l'església

Amorets i gerros amb elements vegetals que magnifiquen l'espai del presbiteri

roses obertes. Trobem petites garlandes, també, sota els arcs laterals, que tanquen la volta del presbiteri i en els extrems del transsepte. Finalment, aquest tipus d'ornamentació és present també caient dels capitells de tipus corinti de les pilastres del presbiteri. Si bé tots els pilars cruciformes de l'església presenten aquest tipus de capitells, els elements vegetals es centren només en aquesta part com una forma de magnificar-los. En aquest cas, les garlandes apareixen penjant de falses argolles, com hem vist en la decoració de l'intradós dels arcs del creuer.

Un altre bloc de decoració arquitectònica està format per un seguit de figures en alt relleu ubicades entre els arcs que delimiten les voltes de quatre punts del creuer i el presbiteri. A la zona del creuer trobem la representació dels quatre evangelistes amb nimbe metàl·lic daurat. Es tracta de figuracions plenament imbuïdes pel gust barroc. Així, trobem els diferents individus representats en el moment de màxima significació, just en el punt en què es trobaven redactant les Sagrades Escriitures. Per donar un deix místic a la situació els protagonistes són representats dempeus i descalços, en actitud d'avançar, sobre unes volutes etèries que s'haurien de relacionar amb la inspiració divina. La mateixa significació del moment justifica la representació capriciosa de la vestimenta que voleia al voltant dels evangelistes formant una gran varietat de plects artificiosos que confereixen moviment als personatges. Al costat de cadascun d'ells hi apareix, flotant, la representació d'una ploma i un tinter. Aquests elements serveixen per reforçar el fet que es troben en el moment d'escriure. Els diferents evangelistes són identificats pels diversos animals o éssers que els acompanyen. Així, trobem Joan amb l'àguila, Mateu amb l'àngel, Marc junt amb el lleó i Lluc al costat d'un toro.

Al primer tram del presbiteri, un cop sobrepasat el creuer, de cara a la nau hi trobem la representació de dos querubins. Al segon tram, a les cantonades de l'oest, hi apareixen gerros amb motius vegetals i, finalment, a les altres dues, i també de cara a la nau, hi apareixen dos amorets més. Aquests conjunt d'elements es troba disposat també sobre volutes poc definides, la qual cosa fa referència a una representació celestial. Els quatre querubins es presenten amb les ales esteses

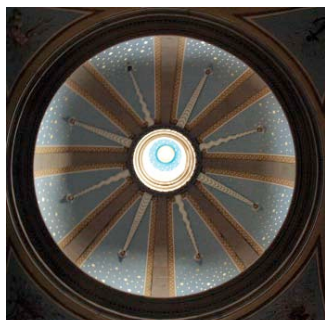

Exaltació del monograma de Crist i de la Verge en un motiu decoratiu de la capella de la Verge del Claustre

que no tan sols s'adapten a la forma del suport sinó que n'aprofiten les circumstàncies tant formalment com temàticament.

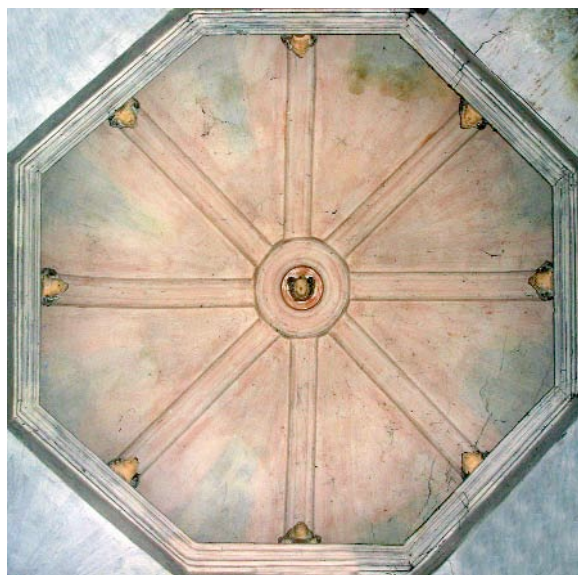
Finalment, cal fer menció d'un últim bloc decoratiu format per diverses cobertes amb un tractament ornamental concret. En aquest cas ens centrarem tan sols en les cobertes de la capella de la Verge del Claustre i els seus espais annexos, ja que a la capella de Sant Plàcid ja ens hi hem referit en tractar la seva decoració escultòrica. L'espai entès pròpiament com a capella de la Verge del Claustre es troba dividit en dues parts: per una banda, la zona del presbiteri, i per altra, la resta de la nau. El presbiteri es troba cobert per un volta en quart d'esfe-

Diferents solucions decoratives aplicades a les cúpules presents a la capella de la Verge del Claustre i les sales annexes al cambril.

i en actituds diverses. Es tracta de representacions naturalistes i ben proporcionades amb gran detallisme i expressivitat. Tots quatre es presenten tapats només per panys de puresa que volen al seu voltant. Com en el cas dels evangelistes es tracta de produccions plenament barroques de gran vitalitat. Aquest conjunt de relleus destinat a exaltar la zona del creuer i el presbiteri s'ha d'entendre com a peces de qualitat

ra delimitada i decorada amb nervis en relleu. En el punt on s'uneixen les nervadures, en l'intradós de l'arc d'accés, hi trobem la representació d'un seguit d'elements. En primer lloc, tenim la figuració d'un angelet sintetitzat en un rostre alat amb la cara blanquinosa i les ales daurades. Del seu darrere i per sobre en sorgeix un medalló vermell voltat per cortinatges daurats que serveix per allotjar el monograma de Jesús i de la Verge, també daurats. Per sobre, trobem una corona daurada, amb incrustacions verdes i vermelles, sostinguda per un segon angelet, que, en aquest cas, deixa entreveure les mans per sostenir la corona. Cal destacar que aquesta representació està disposada per ser vista des del presbiteri, és a dir, per ser contemplada per l'oficiant o des del cambril de la Verge.

La nau de la capella està coberta per una cúpula sobre trompes amb llanterna. Com en el cas anterior, aquesta cúpula es troba dividida per un seguit de nervis radials. Cadascun d'aquests nervis, així com l'arrancada de la cúpula i la llanterna, es troba resseguit per una decoració pintada en forma de zig-zag. Entre els nervis trobem una representació del cel pintada de blau amb estrelles daurades. Sorgint del tambor i de manera radial trobem un seguit de rajos en relleu a tall de deixant que alternen la forma triangular amb protuberàncies i la forma ondulant. En tots els casos es presenten de color blanc i culminen, amb el cap alat d'un querubí. L'any 1998, quan es feu la restauració de la pintura original, datada de 1685, un dels àngels fou pintat de color negre per simbolitzar la bona disposició dels guissonencs davant a la població nouvinguda. Al centre de la llanterna hi trobem la representació de l'Esperit Sant en forma de colom. D'aquesta manera els àngels, al final del deixant, prenen la significació d'heralds del missatge diví. En aquest cas, a més, aquesta idea es veu reforçada per la presència de la llanterna com a font de llum de la capella.

De manera similar, però sense tant simbolisme, tro-

bem la decoració de la cúpula oval sobre petxines de l'espai que dona accés al cambril de la Verge. Al centre de la cúpula hi trobem també una representació de l'Esperit Sant i, de manera aïllada, en les mènsules que decoren el tambor de la cúpula, hi trobem caps de querubins sobre un motiu vegetal. Finalment, l'últim espai a tenir en compte es correspon a la sala a llevant de la peça anterior. Es tracta d'una petita cambra quadrada coberta per una cúpula sobre trompes i decorada amb vuit nervis radials. A l'arrancada de cadascun d'aquests nervis hi trobem la presència d'un querubí, i un últim, també al centre, voltat per una motllura.

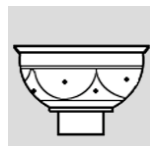
BIBLIOGRAFIA

- CAMPS, Eduard - SANTAELIÀRIA, Joan, *Guissona*. Guissona, 1982, p. 683.
- DUCHET-SUCHAUX, Gaston - PASTOUREAU, Michel, *Guía iconográfica de la Biblia y los Santos*. Madrid, 1996.

PIQUES BENEÏTERES DE L'ESGLÉSIA DE SANTA MARIA

Nucli: Guissona
Distància des de Cervera: 15 km
Accés: Carretera
Indret: Dins el nucli urbà, a l'església de Santa Maria

Tipologia: Pica
Època: Segles XVIII-XIX
Estil: Neoclàssic
Estat de conservació: Bo
Interès: Baix

UTILITZACIÓ

Original: Religios/Culte
Actual: Religios/Culte

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Flanquejant per dins l'accés principal de l'església, trobem dues piles beneïteres bessones parcialment adossades a les pilastres que serveixen de muntants de l'arc de la porta interior. Es tracta de piles ovals exemptes, d'estil neoclàssic, amb una clara pervivència del gust decora-

Piques beneïteres bessones ubicades en a banda i banda de la porta de Santa Maria

tiu barroc. Les dues descansen sobre un fust en forma de balustre que parteix d'un plint triangular fet de pedra saulonenca. Aquestes peces presenten un diàmetre màxim de 23 cm i una alçària total de 82. Les piles, per contra, estan fetes amb pedra de major qualitat. Presenten una alçària de 28 cm, i una forma ovalada amb 80 cm d'amplada màxima i 56 de mínima. Aquestes peces ar-

Alçat de la pica beneïtera bessona situada a banda i banda de la porta de Santa Maria

ranquen amb un collarí cilíndric que serveix de transició amb la columna. Es tracta de piques molt obertes, amb dues parts clarament diferenciades. La part inferior, corresponent a la zona globular, presenta una decoració de gallons en relleu separats entre si per estries àmplies de secció recta. El conjunt de lòbuls es troba emmarcat per sobre per una successió d'arcs en relleu. Aquests elements sorgeixen de les separacions entre els mateixos lòbuls arrancant de motius en relleu en forma de daus. A través d'una motllura en forma de cavet s'accedeix a la segona part de la pila, la zona més vertical i articulada a partir de bandes. Les diverses motlures amb diferents curvatures acaben desembocant en el llavi de perfil semicircular. A la banda interna, a la part que es recolza a les pilastres, hi trobem una decoració en volutes amb una palmeta que es submergeix en l'aigua beneïda. Aquest conjunt serveix de suport a un lleó en relleu assegut sobre les potes del darrere i amb el cos lleugerament reclinat enfora, amb el cap mig cot. Els animals sobresurten 10 cm directament de la paret i presenten una amplada de 25 cm i una alçària de 24. Els lleons suposen realment l'enllaç de les piles amb la pilastra on es recolzen. En els dos casos les peces es troben molt erosionades per desgast. Tot i això, es pot apreciar que es tracta de talles sumàries, sense gran qualitat, amb desproporcions evidents, per exemple en el cap, més gran que la resta.

BIBLIOGRAFIA

- DIVÍ, C. - GARGANTÉ, M. - OLIVA, J. - RIVERA, F. X. - ROS, J. - VERDÉS, P., *Inventari del patrimoni arqueològic, arquitectònic i artístic de la Segarra. Volum VI Torrefeta i Florejacs*. Guissona, 2010.

FONTS SITUADES A L'INTERIOR DE L'ESGLÉSIA DE SANTA MARIA

Nucli: Guissona
Distància des de Cervera: 15 km
Accés: Carretera
Indret: Dins el nucli urbà, a l'església de Santa Maria

Tipologia: Font
Època: Segle XIX
Estil: Neoclàssic
Estat de conservació: Bo
Interès: Alt

UTILITZACIÓ

Original: Religios/Culte
Actual: Religios/Culte

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Parella de fonts encastades en un nínxol dins la sagristia major i a la sagristia de la capella de la Verge del Claustre. En aquests dos espais trobem la presència de dues fornícules de grans dimensions i fons pla concebudes per allotjar les fonts d'on es

FonTS bessones situades en les dues sagristies de l'església, una en la sagristia Major i l'altra en la de la capella de la Verge del Claustre.

prenia l'aigua per ser beneïda. El nínxol parteix d'un amplit rectangular que suposa el seu límit inferior. Aquesta peça pren la funció de pica per recollir l'aigua de la font. Atesa la seva utilitat presenta un engruiximent en la part externa per evitar que vessi l'aigua. Aquesta part presenta un acabat decoratiu de forma circular. Per sobre d'aquest element hi trobem una motllura en forma de cordó que ressegueix tot l'interior de la fornícula i es projecta enfora lateralment per prendre una funció estructural com a suport dels muntants. Així doncs, lateralment la fornícula queda delimitada per dos muntants en forma de pilars que descansen sobre aquest cordó. Els dos pilars presenten un graó decoratiu en la cantonada interior que es manté en tots els elements que configuren l'arc del nínxol. Aquests elements es troben coronats per una cornisa motllurada que s'estén per les dues bandes enfora, prenent l'aspecte d'un capitell, i també endins, remarcant la línia d'imposta i seguint de manera decorativa a la paret del fons. Per sobre la cornisa hi trobem la presència d'un arc rebaixat que dona pas a una volta de canó també rebaixada. En la clau de l'arc de la font de la sagristia hi trobem el moment de construcció, l'any 1800.

La font pròpiament presenta la forma d'una pica beneïtera i es troba ubicada a la meitat inferior de l'espai. Es tracta d'un element semicircular adossat a la paret i àmpliament decorat. La part superior es presenta ornamentada, com si es tractés talment de la base invertida d'una columna. Així, presenta un cordó circular a tall de tor, un collarí de secció angular, una motllura convexa o escòcia, i de nou, un tor. La part inferior de la pila presenta una decoració incisa en lòbuls i, al centre, en relleu, un cap antropomorf bastant degradat. De la boca d'aquest personatge sorgeix el broc de l'aigua. Per sota de la pila hi trobem la columna que li devia servir de suport i que es troba formada també per un seguit de motllures en les quals queda integrat el cordó continu i llis que serveix de base per als muntants laterals.

CRIST CRUCIFICAT

Nucli: Guissona
Distància des de Cervera: 15 km
Accés: Carretera
Indret: Dins el nucli urbà, a l'església de Santa Maria

Tipologia: Escultura
Època: Segles XIX-XX
Estil: Barroc
Estat de conservació: Bo
Interès: Baix

UTILITZACIÓ

Original: Religiós/Culte
Actual: Religiós/Culte

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Crist crucificat de factura moderna, conservat a la Sagristia de Santa Maria de Guissona

Partint d'un peu de fusta circular i motllurat de 17 cm de diàmetre trobem una creu tubular també de fusta de color negre coronada amb un cordó daurat i borles de fusta de nou negres. La creu mesura 84 cm d'alt per 43 d'amplada. Aquest element esdevé el suport per a una representació de Crist crucificat produïda segurament per un taller especialitzat en la fabricació d'imatges de culte. Es tracta d'una figura de guix feta a partir de la unió de diferents parts. Per una banda, trobem els braços i, per altra, la resta del cos, tal com es pot veure per les petites fractures en els punts d'unió. Es tracta d'una producció sumària i senzilla, amb una sèrie de mancances pel que fa a les proporcions i el naturalisme. Així doncs, tot i un correcte tractament de l'anatomia i la musculatura, la figuració presenta els braços excessivament llargs, el pit estret, els peus massa grossos i el cap gran. Aquest últim tret podria estar relacionat amb la voluntat de donar més pes al rostre, l'element més expressiu de tota la imatge. Malgrat el protagonisme que pren la cap, la cara, dolença però serena, tampoc no presenta un treball gaire acurat, amb un naturalisme escàs. Al cap duu una corona de cordons entrelaçats amb marrons i vermells que pretén simbolitzar la corona d'espines. De la part occipital del cap li'n sorgeix un nimbe radiat en planxa metàl·lica repussada on un seguit de rajos poligonals

surten d'una corona circular delimitada per perletes. Jesús presenta les diferents ferides de la passió amb les mans i els peus perforats pels claus que l'uneixen a la creu i diferents nafres al costat i als genolls, insinuades tan sols per la pintura vermella.

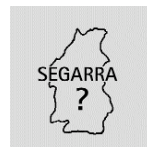
NOTES COMPLEMENTÀRIES

Tenint en compte les diferents característiques de la producció, aquesta peça s'hauria de situar en el segle XIX o en la primera meitat del XX. Es tracta d'una obra de qualitat limitada i de poques pretensions, pensada com a creu de taula, o fins i tot per ocupar un lloc sobre un altar.

BIBLIOGRAFIA

- DIVÍ, C. - GARGANTÉ, M. - OLIVA, J. - RIVERA, F. X. - ROS, J. - VERDÉS, P., *Inventari del patrimoni arqueològic, arquitectònic i artístic de la Segarra* Volum VI Torrefeta i Florejacs. Guissona 2010, ps. 249-250, 256-257.
- DUCHET-SUCHAUX, Gaston - PASTOUREAU, Michel, *Guía iconográfica de la Biblia y los Santos*. Madrid 1996, ps. 114-116.

IMATGE DE SANTA LLÚCIA

Nucli: Guissona
Distància des de Cervera: 15 km
Accés: Carretera
Indret: Dins el nucli urbà, a l'església de Santa Maria

Tipologia: Escultura
Època: Segles XVII-XVIII
Estil: Barroc
Estat de conservació: Bo
Interès: Baix

UTILITZACIÓ

Original: Religiós/Culte
Actual: Religiós/Culte

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Imatge escultòrica de vestir que representa Santa Llúcia i que substitueix la imatge titular d'un retaule dedicat a la mateixa santa. La talla descansa sobre una peanya de 40 cm d'amplada per 24 de fondària i presenta una alçària de 80 cm. Seguint el model dels sants de vestir propi del segle XVIII, la santa només presenta esculpides les parts visibles, és a dir, el cap i les mans, la resta està formada per una carcassa de fusta. Santa Llúcia es troba representada dempeus, lleugerament inclinada, insinuant que recolza el pes sobre la cama esquerra. Mostra el cap lleument inclinat cap al cel, en

Imatge de vestir de Santa Llúcia que substitueix la imatge original del retaule renaixentista de la mateixa titular

actitud de prèdica i els braços estesos endavant. Presenta la mà dreta semioberta i amb l'esquerra subjecta una safata amb els ulls, seguint una tradició moderna incorporada a la llegenda hagiogràfica de la santa, que gaudi de gran popularitat i difusió. Santa Llúcia presenta la cabellera solta, pentinada amb ondes cap als laterals, amb dos rínxols sobre les orelles,

on presenta dues arracades en forma de perla. El rostre mostra una expressió continguda, però a la vegada dramàtica, adaptant-se al patetisme propi del barroc. De darrere el cap en sorgeix una aurèola de rajos esglaonats de color daurat.

El vestuari que presenta actualment es limita a una túnica simple de color blanc de ras, nuada a la cintura, amb un cinyell daurat en forma de cordó. El cinturó li fa dos toms i penja en un dels laterals. El vestit es troba decorat amb brodats vegetals en or i carmesí, a la part baixa, i puntes blanques, al final de la túnica i coronant els punys. La seva vestimenta es completa amb una capa vermella del mateix material que es lliga al davant del coll. En fotografies més antigues s'observava un altra capa del mateix material, però més llarga i ribetejada en daurats, que li cobria tot el pit.

NOTES HISTÒRIQUES

Segons exposa Santaeulària, quan el conjunt format per la imatge i el retaule es traslladà a l'antic hospital, actualment Casa de Cultura, aquesta imatge es portava a la parròquia el dia de la festivitat de la santa. El trasllat de les imatges de culte seguint el calendari litúrgic en les processons multitudinàries, les romeries i altres pràctiques religioses amb gran repercussió social s'han d'entendre com un eco dels canvis viscuts per l'església després del Concili de Trento. En aquest concili ecumènic es donà resposta i es posà fre a les diferents reformes protestants que amenaçaven l'estabilitat de l'Església catòlica. Per tal de contrarestar les crítiques sorgides, precisament s'optà per reafirmar els punts més controvertits. Així doncs, entre d'altres, es donà pes a la imatge i al culte dels sants, defugint les etiquetes d'idolatria i politeisme.

Amb aquestes premisses s'incentivà el fervor popular envers les figures que podien resultar més pròximes als fidels, es a dir, els sants i la Verge. Aquests personatges, sempre sota l'empara divina, eren capaços d'obrar miracles que no feien sinó augmentar la glòria de Déu, com a garants o intermediaris de la seva gràcia. Així mateix, les mateixes imatges de culte podien esdevenir miraculoses, no poder de la imatge en si, sinó en relació amb el subjecte representat. Amb tot, i atesa la inseguretats imperant en la societat, es donà un fort augment de la devoció. Aquest fervor es focalitzà envers els episodis més humans de la religió representats pels sants, la Verge i determinats aspectes cristològics entesos com una font d'esperança. Aquest creixement es manifestà amb un augment de les imatges de culte, tant en entorns privats com públics, especialment evident en els moments de creixement econòmic.

BIBLIOGRAFIA

- CAMPS, Eduard – SANTA EULÀRIA, Joan, *Guissona*. Guissona, 1982, ps. 316-317.
- DIVÍ, C. – GARGANTÉ, M. – OLIVA, J. – RIVERA, F. X. – ROS, J. – VERDÉS, P., *Inventari del patrimoni arqueològic, arquitectònic i artístic de la Segarra Volum VI Torrefeta i Florejacs*. Guissona, 2010, ps. 240-241.
- RÉAU, Louis, *Iconographie de l'art Chrétien*, vol III. Paris, 1958
- SANTA EULÀRIA, Joan, *Història gràfica de Guissona*, vol. I. Guissona, 1999, p. 35.
- VORÁGINE, Santiago de la, *La leyenda dorada*, Vol. I. Madrid, 2006, ps. 43-46.

VIRTUTS TEOLÓGALS I CARDINALS DE LA CAPELLA DE SANT PLÀCID

SEGARRA

Nucli: Guissona

Distància des de Cervera: 15 km

Accés: Carretera

Indret: Dins el nucli urbà, a l'església de Santa Maria

Tipologia: Escultura – decoració arquitectònica

Època: Segle XIX

Estil: Neoclàssic

Estat de conservació: Bo

Interès: Alt

UTILITZACIÓ

Original: Religios/Decoratiu

Actual: Religios/Decoratiu

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Conjunt escultòric format per la representació de les

Vista de la volta de la capella de Sant Plàcid, on es pot apreciar la distribució de les diferents virtuts i frisos decoratius, així com la llanterna, i la decoració calada de la volta

tres virtuts teològals i tres de les virtuts cardinals, que serveixen com a coronaments de les sis columnes adossades al mur que marquen la distribució de l'espai en una capella de planta oval. Les sis columnes d'ordre compost sostenen unes peanyes que sobresurten de l'entaulament complex que ressegueix el llenç de paret i que serveixen, així, de suport per a les sis escultures i també per a les nervadures que sostenen la volta. Es tracta d'una volta amb llanterna decorada amb nervis amb motius vegetals i decoracions en forma de gelsia, que confereix gran elegància a l'espai. Aquest sistema decoratiu s'ha de situar en l'òrbita del paranimf de la Universitat de Cervera.

Atesa la presència, tan sols, de sis columnes, a l'hora d'establir el sistema decoratiu s'eludí la representació d'una de les virtuts cardinals, la Temperància. Tot i aquesta mancança la mateixa al·lusió al tema ja es pot considerar com a significativa, de manera que la presència de les tres virtuts teològals que representen els hàbits infundats per Déu i la figuració de tres de les virtuts cardinals, origen de totes les altres virtuts, ja serveixen com a referència al conjunt, tot i l'exclusió de la Temperància.

A l'esquerra, representació de la Virtut de la Fe. A la dreta, la Virtut de l'Esperança

La representació d'aquests personatges respon als models habituals de joves vestides a la grega, amb els atributs corresponents que les identifiquen. Així, trobem que la figuració de la Fe es presenta com una jove amb el cap velat i mirant els fidels amb un triangle com al·legoria del misteri de la Santíssima Trinitat, amb el nom de Déu inscrit en el seu interior amb caràcters hebraics. Aquesta escultura alça el braç dret sostenint un calze amb la sagrada forma, en referència a l'Eucaristia i, finalment, a la mà esquerra, sosté un llibre que es pot identificar amb una Bíblia i un ciri encès per simbolitzar la fe viva.

L'Esperança mostra una jove en actitud contemplativa i mirant endavant mentre estén el braç dret i subjecta amb la mà esquerra una gran àncora, símbol de la salvació, per la seva fermesa. Val a dir que en aquesta representació la jove no duu les plantes que solen portar aquest tipus de figuracions. És possible que la imatge hagués sostingut un ramet o una corona de trifoli amb la mà dreta, actualment perdut. Aquesta planta suposa una al·lusió a l'agricultura i a l'expectativa de collites abundants.

La representació de la Caritat mostra una jove sostenint una criatura juganera amb el braç dret, que se li abraça al coll, mentre mira amorosa un segon infant que recull amb l'esquerra i que s'agafa al seu costat. La representació es completa amb un cor encès i alat sobre el cap de la jove. Aquesta figuració s'hauria de relacionar amb el vincle ardent que genera aquesta virtut. Així doncs, aquesta al·legoria s'assimila a una mare, amb el seu amor pur i desinteressat.

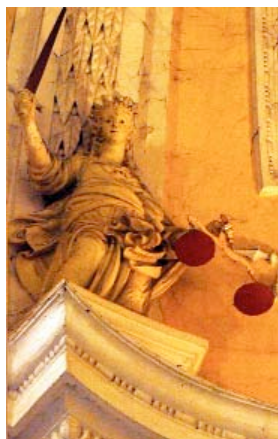
La representació que fa referència a la virtut cardinal de la Prudència apareix duent una serp enroscada al braç dret i un mirall a l'esquerra. A l'hora de prendre la serp com a motiu es parteix de les paraules de l'evangelista Mateu: "Sigueu, doncs, prudents com serpents i senzills com coloms" (Mt 10,16). Per altra banda, el mirall serveix per contemplar la pròpia essència.

La representació de la Justícia segueix els models clàssics; així, amb la mà dreta duu l'espasa per reparar

A l'esquerra, representació de la Virtut de la Caritat. A la dreta, la Virtut de la Prudència

Representació de la virtut de la Justícia

Representació de la virtut de la Fortalesa

els desequilibris, i amb la dreta sosté la balança amb els platets equilibrats indicant les accions i la llei. Cal dir que en aquest cas la jove no apareix amb els ulls tapats per mostrar la imparcialitat de la justícia i que, a diferència de les altres virtuts, llueix una corona radiada. Aquest fet, tot i no resultar evident, podria deure's a una assimilació d'aquesta imatge no tan sols amb la *Iustitia* romana o la *Themis* grega, sinó també amb la *Nèmesi* grega, personificació de la Justícia retributiva i de la venjança.

Per acabar, l'última virtut representada és la Fortalesa. Aquesta al·legoria és representada com una jove que sosté amb el braç dret una columna i amb la mà esquerra un palma. Duu cenyida una corona de llorer al cap i porta el rostre del sol al pit. La figuració de la

columna és una referència a la història de Samsó, que fou lligat a una columna i que amb la seva fortalesa aconseguí enrundar el temple de Dagon. Per altra banda, la palma i la corona de llorer s'han de relacionar amb la victòria sobre el mal, els perversos i la mort. Finalment, la representació del sol al pit de la noia podria identificar la victòria de la llum sobre les tenebres. Per aquest esquema de representació no podem oblidar el referent que suposarien les figuracions d'Atenea o Minerva, en les quals la deessa duia l'ègida, una cuirassa amb el rostre de la Gorgona. Aquesta assimilació podria respondre al fet que en algunes representacions la Fortalesa es apareix vestida com un guerrer.

NOTES COMPLEMENTÀRIES

Malgrat que el grup de les sis virtuts es pot considerar com un grup decoratiu tancat, amb un sentit propi, per a la lectura global de la decoració arquitectònica de la capella s'ha de fer tenint en compte també els relleus decoratius que trobem entre les imatges (vegeu les Notes Complementàries dels relleus arquitectònics d'aquesta capella). El conjunt escultòric d'aquesta capella fou sotmès a una neteja i una restauració l'any 1998,

quan es celebraven els 900 anys de la consagració de la primitiva església romànica de Guissona. En aquesta intervenció es van restituir, entre d'altres, els atributs de la representació de la Justícia i es van reparar les fractures de les mans. També s'intervingué en l'Esperança, que recuperà el polze perdut de la mà dreta.

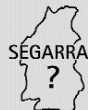
NOTES HISTÒRIQUES

La capella de Sant Plàcid és un espai el·líptic que es començà a construir l'any 1816, en un estil elegant marcadament neoclàssic i amb influències evidents del paranimf de la Universitat de Cervera. Aquesta sala es bastí amb la finalitat d'acollir les despulles del sant i la resta de relíquies de què disposava la col·legiata de Santa Maria. Per aquest motiu l'espai era conegut com a capella de Sant Plàcid o de les Relíquies.

BIBLIOGRAFIA

- AGHION, I. - BARBILLON, C. - LISSARRAGUE, F., *Guía iconográfica de los héroes y dioses de la antigüedad*, Madrid, 2008.
- BATTISTINI, Matilde, *Símbolos y al·legorias*. Barcelona, 2003.
- CAMPS, Eduard - SANTAEULÀRIA, Joan, *Guissona*. Guissona, 1982.
- DUCHET-SUCHAUX, Gaston - PASTOUREAU, Michel, *Guía iconográfica de la Biblia y los Santos*. Madrid, 1996, ps. 384-385.
- La Bíblia [en línia], [2013]. <<http://www.ibec.cat/BIBLIA/>>.
- SANTAEULÀRIA, Joan, *Sant Plàcid, Co-Patró de Guissona*. Guissona 1988.

RELLEUS DECORATIUS DE LA CAPELLA DE SANT PLÀCID

Nucli: Guissona

Distància des de Cervera: 15 km

Accés: Carretera

Indret: Dins el nucli urbà, a l'església de Santa Maria

Tipologia: Escultura arquitectònica

Època: Segle XIX

Estil: Neoclàssic

Estat de conservació: Bo

Interès: Alt

UTILITZACIÓ

Original: Religios/Decoratiu

Actual: Religios/Decoratiu

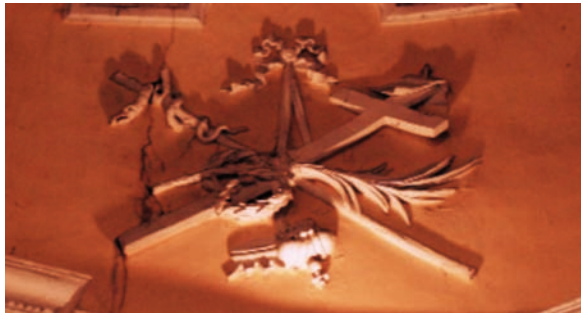
DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Conjunt de sis imatges en relleu que es troben ados-

Fris A

sades als murs de les capelles, entre les imatges de les sis virtuts. El primer fris **(A)** a tenir en compte es troba en posició axial respecte a l'accés a la capella i, per tant, pren un paper més destacat dins el conjunt. Aquesta primera imatge mostra un paisatge corresponent a una formació rocosa, on es poden apreciar les empremtes d'uns peus amb la marca d'un forat enmig i amb una palmera a la dreta, tancant la composició. El relleu es completa amb la representació, en la part alta, d'un conjunt de rajos de llum que convergeixen a l'infinit, i un núvol a l'esquerra. Aquesta imatge fa referència a l'Ascensió de Crist a l'hort de les Oliveres, en què quedà la marca dels sants peus gravada a la roca, així, la palmera simbolitza la victòria sobre la mort, i els raigs de llum, el camí de Crist cap al cel. Aquesta representació pren un sentit dins la capella de Sant Plàcid o de les Relíquies perquè en aquesta mateixa capella es guardaven diverses relíquies, entre les quals destacava la relíquia amb la mesura del Sant Peu. (Vegeu fitxa corresponen als reliquiàris).

Fris B

El següent fris **(B)**, seguint el sentit de les agulles del rellotge, es correspon amb la representació d'una llaçada lligada a un clau que sosté la creu de la crucifixió de Crist, amb el rètol "Inri" que es creua amb la vara amb la serp enroscada de Moisès. En el punt on els dos elements es sobreposen hi trobem una palma i una corona de llozer. D'aquests elements en surt la cinta que deixa penjant cap per avall una corona imperial i una corona reial. Es pot entendre que aquest relleu representa el triomf de les Sagrades Escriures sobre el poder terrenal.

Seguint la seqüència trobem la representació d'una segona llaçada **(Fris C)**, també nuada a un clau. Les bagues del llaç s'entrellacen amb dues corones de llo-

Fris C

rer i sostenen dues banderes que s'entrecreuen amb una rama de palma i una d'olivera. Les dues rames vegetals apareixen en la vida de Crist com a prefiguració de la resurrecció, idea que es veu reforçada pel triomf que suggereixen les corones. Per altra banda, les dues banderes no presenten una interpretació tan evident però podria identificar el poder de les nacions.

Fris D

En el següent relleu **(D)**, penjant de la mateixa llaçada, hi podem veure la representació de les *Arma Christi*, és a dir, els instruments emprats en la passió de Crist. Així doncs, hi trobem una espasa, una destreal, una maça, una argolla, un fuet i una picassa, amb les cadenes, i un punxó com a element central. Com a referència a la crucifixió, aquesta imatge s'hauria de relacionar també amb el sacrifici de Crist, per la humanitat i la seva victòria sobre la mort.

La següent escultura **(E)** ens mostra un relleu on, penjant de la llaçada, s'entrecreuen els símbols de l'Església com a referent del poder del pontificat. Hi trobem, per una banda, la creu invertida de Sant Pere, un dels pares de l'Església i el primer papa; una creu en

Fris E

Fris F

asta, de Sant Andreu, el primer apòstol. I, per acabar, hi ha les cadenes de Sant Pere amb les claus i la tiara papal.

L'últim dels relleus (**F**), sostingut també per un clau del qual surt una llaçada, fa referència a la Verge Maria. En aquest cas hi trobem una palma, símbol de victòria, que s'entrecrua amb la vara florida de Sant Josep. Aquest segon element, junt amb una rama d'assutzena que apareix en la representació, s'ha de considerar com a prefiguracions del naixement de Crist. Segons la tradició, la vara de Sant Josep florí per indicar que havia de ser l'espòs de Maria per decisió divina i, per tant, pare putatiu de Jesús. Per altra banda, l'Arcàngel Gabriel entregà un ram d'assutzena o de lliris a la Verge en el moment de l'anunciació, que al·ludia a la seva virginitat perpètua. Sobre la palma i de manera paral·lela trobem la representació d'un cor travessat per una espasa inclinada, que es refereix als Dolors de la Verge, en relació amb diversos episodis de la seva vida. Un altre element a tenir en compte és la figuració d'una corona de roses, que s'ha relacionar amb la Mare de Déu del Roser. Finalment, l'element principal de la composició es correspon amb un medalló envoltat per una garlanda de llorers i amb una corona imperial al centre de la qual es pot llegir l'anagrama de Maria A i M. En conjunt, aquest relleu suposa una lloança a la Verge i a les seves virtuts i qualitats.

NOTES COMPLEMENTÀRIES

La decoració arquitectònica d'aquesta capella, formada per dos conjunts diferenciats (per una banda, les escultures de les virtuts, i per altra, els relleus decoratius que trobem entre les talles) ofereix un missatge de redempció basat en el discurs principal de la fe cristiana. Així doncs, presenta el camí de la salvació, segons el qual, seguint les virtuts infundades per Déu, és a dir, les virtuts teològals (fe, esperança i caritat), i els hàbits de comportament cristià, per tant, les virtuts cardinals (justícia, prudència i fortalesa), i seguint els principis que marca l'Església amb els exemples de Jesucrist i la Verge Maria, s'assolirà la victòria sobre la mort i la salvació de l'ànima.

El conjunt de relleus d'aquesta capella fou netejat i consolidat l'any 1998, en el marc de la celebració dels 900 anys de la consagració de la primitiva església

romànica de Guissona.

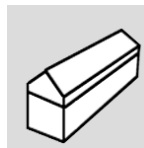
BIBLIOGRAFIA

- CAMPS, Eduard - SANTAELÀRIA, Joan, *Guissona*. Guissona, 1982.
- SANTAELÀRIA, Joan, *Sant Plàcid, Co-Patró de Guissona*. Guissona 1988.

GRUP ESCULTÒRIC AMB FIGURA FEMENINA JACENT A LA CAPELLA DE SANT ISIDRE

Nucli: Guissona
Distància des de Cervera: 15 km
Accés: Carretera
Indret: Dins el nucli urbà, a l'església de Santa Maria

Tipologia: Conjunt escultòric
Època: Segle XIV
Estil: Gòtic
Estat de conservació: Mitjà
Interès: Alt

UTILITZACIÓ

Original: Religios/Funerari
Actual: Religios/Decoratiu

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Grup escultòric format per diferents obres en relleu amb usos, pretensions i estils diferents que foren posades en relació en el moment de construir l'actual església de Santa Maria. Els tres elements, encara ara, es presenten formant una unitat; per aquest motiu seran analitzats per parts dins un conjunt.

L'element principal del grup correspon a una figura femenina ajaguda que es podria ser la tapa d'una sepultura de pedra. Es tracta d'una imatge de 44 cm d'amplada per 157 d'alçària i amb un relleu màxim de 17 cm. Aquesta representació segueix la tipologia característica de les escultures jacents. Aquest tipus de peces no tan sols presentava l'ús més evident de servir com a tapes d'un sepulcre sinó que prenia una funció dinàstica ja que servia per exaltar el llinatge del difunt, a més de servir per guardar-ne una imatge idealitzada. En aquesta representació es mostra una dona ajaguda amb les mans encreuades sobre el ventre, reposant en una superfície plana, amb tendència a fer-se còncava sota el seu pes. La finada es mostra amb el cap recolzat sobre un coixí amb borles i serrells a les cantonades. En conjunt, es tracta, doncs, d'una representació de la difunta al seu llit mortuori. Als peus de la figura,

tal com és habitual, hi trobem la representació molt malmesa d'un gos, un símbol de fidelitat. Malgrat que a l'animal li manca el cap, es pot veure insinuat el treball del pelatge i de les potes.

El treball de la talla presenta un contrast entre les parts anatòmiques de la representació i el seu vestuari. En el rostre i les mans s'evidencia un elevat grau d'abstracció a partir de l'ús de formes estereotipades i poc naturalistes mentre que el vestuari és tractat amb detallisme. La difunta es presenta amb robes sòbries i mancades de tota decoració, segurament com a mostra d'humilitat davant la mort.

Es mostra duent un vel que li cobreix el cap i cau sobre les espatlles en diversos plects. Per sota el vel, la difunta vesteix una capa que li cobreix part de les espatlles i braços i que segueix endarrere cap a l'esquena. El seu vestit es limita a una simple túnica amb coll en punta i mànigues amples lligat a la cintura per un cinyell nuat al centre. Les mànigues i el vestit mostren un ampli repertori de plects que donen plasticitat a la peça. Els peus de la figura queden totalment tapats per les seves vestidures. En l'anàlisi de la figuració cal tenir en compte les intervencions modernes, que devien afectar majoritàriament el rostre de la figura, on es poden apreciar traces de formigó aplicades en un moment indeterminat, segurament amb la voluntat de corregir uns trets facials molt desgastats.

Els únics ornaments que llueix són un collaret de denes amb una creu que li penja per sobre el pit i un segon collaret que parteix també del coll i li arriba a l'alçada de les cuixes. És possible que a l'extrem d'aquesta peça hi hagués la representació d'una borla perduda o d'una creu. En aquest cas es podria identificar amb un rosari. La difunta, amb les mans encreuades es presenta subjectant lleugerament el collaret. Aquest gest es podria relacionar amb l'acció de passar el rosari.

Grup escultòric format per cinc peces diferents, segons una composició que podem situar a finals del segle XVIII, en el moment de bastir-se l'església neoclàssica

Detall dels plegats del vestuari i el rosari penjant entre les mans

Als peus de la figura jacent, segons el muntatge actual, hi trobem una pedra quadrada i sense treballar, disposada segurament de forma aleatòria, que mesura 35 per 33 cm. Als laterals d'aquesta peça hi podem veure la representació de dos lleons molt malmesos, que segurament van servir de mènsules o de peus per sostenir algun sepulcre. Els dos animals presenten una amplada aproximada de 24 cm, amb un alçària de 30 i un relleu màxim pròxim als 20 cm respecte a la paret on es troben encastats. Els lleons es troben molt malmesos, amb notables pèrdues que en dificulten l'anàlisi en tots els sentits.

El conjunt escultòric es completa amb un element relativament troncocònic, més estret en la part inferior disposat a tall de peanya. Aquest fragment tradicionalment s'ha interpretat com les restes d'un possible capitell de la primitiva església romànica seccionat per tal d'adaptar-lo al nou ús. Actualment presenta una amplada màxima de 84 cm, una alçària de 31 i un relleu de 33 cm. Segons que es pot observar, aquest element presenta un motiu ornamental en relleu disposat de manera simètrica. Al centre de la composició hi trobem una figura antropomorfa amb els braços alçats, envoltada per dues figuracions a una escala menor de difícil interpretació. A banda i banda, tancant l'escena, hi apareixen dos elements que es podrien interpretar com a arbres. Partint del tipus de composició aquesta escena es podria relacionar amb una figuració del tema bíblic de Daniel a la fossa dels lleons, una representació relativament freqüent dins l'art romànic.

Imatge dels lleons i el possible capitell romànic

Fotografia anterior al 1998 on es pot veure el conjunt escultòric en la seva ubicació al darrere de l'església, sota l'absis elevat. (Joan Santeulària – Història Gràfica de Guissona)

NOTES COMPLEMENTÀRIES

Aquest conjunt de peces, en el seu ús original, no necessàriament presentava cap relació entre si. En qualsevol cas, queda clar que el capitell segur que no

presentava un ús funerari. De tota manera, en el moment de bastir el nou edifici s'optà per donar un nou ús a aquest seguit de peces i així se les posà en relació i prengueren un nou sentit decoratiu.

L'any 1998 aquest conjunt de peces fou arrancat del mur exterior de l'església per dipositar-lo a la capella de Sant Plàcid. Aquesta mesura serví per assegurar-ne la pervivència. És possible que les traces de ciment al rostre de la figura femenina s'hagin de situar en aquest moment amb la intenció de realçar el trets facials gairebé esborrats per l'erosió.

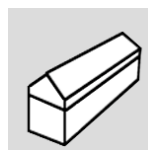
BIBLIOGRAFIA

– SANTAELÀRIA, Joan, *Història gràfica de Guissona*, vol. II. Guissona, 1999, ps 24.

FIGURA MASCULINA JACENT

Nucli: Guissona
Distància des de Cervera: 15 km
Accés: Carretera
Indret: Dins el nucli urbà, a l'església de Santa Maria

Tipologia: Escultura
Època: Segle XIV
Estil: Gòtic
Estat de conservació: Dolent
Interès: Alt

UTILITZACIÓ

Original: Religios/Funerari
Actual: Religios/Decoratiu

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Representació escultòrica d'un individu ajagut amb vestuari eclesiàstic, concebuda com a tapa per a un sarcòfag de pedra, que mesura 157 cm de llargada per 57 d'alçària i amb un relleu màxim conservat de 30 cm respecte a la paret on es troba adossat. Aquest tipus de peces, a més de la funció evident de tapadora, servia per preservar la memòria del difunt, representat amb una imatge més o menys idealitzada o arquetípica. No es pot deixar de banda, tampoc, la funció propagandística que prenién, com un mitjà per transmetre la idea d'estatus o poder, tant de l'individu com de la família a la qual pertanyia. L'escultura presenta el finat ajagut amb hàbit eclesiàstic sobre un fons llis sense treballar, amb les mans encreuades sobre l'estómac i el cap recolzat sobre un coixí amb borles i serrells als quatre extrems. Als peus del personatge hi apareix la figuració d'un animal que, tot i haver-se'n perdut el cap i part d'una pota davantera, per la cua i la resta d'elements conservats podem establir que es tracta d'un gos de

Relleu d'una figura masculina jacent vestint hàbits eclesiàstics

companyia. Aquest tipus d'animals era habitual en les representacions funeràries com a símbol de lleialtat i fidelitat; en aquest cas, tractant-se de la representació d'un clergue, s'hauria de considerar fidelitat al Senyor. El difunt presenta el cap lleugerament inclinat vers la dreta, mirant a l'espectador; aquest fet ens pot servir de referència per intuir la col·locació original de la peça, que segurament devia estar adossada a una paret per la banda esquerra.

Aquesta peça fou realitzada en pedra saulonenca local, un material lític molt fàcil de tallar, però igualment delicat a l'hora de conservar-se. Així doncs, trobem que l'escultura es troba en un estat de conservació bastant precari. A més de la pèrdua de part de l'animal que apareix als peus de la composició, n'han desaparegut gairebé totalment els trets facials, les mans es troben molt erosionades i la zona del baix ventre i l'inici de les cames s'ha perdut totalment, en aquest cas, per una acció voluntària.

Malgrat l'estat de conservació, podem establir que en el moment de la mort, l'home presentava una calvicie avançada ja que conserva cabell, tan sols, al voltant del cap. Aquest fet es podria relacionar també amb la tonsura pròpia del sacerdot. Per altra banda, en el rostre es poden apreciar les traces de les conques orbitals, que permeten apuntar a l'ús de formes altament estereotipades. Aquesta mateixa observació es desprèn de l'anàlisi de les mans, que presenten un escàs detallisme, la qual cosa es pot apreciar malgrat el desgast. En conjunt, doncs, les parts anatòmiques de l'individu denoten cert arcaisme en la factura de la peça. Aquesta manca de realisme era present segurament també en els peus de l'individu, que al llarg dels anys han desaparegut gairebé totalment, i també en la representació de l'animal, igualment deteriorat, i pel que es pot observar sense cap tractament específic per representar el pelatge.

En contrast amb aquests elements cal destacar la minuciositat i preciosisme a l'hora de representar el vestuari. Gràcies al detallisme de la representació es poden reconèixer les diferents peces de roba que duia

l'individu. Segons les vestidures del finat podem establir que es tractava d'un sacerdot. Com a element interior la figura vesteix un hàbit talar representat com una tela pesada i sense ornamentar, tal com és propi. Per sobre d'aquesta peça, cobrint les espatlles, trobem l'amit, un teixit lleuger que queda una mica arrugat al voltant del coll. Seguint amb el vestuari prescrit al damunt hi devia dur el sobrepellís o el roquet. Bàsicament, les dues peces difereixen entre si per l'amplària de les mànigues, i en aquest cas queden cobertes per la casulla que duu al damunt. En qualsevol cas, el sobrepellís, que seria la peça pròpia seguint el vestuari eclesiàstic, presenta alguns problemes interpretatius. Per una banda, la part baixa apareix coronada amb serrells i la decoració es pot assimilar més fàcilment als brocats que a les puntes, ambdós elements serien impropis per a aquesta part del vestit. I sobretot, segons que es pot apreciar, aquest element de vestir és obert pels laterals. En cas de ser així no es podria tractar d'un sobrepellís, sinó que s'hauria d'interpretar com una dalmàtica. Aquest fet, però, resulta incongruent, ja que segons els preceptes de l'Església l'ús de la dalmàtica i la casulla a la vegada no és permès a un sacerdot. Aquesta possibilitat és un dret reservat als bisbes en determinades situacions, i als sacerdots tan sols si han rebut un permís papal per usar-les en casos concrets. L'opció que es tracti d'un bisbe es pot descartar pel fet que no llueix la mitra, ni el bàcul ni altres elements que li serien propis; per tant es tractaria simplement d'un sacerdot representat al seu llit de mort de forma molt més opulenta del que li seria propi.

Per sobre de la dalmàtica, el difunt fou representat amb una casulla, una peça de vestir oberta pels laterals i que penja per totes bandes, la qual cosa resta mobilitat als braços. En aquesta representació, en plegar els braços del difunt sobre l'estómac, la casulla queda replegada i pren una forma similar a unes mànigues amples. Aquesta peça de vestir apareix ricament ornamentada amb dues franges brocades, una d'horitzontal i una altra de vertical que es creuen sobre el pit i ressegueixen el coll. Finalment, el vestuari del jaent es completa amb el maniple, un mocador cerimonial nuat al canell esquerra i que també es presenta ricament ornat. Aquestes dues peces, així com la dalmàtica, presenten una mateixa decoració de parres que s'enrosquen. Aquesta figuració pren especial significació i rellevància dins l'àmbit funerari a causa del seu clar sentit eucarístic.

Detall dels brodats del vestuari que denota la qualitat de la talla

Aquesta peça es pot relacionar amb bastant seguretat amb dues parts més d'un sarcòfag de pedra corresponents al lateral i el frontal d'una caixa, ja que presenten mesures similars, i a més, de manera més o menys casual, les tres patiren una sort similar. Per contra, no queda clara la relació d'aquesta peça amb altres talles de pedra conservades del mateix període, per culpa del desgast dels diferents elements.

NOTES COMPLEMENTÀRIES

En el moment de construcció de l'actual església neoclàssica aquesta peça fou extreta del seu emplaçament original per incorporar-la al mur exterior d'un edifici annex al temple. Amb el temps aquesta edificació es convertí en un comerç. S'han conservat imatges on encara es pot veure aquesta representació junt amb altres peces també d'ús funerari entre els diferents productes en venda a "La Palabra". Tal com es pot observar en la fotografia present en el tercer volum de la *Història gràfica de Guissona* de Joan Santeulària, les pèrdues en el baix ventre de la figura podrien ser el resultat de la col·locació d'una biga. L'any 1998, en les

Imatge de ca "La Palabra", on es pot veure la figura jaent junt amb diversos relleus de les exèquies fúnebres i els productes propis de l'establiment, (Joan Santeulària/Història Gràfica de Guissona)

tasques de restauració de l'església motiu de la celebració dels nou-cents anys de consagració del temple primitiu, aquest conjunt de peces fou arrancat dels murs per disposar-lo a la capella de Sant Plàcid.

BIBLIOGRAFIA

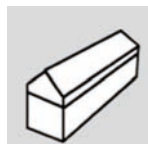
- AA.VV., *Guissona: terra i gent. Àlbum amb cromos col·leccionables*. Guissona, 2005.
- GIORGI, Rosa, *Símbols, protagonistes e historia de la Iglesia, col. Los diccionarios del Arte*. Barcelona, 2005.
- SANTAELÀRIA, Joan, *Història gràfica de Guissona*, Vol. III. Guissona, 1999, p. 183.

RELLEU DE LES EXÈQUIES FÚNEBRES

Nucli: Guissona
Distància des de Cervera: 15 km
Accés: Carretera
Indret: Dins el nucli urbà, a l'església de Santa Maria

Tipologia: Escultura
Època: Segle XIV
Estil: Gòtic
Estat de conservació: Baix
Interès: Alt

UTILITZACIÓ

Original: Religiós/Funerari
Actual: Religiós/Decoratiu

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Figuració de les exèquies fúnebres, que segurament formava part del frontal d'un sarcòfag

Conjunt de dos relleus que presenta els rituals practicats durant les cerimònies fúnebres que formava part d'un mateix conjunt. Per la forma i les dimensions de les dues peces és possible que aquests relleus formessin part d'un sepulcre i que es tractés del frontal i un dels laterals. Una altra opció possible és que formessin part de la decoració de l'arcòsol on descansaven les despulles del seu promotor. En qualsevol cas, es tracta de la representació d'un cerimonial funerari pompós, amb la participació fins i tot d'un bisbe. En la peça més gran, 165 cm de llarg per 54 d'alt, hi trobem un grup d'onze individus que descansen sobre un fris decorat amb medallons lobulats coberts per una successió d'arcs ogivals també decorats amb lòbuls. Entre els diferents personatges hi figura com a protagonista un bisbe, amb la mitra i el bàcul i duent l'hàbit, un element que no es pot determinar, perquè resta mig ocult, i la capa pluvial. Els conjunt de vuit acòlits que li serveixen d'assistents es representa amb l'hàbit, l'amt amb el coll doblegat i, a sobre, un element exterior que es podria identificar amb un sobrepellís llarg, o una alba o fins i tot una tunicel·la, perquè es tracta d'una cerimònia de certa importància. El grup es completa amb la presència de dos monjos, mendicants tal com ho indica el seu hàbit. Per l'estat en què es troba la peça no és possible establir els elements que duen tots els participants en la cerimònia, tot i que sí s'aprecien alguns dels seus atributs. Centrant la composició hi apareix el bisbe amb

Representació condensada d'una cerimònia funerària de certa rellevància en el lateral d'un sarcòfag

dos acompanyants que l'ajuden a sostenir el gremial, és a dir, la peça de tela quadrada que el bisbe es posava sobre els genolls per oficiar la cerimònia. Amb l'altra mà aquests dos personatges sostenen un segon bàcul o un brandó, per una banda, i el llibre sagrat, per l'altra. A l'esquerra del grup els altres quatre assistents sostenen un ciri, una creu processional, un element indeterminat, i un encenser i una naveta. A la dreta, per altra banda, un acòlit sosté una caldereta i un hisop salpasser per aspergir l'aigua beneïda i el segon, un element perdut, potser la bacina per a l'almoïna. El primer dels monjos representats sembla dur una mena de bossa, tot i que és difícil d'assegurar-ho, mentre que el segon presenta les mans unides en actitud de pregària. Aquesta parella de monjos es pot identificar amb monjos franciscans pels nusos que trobem en el cordó amb què es ceneixen l'hàbit.

El relleu de menors dimensions, amb 75 cm d'ample per 52 d'alçària, possiblement es pot relacionar amb un dels laterals del sepulcre; a grans trets s'hi representa la mateixa escena. Així doncs, l'acció es desenvolupa igualment dins un espai arquitectònic articulat també per una galeria d'arcs ogivals lobulats. En aquest cas, però, per sota els personatges no hi apareix cap fris decorat. Pot ser que aquest element s'hagués perdut en el procés de deteriorament de la peça. En aquest plafó, com en l'anterior, l'acció es representa seguint un eix de simetria. Així, hi trobem com a element central el bisbe, vestit amb els mateixos elements. Amb una mà sosté el gremial, mentre que amb l'altra no sosté el bàcul, com en el cas anterior, sinó que devia presentar un element perdut o bé, més probablement, es presentava en actitud de benedicció. Al costat, a banda i banda, hi trobem dos acòlits també amb l'hàbit, l'amt i el sobrepellís, que l'ajuden a sostenir el gremial. En aquest cas l'acòlit de l'esquerra subjecta un brandó, mentre que el de la dreta, amb la mà velada, sosté la creu processional. A cada costat del grup central hi trobem conjunts de tres personatges articulats en plans per tal d'encabir-los en la composició. En primer terme, hi apareixen un escolà per banda. Un d'ells duu el calderó de l'aigua beneïda i l'hisop, i l'altre, l'encenser i la naveta. En segon terme, hi trobem de nou dos monjos

franciscans sense cap element que es pugui identificar; el que es troba situat a l'esquerra, però, sembla que presentava les mans unides, pregant. Finalment, en darrer terme, al costat dels monjos i per sobre els escolans, en cada banda hi apareixia un tercer personatge, del qual només s'aprecia el rostre, ja que la resta queda ocult pels personatges del seu davant.

Els dos relleus situen l'escena dins un espai arquitectònic amb què es recrea la idea de l'església com a espai físic. En aquest cas, però, no es presenta l'església romànica on es va dur a terme la cerimònia, sinó l'arquetip ideal del moment, segons uns principis estètics propis del gòtic. D'aquesta manera, la cerimònia representada es contextualitza com les exèquies practicades en el moment de mort del finat. Així mateix, la seva representació esdevé una manera de perpetuar el cerimonial per a l'eternitat. En aquest sentit cal destacar la insistència en la representació del bisbe com a oficiant, de manera que esdevé un element de prestigi, com també la presència dels monjos franciscans, que podria indicar una especial afinitat del difunt per l'orde creada per Sant Francesc.

Els dos relleus són una obra de certa qualitat, amb un desenvolupament realista del vestuari, així com la seva distribució en l'espai. La capacitat de l'artífex a l'hora de jugar amb la volumetria dels personatges i els relleus de menor o major profunditat es fa més visible en la talla de menors dimensions, on les figures apareixen superposades. A causa de l'estat en què es troben les peces no es pot aprofundir en la qualitat del treball dels rostres. Malgrat tot, es pot apuntar que, segons que indiquen les traces conservades, els diferents individus presentaven un mateix sistema a l'hora de representar els cabells i també els ulls amb una forma marcadament ametllada. Tanmateix, sembla que els diversos individus presentaven, malgrat tot, trets facials diferenciats, a més d'actituds diverses. Per altra banda, es pot apreciar que, en alguns casos, per tal d'adequar-se al suport, es donen certes deformacions o posicions forçades. No obstant això, es tracta d'una obra de gran interès, tant estilísticament com per una qüestió testimonial.

NOTES COMPLEMENTÀRIES

Aquest conjunt de peces tradicionalment s'ha posat en relació amb la tapa del sepulcre on es representa un clergue jacent. Si tenim en compte les mides, aquesta relació seria possible. Malgrat tot, no ho podem assegurar, ja que l'estat de conservació en què trobem les dues talles no permet aprofundir gaire en la qualitat del treball. Sí que és clar, però, que els dos conjunts serien produïts en un mateix moment o amb un cronologia similar.

INTERVENCIONS

En el moment en què es dona l'enderroc de l'església

romànica, aquestes peces, junt amb tots els elements funeraris situats a l'interior del temple, degueren quedar fora de context. Algunes mostres probablement van ser destruïdes; d'altres, però van ser reutilitzades com a decoració arquitectònica. Així, aquesta parella de relleus, junt amb el jacent eclesiàstic, va ser disposada al mur exterior d'un edifici annex de l'església. Aquest nou ús, per a aquestes peces, va suposar-ne la conservació. L'any 1998 els dos fragments, junt amb el clergue jacent, van ser arrancats de la paret per disposar-los a l'interior de la capella de Sant Plàcid.

BIBLIOGRAFIA

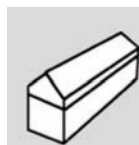
- AA.W., *Guissona: terra i gent. Àlbum amb cromos col·leccionables*. Guissona 2005.
- "Litúrgia Cristiana" a *Materials Didàctics. ESO i BATXILLERAT*. Catedral de Girona
- CAMPS, Eduard – SANTAELÀRIA, Joan, *Guissona*. Guissona 1982, p. 323.
- ESPAÑOL, Francesca, "El "córrer les armes". Un aparte caballeresco en las exequias medievales hispanes" a *Anuario de Estudios Medievales (AEM)* 37. Barcelona 2007, ps. 867-905.
- FITÉ, Francesc, "El monument funerari de l'Ardiaca Major de la Seu Vella de Lleida Berenguer Barutell" a *Acta historica et archaeologica mediaevalia*, 22. 2002, ps. 617-670.
- FRANCO, Àngela, "Iconografía funeraria gòtica en Castilla y León (siglos XIII y XIV)" a *De Arte* 2. Valladolid 2003, ps. 47-86.
- GARCÍA, Juan Vicente, "Capilla, sepulcro y luminaria. Arte funerario y Sociedad urbana en la Valencia Medieval" a *Ars Longa* 6. València 1995, ps. 69-80.
- GIORGI, Rosa, *Símbolos, protagonistas e historia de la Iglesia, col. Los diccionarios del Arte*. Barcelona 2005.
- SANTAELÀRIA, Joan, *Història gràfica de Guissona*, Vol. III. Guissona 1999, p. 183.
- UCLA, Pierre, *Dictionnaire multilingue sur les steles discoidales*. 1992.

OSSARI AMB L'ANUNCIACIÓ

SÉGARRA ?

Nucli: Guissona
Distància des de Cervera: 15 km
Accés: Carretera
Indret: Dins el nucli urbà, a l'església de Santa Maria

Tipologia: Escultura
Època: Segle XIV
Estil: Gòtic
Estat de conservació: Bo
Interès: Alt

UTILITZACIÓ

Original: Religiós/Funerari

Actual: Religiós/Decoratiu

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Relleu funerari amb l'anunciació a la Verge, conservat a la capella de Sant Plàcid des de l'any 1998

Relleu rectangular amb 152 cm de gruix per 62 d'alt, interpretat tradicionalment com el frontal d'un ossari o un sarcòfag, que mostra una representació de l'anunciació a la Verge. Es tracta d'una peça de certa qualitat que malauradament es troba en un estat de degradació considerable. El conjunt de la composició està estructurat de forma simètrica presenta al centre el motiu principal i als laterals, a banda i banda, dos sants, a tall de tríptic. Malgrat el desgast que presenta la imatge s'hi pot llegir un programa iconogràfic complex i es pot apreciar un treball acurat i preciosista que es recrea en els detalls i les textures.

L'escena central s'articula partint d'un gerro que serveix per centrar la composició. Aquest element, habitual en les anunciacions, presenta una planta segurament florida, que segons la iconografia habitual s'hauria d'interpretar com un lliri o una assutzena. Partint d'aquesta idea, el gerro amb flors deixa de representar un element anecdòtic per prendre una càrrega simbòlica ja que es refereix a la puresa de la Verge. A l'esquerra s'hi pot observar la presència de l'Arcàngel Gabriel en actitud d'anunciar la bona nova. És presentat amb un genoll a terra, com una manera de reconèixer la majestat de Maria. Presenta les ales desplegades enre i l'esquena arquejada, amb el cap també inclinat, mentre desplega un filacteri on hi ha escrit el seu missatge. Cal destacar el detallisme amb què s'ha treballat la textura de les ales, els rínxols dels cabells i el mateix pergami. A causa del desgast, no podem descartar, però, que aquest element no representi un filacteri, sinó la segona ala vista en perspectiva, i no podem establir com presentava les mans ni la forma del seu vestuari. En l'altre extrem, hi podem veure Maria asseguda en un tron on estava llegint un llibre, probablement un breviari, abans de la visita de l'Arcàngel. Com a resultat de la inesperada visita, la Verge es presenta amb el llibre recolzat a la falda. Aquest personatge es figura vestint una túnica i un mantell que li cau per sobre les espatlles. Es presenta asseguda sobre un tron

majestuós, amb un respall en forma d'arquitectura gòtica, amb pinacles i els laterals decorats amb una galeria d'arcs ogivals. Es tracta d'una assimilació del seient de Maria amb l'Església de Crist, situant-la a ella mateixa com a pilar de la institució.

Els extrems del relleu presenten dos sants, que seguint una perspectiva jeràrquica, es mostren en una escala menor. Aquests dos personatges apareixen emmarcats per una arquitectura gòtica en forma d'arc lobulat tancat per un gablet, que presenta decoracions amb llancetes i un floró. Malgrat que resulta complicat identificar-los, per les traces conservades es pot establir una hipòtesi. Segons que es pot observar, l'individu representat a la dreta de la composició seria un personatge masculí barbat. Amb la mà dreta sosté el que es podria considerar com una espasa. En cas de ser així, aquest personatge es podria relacionar amb Sant Pau. Seguint la iconografia global del relleu, podem apuntar que el personatge ubicat a l'altre extrem representaria Sant Pere. Es tractaria, doncs, d'una representació dels pares de l'Església.

Aquesta representació en un àmbit funerari pren la significació que l'anunciació a Maria és el punt de partida dels fets que portaren a la redempció del pecat original i a la futura salvació de l'home. En tot aquest procés, l'Església creada per Sant Pere i Sant Pau amb la mediació de la Verge hi pren un paper actiu ja que pot representar el mitjà per a la salvació de la humanitat, fins i tot del titular del sarcòfag en qüestió.

NOTES COMPLEMENTÀRIES

Aquesta peça en el moment en què fou concebuda, devia ocupar un lloc de cert privilegi en la primitiva església romànica. Un cop l'edifici fou enderrocat per ruïnós es reservà com a element decoratiu per al nou temple i es situà a l'exterior, prop de la porta del darrere. Pel fet de trobar-se a la intempèrie aquest relleu es troba greument afectat per l'erosió, la qual cosa en dificulta l'anàlisi i interpretació. L'any 1998, amb motiu dels 900 anys de consagració de l'església romànica, per tal d'aturar el procés de degradació a què es veia sotmesa la peça, s'arrancà de la seva ubicació per disposar-la, junt amb altres relleus funeraris conservats, a la capella de Sant Plàcid, on es conserva encara actualment.

BIBLIOGRAFIA

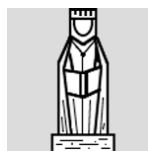
– DUCHET-SUCHAUX, Gaston – PASTOUREAU, Michel, *Guía iconográfica de la Biblia y los Santos*. Madrid, 1996.

– RÉAU, Louis, *Iconographie de l'art Chrétien*, vol III. Paris, 1958.

VERGE DEL ROSER ORIGINÀRIA DE LES FONTS DEL POBLE

Nucli: Guissona
Distància des de Cervera: 15 km
Accés: Carrer per a vianants
Indret: Església de Santa Maria, plaça Major

Tipologia: Escultura
Època: Circa 1761 - S. XVIII
Estil: Barroc
Estat de conservació: Bo
Interès: Alt

UTILITZACIÓ

Original: Religios/Culte
Actual: Religios/Culte

DESCRIPCIÓ TIPO LòGICA

Representació de la Mare de Déu del Roser, que segueix l'esquema tipològic fixat a partir del segle XVI. Aquesta representació feta d'un sol bloc de pedra del país mesura 80 cm d'alçària i aproximadament 30 d'amplada i de fondària. Aquesta figura descansa sobre un basament de pedra poligonal de 10 cm, que forma part de la mateixa peça.

L'escultura presenta la Verge dempeus sostenint el nen Jesús amb el braç esquerre mentre projecta endavant la mà dreta tancada, en actitud de subjectar algun element perdut, segurament, seguint els esquemes habituals, un ram de roses, que justificaria l'atribució.

La Verge apareix vestida amb una túnica ampla cenyida per sota el pit amb un cinyell. Les mànigues del vestit s'eixamplen sensiblement a l'altura del colze per recollir-se de nou als canells. Sobre d'aquesta peça, Maria presenta un mantell llarg, fins a mitja cama, que subjecta amb el braç esquerre, la qual cosa n'accentua el plegat i dona moviment al conjunt del vestit.

Escultura de la Mare de Déu de la Salut després de la restauració efectuada per Manel Cassarres, l'any 1974

Finalment, com a símbol de decòrum i puresa, la Verge es presenta amb el cap cobert per un vel que li penja endarrere i es recull davant del coll, emmarcant el seu rostre. Jesús, per la seva banda, apareix assegut sobre el braç de la Verge vestit amb túnica curta, fins a l'altura dels genolls. Com en el cas de Maria, el Nen també porta mànigues llargues que, seguint la disposició del cos, queden replegades entre les seves cames. El vestuari de les dues figures queda complet per corones imperials amb diverses diademes amb motius vegetals que formen part de la mateixa talla. En el cas de Jesús, per sota la corona llueix una cabellera curta fins al clatell, recollida endins amb una ondulació. En conjunt, el tractament de la roba esdevé realista i detallat, sobretot en el cas de la Verge, en què la forma de presentar els plegats suposa un mitjà per conferir monumentalitat a la peça.

Segons que es pot apreciar, la Verge és representada amb un lleu *contrapposto* que s'insinua a través de la roba. Maria descansa sobre la cama esquerra mentre flexiona lleugerament la dreta. El gest, que implica forçosament certa torsió, serveix per donar moviment a la figura, un dinamisme que es veu accentuat gràcies al plegat de la roba. A la vegada, la seva disposició li serveix per subjectar el Nen, ja que l'agafa de costat, recolzant-lo sobre el maluc. El rostre de Maria traspuia dolçor i humanitat, fins i tot la disposició dels llavis serveix per apuntar inclús una rialla. Per la seva banda, el nen Jesús es presenta assegut amb les cames endavant, sobresortint per sota la túnica. Presenta el braç esquerre plegat sobre el petit, sostenint una esfera, símbol de la creació. Mentre, allarga la mà dreta per jugar amb el vel del Verge. Aliè a la posició de les mans, Jesús es presenta mirant endavant amb un rostre suau i agradable. En termes generals, a l'hora de representar, a la criatura s'han destacat les formes suaus i arrodonides pròpies d'un nen.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES

Aquesta peça originalment estava ubicada a la fontícula de les fonts del poble. Segons Eduard Camps es

Detall de la mà del nen Jesús, que apareix sostenint el globus de la creació

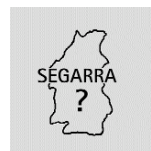
tractava d'una Verge de la Salut, iconogràficament, però trobem que no encaixa amb aquesta advocació de la Verge, ja que es tracta per contra, d'una Verge del Roser. Segons la tradició popular recollida per Santaaulària, durant la Guerra Civil fou destrossada en diferents parts. Aquestes foren recollides i amagades en diferents punts fins a l'any 1936.

L'any 1974 els diferents fragments recuperats de la talla foren portats a Manel Casserres per tal que s'en-carregués de la seva restauració. Aquesta actuació fou promoguda per l'Ajuntament del moment i conferí a la imatge el seu aspecte actual. En aquell moment, el buit de la fornícula de les fonts ja havia estat cobert per una Verge de la Salut; així, aquesta imatge fou exposada al museu de la vila fins que, la primera dècada del segle XXI, fou donada a l'Església i agafà la seva ubicació actual, a l'espai al costat de la capella de la Verge del Claustre. En el procés de destrucció, oblit i restauració es perdé la policromia de la peça a la que fa referència Joan Santaaulària. Cal dir, però, que en les fotografies antigues conservades ja no s'observen traces de color.

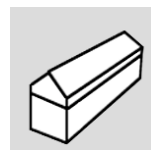
BIBLIOGRAFIA

- CAMPS, Eduard – SANTAULÀRIA, Joan, *Guissona*. Guissona 1982, p. 140.
- DIVÍ, C. – GARGANTÉ, M. – OLIVA, J. – RIVERA, F. X. – ROS, J. – VERDÉS, P., *Inventari del patrimoni arqueològic, arquitectònic i artístic de la Segarra* Volum VI Torrefeta i Florejacs. Guissona 2010, ps. 249-250, 256-257.
- SANTAULÀRIA, Joan, *Història gràfica de Guissona*, Vol. I. Guissona 1999, p. 140.

LÀPIDA DEL BISBE FRA JOSEP VOLTAS CONSERVADA A L'ESGLÉSIA DE SANTA MARIA

Nucli: Guissona
Distància des de Cervera: 15 km
Accés: Carretera
Indret: Dins el nucli urbà, a l'església de Santa Maria

Tipologia: Escultura
Època: Segle XVIII
Estil: Barroc
Estat de conservació: Bo
Interès: Baix

UTILITZACIÓ

Original: Religios/Funerari
Actual: Religios/Funerari

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Làpida del bisbe fra Josep Boltas, on es remarca la seva posició en la jerarquia eclesiàstica representant els seus símbols distintius

Es tracta de la làpida d'un frare franciscà que fou bisbe d'Urgell entre 1785 i 1795 i que morí a Guissona als 57 anys. La lauda està composta per diferents parts. Per una banda, trobem una placa de marbre de 85 per 97 cm amb la dades del difunt. Sota la inscripció de D. O. M. (*Deo Optimo Maximo*) hi trobem: "Al baró religiosíssim, Josep Boltas de l'Orde dels Menors de Sant Francesc. A l'eminent mestre en sagrats canons. A l'eximi doctor evangelitzador dels tingitans en els dogmes de la fe cristiana. Al molt actiu pacificador dels regnes contendents. Al Bisbe dels urgellesos abundantament dotat amb tota classe de qualitats. Qui fou òptim mereixedor de la pàtria, del regne, de la religió i de l'Església. Morí a Guissona el dia 8 de desembre de l'any del senyor 1795 a l'edat de 57 anys. Que Guissona plori el difunt Josep, per la seva vida honorable i meritoria, per les seves virtuts i per les seves obres benèfiques". La placa de la inscripció es troba encastada en una peça de fusta recoberta de guix de 96 per 140 cm. En la capçalera d'aquesta part hi trobem una decoració en baix relleu. S'hi presenta un coixí mortuori amb borles i serrells als extrems que serveix de suport per a un bàcul i una creu processional trilobada. La composició es completa amb la representació d'una mitra per sobre els altres elements en el punt on es creuen i com a atribut més característic d'un bisbe. Es tracta d'un enterrament relativament sumptuós, en què destaca l'ús d'un material noble com el marbre, digne de la personalitat sebollida.

NOTES COMPLEMENTÀRIES

Aquest enterrament, en realitat, es troba ubicat sota el retaule de la Verge; la làpida, però, fou traslladada per conservar-ne la visibilitat, tot i la reforma de l'enrajolat de l'església que va suposar el cobriment del conjunt dels enterraments a principis del segle XX.

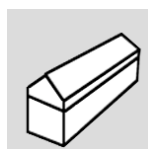
BIBLIOGRAFIA

- SANTAELÀRIA, Joan, *Història gràfica de Guissona*, Vol. I. Guissona, 1999, p. 50.

LÀPIDA DEL BISBE FRA SEBASTIÁN DE VICTORIA DE EMPARÁN I DE LOYOLA

Nucli: Guissona
Distància des de Cervera: 15 km
Accés: Carretera
Indret: Dins el nucli urbà, a l'església de Santa Maria

Tipologia: Làpida
Època: Segle XVIII
Estil: Barroc
Estat de conservació: Bo
Interès: Baix

UTILITZACIÓ

Original: Religios/Funerari
Actual: Religios/Funerari

DESCRIPCIÓ TIPO LòGICA

Làpida del bisbe fra Sebastián de Victoria de Emparán i de Loyola situada a la sagristia de la capella de la Verge del Claustre, amb unes dimensions de 83 per 183 cm. Es tracta d'una llosa de pedra del país amb decoració en baix relleu. El rector Vicenç Telloza, l'any 1913, féu traslladar la làpida per tal que no fos coberta amb el nou enrajolat de l'església. Per aquest motiu, aprofitant un espai lliure en la part superior, hi feu gravar la següent inscripció: "La fosa que indica aquesta làpida està actualment al centre del presbiteri de la capella del Claustre". Per sota de la inscripció, en una cartel·la delimitada per volutes estilitzades en baix relleu, es presenta el difunt: "Aquí reposa l'Il·lm. i Rev. Dr. Fr. Sebastián de Victoria Emparán y Loyola. De l'orde de Sant Jeroni. Bisbe d'Urgell. Príncep sobirà de les Valls d'Andorra. Expirà entregat als pobres. Morí plàcidament per amor al pobre i a la pau a Guissona el dia 2 d'octubre de l'any 1756". Per sota de la cartel·la trobem l'escut heràldic del finat. Es tracta d'un escut en forma de pell de toro delimitat, seguint l'estil de la cartel·la, per volutes vegetals. Aquest element es presenta quarterat i es destaca en relleu la línia del partit,

però sense presentar clarament el truncat. Al centre, a la part alta, a tall d'escussó, hi trobem cobrint parcialment els quaters superiors la representació d'unes graelles i, per sota, el contorn d'un bust masculí. Les graelles de Sant Llorenç fan referència a l'emblema del monestir de l'Escorial, i el bust es podria relacionar, potser, amb el mateix difunt. En el quarter superior esquerre hi trobem una representació de tres llunes minvants, i per sota, una figuració de l'ós i l'arboç referent de Madrid. A l'altra, a

Lauda sepulcral d'un bisbe que fou trasllada del seu emplaçament original per tal de mantenir-la visible en tractar-se d'un símbol de prestigi per l'església

banda en el quarter superior, hi apareix la representació d'una torre i, al costat, un lleó rampant. Al quarter inferior hi apareixen els mateixos elements invertits, amb el lleó i la torre, que fan referència al seu llinatge. Tot el conjunt es troba timbrat per un capel de bisbe, és a dir, un capell d'ales amples i copa baixa proveït d'alamara amb cordons, nusos i borles a cada banda. En aquest cas, com que es tracta d'un bisbe, presenta un total de sis borles per banda, tot i que per una qüestió compositiva les borles no es troben distribuïdes en tres nivells a la mateixa altura. En aquest cas, trobem que la borla central de cadascun dels feixos de cordons es desmarca més avall per abraçar l'escut. Per altra banda, per fer més evident la condició de bisbe del finat, entrellaçades amb la corda que surt del capel, en una banda, hi trobem la representació d'una mitra, i en l'altra, la voluta d'un bàcul des del nus.

Aquesta peça serveix per demostrar l'interès del finat a representar la seva trajectòria vital. No només presenta una inscripció laudatòria, sinó que en l'escut heràldic s'han entremesclat els elements corresponents a la seva família amb indicacions del seu *cursus honorum* dins l'Església, entre les quals destaca, sobretot, la seva activitat com a prelat.

NOTES COMPLEMENTÀRIES

L'interès del rector Vicenç Telloza de traslladar aquesta imatge, tot i haver cobert la resta de làpides, a primers del segle XX, indica el prestigi que suposava per a una església com la de Guissona el fet de disposar de l'enterrament d'un bisbe.

BIBLIOGRAFIA

- SANTAELÀRIA, Joan, *Història Gràfica de Guissona*, Vol. I. Guissona, 1999, p. 50.

FRAGMENTS DE RETAULE ATRIBUÏTS A JOSEP RIBERA

Nucli: Guissona
Distància des de Cervera: 15 km
Accés: Carretera
Indret: Dins el nucli urbà, a l'església de Santa Maria

Tipologia: Escultura
Època: Segle XVII
Estil: Barroc
Estat de conservació: Bo
Interès: Alt

UTILITZACIÓ

Original: Religios/Culte
Actual: Religios/Decoratiu

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Relleu on es representa el dubte de Sant Josep, en què es poden apreciar les mancances a l'hora de crear un espai versemblant

Conjunt de tres taules en relleu conservades a l'accés del cambril de la Verge del Claustre i que devien formar part d'un o dos retaules, obra del mateix autor, Josep Ribera, segons que presenta Yeguas.

La primera d'aquestes peces representa el moment de dubte de Sant Josep i l'aparició de l'àngel per desmentir les seves sospites. En aquesta peça, que mesura 73 cm de llarg per 43 d'alçària es presenta un espai exterior amb diferents elements per tal de crear una idea de versemblança i certa profunditat. En primer terme a la banda dreta de la representació, hi podem trobar la figura de Josep assegut al peu d'un arbre, al qual es recolza. Josep és representat amb túnica i mantell, amb un treball dels plecs versemblant, que reforça la seva presència a l'espai. Entre les cames lleugerament separades hi trobem la vara florida, que li serveix d'atribut. Al seu davant, dempeus, hi apareix la figuració de l'àngel. Aquest personatge és representat

en actitud d'avançar, un moviment que es veu accentuat per les vestidures i la col·locació dels braços.

L'escena es desenvolupa sobre un terra rocallós on, al fons a la dreta, trobem una arquitectura d'inspiració clàssica de pedra amb motius decoratius daurats, i al centre de la composició, entre els dos personatges, un arbre. Sant Josep és presentat dormint en actitud reflexiva, descansant el cap sobre la mà dreta; l'àngel, per la seva banda, presenta una mirada serena i dolça mentre s'adreça al pare putatiu de Jesús per esvanir la seva angoixa. L'expressivitat que prenen les figures deriva més de les seves postures que del treball en els rostres, poc precis i detallat. Tot i els intents de crear un espai realista, els diversos elements disposats com a teló de fons en l'escena no assoleixen la seva funció, ja que la noció de profunditat ve més donada per la simple superposició dels elements que per l'ús d'una perspectiva eficaç. Aquesta primera peça es podria correspondre a una de les cases, potser de la predella, del retaule de Sant Josep, encarregat, segons la documentació coneguda, l'any 1650 per un valor de 200 lliures.

Relleu on es presenta el màrtiri d'un sant, en què la voluntat expressiva de la composició porta a la desproporció d'alguns dels personatges

Les altres dues taules conservades mesuren 90 per 38 cm i presenten el martiri de dos sants desconeguts; així mateix no es pot assegurar de quin retaule haurien format part. En una d'elles la representació es desenvolupa a l'exterior d'una ciutat, tal com es podria entendre per la presència al fons d'una estructura arquitectònica assimilable a una muralla, amb diferents torres i portalades, feta de carreus i amb motllures daurades. A l'extrem esquerre es pot veure la presència d'un magistrat o d'un alt càrrec, segurament romà, assegut en un tron i amb un acompanyant, que comenten l'escena que es desenvolupa al seu davant. El setial de color daurat es presenta com un seient sumptuós decorat amb motllures, relleus i volutes al respall. El magistrat presenta un capell exòtic i una capa de color porpra, que es podria relacionar amb el poder imperial. A la banda dreta, hi trobem la representació d'una marmita sobre un foc amb quatre individus que se'n fan càrrec. Es tracta d'una escena de martiri, ja que dins la marmita hi trobem la representació d'una santa. Podem assumir que es tracta d'una santa perquè la seva cabellera es lleugerament més llarga que la dels altres personatges. Els altres homes

representats, doncs, prendrien el rol de botxins, tres d'ells són representats atiant el foc mentre que el quart duu més llenya per mantenir-lo encès. En aquest cas es pot destacar cert interès de l'artista en la representació del cos humà nu, ja que trobem la figura femenina nua dins la marmita, però sense definir-ne els trets sexuals. De forma menys justificada, dos dels botxins presenten el pit descobert i calça curta. Els altres dos directament apareixen totalment nus. Com en l'escena anterior, l'expressivitat de la representació deriva més de les actituds o les posicions que no pas dels rostres dels protagonistes, ja que les cares es presenten de manera sumària. La representació de l'espai també presenta problemes similars, ja que, en la voluntat de crear una muralla amb certa volumetria, el resultat és més aviat confús.

L'última taula conservada presenta un tema més complex. Tal com es desprèn de la repetició d'un dels personatges, en la mateixa representació s'hi sintetitzen dos moments de la història. Per una banda, la meitat de la peça presenta un fons arquitectònic similar al relleu anterior i que es podria considerar com una muralla. En l'altra meitat, en canvi, es presenta un paisatge rural. Segurament el canvi entre els dos moments de la història va lligat amb els dos fons diferents. Seguint aquest mateix principi trobem els diferents personatges disposats en dos grups diferents. Al davant de la ciutat trobem la representació d'un personatge masculí jove, sense barba, assegut a terra, que rep l'ajuda d'un altre individu amb tonsura i vestit amb hàbits monàstics. Al seu entorn hi trobem la presència de dos homes més. Un, amb turbant i vestit blau fins als genolls, ajuda a incorporar-se el que es troba a terra, mentre que el segon, amb un capell cilíndric, i vestit groc llarg fins als peus es mostra pregant en direcció al monjo. Tot i que no és evident, segurament aquest personatge és el que podríem identificar amb el sant protagonista dels fets. El segon moment de la història es desenvolupa a l'exterior. En aquest espai hi trobem un segon grup de dos individus que caminen endavant, com si es trobessin conversant. Mentrestant, un tercer es troba girat endarrere, establint un diàleg amb els fets anteriors i indicant la continuïtat en la narració. Entre els dos personatges que trobem caminant, un d'ells és l'individu vestit de groc amb capell cilíndric. L'altre vesteix de color blau marí i pre-

Figuració del martiri d'un Sant. En aquest cas es representa una seqüència a partir de repetir els personatges

senta un tocat amb tres puntes. El paisatge on es desenvolupa el segon moment es defineix per un turó al fons, on es pot veure una escala de fusta recolzada a una estructura indeterminada que podria guardar una relació amb el martiri del protagonista. En aquesta representació es poden notar, un cop més, certs problemes en la representació de l'espai, així com a l'hora d'individualitzar i tractar amb detallisme els rostres. Tot i això, a la vegada les figures esdevenen molt expressives, amb una gran varietat de solucions a l'hora de representar-les.

En termes generals podem dir que es tracta de l'obra d'un escultor amb certes limitacions a l'hora de representar l'espai. A la vegada, però, presenta molts recursos per mostrar el cos humà, amb gran expressivitat i posicions diverses. Aquest artífex, a més, presenta un estil peculiar a l'hora de definir el gest i els rostres dels individus, que són plasmats de manera simplificada però efectista.

NOTES COMPLEMENTÀRIES

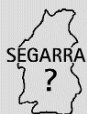
Aquestes peces han estat atribuïdes per Joan Yeguas a Josep Ribera basant-se en les similituds estilístiques existents amb un relleu conservat al Museu Diocesà i Comarcal de Solsona. Es tracta d'una taula esculpida entre el 1640 i el 1660 procedent de l'església de Sant Pere d'Hortoneda on es representa el lliurament de les claus.

L'any 1936 l'església de Santa Maria patí un saqueig gairebé sistemàtic. D'aquests atacs tan sols se'n salvaren alguns fragments més o menys dispersos del conjunt de retaules que vestien l'edifici. Actualment, gran part d'aquests vestigis es troben conservats a les escales d'accés al cambril a la Verge. Pel fet de tractar-se de peces fora de context conservades de manera aleatòria s'han vist relegades a cert oblit. Aquest fet, tot i el seu interès innegable, les ha portat a un estat de conservació que en alguns casos arriba a ser precari, de manera que una actuació professional de neteja, consolidació i restauració s'està convertint en imprescindible per tal d'assegurar-ne la pervivència.

BIBLIOGRAFIA

- CAMPS, Eduard - SANTA EULÀRIA, Joan, *Guissona*. Guissona, 1982, p. 683.
- SANTA EULÀRIA, Joan, *Història Gràfica de Guissona*, Vol. I. Guissona, 1999, p. 28.
- YEGUAS, Joan, "Apunts d'escultura del segle XVII a la Segarra i la plana de Lleida" a *URTX* revista cultural de l'Urgell, vol 20. Tàrrrega, 2007, ps. 157-175.
- YEGUAS, Joan, "Els Grau i l'escultura del segle XVII a la Catalunya de Ponent" a *Locus Amoenus* 8. Barcelona, 2005-2006, ps. 147-163.

FRAGMENTS DE RETAULE ATRIBUÏTS A PAU SUNYER

Nucli: Guissona
Distància des de Cervera: 15 km
Accés: Carretera
Indret: Dins el nucli urbà, a l'església de Santa Maria

Tipologia: Escultura
Època: Segle XVII
Estil: Barroc
Estat de conservació: Bo
Interès: Alt

UTILITZACIÓ

Original: Religios/Culte
Actual: Religios/Culte

DESCRIPCIÓ TIPO LòGICA

Relleu on es presenta el tema del lavatori amb Jesús i el conjunt de l'apostolat, a excepció de Judes, com a al·lusió a la futura traïció

Conjunt de taules atribuïdes a un mateix autor i que devien formar part d'un retaule, de la Col·legiata de Santa Maria de Guissona, abans de la Guerra Civil. Joan Yeguas proposa que ateses les dimensions que

Taula en relleu on es presenta el Sant Sopar forçant la composició per tal de representar-hi a tots els comensals

devia representar el conjunt, es tracta del retaule major, tot i que segons les dades conservades, l'altar major era dedicat no a un cicle cristològic sinó a l'assumpció de la Verge. Les diferents peces conservades es troben distribuïdes en diferents punts de l'església. Trobem, per una banda, dos relleus de grans dimensions al presbiteri, amb 70 cm, d'amplada per 120 d'alçària que probablement formaven part dels carrers laterals de la peça. Les altres quatre taules conservades són més petites, amb una parella que mesura 95 cm d'amplada i 40 d'alçària i un segon grup de dues de 70 per 40 cm d'alçària. Aquests quatre fragments es troben en l'accés al cambriol de la Verge i ateses les seves dimensions, possiblement formaven part de la predel·la. Altres parts conservades d'aquest retaule són un parell de cariàtides amb mig cos en estipit que mesuren 1 m d'alçària per 18 cm d'amplada i 9 de relleu màxim. El conjunt de fragments figurats presenta un discurs unitari centrat en el cicle de la passió de Crist. Així, les dues taules de grans dimensions ens presenten dos episodis lligats al sant sopar, mentre que els relleus menors de la predel·la fan referència als moments immediatament anteriors a la passió.

Les dues taules de més grans dimensions presenten el lavatori i el sant sopar. Segons els Evangelis, abans de la Pasqua jueva, Jesús va manar als deixebles que preparassin un àpat a casa d'un personatge afí a les seves creences. Abans d'aquest sopar, com a mostra d'humilitat, Jesús rentà els peus a tots els apòstols. Després d'aquest episodi es donaria pròpiament el sant sopar. Durant la trobada Jesús profetitzà els fets que es desenvoluparien a partir d'aquell moment. Com a punt culminant de la vetllada, el Messies va beneir el pa i el vi prefigurant i instituint l'eucaristia.

El tema del lavatori es presenta en un espai arquitectònic sumptuós amb una arquitectura d'inspiració clàssica passada pel filtre del barroc. Així doncs, trobem que l'escena es desenvolupa en un interior delimitat per una estructura construïda amb pedra grisa

intercalada amb marbre blanc amb vetes grises pels elements arquitectònics destacats, com pilastres, arcs, cornises... Aquests elements estan decorats, a més, amb fragments de marbre rosat. Així mateix, el terra també presenta un marbrejat a base de grocs i rogens.

La profunditat en aquesta representació és el resultat de la superposició dels personatges, que crea diferents plans, amb un treball que va de l'alt relleu al baix. Així, en primer terme i amb un relleu major, trobem dos individus. Un d'ells s'identifica amb Sant Pere, que es troba assegut en un escambell de fusta poc definit. Al seu davant hi veiem Jesús agenollat i agafant-li el peu. Pere, reclinat endavant, s'arromanga la roba amb un mà mentre alça l'altra en actitud sorpresa. Jesús respon al gest, i mentre amb una mà li subjecta el peu, amb l'altra l'atura mentre se'l mira. En segon terme i al davant dels altres apòstols hi trobem la font emprada per netejar els peus. Per darrere d'aquest element hi apareixen els quatre primers apòstols, vistos de cos sencer i mostrant diferents gests per indicar la sorpresa. La resta de l'apostatol es troba parcialment tapat al seu darrere i se'n pot apreciar tan sols el rostre.

Els diferents individus que apareixen en el relleu es presenten sense individualitzar i tots amb uns mateixos trets facials, mancats de qualsevol expressió. Les diferències que s'estableixen entre ells tan sols es limiten al vestuari, als complements i al tractament dels cabells i la barba. Així doncs, del conjunt representat tan sols se'n pot identificar Jesús, perquè es troba agenollat; Sant Pere, pels cabells grisos, i a Sant Joan, perquè no porta barba. Cal destacar que en la representació tan sols hi figuren onze apòstols. Aquest fet es podria deure a un descuit de l'artista o a una manca d'espai. Una altra opció possible és que un dels apòstols va ser volgutament obviat. En comparar aquesta peça amb l'altra taula, podem observar que cap dels apòstols presents en la lavatori vesteix tal com es representa Judes Iscariot en el sant sopar. Per aquest motiu, podem pensar que aquest apòstol fou elidit conscientment en relació amb la seva futura traïció, com un mitjà de prefigurar els fets futurs per omissió.

La representació del sant sopar presenta moltes analogies respecte a la primera peça. Com en el cas anterior es dona també en un interior. Es tracta d'un espai diferent, però presenta el mateix tipus de paviment, amb aplacats de marbre, i la decoració arquitectònica, a grans trets, funciona amb els mateixos paràmetres. Una taula circular serveix per organitzar la col·locació dels tretze personatges presents a l'escena que es troben asseguts al seu voltant. Es reserva, però, l'espai en primer terme per tal de deixar lliure la visual del personatge principal, Jesús, situat al centre de la composició, a l'altre extrem de taula. En aquest cas, per tal de completar el nombre d'apòstols, s'opta per afegir dos caps al fons de l'escena gairebé, ocults pels

altres, de manera queden molt allunyats, de la taula. Aquesta es troba coberta per unes estovalles de color blanc, amb serrells a mitja altura. Sobre la taula hi trobem una plata amb un animal rostit, un pa i dos elements circulars de difícil identificació. Es pot apreciar que el servei de taula representat en l'escena pren com a model la vaixel·la en ús en el moment de creació de la peça, ja que s'inspira clarament en la ceràmica blava catalana pròpia del moment. Partint del simbolisme teològic del sant sopar podem pensar que els dos objectes circulars representats a la taula fan referència a gots. Si és així, junt amb el pa, es reforça el sentit eucarístic de l'escena.

En aquesta peça, tot i la manca d'individualització dels trets facials o l'absència d'atributs, es poden identificar, de nou, diversos personatges. Hi podem veure Jesús per la seva posició central i pel fet de presentar la mateixa roba. Aquest personatge es troba girat cap a la dreta, on, en una posició de privilegi, trobem Sant Pere, amb els cabells grisos i el mateix vestuari. El personatge que trobem al seu costat, de forma menys evident, es podria identificar amb Sant Pau, per la seva calvicie incipient. A la banda esquerra de Jesús, dormint recolzat sobre la taula, hi trobem Sant Joan, de nou sense barba i en aquest cas només amb la túnica, que respecta el color que presenta en l'altra peça. Finalment, a la dreta de la representació, d'esquena, en primer terme i girat cap a l'esquerra, hi trobem Judes. Aquest personatge es pot identificar perquè a l'esquena duu la bossa de diners com a referència a la suma que cobraria per entregar Jesús.

Els diferents relleus mostren una construcció de l'espai bastant encertada, tot i que es donen, en els dos casos, alguns problemes de coherència i de perspectiva. En el primer exemple es pot apreciar una manca de connexió entre l'estructura arquitectònica central i l'arcada que hi desemboca, a la banda esquerra. Així mateix, en el lateral dret, per omplir l'espai sobrant entre les figures i els límits del relleu, hi ha representat un carreuat que sobrepasa la línia del terra que marca l'estança. En la segona representació, amb un fons totalment simètric es poden apreciar problemes en l'aplicació de la perspectiva en les arcades que es troben en els panys laterals i que delimiten un espai en forma d'exedra poligonal. En el lavatori, la forma en què es distribueixen els personatges i el seu volum resulta bastant coherent. En el sant sopar, en canvi, els personatges que es troben d'esquena presenten una disposició una mica forçada i mancada de naturalisme. Tot i la capacitat que demostra l'artífex a l'hora de presentar els personatges en actituds diverses, aquests esdevenen poc expressius per una manca de moviment derivada de certa deformació en els cossos, i sobretot, per la manca d'expressivitat dels rostres, que segueixen tots un mateix patró.

Les escenes conservades de la predel·la presenten un

format apaïsat i ens narren diferents episodis dins el cicle de la passió de Crist. Trobem l'oració a l'hort de Getsemaní, la flagel·lació, l'Eccehomo i finalment el calvari. Aquest conjunt de fragments segueix an l'àmbit d'estil i de detall les dues peces anteriorment comentades; així mateix, es reproduïx el mateix vestuari en els diferents personatges. Aquests relleus també mantenen la plasticitat de les altres taules a partir del joc de volums a diferents plans.

Relleu amb l'Oració a l'hort de les Oliveres. En aquesta escena Jesús és assaltat pel dubte mentre els seus companys descansen plàcidament i Judes prepara la seva traïció

Seguint l'ordre cronològic dels fets, la primera escena a valorar representa el moment corresponent a l'oració a l'hort de Getsemaní. Després del sant sopar, Jesús i els seus deixebles es van dirigir a l'hort de les Oliveres a pregar. Durant la pregària els diferents apòstols es van quedar adormits. Llavors, Jesús fou pres de temor i dubte fins que una visió el calmà de les seves pors. Mentrestant, Judes Iscariot cometria la seva traïció. En el relleu els fets es desenvolupen en un espai exterior poc definit. En primer terme, a l'esquerra, podem observar la figura d'un àngel que s'apareix a Jesús envoltat de núvols. Jesús, per la seva banda, es troba agenollat a terra en actitud desconsolada. El seu visitant, però, l'asserena mostrant una copa que prefigura la passió. Darrere Jesús hi podem observar tres apòstols dormint, com una referència al conjunt dels seus deixebles. Entre ells s'hi poden identificar Sant Joan i Sant Pere. Al fons, en una escala inferior i en baix relleu, hi podem veure la representació de Judes Iscariot, amb la bossa dels diners, acompanyant un altre personatge amb barretina, segurament un dels capturadors de Crist. L'ús de la barretina es deu a l'assimilació d'aquest barret al capell frigi identificat amb el poble jueu. L'escena es completa amb arbres i plantes pintades o en relleu disseminades entre els personatges. En aquesta representació la distribució dels personatges esdevé més o menys lògica, tot que i algunes posicions resulten forçades. L'espai és poc versemblant i el treball de la vegetació i les textures resulta pobre. Finalment, el joc de relleus que serveix per articular l'espai resulta confús i poc clar.

La següent peça conservada ens presenta un dels escarnis que va patir Crist abans de ser condemnat a mort per crucifixió. Es tracta d'una representació de la flagel·lació. En aquesta escena veiem Jesús nu tapat tan sols per un perizoma blanc i amb el cos esquitxat

Taula amb la flagel·lació de Crist on es mostra una escena un tant continguda marcada pel sentiment que transmet la figura de Jesús

de sang i esgarrinxades, lligat de mans a una columna. Ell es doblega de dolor mentre tres homes parcialment vestits amb les robes del moment el fuetegen des dels costats i el darrere. L'escena es desenvolupa davant un espai arquitectònic amb tres arcades que participen en el mateix joc cromàtic que s'estableix en els relleus del lavatori i el sant sopar. Aquesta representació hauria d'estar impregnada de moviment i vivacitat per la violència dels fets que s'hi mostren. Malgrat tot, aquest efecte s'assoleix tan sols de manera parcial. Cal fer notar que en aquest cas el rostre de Crist, amb la boca entreoberta, dota d'expressivitat, el personatge, fet que es dona també en un dels botxins.

Ecce Homo en que crist pren esdevé gairebé vulnerable enfront als soldats que l'escarneixen

Seguint amb la narració del cicle de la passió trobem en aquesta escena la figuració del tema iconogràfic de l'Eccehomo. La representació d'aquest tema es dona en el mateix espai on es desenvolupava l'escena anterior, però amb una visió de camp més àmplia, que permet veure a l'extrem esquerre del relleu una nova arcada per on surt un dels personatges. En aquest cas, podem veure Crist assegut amb les mans lligades al davant, acompanyat de soldats que el vesteixen amb un mantell porpra mentre li col·loquen la corona d'espines. En aquest moment, un tercer individu irromp a escena per l'obertura de l'esquerra duent un vara de fusta parcialment perduda. Aquesta vara s'hauria d'interpretar com la canya que s'entregà a Jesús per servir de ceptre en el moment de mostrar-lo com a rei davant del poble jueu. Aquesta representació es troba especialment malmesa; així doncs, no tan sols s'ha perdut una part de la canya que porta un dels individus sinó que dos

Composició complexa que presenta el camí al Calvari de manera explícita i efectista

d'ells han perdut les mans i un, fins i tot gran part del cap. Com en l'escena anterior, els botxins van vestits amb el vestuari propi del moment. L'obra en qüestió, un cop més, evidencia algunes de les mancances de l'autor a l'hora de jugar amb la perspectiva, ja que l'entrada del personatge a través d'una de les arcades del fons arquitectònic resulta forçada.

L'última escena conservada presenta una figuració de Jesús en el seu camí cap al Calvari. L'acció es presenta en un espai exterior que parteix de Jerusalem, tal com ho indica el mur de pedra que tanca la composició per la dreta. L'escena, a partir d'aquest punt, es desenvolupa en un espai periurbà, per finalitzar al mont Gòlgota, insinuat al fons de la banda esquerra. En la representació d'aquest turó s'hi poden veure ja disposades les creus amb què serien ajusticiats els lladres que acompanyaren Jesús. La presència d'aquestes creus és tan sols un mitjà per aclarir el destí final del grup, ja que segons la tradició, els dos lladres també van ser obligats a carretejar les seves creus fins al punt on van ser ajusticiats. La resta de l'espai on s'emmarca l'escena queda amagat per la profusió de personatges, de manera que l'ambientació es resol amb algunes plantes pintades en els espais marginals i amb un arbre al peu del turó.

En aquest relleu podem veure Jesús de nou vestit amb la seva túnica de color marronós i un mantell blanc, amb la corona d'espines al cap i arrossegant la creu del seu suplici. El seguit de personatges que l'acompanyen en aquesta representació es troben distribuïts més per superposició, que seguint una lògica perspectiva. A l'esquerra de la composició sortint de la ciutat, hi podem veure un soldat a cavall. Atesa la manca d'espai la inclusió d'aquest personatge equestre tan sols s'entén com una manera de donar més riquesa i moviment a la representació. Aquest personatge es presenta tan sols parcialment, la qual cosa accentua la idea de moviment general del grup. Per tal d'encabir el genet i l'animal dins l'espai disponible, els dos es presenten a una escala més reduïda respecte els altres. Al davant del genet hi trobem tres individus. El primer situat a primera fila, s'hauria d'identificar amb Simó de Cirene, ja que apareix ajudant Jesús en la seva tasca de portar la creu. Al seu darrere hi veiem un soldat parcialment ocult, i al seu davant, un personatge amb barretina que es pot relacionar amb l'individu que

acompanyava Judes en l'hort de les Oliveres. Davant de Crist, mig defallit, hi trobem una de les dones que es va compadir del seu patiment. És representada amb el cap velat i agenollada sostenint el drap que cedí a Crist per eixugar-se la suor. Ella presenta el drap obert amb el rostre de Crist imprès, de manera que identifica, la imatge de la Vera Icona. Seguint el grup trobem dos individus vestits també com a soldats, que ja emprenen el camí d'ascens cap al seu destí. Un dels personatges es gira mentre l'altre se'l mira. Aquesta escena, de nou amb una gran varietat de posicions, presenta un ritme superior i un major dinamisme a causa, potser, del moviment grupal en una mateixa direcció. Per altra banda, tot i la manca d'expressió dels rostres, es tracta d'una obra bastant explícita per la mateixa posició dels diferents individus, ja que posa de manifest la seva actitud davant els fets que s'estan desenvolupant.

Els últims elements que s'han atribuït al mateix autor són un parell de cariàtides que devien formar part de l'estructura arquitectònica amb què s'articulava originalment el retaule. Aquests personatges presenten la part inferior del cos en estípit decorat. Aquest element parteix d'una base marbrejada en blau, igual que el fons de tota la peça, que dona pas al basament daurat del mateix estípit. La pilastra piramidal truncada s'articula a partir d'un joc de marbres

Dues cariàtides amb mig cos en estípit que devien servir per configurar el sistema arquitectònic del retaule

amb vermells i negres i presenta decoracions diverses. L'element que serveix de transició cap a la figura antropomorfa és una representació de pergami tallat i enrotllat de color daurat. Al centre d'aquest element hi trobem un medalló ovalat que crea, al seu interior, un espai lobulat negre. El pergami es troba subjecte per un seguit de claus fingits. D'aquest element en penja un tros de tela marró disposada en forma de garlanda, amb una borla amb serrells a la part central, i que sosté, al damunt, un fruit esfèric. La representació dels personatges parteix del baix ventre. Segurament es devia tractar de cariàtides, no d'atlants, perquè sostenen l'element arquitectònic amb el cap, no amb els braços i l'esquena, i semblen, a més, representacions femenines. Aquesta idea es veu reforçada perquè duen la cabellera llarga distribuïda en ondes a banda i banda, presenten els braços en creu tapant-se els pits, i mostren un ventre prominent. El rostre de les figures és treballat sense cap tipus d'expressió. Per sobre del

cap sostenen un capitell amb volutes d'inspiració jònica, que devia funcionar realment com a element de suport.

En termes generals es pot dir que es tracta d'una obra de certa qualitat, en què l'autor demostra la seva capacitat a l'hora de resoldre la representació dels personatges en actituds i posicions variades. En alguns casos, però, els gests acaben essent forçats o presenten algunes desproporcions que resten dinamisme al conjunt. En qualsevol cas, la posició en què es representen els individus és el mitjà emprat per dotar d'expressivitat l'escena, ja que els rostres dels protagonistes, rarament individualitzats, es presenten impassibles en la major part dels casos. En els diferents relleus es demostra també la seva capacitat a l'hora de situar uns fets en un espai tridimensional. En les taules més grans, de forma més o menys clara, es creen diferents plans per articular l'espai, sense que això impliqui clarament el joc d'escales i dimensions propi de la visió en perspectiva, sinó simplement l'ús de relleus alts, mitjans o baixos. En les representacions de la predel·la, per altra banda, la profunditat s'insinua tan sols en la superposició d'elements. El context on es desenvolupen les diferents accions és plasmat com un paisatge poc versemblant que esdevé un teló de fons poc realista. Aquest problema es veu accentuat a l'hora de mostrar paisatges oberts, ja que els espais arquitectònics, tot i les mancances, es resolen amb certa solvència.

NOTES COMPLEMENTÀRIES

Joan Yeguas atribueix a Pau Sunyer aquest conjunt de taules, basant-se en el model que suposa una obra conservada a Sant Joan d'Oló. Aquesta atribució es basa en un estil propi, derivat de l'estil de Joan Grau, amb certes deformitats, una expressió estàtica i uns trets facials característics. En els seus articles, Yeguas relaciona amb aquest artífex un conjunt de peces conservades a l'església parroquial de Lloberola, el conjunt comentat de Guissona i una Mare de Déu del Roser procedent de Cellers. Aquest conjunt de peces es devia haver esculpit entre 1665 i 1675.

Els diversos relleus es van salvar de la destrucció soferta l'any 1936, però van restar en l'oblit, amb grans conseqüències per a la seva conservació. Així, els diferents relleus presenten pèrdues diverses i es troben altament afectats per l'acció dels cors. Atès el seu estat actual, es fa imprescindible una actuació per assegurar-ne la pervivència.

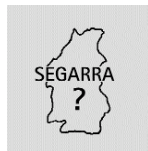
BIBLIOGRAFIA

- *La Bíblia* [en línia]. <<http://www.ibec.cat/BIBLIA/>> [2013].
- YEGUAS, Joan, "Apunts d'escultura del segle XVII a

la Segarra i la plana de Lleida" a *URTX revista cultural de l'Urgell*, vol 20. Tàrraga 2007, ps. 157-175.

- YEGUAS, Joan, "Els Grau i l'escultura del segle XVII a la Catalunya de Ponent" a *Locus Amoenus* 8. Barcelona 2005-2006, ps. 147-163.

CONJUNT DE RELLEUS ATRIBUÏTS A JOAN GRAU

Nucli: Guissona

Distància des de Cervera: 15 km

Accés: Carretera

Indret: Dins el nucli urbà, a l'església de Santa Maria

Tipologia: Escultura

Època: Segle XVII

Estil: Barroc

Estat de conservació: Bo

Interès: Alt

UTILITZACIÓ

Original: Religios/Culte

Actual: Religios/Decoratiu

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Taula en relleu on es presenta la segona vinguda de Crist i la resurrecció dels morts anunciada per àngels trompeters

Conjunt de fragments de retaule en relleu. obra d'un mateix mestre, i que presenten també una unitat temàtica entorn a un cicle del judici final. Es tracta de dues taules de grans dimensions, de 87 cm d'amplada i 145 d'alçària i tres petits personatges dispersos que sorgeixen de les flames i que mesuren 13 cm d'amplada cadascun i un alçària que oscil·la entre els 28 i els 41 cm.

La primera de les taules presenta la resurrecció dels morts. En la part superior de la representació es presenta la segona vinguda de Crist. El protagonista apareix com a figura central d'aquest primer registre, assegut sobre una massa de núvols. Jesús mostra una aurèola radial plasmada en forma de rajos que es tro-

ben insinuats directament sobre el fons de la representació. A la dreta de la figura, en un lloc de privilegi, hi podem observar la presència d'una figura femenina sedent, que podem identificar amb la Verge, i un personatge masculí també assegut, que podria representar un apòstol sense individualitzar. A l'esquerra hi apareixen tres personatges masculins més, asseguts sense cap atribut distintiu. En conjunt, representarien l'apostolat. Aquest grup es situa per darrere de Crist, en un pla secundari, amb la consegüent reducció d'escala. Aquest conjunt es completa amb dos àngels trompeters en primer pla que anuncien la segona parúsia. N'apareix un per banda, sorgint mig cos dels núvols que sustenten tot el grup. Jesús mostra una actitud impassible, però amb la mà alçada desencadena els fets que es desenvolupen al registre inferior. El grup d'individus, al fons, apareix comentant l'acció que es genera de resultes del gest o, millor dit, de l'ordre de Crist. Un d'ells fins i tot apareix assenyalant.

En el registre inferior es mostra la resurrecció dels morts amb una gran quantitat d'individus nus que sorgeixen dels seus taüts i que en plena confusió preguen per la salvació. Els tres taüts representats a primera línia esdevenen confusos en l'intent de presentar-los en perspectiva, de manera que no queda clara la seva forma i, en alguns casos, fins i tot sembla que donessin cabuda a més d'un individu. Apareixen representats fins a un total de disset personatges, entre ells, sis dones i un parell de clergues, tal com ho indica la tonsura. Les dones que apareixen en la figuració duen el cap velat i potser també el cos cobert; aquest fet, però, no queda clar perquè totes les dones del relleu apareixen en darrer terme o cobertes pels altres, i deixen vist tansols el cap. Els homes, per altra banda, apareixen totalment nus, sense presentar els òrgans sexuals, que queden ocults per les pròpies posicions i, en un dels casos, per un perizoma. El sentiment de dolor i confusió impregnen el segon registre d'aquesta peça, marcat per un moviment convuls i desordenat, que contrasta amb la serenitat que transmet el grup superior. L'expressió dels personatges deriva en gran mesura de la forma en què es representen els ulls, que tot i ser una característica de l'autor, en aquest cas serveix per accentuar el *pathos* de la figuració. El fons de la representació es resol simplement amb una planxa daurada amb una lleu textura de puntejat. En la part alta, però, en alguns punts, s'aprofita el suport per representar-hi alguns núvols i la ja esmentada aurèola de Crist. A nivell cromàtic la figuració es limita a un simple joc entre els daurats i els colors terrosos per la pell i els cabells dels personatges. Tan sols en el vestuari dels acompanyants de Crist es poden veure traces de color vermell i blau. Aquest ús extens dels daurats posa de manifest les grans pretensions d'aquesta peça.

Seguint amb el discurs del primer plafó, en la segona escena conservada hi trobem una figuració del pur-

gatori. En aquest relleu, articulat en dos registres, hi veiem en la part de dalt la representació de dos àngels de mig cos que sorgeixen d'uns núvols i que acullen els elegits per a la salvació. Els dos enviats angèlics es presenten amb túniques de mànigues amples i amb colls en forma de punta. En els dos casos, els vestits són de

Relleu de grans dimensions on es presenta la salvació dels escollits entre les ànimes del purgatori. Aquesta peça, junt amb la resurrecció dels morts, formava part del retaule de les Ànimes

color blanc amb decoració vegetal vermellosa i amb passamaneries i folre de color daurat. Aquests dos personatges es representen impassibles mentre salven els escollits. En el registre inferior hi veiem les flames on les ànimes esperen la seva salvació. En aquesta obra el purgatori es concep com una mena d'infern provisional on expiar els pecats. Les flamarades es mostren com a blens sinuosos que es retorcen mentre abracen els cossos dels damnats. Entre les ànimes, en aquest cas, no es dona una diferenciació sexual clara. Tot i això, podem pensar que hi apareixen alguns individus femenins pel fet de portar cabellera llarga. L'actitud general esdevé reposada, més aviat tranquil·la, i insinua amb el gest de pregària certa esperança. En qualsevol cas, aquesta actitud contrasta amb la situació de turment en què es troben les ànimes. Com en la taula anterior l'escena es desenvolupa sobre un fons pla de color daurat amb una decoració estampada en puntejat. Cromàticament també es segueixen els mateixos principis. Tot es configura seguint el joc entre daurats i colors terrosos propis de la carn i els cabells. En aquest cas s'introdueix també un color vermellós, per representar el foc, que pren una gran presència dins el relleu.

Tot i algunes deformacions i mancances de realisme, en general, els personatges representats en les dues escenes són de gran correcció anatòmica i certa expressivitat. Fins i tot la representació dels personatges sedents, amb les cames en escorç, està ben resolta. Es dona, també, una eficient construcció d'un espai versemblant, establint un joc d'escalas i plans que confereix volumetria i plasticitat a la peça. Compositivament s'assoleix la creació d'escenes com-

plexes, amb diversos registres marcadament diferents en el ritme i en la intensitat, de manera que es crea composicions atractives i dinàmiques. Tot i aquests encerts, apareixen alguns problemes a l'hora de representar la perspectiva d'elements com els taüts o les trompetes, i alguns individus, com els àngels, presenten posicions poc aconseguides, o d'altres, com ara Jesucrist, mostren algunes deformacions. Amb tot, es tracta d'obres de qualitat i amb certes pretensions, tal com demostren les dimensions i la gran inversió en dauradura.

Un conjunt de tres figures de mig cos sorgeix de les flames esperant la salvació. Aquestes tres peces devien formar part d'una taula més gran on es devia representar el tema del purgatori o de l'infern. Trobem la figuració d'un personatge que es pot identificar com un bisbe pel fet de dur una mitra de color vermell. Aquest individu es presenta pregant per la salvació. Els altres dos, amb els braços ocults entre les flames, representen probablement dos personatges femenins pel fet de dur cabellera llarga. Aquestes dues peces es presenten bastant malmeses, amb la pèrdua i desgast dels trets facials; per tant, és difícil valorar-ne l'expressivitat, tot i que sembla que demostren cert dolor. El bisbe, per altra banda, apareix amb actitud continguda, reflexiva, que es pot relacionar amb el seu gest de pregària. En els tres casos les ànimes són presentades mitjançant formes suaus i arrodonides, més pròpies d'una criatura que d'una persona adulta. Les flames són plasmades com a blens independents que s'uneixen per formar blocs més amplis, amb una mescla de colors grocs, vermells i negrosos. Aquestes tres figures mostren algunes analogies amb les taules anteriors en els rostres i la seva expressió. Tot i això, també presenten grans diferències pel que fa al tractament anatòmic i la forma de plasmar les flames. Amb tot, s'ha considerat que els cinc relleus poden ser l'obra d'una mateix artífex i que devien intergrar-se en un mateix retaule.

Representació de tres personatges cremant a les flames del purgatori, relacionats amb el retaule de les Ànimes

NOTES COMPLEMENTÀRIES

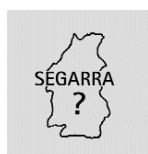
Els diferents fragments han estat relacionats per Joan Yeguas amb l'estil propi de Joan Grau. A l'hora de fer aquesta atribució, s'ha destacat l'arqueig de les cavitats oculars i la forma ametllada dels ulls, característics d'aquest mestre, junt amb algunes deformitats dels personatges, també habituals. Aquestes peces, a més, s'han relacionat amb una obra documentada a l'església, coneguda com a retaule de les Ànimes, que es pot situar entorn el 1650. Segons Santaaulària, un cop ubicades a l'església setcentista, les dues taules estaven en relació amb una imatge de la Santíssima Trinitat.

Aquest conjunt de relleus forma part del petit grup de peces que es va salvar de la destrucció soferta per l'església l'any 1936. A partir d'aquí, les peces van quedar relegades a cert oblit, que s'ha mantingut fins als nostres dies. Així, trobem que les tres figures aïllades estan especialment malmeses per cops i que han patit pèrdues diverses. Les dues taules, per altra banda, presenten un estat de conservació bastant bo. Malgrat tot, actualment es troben exposades sense cap tipus de prevenció pel que fa a les humitats, la pols o qualsevol insecte. Així doncs, per tal d'assegurar-ne la pervivència, caldria fer un replantejament sobre la seva ubicació i aplicar-los algun tipus de tractament per afavorir-ne la conservació.

BIBLIOGRAFIA

- SANTAULÀRIA, Joan, *Història gràfica de Guissona*, Vol. I. Guissona, 1999, ps. 28 i 34.
- YEGUAS, Joan, "Apunts d'escultura del segle XVII a la Segarra i la plana de Lleida" a *URTX revista cultural de l'Urgell*, vol 20. Tàrrrega 2007, ps. 157-175.
- YEGUAS, Joan, "Els Grau i l'escultura del segle XVII a la Catalunya de Ponent" a *Locus Amoenus 8*. Barcelona 2005-2006, ps. 147-163.

FRAGMENTS DE RETAULES I ALTRES ELEMENTS

Nucli: Guissona
Distància des de Cervera: 15 km
Accés: Carretera
Indret: Dins el nucli urbà, a l'església de Santa Maria

Tipologia: Escultura
Època: Segle XVII
Estil: Barroc
Estat de conservació: Bo
Interès: Alt

UTILITZACIÓ

Original: Religios/Culte
Actual: Religios/Decoratiu

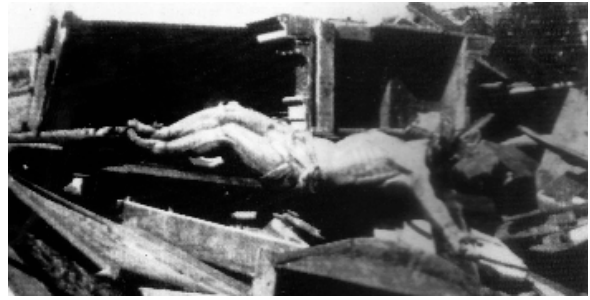
DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Fotografia de l'interior de l'església, on es poden veure el cor i diversos retaules desapareguts (Història Gràfica de la Segarra)

Fragments de retaules, del cadirat del cor o d'altres conservats en diversos espais de l'església. Segons les informacions conservades de la Guerra Civil a Guissona, el juliol de l'any 1936 el comitè local s'encarregà del saqueig de Santa Maria per convertir-la en un magatzem. Segons que exposa Santaeulària, el vicari de Guissona, Pere Parramon, comptà fins a vint-i-set viatges de camions portant material procedent de l'església per a la seva crema. Tot i la destrucció massiva de mobiliari i imatgeria, es van conservar elements dispersos, com taules d'altar i parts decoratives (vegeu les fitxes de les diferents peces en relleu conservades que han estat tractades de manera separada).

Entre les diferents peces que ens han arribat destaca un ampli conjunt de columnes que, tot i les diferències decoratives, presenten una unitat pel que fa a les mesures i l'estil. Les diferents mostres presenten una alçària de 120 cm i un diàmetre de 14. En tots els casos trobem que presenten una primera part a tall de sòcol cilíndric amb un sistema decoratiu variable que dona pas al cos de la columna pròpiament. Per sobre, els diferents exemples es troben coronats per un capitell

Pila formada amb els diversos fragments de mobiliari litúrgic destruït durant la Guerra Civil. Entre les diverses peces s'hi pot veure una talla del Sant Crist (Joan Santaeulària/Història Gràfica de Guissona)

de tipus corinti. Atesa la seva unitat, podem pensar que aquestes formaven part d'una mateixa peça. Per la gran quantitat que se n'han conservat és difícil que formessin part d'un retaule, sinó que probablement eren part de l'estructura del cor.

Troblem un primer conjunt de tres columnes amb una primera part de color blanc i amb decoració vegetal en rocalla daurada, amb un cap de querubí enmig. El fust, d'un marbre ataronjat, presenta una decoració d'estries helicoidals i un capitell corinti daurat. Un segon model amb un exemplar presenta una primera part igual, amb la resta del fust també ataronjada però amb les estries en zig-zag. Per sota del capitell, també

Conjunt de columnes procedents de l'antic mobiliari de l'església. La major part d'elles es troba exposada a l'accés del cambril de la Verge.

corinti, hi trobem una decoració amb un drapejat i fruits amb un cap d'amoret a la part frontal. Un tercer model, amb dues mostres, es presenta tot daurat, a excepció dels angelets, pintats amb colors realistes; en aquest cas, el sòcol presenta, també, motius fitomorfs, després un cos amb estries helicoidals i garlandes i el capitell corinti. En trobem, també, un grup amb dos exemples de base similar daurada, amb un amoret de color natural i el fust daurat decorat amb floretes i botons en relleu i, per sobre, un capitell corinti. Un altre conjunt el forma un parell de columnes amb una primera part blanca decorada amb motius vegetals daurats dels quals sobresurt el cap d'una persona adulta coberta per un vel i amb un forat per encaixar-hi un element, potser una aurèola. Per sobre, presenta un fust ataronjat llis decorat amb garlandes de roba i fruites, amb un querubí tot daurat, i finalment, sobre el collarí, un capitell corinti. Un altre bloc de dues columnes presenta una base blanca, amb motius daurats vegetals i en forma de pergami, sense cap infantil i amb el fust amb decoració estriada en franges horitzontals i d'altres d'helicoidals, coronat per un capitell del mateix tipus. Un altre exemplar presenta un basament blanc amb decoració vegetal i un motiu de pergami en daurat. Per sobre, un fust amb estries helicoidals ataronjat, decorat a la part alta per garlandes amb fruits i un amoret alat. En alguns casos, aquestes columnes han estat reaprofitades; així, una columna amb sòcol blanc amb motius vegetals daurats i fust ataronjat amb decoració en zig-zag serveix actualment de suport per al ciri pasqual. I, finalment, unes altres quatre han servit de base per a un nou altar a la capella de la Verge del Claustre, enfront del retaule. Aquestes han estat seccionades a 92 cm, però han conservat una base verda amb motius daurats i un fust, també daurat, amb decoració estriada en zig-zag

Part del columnari decoratiu salvat

Algunes de les columnes han estat reutilitzades per un muntar una taula d'altar en la Capella de la Verge del Claustre o per sostenir el ciri Pasqual

en la part frontal i llisa per darrere.

A part del conjunt ampli format pel seguit de columnes, s'han conservat altres elements de manera aïllada. Trobem, per exemple, un conjunt format per diversos fragments de retaules o altre mobiliari litúrgic amb algunes peces, que per les seves dimensions i utilitat gairebé presenten una vocació arquitectònica. Per una banda, s'han conservat tres caixons de fusta, un parell de 100 per 95 cm i un altre de 100 per 75 cm, buits per dins i amb un acabat exterior motllurat, del qual sobresurt un basament circular que es corresponen segurament amb la part baixa d'un retaule, concretament amb l'arrancada d'una pilastra circular. En aquestes peces, en molt mal estat, s'hi poden veure restes de pigmentació, vermella que podria correspondre amb bol d'Armènia. En aquest cas, podem pensar que en origen anaven totalment daurades. En l'interior d'un dels dos caixons s'hi pot observar el reaprofitament

Fragments escultòrics salvats de la Guerra Civil

ment d'una fusta més antiga, ja que presenta restes de policromia. Una altra peça a tenir en compte és un fragment corresponent segurament al voladís o al coronament d'algun tipus d'altar. Aquesta peça està formada per un eix transversal de 170 per 25 cm del qual sobresurt, al centre, per una banda, un cos també rectangular de 75 per 27 cm. El perfil exterior d'aquesta peça presenta un acabat motllurat, mentre que la part interna es presenta llisa, amb un encaix per a la seva col·locació. En el punt d'unió entre el cos longitudinal i el transversal hi trobem un medalló circular amb decoració en relleu que sobresurt. Aquest medalló es troba partit per la meitat, seguint el límit de la peça. Per aquest motiu, podem pensar que es tracta d'un fragment d'una peça més gran on es devia completar la circumferència del medalló, o que, per contra, aquest element quedava adossat a un llenç vertical. El conjunt de la peça presenta també traces vermelloses, que podrien indicar una dauradura. Per les mesures de les diverses peces, així com per la seva naturalesa arquitectònica, podem pensar que podien formar part d'un o diversos retaules de grans dimensions.

Per altra banda, i amb una funcionalitat més evident, trobem un basament octogonal per a alguna imatge que devia formar part, segurament, d'un altar. Es tracta d'una peça de fusta motllurada pintada amb un marbrejat gris i composta de diferents parts. Partint d'una base octogonal de 76 per 67 cm trobem un primer fris de 15 cm d'alçària que presenta decoracions vegetals en relleu i de color daurat. Per sobre d'aquest primer fris, que funciona com a sòcol, trobem pròpiament el basament, de dimensions més petites i centrat respecte la part anterior. Una successió de motlures de diferent perfil dona pas finalment a la peanya pintada de daurat, que serveix per crear una superfície llisa i del mateix marbrejat. Sobre aquest pla, que no presenta cap encaix, hi trobaríem la imatge en qüestió.

A part d'aquestes peces, s'ha conservat, també, diversos fragments que devien formar part de l'ornamentació de diversos retaules. Així, trobem l'existència d'un

Fragments de retaules conservats en espais marginals, amb la presència d'alguns motius decoratius

Fragments escultòrics diversos concebuts com a decoració de retaules o elements arquitectònics

parell de frisos decoratius amb motius diversos. Per una banda, una de les peces mesura 86 cm d'amplada per 12 cm, i presenta un element central en forma de cap de querubí alat. D'aquest personatge en sorgeixen dos corns de l'abundància curulls de fruits i dues volutes vegetals de manera simètrica. El conjunt de relleus decoratius de color daurat destaca sobre un fons marbrejat de color verd. El segon fris conservat presenta 160 cm de llargada per 16 d'amplada, amb un motiu vegetal de tipus grotesc que es desenvolupa horitzontalment al llarg de tota la superfície, des d'un punt central i seguint un eix de simetria. En aquest cas, el motiu decoratiu daurat sobresurt d'un fons vermell delimitat també per un marc d'or. Un últim element de tipus arquitectònic a tenir en compte és una pilastra de fusta decorativa, de 15 cm d'ample per 142 d'alçària que devia servir per emmarcar algun tipus d'altar i que formava part d'un conjunt més ampli, tal com ho indica l'encaix superior. Aquesta peça parteix d'una base motllurada, seguida pel cos principal, decorat per un casseto incís, i delimitada finalment per un capitell d'inspiració coríntia. Dins d'aquest bloc, tindrem en compte també tres capitells de fusta d'inspiració coríntia conservats al fons del museu de manera aïllada i que segurament són resultat, també, de la destrossa del 1936.

Finalment, trobem un últim conjunt de peces compost per un seguit d'elements decoratius fragmentaris

amb una funcionalitat menys evident. Cal destacar un exemple conservat al costat de l'accés al cambril de la Verge, que presenta una amplada màxima de 71 cm i una alçària de 58. Aquesta peça de fusta en forma de floró vegetal representa un seguit de fulles que es retorcen capriciosament en forma de volutes pintades en daurat, plata i vermell metàl·lic. Segurament era part de la decoració d'algun tipus de retaule perdut. Han perviscut altres mostres de motius decoratius similars, però amb menor entitat i un estat de conservació més precari. Per altra banda, trobem l'existència d'altres elements més fragmentaris, com una ala angèlica en daurat, una motiu vegetal que serveix per emmarcar una petita creu i un braç de fusta infantil que sosté una roseta. Dins d'aquest conjunt hi inclourem, també, dos caps de querubins alats de guix que, per la naturalesa del material, potser servien de decoració arquitectònica.

BIBLIOGRAFIA

- AA.VV., *Història gràfica de la Segarra*. Cervera, 2001, p. 144.
- SANTAELÀRIA, Joan, *Història gràfica de Guissona*, vol. I. Guissona, 1999, ps. 135-136.
- SANTAELÀRIA, Joan, *Història gràfica de Guissona*, vol. II. Guissona, 1999, ps. 18-26.

CONJUNT DE RELIQUIARIS

Nucli: Guissona
Distància des de Cervera: 15 km
Accés: Carretera
Indret: Dins el nucli urbà, a l'església de Santa Maria

Tipologia: Reliquiari
Època: Segles XVII-XVIII
Estil: Barroc
Estat de conservació: Mitjà
Interès: Mitjà

UTILITZACIÓ

Original: Religios/Culte
Actual: Religios/Culte

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Conjunt de reliquiaris conservats a l'església de

Santa Maria, de tipologia i dimensions diverses. Es tracta d'una sèrie de peces situades entre els segles XVII i XVIII, la majoria de les quals presenta un estil unitari, basat en la imitació de l'orfebreria del moment, tot i que usa un material menys sumptuós, és a dir, la fusta daurada. Segons la documentació conservada, aquests elements, part d'una col·lecció més àmplia, es trobaven exposats a la capella de Sant Plàcid o de les Relíquies. En el llibre de Guissona, Eduard Camps hi presenta un inventari complet, amb els diferents reliquiariis amb un número de referència i els elements que s'hi mostraven. L'any 1936 quan es donà el saqueig de la capella una part de les peces es salvà, tot i que algunes es troben força malmeses. Seguint les seves característiques, les diferents peces s'han organitzat en blocs, que corresponen a grups tancats.

El **conjunt A** està format per quatre reliquiariis de fusta daurada a mode de cartel·la, seguint un mateix estil, i amb una alçària global de 71 cm. Es tracta de

Conjunt de quatre reliquiariis que segueixen un mateix estil, marcadament barroc, i que prenen com a model els reliquiariis de metalls preciosos

peces de planta ovalada, de 15,5 per 12 cm, amb una peanya llisa poc destacada. Aquesta primera part dóna pas a una base de perfil convex, que esdevé troncocònica, amb decoració vegetal en relleu de tipus rocalla. Trobem, llavors, un nus piriforme invertit, amb motius del mateix tipus que es desenvolupen avall, fins damunt del suport, s'adapten a l'estrangulament de la tija i s'obren de nou en un cinturó discontinu per sobre de la base. Per sobre del nus, trobem de nou un estrangulament amb una decoració motllurada que dóna pas a una peça globular, també amb decoració vegetal en relleu, que serveix d'enllaç amb la resta de la peça. Seguint les tendències del moment, els reliquiariis presenten una caixa mixtilínia de 23 per 18 cm, resseguida per una motllura que s'adapta al perfil, a tall de marc, i que dóna pas, al seu torn, a una decoració simètrica vegetal a base de volutes i contravolutes successives. En la part inferior de l'expositor hi trobem una flor, i en la part superior, com a coronament hi trobem tres branques que es projecten enlaire i lateralment. En la central, més alta, hi trobem de nou una flor. En tot el coronament es pot apreciar un treball en relleu que simula la tècnica del granulat pròpia de l'orfebreria.

En els quatre reliquiariis trobem enganxats trossos de paper amb un xifres en números romans, amb III, IX, XI i XVIII, que podrien indicar un ordre en la seva distribució inicial o algun tipus de pràctica o ritual religiós. En l'interior dels diversos expositors trobem elements diversos. El reliquiari amb la cartel·la III mostra un tros de capa de Sant Francesc de Paula, un fragment de vel i de vestit de Santa Clara de Viterbo i un cotó tocat al cos de Santa Llúcia a Venècia. La peça IX presenta una màndorla ovalada resseguida per cordons daurats amb la imatge brodada de Santa Teresa de Jesús en el moment del seu èxtasi. Sota seu, i en part sobreposat, hi ha un cor amb la següent inscripció: "Ha tocado al Santísimo Corazon y Brazo de Santa Madre Theresa de Jesús". Es tractaria, doncs, d'una relíquia per contacte. El reliquiari amb el número XI mostra una distribució similar, amb una cartel·la oval resseguida per cordons daurats emmarcant l'element principal. En aquest cas es presenta la imatge d'una Verge del Roser amb dos sants orant. Per sota de l'escena hi trobem l'escut papal. Tot el conjunt està voltat per una inscripció amb la data de 1683. Aquest any ens serveix de referència per datar el conjunt de reliquiariis. Per sota, en un medalló circular, hi trobem una figuració de l'Agnus Dei. Finalment, en el reliquiari que presenta el rètol de XVIII hi trobem una estella de la creu de Crist, una relíquia de Santa Bàrbara màrtir i una signatura de Sant Toribi. En la imatge central també, voltada d'un cordó d'or, trobem la imatge d'un sant assegut envoltat de fidels i amb diverses flors decoratives.

Seguidament, trobem un únic reliquiari com a **bloc**

Reliquiari molt pròxim al grup A però amb petites variacions. En la part del darrere, segellada amb paper pintat, s'hi pot veure el segell certificant-ne l'autenticitat i una numeració alternativa dins el registre

B. Es tracta d'una peça molt pròxima a les diverses mostres que integren el conjunt A. La peça presenta una peanya llisa molt malmesa, que mesura 11,5 per 9 cm. Aquesta part, actualment informe, en origen presentava segurament una plana oval amb una amplada molt superior. La seva alçària global és de 70 cm. Sobre una peanya llisa de poc gruix trobem una peça troncocònica amb decoració vegetal estilitzada que finalitza amb un cordó circular també vegetal. Aquest element s'enllaça amb un nus piriforme invertit. Per damunt hi trobem un cordó circular llis, que serveix de separació per al segon nus. En aquest cas, trobem una peça esfèrica amb decoració de medallons en relleu que serveix de suport a tota l'ornamentació que sustenta l'expositor. Es tracta de tot un sistema de volutes i que s'obren o tanquen capriciosament, seguint una distribució simètrica entorn de l'expositor, també de forma mixtilínia i envoltat per una motllura decorativa. La peça es troba coronada per tres fulles vegetals que s'aixequen en la part alta i serveixen de suport a una flor de sis pètals. Aquesta flor serveix de contrapunt a una segona mostra que apareix per sota la cartel·la, en aquest cas amb vuit pètals. Per sobre d'aquest motiu hi trobem la presència d'un paper enganxat que situa aquest reliquiari com el XVI. Aquesta peça, doncs, mostra les relíquies del Lignum Crucis, Santa Targa màrtir, sang de Sant Pere d'Arbues, restes dels sants Placidi i Vicenç màrtirs, del vestit tenyit de sang de Sant Vicenç de Paül i de Sant Ramon Nonat. Totes les relíquies es troben sobre fons vermell, emmarcades per cordons daurats i decorades amb flors de paper. De manera errònia, per la part del darrere, en el paper decoratiu que segella la peça, sota el segell que l'autentifica hi trobem escrit el número XIV. Aquest número no es correspon amb les relíquies presentades

Parell de reliquiaris de dimensions menors, però amb un estil pròxim

en l'inventari, sinó que realment les que s'hi exposen es corresponen amb el XVI.

El **bloc C** està format per una parella de reliquiaris de fusta daurada pensats per a l'exhibició de les relíquies dins d'una caixa oval de 16,8 per 6 cm i amb una alçària global de 49 cm. Es tracta dues peces de planta ovalada de 12,5 per 15,5 cm, amb peanya recta. A partir d'aquí, trobem una primera part cònca que esdevé troncocònica i que finalitza amb una motllura a tall de collarí. D'aquest element passem al fust en forma de balustre i amb motlures, que parteix d'una primera part cilíndrica i amb un nus esfèric. L'últim bulb del fust serveix directament d'enllaç amb la caixa del reliquiari mitjançant tot l'aparell decoratiu que l'envolta. Es tracta d'una decoració tipus rocalla, amb volutes i fulles. Per altra banda, la mateixa cartel·la que serveix per exposar la peça es troba resseguida per un marc amb decoració lobulada en forma de pètals. En la part superior, els dos reliquiaris es troben coronats per un element vegetal a tall d'acroteri. En aquest cas, presenten les cartel·les de VI i XXI. En la segona, només es conserva el vidre frontal; en canvi, l'altra conserva les relíquies en qüestió. El reliquiari VI presenta una tela brodada amb una representació de l'*Agnus Dei* i una Verge dels Dolors amb el cor voltat d'espases. L'escena es mostra sobre fons verd, voltada per una inscripció. Seguint la forma ovalada trobem, llavors, una franja vermella amb decoracions en cinta daurada, que funcionen com a marc. Segons l'inventari de Camps, el reliquiari XXI tenia una imatge de l'*Agnus Dei* i de Sant Antoni de Pàdua, seguint, segurament, un sistema d'exposició similar.

El següent conjunt, el **D**, està integrat també per una sola peça que es correspon amb un reliquiari de fusta de tipus ostensori, amb base oval de 12,5 per 15 cm i una alçària de 59 cm. Presenta una penya simple que dona pas a una motllura circular. Després trobem una

Reliquiari emprat per exposar una gran quantitat de relíquies

part troncocònica lleugerament cònca i un cordó circular que serveix per tancar la part inferior. El fust està format per un nus piriforme invertit que es prolonga fins a la base i després un petit collarí. D'aquest element en sorgeix la decoració vegetal en volutes tipus rocalla que suporta i envolta la caixa de les relíquies. En la part superior, els motius vegetals es repleguen i formen un floró de fulles d'acant com a coronament. La caixa de les relíquies presenta una forma oval envoltada per un marc senzill motllurat que mesura 11 per 9 cm. Aquest reliquiari presenta l'etiqueta amb el número IV, i segons el registre, també conté vestigis de Sant Zenó, Hilari, Donat, Citeri, Dupaqui, Sebastià, Januari, Macari, Juvenci, de Sixte i Concòrdia màrtirs. També relíquies del cap dels sants Tadeu i de Fructuós, arquebisbe de Tarragona. Segons que es pot llegir en el llibre *Guissona*, el cinc de maig de 1762 es trobà el pergamí amb l'acta de consagració de l'església de l'any 1098. Segons la documentació, junt amb l'acta, hi havia una caixa de noguera amb diferents relíquies. Entre elles hi havia restes de Sant Macari i de Sant Fructuós. Segons la mateixa nota aquestes peces es van mantenir en la disposició original, si més no fins a l'any 1920, de manera que aquestes restes de Sant Macari i de Sant Fructuós no es correspondrien amb les citades entre les relíquies del reliquiari C.

El **bloc E** comprès per una única peça, que pren especial rellevància perquè guarda un seguit de relíquies d'especial significació. Es tracta d'una peça de grans dimensions amb una alçària de 77 cm i una caixa d'exposició de 30 per 16 cm. Aquest reliquiari parteix d'una peanya de forma

Reliquiari de dimensions considerables, en forma de columna, en un estat de conservació bastant precari.

El vidre frontal es troba subjectat per una cinta adhesiva i l'absència de la tapa queda suplida per un full de paper de diari arrugat

circular amb protuberàncies als laterals que mesura 19 per 27 cm. Per sobre, hi trobem una segona peanya circular de perfil simple que dóna pas a una peça globular. Arranca en aquest punt un fust en forma de balustre i sense nus destacat. En finalitzar aquesta part, dues volutes vegetals s'estenen lateralment de manera simètrica per suportar el cos del reliquiari. En aquesta part, dins una cavitat circular, hi trobem ja la primera de les relíquies. Per sobre una cornisa motllurada serveix de suport per a tot l'expositor, de forma rectangular i amb un acabat llis. Al centre, com a element principal, hi trobem l'empremta de guix del Sant Peu envoltada per petites obertures romboïdals o ovalades, blaves o vermelles, amb una alternança regular de colors i formes que serveixen per allotjar altres testimonis Sants. Als laterals de l'expositor, a banda i banda i de manera simètrica, hi trobem motius vegetals estilitzats. Entre ells destaca un sistema de volutes que sorgeix de la cornisa inferior i ressegueix, amunt, la meitat de la peça. Aquest motiu serveix per allotjar, també, una relíquia per banda dins d'obertures circulars. En la part superior del portareliques s'ha perdut la cornisa que limitava la peça, que es tractava d'un element afegit i segurament amb cert relleu. Tot i aquesta pèrdua s'ha conservat la cimera superior. Es tracta d'un coronament que pren la forma d'un frontó mixtilini resultant d'unir un seguit de volutes estilitzades que es retorcen en diferents direccions. Finalment, un element en forma de semiesfera delimitada per un cordó llis funciona com a coronament. Aquest conjunt decoratiu serveix per allotjar una última relíquia disposada en una cavitat circular. Segons el registre present en el llibre de *Guissona*, en aquest reliquiari, a part de la forma del Sant Peu amb la nafra pintada, hi havia també terra de diferents llocs sants de Jerusalem, com el mont Calvari, l'hort de Getsemani, el punt on Jesús fou coronat d'espines, del Sant Sepulcre, el sepulcre de la Mare de Déu, la casa de Sant Joan Baptista i el Cenacle. Per altra banda, presenta també les relíquies dels sants Felicíssim i Claudi màrtirs. Segons la documentació que aporta Eduard Camps al llibre de *Guissona*, aquesta peça fou una donació a la canònica de Guissona de l'any 1632 per part del guissonenc franciscà Pere Alsina, després de passar 4 anys a Jerusalem.

El **bloc F** està integrat per una única peça. Es tracta d'un reliquiari de planta mixtilínia, bàsicament circular però amb una graó que projecta lateralment la peanya a banda i banda i que mesura 30,5 per 28 cm. El peu del reliquiari està format per una peanya llisa, seguit d'una motllura convexa. Per sobre hi ha un fris en forma de talús lleugerament còncau a la part inferior i convex a la superior amb decoració vegetal en relleu. Trobem després un collarí simple i, finalment, un coronament semiesfèric rebaixat d'on sorgeix suaument un fust cilíndric que s'eixampla la part superior per acollir

el nus. El nus, de tipus globular, presenta una decoració en medallons circulars incisos per les quatre bandes. Per sobre hi trobem de nou un estrangulament amb un nou tram de tija cilíndrica, que dóna pas, finalment, a la caixa del reliquiari, amb una sèrie de motlures convexes com a collarins que es van eixamplant progressivament fins a formar la base del mateix portareliques. Una de les franges presenta una major amplitud fins el punt d'esdevenir un fris decoratiu amb motius vegetals.

De la base plana del portareliques en sorgeix una columna cilíndrica de vidre per allotjar la relíquia. Aquesta es troba delimitada per la part superior per una cornisa. Als laterals, com a suport d'aquest element, hi trobem dos muntants de fusta dels quals sorgeix una decoració en rocalla de volutes vegetals estilitzades que s'entrellacen de manera simètrica. No s'ha conservat la tapa d'aquesta peça, que devia servir de coronament a la composició. Aquest reliquiari no presenta cap etiqueta amb la numeració de registre, però la cartella que embolcalla l'os presenta el nom de Sant Desiderius Màrtir, el qual, per tant, ens permet relacionar-lo amb la peça II del registre de Camps. En conjunt, aquesta peça mesura 61 cm, mentre que el mateix expositor té una alçada de 29 cm i un diàmetre 9.

El **bloc G** està format per un únic reliquiari en forma de columna concebut per exposar-hi una costella de Sant Plàcid. Es tracta d'una peça de planta circular amb un basament de grans dimensions, que mesura 27 per 21 cm. Trobem, primer de tot, una peanya de perfil convex, molt destacada, i després una successió de motlures

Reliquiari de dimensions considerables, en forma de columna, en un estat de conservació bastant precari. El vidre frontal es troba subjectat per una cinta adhesiva i l'absència de la tapa queda suplida per un full de paper de diari arrugat

Reliquiari de dimensions considerables en forma de columna i profusament decorat per exposar-hi una costella de Sant Plàcid

circulars que s'alternen entre còncaves i convexes, fins a arribar a un fris convex amb decoració en medallons, que dona pas al fust. Es tracta d'una tija llarga i estilitzada amb decoració en gallons i que presenta un progressiu estrangulament a mitja altura. Després torna a obrir-se per donar pas al nus, format per una peça globular. Per sobre, hi trobem una franja convexa amb medallons incisos i una motllura de *gola diritta*. Tot seguit, trobem ja el contenidor de les relíquies, de forma cilíndrica i acabat amb una cornisa. La caixa, feta de fusta, presenta una obertura oval al davant i al darrere i coronada per dalt i per baix amb un motiu vegetal simple. Als laterals, una decoració de tipus *rocaille* amb volutes, fulles i flors, es desenvolupa enfora i amunt, més enllà dels límits del mateix cos del reliquiari. Finalment, la tapa presenta un sistema decoratiu similar, amb un conjunt de volutes que serveixen per acollir un sant sense determinar, de factura molt simple que descansa sobre un basament motllurat. L'alçària total d'aquesta mostra és de 68,5 cm, mentre que el portareliques en sí presenta un diàmetre de 6 cm per 18 d'alçària. Sorpren l'existència d'un reliquiari específic per mostrar les restes de Sant Plàcid. Segons diverses fonts, les restes del copatró de Guissona estaven exposades conjuntament, en un muntatge que reproduïa un cos sencer i que deixava veure les restes del sant. Aquest exemplar està numerat amb el número XVI, tot i que en l'inventari de Camps apareix com a XVII.

El **bloc H** està format per un conjunt de tres reliquiaris en forma d'obelisc. Aquestes mostres s'escapen dels models vistos fins ara, ja que són de peces més elaborades. Aquests exemplars estan fets a partir d'una estructura de fusta recoberta amb pa de plata, vidre i or i vidre tornejats, que serveix per sostenir les diferents obertures de vidre que defineixen cadascun dels plans. Aquests tres reliquiaris presenten una alçà-

Grup de tres reliquiaris de regust classicitzant en forma d'obelisc. Una de les mostres es troba intacta, les altres dues es troben parcialment saquejades. En origen, per la part del darrere, presentaven un paper que tancava cadascuna de les cavitats i que estava recorregut longitudinalment per una cinta amb diversos segells, per demostrar-ne l'autenticitat

ria de 40 cm i una planta de 11 per 9,5 cm. En primer lloc, trobem que quatre potes en forma de volutes vegetals de fusta daurada sustenten un dau delimitat per sota i per sobre amb cornises llises de plata. Aquesta primera part serveix per allotjar ja una relíquia, visible per les obertures que configuren tres de les quatre bandes. Així doncs, en cada lateral del cub trobem una petita finestra delimitada per un marc. Aquests marcs presenten una decoració a partir de barnilles de vidre i or recargolats, amb diferents gruixos segons la seva ubicació, que emmarcaven les parts recobertes de plata. Per sobre, una motllura llisa atalussada serveix per donar pas pròpiament a l'obelisc.

Aquesta segona part de les peces segueix el mateix sistema decoratiu. Així doncs, està formada per un esquelet de fusta ornamentada que serveix per sustentar les diferents obertures de vidre de cadascun dels costats. El piramidó que culmina les peces, en els tres casos, es troba especialment malmès, però segurament devia estar recobert també de plata. Les diferents relíquies es troben recolzades en peanyes vermelles, decorades amb làmines daurades que formen volutes. A la banda del darrere les tres peces es troben tancades per un paper vermell pintat amb punts i flors daurats disposats alternativament. En un dels casos es conserva una veta que recorre la peça longitudinalment, fixada per diferents segells, que certifiquen l'autenticitat de les restes. Un dels reliquiaris ha perdut una de les potes i en dos d'ells no es conserva la relíquia principal. Cap dels tres no presenta la cartella que els relaciona amb el registre de relíquies. Tot i així, segons els filacteris del voltant dels ossos, podem identificar a qui pertanyen les restes, i per tant, relacionar-los amb l'inventari. La mostra més ben conservada presenta les relíquies de Santa Victòria i Sant Aureli màrtirs. Es tracta, doncs, del reliquiari XXII. En

Part interior d'un reliquiari perdut, similar als models A o B

un altre cas, es conserva un os de Sant Crescenci, per tant, s'hauria de relacionar amb la peça número V, i es desvien perdre les restes de Sant Jocund. Finalment, en la tercera mostra s'ha conservat part de Santa Luscídia, mentre que ha desaparegut la relíquia de Sant Adeodat. Aquesta última peça s'hauria de relacionar el reliquiari número VII. Hi

ha un fragment de reliquiari corresponent a un exemplar perdut, segurament del tipus A o B, que es podria relacionar amb la peça XV de l'inventari de Camps. Aquesta atribució es fa seguint la presència del motiu principal dedicat a Sant Francesc de Paula.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES

L'Església posterior al Concili de Trento mostrà àmpliament el seu interès a potenciar la devoció als sants i les seves relíquies. Una resposta als atacs que havia rebut la institució amb el cisma protestant fou precisament reforçar aquells aspectes que havien estat més profundament atacats. D'aquesta manera, els sants i els seus vestigis materials esdevingueren un fonament de la doctrina eclesiàstica postconciliar. Així, la cerca i l'autenticació d'aquestes restes es convertí en un dels objectius més destacats i va arribar a assolir una veneració fins i tot major a la que havia obtingut durant l'alta edat mitjana. Aquest canvi suposà la recuperació de les antigues relíquies, l'adequació d'un espai per al seu culte i exhibició.

Disposar d'objectes sagrats suposava una font de prestigi per a l'església d'una població, però també per a la mateixa població. Esdevenia un mitjà de legitimitat política i social. El culte comunitari a determinades relíquies o talles miraculoses servia com a símbol identitari i diferenciador d'altres nuclis habitats. Ara bé, en molts casos aquests cultes podien traspasar els límits i crear espais d'influència. A la pràctica, a més, disposar de relíquies o altres elements cèlebres podia desembocar en l'aparició d'un pelegrinatge a petita escala. Aquest moviment, a part de reafirmar la devoció dels membres de la mateixa comunitat, esdevenia una font d'ingressos, ja que els fidels solien donar ofrenes votives o donatius com a forma d'agraïment per al compliment dels seus prec.

Així doncs, a partir del segle XVI, la recerca d'antigues relíquies del propi territori o el trasllat de restes santes es transformà en un fet relativament comú. La recepció o la *inventio* d'un sant era un esdeveniment àmpliament celebrat, tant per la societat civil com pels estaments eclesiàstics, que en última instància havien de sancionar aquests moviments. Aquestes festes, doncs, suposaven un gran impacte dins l'esfera religiosa, però

també en la civil. Tot plegat s'ha d'entendre com un mitjà per renovar la fe i cridar l'atenció dels fidels.

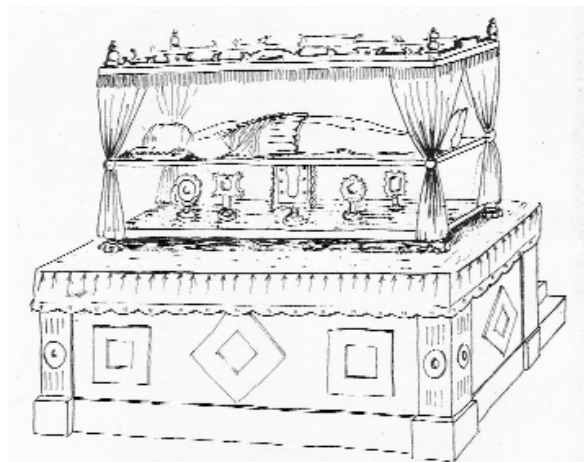
Dins d'aquest context s'ha d'entendre l'àmplia col·lecció de relíquies de què disposava l'església de Santa Maria de Guissona. Totes elles es trobaven exposades en una mateixa capella, concebuda específicament per a aquest ús. Les primeres relíquies de les quals tenim constància a l'església de Santa Maria són unes restes dels sants Macari i Fructuós. Estaven disposades junt amb l'acta de dotació de l'església, de l'any 1098, en una cavitat de l'ara d'altar, un antic pedestal romà (vegeu fitxa corresponent en l'apartat d'arqueologia). Aquestes dues peces són documentades per darrer cop l'any 1920 i segurament es devien perdre així com la seva caixa, durant la Guerra Civil. La presència d'aquests elements dins de l'ara, junt amb l'acta de consagració, s'ha d'entendre com una voluntat de reforçar o de legitimar la creació de la nova església.

El següent conjunt de relíquies del qual tenim constància documental es correspon a les que podem trobar en el reliquiari X, corresponent al Sant Peu. Com ja hem dit, aquesta peça junt amb tot el seu contingut fou portada a Guissona pel frare franciscà Pere Alsina l'any 1623.

Finalment, i com a relíquies més destacades, trobem que l'any 1738 es reberen a Guissona les despulles de Sant Plàcid. Segons els documents recollits per Camps, el reverend Pere Gasch, canonge de Guissona, l'any 1734 anà a Roma a fer la petició al Papa Inocenci XIII, o tal i com rectifica Camps, Climent XIII, d'un cos sant amb el suport dels cardenals Belluga i Aquaviva. El papa concedí l'entrega de les restes de Sant Plàcid, un soldat romà originari de Lisboa que fou martiritzat per professar la fe cristiana. El cos del sant, junt "amb un vas de sang", en arribar a Guissona fou disposat a la capella de la Verge del Claustre. L'entusiasme de la seva rebuda es posà de manifest amb el fet que aquest sant esdevingué copatró de la vila i fou obsequiat amb tres dies de festa.

"Al Setembre se li feren tres dies de festas ab sermó cada dia y música y lo portaren ab solemne professó per los carrers fentse en ells diferents altars y assistient a les funcions lo Ilm. Sr. D. Jordi Curado, Bisbe de Urgell, qui manà sen resés y digués Missa lo dia onse de Octubre que ho es de son Martiri, segon es de veurer en lo Martirologi Romá."

Segons que presenta Camps, Gasch rebé el dret d'endur-se tant sols part de les relíquies del sant. El canonge anà a recollir les despulles amb una caixeta de fusta que costà 14 sous. Els ossos foren portats a l'escultor Francesco Bossi, que ajuntà les parts posades en tubs de vidre amb porcions de guix que imitaven la part que mancava. En conjunt creà una imatge completa que vestí com un soldat romà. Tota l'escultura suposà un cost de 45 lliures barcelonines. Després, el canonge feu construir una urna de xiprer i vidre al fus-

Esbós presentat per Santaeulària, on es reproduïx, a grans trets, l'aspecte que presentava l'altar doble de la capella de Sant Plàcid abans de la Guerra Civil

ter Andrea Batiti per un cost de 21 lliures, on disposà les relíquies amb un coixí de seda carmesí, un palma i altres símbols. Un cop preparat tot el muntatge les restes foren certificades amb el segell i la redacció de l'"autèntica". L'urna segellada fou dipositada en una sobrecaixa per al seu trasllat fins a Guissona. Durant el seu viatge féu escala a Ripa, després a Gènova i llavors anà cap a Barcelona, on es guardà al convent de Santa Mònica fins al seu trasllat definitiu a Santa Maria. Curiosament Maria Garganté, en el seu blog "Pedres vistes", aporta informació sobre l'existència d'"unes altres" relíquies de Sant Plàcid, en un muntatge similar al presentat en el cas de Guissona, a la localitat siciliana de Corleone. Aquest fet implicaria necessàriament la duplicació dels membres del sant. Per tant, una de les dues opcions s'hauria de considerar falsa.

Per tal d'allotjar les relíquies de Sant Plàcid junt amb la resta d'elements sants conservats a l'església de Guissona, l'any 1816 s'inicià la construcció de l'actual capella, 13 anys més tard de la consagració de l'actual col·legiata (vegeu fitxa corresponent a les virtuts teològals i als relleus decoratius de la sala). Amb aquesta finalitat es demanà al bisbe de la Seu, Francisco Antonio de la Dueña Cisneros, el dret de vendre l'altar de Sant Plàcid de què es disposava fins llavors i una talla de grans dimensions de Sant Joan a dos particulars per tal d'obtenir fons per bastir el nou espai. Segons que exposa Santaeulària en el llibret dedicat al copatró de Guissona, un cop construïda la capella es bastí un nou sistema d'exposició per a les despulles del sant. El nou altar disposava de dues urnes sobreposades. La superior es corresponia amb la caixa construïda a Roma per a l'exhibició del sant. La inferior, en canvi, fou elaborada *ex novo* per tal d'allotjar-hi els nombrosos reliquiariis de la parròquia, entre els quals, curiosament, es trobava un expositor d'una costella del mateix Sant Plàcid (XVI o XVII). Dins la caixa de vidre es guardà un lloc preferent per al reliquiari de la mida del Sant Peu (X), situat al centre. Si tenim en compte les dimensions d'aquest últim reliquiari, hem de suposar que es tractava d'una urna de gran alçària. Per tal d'accedir a les diferents relíquies, per darrere de les dues urnes existia una escalinata doble. Tot el conjunt fou destruït l'any 1936, i se'n salvà tan sols algunes de les relíquies de la col·lecció. Actualment, substituint l'altar original hi trobem una pintura al·lusiva al sant i a la seva recepció a Guissona, obra de Llorenç d'Alíer, de 1988.

BIBLIOGRAFIA

- CAMPS, Eduard - SANTAELÀRIA, Joan, *Guissona*. Guissona 1982, ps. 172, 317-322.
- COFIÑO, Isabel, "La devoción a los Santos y sus reliquias en la Iglesia postridentina: el traslado de la reliquia de San Julián a Burgos" a *Studia històrica. Historia moderna*, núm. 25. Burgos 2003, ps. 351-358.

- DALMASES, Núria de, "L'Orfebreria" a *Conèixer Catalunya* 26. Barcelona 1979.

- GARGANTÉ, Maria, "De Guissona a Corleone: la bilocació de Sant Plàcid" a *Pedres vistes* [en línia]. <<http://pedresvistes.wordpress.com/2012/09/04/de-guissona-a-corleone-la-bilocacio-de-sant-placid>> [2013].

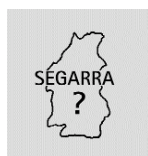
- HERRERO, Javier, *Plateria soriana: arciprestazgos de Tierras Altas y Pinares*. Soria 2000.

- RAMALLO, Asensio, "Reactivación del culto a las reliquias en el barroco. La catedral de Oviedo y su Cámara Santa en 1639" a *Liño: Revista Anual de Historia del Arte* núm. 11. Oviedo 2005, ps 77-79.

- SANTAELÀRIA, Joan, *Història gràfica de Guissona*, Vol. I. Guissona 1999, ps 26, 36.

- SANTAELÀRIA, Joan, *Sant Plàcid, Co-Patró de Guissona*. Guissona 1988.

PILA BENEITERA

Nucli: Guissona

Distància des de Cervera: 15 km

Accés: Carretera

Indret: Dins el nucli urbà, a l'església de Santa Maria

Tipologia: Pica

Època: Segle XVII

Estil: Barroc

Estat de conservació: Bo

Interès: Alt

UTILITZACIÓ

Original: Religiós/Culte

Actual: Religiós/Culte

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Pila beneitera ovalada, tallada en marbre, situada al costat de l'entrada del cambril de la Verge del Claustre. Es tracta d'una pica de petites dimensions, adossada a la paret. Presenta una amplada màxima de 18 cm i una mínima de 14, amb una alçària de 13 cm. La decoració de la peça s'articula a partir d'una motllura còncava que recorre tota la seva circumferència. Per sobre després d'un petit graó, trobem ja el llavi semicircular i sense decoració. L'interès decoratiu de la peça el trobem en la part inferior, on podem

Pila beneitera de petites dimensions situada al costat de la porta d'accés de la capella del Claustre, la qual cosa augmenta la sacralitat de la imatge

veure la representació en relleu d'una mà oberta que subjecta l'element. Cronològicament aquesta peça s'hauria de situar en el mateix moment de construcció del conjunt de la capella, és a dir, en l'últim quart del segle XVII.

VERGE DEL CLAUSTRE

Nucli: Guissona
Distància des de Cervera: 15 km
Accés: Carrer per a vianants
Indret: Església de Santa Maria, plaça Major

Tipologia: Escultura
Època: Segle XV
Estil: Renaixentista
Estat de conservació: Bo
Interès: Alt

UTILITZACIÓ

Original: Religios/Culte
Actual: Religios/Culte

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Imatge actual de la Verge del Claustre

Representació de pedra de la Verge amb el Nen, de qualitat molt limitada, però amb un alt valor simbòlic. Aquesta talla mesura 107 cm d'alçària per 30 d'amplada i 21 de profunditat. Les dues figures i la peanya hexagonal on reposen estan tallades d'un sol bloc de pedra saulonenca local, la qual cosa condiona, segurament, la forma de la talla. La part del darrere de la figura està treballada de forma sumària, sobretot la part baixa, perquè, probablement, estava pensada per ser contemplada tan sols de manera frontal. Aquesta peça, de datació controvertida, s'hauria de situar en el segle XV, i deu ser el resultat d'una mà inexperta, segurament incapaç d'assolir la qualitat o les característiques pròpies del moment. Així

mateix segurament era desconixedor del llenguatge propi i habitual per a aquest tipus d'imatges. És per això que en resulta una figuració una mica excepcional.

Partint d'aquestes limitacions ens trobem amb una representació totalment mancada de proporció i naturalisme, tant en la manera de representar els personatges com en la relació que s'estableix entre ells.

La Verge és representada dempeus de manera totalment frontal i hieràtica, sostenint Jesús sobre la falda amb les dues mans. La simetria de la seva disposició tan sols es veu alterada per la posició de les mans, ja que presenta la dreta lleugerament més avall que l'esquerra. Per la col·locació del Nen, amb les cames sensiblement doblegades, queda insinuada la seva situació seient a la falda de Maria, tot i que ella, però, es representa dempeus. Per aquest motiu, podem pensar que el model iconogràfic que es volia representar és el que correspon al de la *Maiestas Mariae*, en què la Verge esdevé en si mateixa el tron de Jesús, però, per adequar-se al material disponible o per les limitacions de l'artista, s'arribà a una solució intermèdia i se situà la Verge dempeus, i Jesús, lleugerament assegut o recolzat. Maria, per altra banda, presenta una seguit de desproporcions, com ara un tors massa llarg, uns braços i unes mans molt robustes i el cap petit, seguint la mateixa línia el nen Jesús també presenta el cap petit i, en lloc de presentar les mesures pròpies d'un infant, és representat com una persona adulta però a una escala inferior.

Maria duu un vel llarg que li penja de la part del darrere del cap i es desplega fins a arribar als peus, de manera que deixa veure els seus cabells que cauen a banda i banda del rostre. Aquesta peça de roba, des del punt de partida, s'obre endavant per cobrir les espatlles i torna de nou endarrere fins a la cintura, on es desplega àmpliament endavant, fins a envoltar gairebé el cinyell amb

Imatge on es pot veure amb més detall el vestuari de la Verge, amb la forma del cosset, les mànigues i el caient que pren el vel

què es cenneix el vestit. Des d'aquest punt, les dues bandes del vel cauen diagonalment endarrere, amb plecs en diverses direccions. A l'altura dels genolls, de forma simètrica, les puntes del vel es repleguen enfora donant plasticitat al teixit. La Verge vesteix un gipó amb coll de forma quadrada,

però amb una curvatura convexa per sobre el pit. Per la forma d'aquesta peça i per l'absència de plegat podem assumir que devia tractar-se d'una peça rígida. Per sota, la part de l'escot deixa veure la camisa interior, de coll rodó i estret. Del lateral del cosset en sorgeixen les mànigues amplies i prisades, que es tanquen i recullen a l'altura dels canells amb una orla. El cinxell que serveix per fermar el vestit presenta un vora viu als extrems i una franja decorada amb petits aplics semiesfèrics. La sobrevesta, per sota del cosset, es completa amb una faldilla poc folgada i sense gaires plecs, que presenta una obertura arrodonida en la part baixa, coronada amb passamaneria. Aquesta peça deixa veure la camisa interior, que queda arrugada per la presència dels peus, representats de forma sumària i lleugerament desgastats.

El vestuari de Jesús, per la seva banda, és molt més simple, tan sols es representat portant una sobrevesta fins als genolls. Aquesta peça queda lleugerament doblegada en la part baixa, i deixa veure la camisa interior, també fins a la mateixa altura. El coll de la sobrevesta és circular i cenyit al coll amb una obertura frontal fermada amb botons. Jesús apareix amb el cap descobert i presenta els cabells curts lleugerament pentinats amb ondes. Les cames del Nen es troben fragmentades als turmells, de manera que n'han desaparegut, per tant, els peus. Jesús presenta els braços estirats avall, amb la mà esquerra oberta i amb la dreta tancada, subjectant un fruit, segurament una pera.

Ambdós personatges presenten una actitud hieràtica, amb una mirada absent i el rostre totalment mancat d'expressivitat. En els dos casos, també, presenten la cara policromada, amb la pell d'un color ocre marronós suau, tot i que destaquen, amb negres i blancs, les celles i els ulls, i amb tons vermellorsos, els llavis i les galtes. La cabellera de la Verge presenta restes de policromia rogenca, mentre que el Nen presenta els cabells castanys foscs. En el conjunt de la imatge s'hi poden veure alguns indicis de pintura. Aquestes traces de policromia, però, no devien formar part de la peça original i són de difícil datació.

Atribut que presenta a les mans el nen Jesús

Simbòlicament, tot i les diferències que presenta respecte a una *Maiestas Mariae* canònica, assumeix el mateix significat, ja que la Verge en si actua, igualment, com al suport en què es recolza Jesús. El fruit que

subjecta el Nen, per altra banda, esdevé un element confús, ja que no és habitual en aquest tipus de figuracions. Camps argumenta que la representació de la pera podria relacionar-se amb l'agost, mes en què es devia venerar la imatge en origen, segons el seu plantejament. Aquesta és un interpretació forçada i resultaria més plausible observar aquest element com un anàleg a la poma. En cas de ser així, s'hauria de llegir com una referència a la redempció del pecat original. Per la seva forma esfèrica també es podria entendre com una representació del *globus mundi*, com a símbol majestàtic de la sobirania de Crist sobre la creació. En qualsevol cas, es tracta d'un atribut estrany, de difícil consideració.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES

La Verge del Claustre és una escultura controvertida en molts aspectes. Estilísticament es tracta d'una peça de poca qualitat, amb cert arcaisme, a causa d'una voluntat medievalitzant o simplement com a resultat de les limitacions de l'artífex. A més a més, aquesta imatge de pedra presenta un vestuari impropï per a una verge i trets iconogràfics rars. Amb tot, ens trobem davant d'una obra de datació complexa, que disposava ja de amb certa discussió pel que fa a la seva cronologia. Aquesta problemàtica es veu accentuada per tota la tradició llegendària que envolta la imatge i que situa la seva descoberta en un pou en un moment indeterminat.

Atesa la seva significació resulta especialment interessant resseguir la història de la Verge del Claustre, deixant de banda, per un moment, la discussió cronològica. Per tal de refer la "biografia" de la imatge, la font que ofereix més dades és Eduard Camps i Cava, en diversos capítols de les notes històriques publicades en el llibre *Guissona*.

En aquest text, Camps es val d'un discurs gairebé mític on s'entremesclen dades històriques amb suposicions exaltades per situar la imatge de la Verge del Claustre fins i tot en un moment anterior a la conquesta musulmana. Segons que exposa, en aquest moment, que devia ser en època visigoda, les imatges es feien de pedra per tal de poder-les amagar amb seguretat en cas de necessitat. Seguint la devoció personal i sense coneixements tècnics, la talla podia ser l'obra d'un monjo o un devot sense tractar-se necessàriament d'un escultor experimentat. L'artífex hauria creat l'escultura per ocupar l'altar major de l'església, ja dedicada a la Verge Assumpta. Segons que exposa Camps, es devia haver emprat una pera com a element iconogràfic per relacionar la imatge amb el mes d'agost i, per tant, amb la Mare de Déu pròpia d'aquest moment, és a dir, l'Assumpta. Aquesta relació deriva del fet que les peres eren el fruit típic d'aquest mes.

En el moment de la invasió musulmana, els monjos

del convent dedicat a Santa Maria degueren fugir després d'amagar la imatge en el pou del claustre del monestir. En la primera reconquesta de la vila a càrrec de Borrell II, nous monjos van ocupar les instal·lacions. Aquests, davant la inseguretats del moment, no degueren destapar l'amagatall de la imatge. Amb l'arribada de la reconquesta definitiva, en consagrar el nou altar de l'església a càrrec del bisbe Sant Ot, el 1099, es degué ubicar una nova talla de fusta a l'altar major. Segons exposa que, citant el canonge Jeroni Ferrer, aquesta talla hauria estat anomenada Santa Maria d'Urgell. Partint d'aquesta idea proposa que la peça de fusta o bé era una còpia de la Verge present a la Seu d'Urgell o bé es tractava d'una donació del bisbe o del Capítol de la Seu.

Entre 1098 i 1180, Camps situa que, de manera casual, es recuperà la imatge de pedra oculta al pou del claustre. Segons la tradició popular, en el moment de descobrir-la aparegué acompanyada de dos ciris i un gran violer florit. A partir de la descoberta, presenta que la imatge devia ser ubicada en un altar lateral, dins la mateixa església, potser recuperant el retaule anterior al 1098. Aquesta idea, però, passa per alt el perill que suposava la presència musulmana i que va portar a amagar la talla abans de la conquesta sarraïna.

Per corroborar les seves idees cita la *Historia de la Virgen del Claustro*, del pare Cercós. Segons aquest text l'església de Guissona disposava de dues imatges de la Mare de Déu, una a l'altar major i l'altra al claustre. Aquesta segona imatge, en un moment anterior al 1450, tenia un altar propi a la nau, que possiblement es cremà. L'incendi, però, no hauria afectat l'escultura pel fet de ser de pedra. Joan Amades, en *Imatges de la Mare de Déu trobades a Catalunya*, presenta dues versions diferents dels fets ocorreguts amb la imatge en relació amb l'incendi. Aquest folklorista situa la seva descoberta després d'un incendi que devia afectar tot l'edifici, o bé que la imatge, ja coneguda, va ser l'únic element supervivent a la crema de l'església. Tot i això, la versió més coneguda i popular sobre la descoberta i la crema de l'altar és la que presenta Camps.

L'any 1552, es donà la construcció d'un nou retaule dedicat a aquesta talla, ubicat al claustre de resultes d'un fet miraculós. La imatge, després de passar cent anys abandonada en aquesta part, va començar a plorar. Aquest fet fou descobert pel canonge Jaume Castells i corroborat per altres testimonis. A partir d'aquí un nou fervor popular portà a la confecció d'un suport pensat específicament per a la seva exposició. Aquesta llegenda es presenta citant el Reverend fra Narcís Camós i el seu *Jardín de María plantado en el Principado de Cataluña* del 1657. A partir d'aquest moment, la imatge va ser coneguda com a Verge del Claustre. Prèvia a aquesta nova atribució, tal com suposa Camps, la imatge devia estar dedicada al naixement de Maria. Aquesta idea rau en el fet que hi ha

Imatge de la Verge del Claustre desproveïda de qualsevol guarniment. Fotografia datada entre el 1939 i el 1952, moment en què fou de nou coronada (E. Camps - J. Santeulària, Guissona)

constància de la celebració del seva nativitat en una gran festa el segon diumenge de febrer. Per aquest motiu aquesta imatge devia ser coneguda fins llavors com a Mare de Déu de Febrer.

Tot i la nova veneració de la talla com a Verge del Claustre, durant el segle XVI, es devia mantenir la seva festivitat en el mes de febrer, al nou espai que li era destinat, emprant guarniment florals. Amb el temps aquesta celebració, però, es va anar perdent en pro de la seva nova festivitat, el dia 8 de setembre, sorgida amb el canvi al calendari romà. Després de l'episodi miraculós, la devoció per la imatge entre el poble devia anar creixent fins a sobrepasar els límits de l'espai que li era destinat. Per aquest motiu es degué iniciar la construcció d'una nova capella, que ocupà part dels claustres i del pou on fou descoberta. Camps situa la construcció d'aquest nou espai entorn a l'any 1565, en unes obres que es prolongarien fins al 1668. Segons les dades de què disposem actualment, aportades per Josep Maria Llobet Portella, en realitat la nova es començà a construir l'any 1680 i s'enllestí al voltant del 1687.

Al cap d'un temps d'acabar l'espai arquitectònic degué construir-se el retaule. Eduard Camps situa la finalització de l'altar amb la seva dauradura l'any 1803, a càrrec de Manuel Mallorca. Actualment sabem que el sumptuós retaule de la capella va ser executat entre 1687 i 1698 de la mà de Felip Ribes, amb dauradura de Magí Torrabruna. Així, la intervenció de Manuel de Mallorca s'ha d'entendre com una reparació o un manteniment de la peça.

L'últim aspecte de la història de la imatge al qual fa referència Camps ens situa ja als anys trenta del segle XX. L'estima de la població per la Verge seguia encara en voga en aquest moment. Així, quan s'inicià la Guerra Civil i arribaren els saqueigs sistemàtics a l'església de Santa Maria, la devoció popular salvà tant la talla com el seu retaule. Durant els incidents tan sols va desaparèixer una imatge de Sant Lluís, que s'havia incorporat al conjunt de manera recent. Per altra banda, l'autor presenta que, abans de la destrucció republicana, es guardava encara a l'església una Verge

sedent de fusta amb la cara allargassada i de factura romànica, que Camps relaciona amb la Santa Maria d'Urgell, abans citada. Es tractava d'una peça vestida amb dauradura i policromia modernes, que havia estat seccionada per simular que es tractava d'una imatge dempeus. Aquesta talla devia ocupar l'altar major fins a la construcció del nou retaule, a finals del segle XIX. La imatge, llavors, passà en mans de la confraria de les Filles de Maria, que la situaren com a coronament del seu petit altar. Tant l'altar major, com l'altar de les "Filles de Maria", com la mateixa talla foren destruïts durant el saqueig de l'església.

La Verge del Claustre, aquell mateix 1936, fou recollida pel Patronat del Patrimoni Artístic de Catalunya, per tal d'assegurar-ne la salvaguarda. La imatge i la informació dels arxius parroquials foren portats uns dies a cal Piteu, al carrer la Font, i després a Poblet. Mes tard, tot plegat fou portat a Viladrau. El 10 d'abril de 1939, la Mare de Déu del Claustre tornà a Guissona en un acte multitudinari, que s'inicià a l'entrada vella de Cervera. Des d'aquest punt, la imatge fou portada a pes fins a la seva capella, acompanyada d'una gran quantitat de fidels.

L'últim episodi de la biografia de la Verge del Claustre ens l'ofereixen autors posteriors. El 17 d'agost de 1952, seguint amb la devoció local per aquesta imatge, es donà la Solemne Coronació de la Verge i del Nen que duu en braços, a càrrec del bisbe Ramon Iglesias Navarri, assistit per l'alcalde, Ramon Pujol, i el rector, Ramon Sumalla. En aquest moment, s'afegí un nou element dins l'imaginari de la peça, ja que en el seu aixovar s'hi inclogué una medalló beneït pel papa Pius XII, que concedeix 1000 dies de perdó a tots els fidels que el besin.

Després de resseguir el periple vital de la imatge cal fer referència a la seva cronologia. Per començar, trobem que Eduard Camps situa aquesta imatge en un moment anterior a la invasió musulmana de la península Ibèrica, per tant, anterior al segle VIII. Malgrat tot

el discurs, conscient potser de la seva proposta agosarada, en un moment determinat afirma: "Per una lògica deducció, podem ben creure que el 1180 la nostra Mare de Déu del Claustre ja rebia veneració en la nostra església, però amb el nom popular de Mare de Déu de Febrer". Així doncs, aquest autor, tot i no desmentir la hipòtesi presentada abans, situa la imatge com a molt tard en el segle XII.

Joan Santeaulària, per la seva banda, situa l'escultura entre el 1300 i 1325, sense aportar arguments sobre això ni cap impressió sobre el material emprat. Finalment, trobem les idees planejades per Josep Maria Grau Pujol. Aquest autor declara: "Es tracta d'una imatge romànica, sense cap mena de dubte". Tot i aquesta afirmació, ell mateix presenta la problemàtica de datar-la. Corroborant la seva hipòtesi planteja diferents arguments, com el cànon seguit, amb el cap desmesurat i els ulls grossos. També menciona la forma característica de representar el conjunt de la seva anatomia o trets més estilístics, com la forma angulosa que pren el llavi superior. A partir d'aquí, matisa l'argumentació situant la talla com una mostra de romànic de transició. Aquesta suposició radica en diversos motius. Per començar, al·ludeix al fet que no es tracta d'una representació totalment simètrica, sinó que la imatge es desplaça cap a la dreta de l'observador; per altra banda, el Nen s'inclina lleument cap a l'esquerra, la qual cosa insinua cert moviment. A més a més, planteja que es tracta d'una imatge sedent, però allargassada, com si pretengués alçar-se. Prenent aquests arguments, data la peça, amb moltes reserves, entre finals del segle XIII o inicis del segle XIV. Per altra banda, justifica l'ús de la pedra com a material escultòric al·legant que segurament la imatge devia ser concebuda per ocupar un espai exterior, com un timpà, o directament el claustre del mateix temple.

Actualment, després d'una anàlisi detinguda de la Verge del Claustre, podem afirmar que no es tracta d'una peça romànica, basant-nos sobretot en l'abillament. Per començar, no duu el vestuari propi d'una imatge de culte a la Mare de Déu, sinó que es presenta vestida com una dama de cort. Així doncs, en lloc de portar una túnica llueix un vestit segons la moda del moment, i el vel, en lloc d'exalçar la seva puresa, esdevé un tocat decoratiu. Trobem que la Verge del Claustre apareix vestida segons criteris plenament renaixentistes. Així, la imatge llueix un gipó rígid, amb una carcassa de barnilles que es prolonga en punta des de la cintura. El vestit presenta un escot relativament quadrat i abundant, que deixa veure la camisa interior cenyida al coll. Per sota la cintura aquesta peça es prolonga avall fins als peus. Pot ser per una limitació del bloc de pedra usat en la representació no podem precisar si la seva saia o camisa interior disposava de "mirinyacs", és a dir, una sèrie de cercols cosits a la falldilla per donar-li una forma acampanada. Així doncs,

Fotografia de la Verge del Claustre totalment vestida i coronada el dia de la seva coronació. (Joan Santeaulària/Història Gràfica de Guissona)

trobem que el seu vestit cau relativament recte fins als peus. En qualsevol cas, aquest element no es generalitzà en la moda catalana fins al segle XVI. Finalment, l'últim element a destacar són les mànigues, que segueixen la tipologia "rodada" i que segurament eren postisses, seguint la tradició del moment.

Per tant, prenent com a referent el vestuari, podem datar aquesta peça en el segle XV. Tenint en compte aquesta cronologia, ens trobem amb una obra de poca qualitat segurament obra d'un escultor inexpert o simplement aficionat. Aquesta limitació és present en l'absència de les característiques pròpies d'una obra renaixentista, pel que fa a les proporcions i el naturalisme, així com en la mateixa iconografia i el material emprat. Amb tot, podem pensar que aquesta talla respon al *divertimento* d'un artífex aficionat, al marge dels corrents artístics imperants llavors. Mantenint aquesta cronologia, però, s'ha de plantejar l'opció que aquesta imatge es tallés amb un aspecte volgudament arcaic per tal de substituir la Verge del Claustre original. Podria ser que la talla anterior, tot i ser de pedra, s'hagués vist afectada per l'incendi del seu altar. Per tal de substituir-la, llavors, se n'hauria fet una "rèplica" per mantenir i exaltar la seva devoció fruit d'una supervivència miraculosa. Aquesta opció, però, sembla quedar descartada, de nou, pel vestit representat.

NOTES COMPLEMENTÀRIES

L'arribada del renaixement i la filosofia humanista suposà l'inici d'un nou gust estètic que implicava la negació de l'art medieval, considerat un estil tosc i fins i tot obscur. Durant aquest període, la cerca de les línies clàssiques com a paradigma portà a menysprear l'aspecte de l'art medieval, sobretot romànic. Aquesta idea es mantingué en època barroca. D'aquesta manera trobem que en aquests períodes les talles romàniques eren amagades sota vestidures sumptuoses, corones afegides i noves policromies. Tot i la datació tardana de la Verge del Claustre, aquesta figura d'aspecte medievalitzant sofrí la mateixa consideració que les imatges autènticament romàniques. Així, la Verge es dotà de joies, corones i vestits per amagar les seves característiques. Aquesta intenció d'amagar la realitat afectà també el rostre dels dos personatges, les úniques parts que restaven visibles sota els vestits. Els seus rictus van ser repintats per tal de dotar-los de més naturalisme. No podem descartar, fins i tot, que en algun moment s'hagués fet algun tipus de retoc en les seves cares més definitiu que la simple policromia.

No tenim constància de quan es va començar a vestir la imatge. Tot i això, en el moment de construcció del retaule entre, el 1687 i el 1698, l'aspecte de la peça ja no era apreciat, tal com es demostra les diferents representacions de la talla que hi podem trobar. Així, en els diversos relleus historiatos on apareix la Verge,

aquesta es presenta de forma totalment idealitzada, molt allunyada de la realitat. Fins i tot, en una de les escenes del cambril i en les seves portes, hi trobem la representació del Mare de Déu del Claustre ja vestida. En el cas del relleu, es mostra, a la imatge ocupant l'altar que es confeccionà per la seva presentació als mateixos claustres. En canvi, en els dos relleus que presenten el miracle de les seves llàgrimes apareix sense robes afegides. Aquesta diferència pot portar-nos a pensar que la pràctica de vestir la imatge, i segurament també de repintar-la, es deu remuntar remuntar a l'any 1552. En aquest moment, la peça deixà l'oblit a què s'havia vist relegada amb un augment de la seva devoció, fruit d'un fet miraculós. Aquest retorn a la primera plana podria haver implicat la necessitat d'actualitzar-la i amagar la realitat amb robes i pintura.

BIBLIOGRAFIA

- CAMPS, Eduard – SANTAELÀRIA, Joan, *Guissona*. Guissona 1982, ps. 300-313, 533 i 694.
- GRAU, Josep Maria, "La Mare de Déu del Claustre" a *Issauna* ps. 81-82. Guissona
- SANTAELÀRIA, Joan, *Història gràfica de Guissona*, vol. I. Guissona 1999, ps. 37-45.
- SANTAELÀRIA, Joan, *Història gràfica de Guissona*, vol. II. Guissona 1999, ps. 52-53.
- SANTAELÀRIA, Joan, *Història gràfica de Guissona*, vol. III. Guissona 1999, ps. 25-26.

RETAULE DE LA VERGE DEL CLAUSTRE

SÈGARRA

Nucli: Guissona
Distància des de Cervera: 15 km
Accés: Carretera
Indret: Dins el nucli urbà, a l'església de Santa Maria

Tipologia: Escultura
Època: Segle XVII
Estil: Barroc
Estat de conservació: Bo
Interès: Molt alt

UTILITZACIÓ

Original: Religios/Culte
Actual: Religios/Culte

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

El retaule de la Verge del Claustre és una peça barroca de grans dimensions, concebuda com una pantalla decorativa de gran sumptuositat al servei de la imatge de la patrona de la vila, ubicada al cambril. En termes generals el retaule es podria considerar com un aparell

Vista general del retaule de la Verge del Claustre, amb les tribunes i el cambril

decoratiu en forma d'arc de triomf, concebut per emmarcar i exalçar la imatge central. L'estructura sobrepasa els límits del que seria estrictament un retaule per prendre una dimensió arquitectònica, fruit del seu desenvolupament espacial. Per una banda, pren profunditat per la presència del cambril, que allotja la imatge, ja que la cambra hi queda absorbida i integrada. Per altra banda, frontalement sobrepasa també el pla i s'estén lateralment en diagonal per adaptar-se a l'espai i abraçar l'espectador. Aquesta prolongació lateral es veu accentuada, a més, per la presència de dues tribunes bessones. Aquests elements, un a cada banda, comunicaven directament amb les dependències dels canonges i serveixen per estendre el retaule més enllà dels propis límits. Davant la complexitat de la peça, s'ha d'analitzar per parts, sense perdre de vista que es correspon amb un tot unitari.

En primer lloc, farem referència al que podríem considerar estrictament com el retaule. Seguint l'analogia arquitectònica, el frontal d'aquesta peça és concebut com una façana. El conjunt de l'estructura sorgeix d'un podi dividit en dos registres, que ressegueix amb diferents plans la volumetria del conjunt. El primer nivell, a tall de preàmbul, està pintat imitant un marbre, amb vetes blanques i grises, que parteix d'una cornisa daurada en contacte directe amb un sòcol de pedra que es recolza sobre el terra. El segon registre, en canvi, ja presenta les característiques del conjunt de l'estructura i mostra la simulació de diferents marbres, com si es tractés d'una opus sectile. Articulant cadascun dels

plans trobem en tots els casos la definició de cartelles en marbre verd delimitades per marbre ocre. Aquesta segona part del basament, separada de la part anterior per un cordó simple de color daurat, presenta dos nivells diferenciats. El primer és de gran amplitud, mentre que el segon és significativament més estret, a mode de fris. Els dos es troben separats, també, per un cordó llis en daurat. En la decoració del segon registre es segueix la composició de l'alçat del retaule, és a dir, l'ornamentació serveix per destacar els elements significatius de la part superior. En correspondència amb les columnes centrals trobem la representació de medallons circulars amb l'anagrama de la Verge, resseguits amb motius vegetals i un motiu fitomorf en el fris. En correspondència amb els cossos laterals trobem la representació de gerros curulls de fruits, fulles i flors, amb àguiles al damunt. L'àguila de la dreta es presenta agafant el cap d'una serp, mentre que la de l'esquerra es menja un gra de raïm. En el fris, un cop més, hi apareix un motiu vegetal, en aquest cas simètric i que finalitza a banda i banda amb unes roses. En l'espai central hi trobem l'altar, que sorgeix del mateix retaule i es projecta endavant.

L'altar pren una forma prismàtica i presenta una decoració anàloga a la resta del retaule. En la part

Anagrama de la Verge en correspondència amb les columnes superiors

Motius decoratius en el cos lateral del podi del retaule

Altar que sobresurt del mateix retaule de la Verge del Claustre

Sistema de columnes que marca la composició del cos central del retaule

baixa de les tres cares visibles hi trobem un sòcol de marbre granat. Als laterals es dona pas a un marbrejat ocre, que emmarca una peça que simula un altre marbre en ocres i salmons. El frontal de l'altar està compost per dos estípits blancs als extrems, amb ornamentació vegetal daurada sobre fons verd. Aquests elements donen pas a una peça blanca, on trobem un plafó rectangular de marbre verd delimitat per un marc daurat, amb decoració de palmetes. En el seu interior, al centre, hi apareix un medalló blanc amb el límit daurat i l'anagrama de Maria. A banda d'aquest motiu, trobem dos garlandes vegetals daurades que pengen d'argolles simulades. En la part alta del frontal hi trobem un fris decoratiu amb un motiu trenat daurat sobre fons verd, que dona pas a una cornisa que avança endavant, a tall de guardapols. La part superior de l'altar és coberta amb fusta sense policromar. Partint de la taula d'altar, la peça es completa amb un escalonat amb cinc graons que focalitza la visió al centre del retaule. La part superior dels graons, com la mateixa taula, es coberta amb fusta sense pintar. Tant els laterals com el frontal de cadascun dels nivells segueixen el mateix sistema decoratiu, amb l'ús de diferents marbres i motius que alternen les sanefes trenades amb els elements vegetals.

El basament del retaule culmina amb una gran cornisa daurada que dona pas pròpiament al seu desenvolupament en alçat. El conjunt s'articula partint d'un sòcol que ressegueix el conjunt, excepte l'escena central. Aquest element es troba dividit en dues parts. Per una banda, mostra un petit fris resseguit per cornises daurades que imiten un marbre a base de blancs i grisos. Per l'altra, presenta diferents plafons amb marbrejat verd delimitats per faixes d'or. El cos central del retaule es defineix per un sistema de suport complex, amb dues columnes entorxades a banda i banda. Aquestes columnes helicoidals donen a pas un quart de columna a cada costat, i després, encara, a una pilastra per banda. Les columnes i semicolumnes es presenten totalment daurades i sorgint de panells de marbre verd, per seguir amb els contrastos, que marquen el ritme de tota la composició. Aquests elements es troben profusament decorats amb fulles i pàmpols de raïm, a més de la presència de dos amoretos i diver-

ses aus en cadascuna. Els àngels són representats nus, pintats amb els colors reals i parcialment coberts per un drap de puresa. Les pilastres, sobre un llenç de marbre verd delimitat per faixes daurades, presenten una decoració de tipus grotesc, que culmina a la part alta amb una rosa oberta. Gairebé en la part alta d'aquest element hi trobem la presència d'una altra au, en correspondència amb les que apareixen a les columnes. Els animals, com els querubins, tot i guardar una simetria en la seva col·locació, es presenten en posicions i actituds diverses, i interactuen amb la decoració de la columna. En el punt on trobem els elements de suport, el sòcol s'adapta a la seva volumetria i sobresurt en diferents plans, que presenten decoració vegetal daurada al centre. En el cas de la columna central, el motiu decoratiu esdevé un mènsula vegetal amb el cap d'un querubí rinxolat que mira endavant. Amb aquest recurs s'aconsegueix crear un pla de suport per recolzar-hi la columna.

Sistema de columnes que marca la composició del cos central del retaule

Les diferents columnes es coronen amb capitells d'inspiració coríntia que donen pas a un fris decorat amb cornises, que també serveix de límit per a les pilastres. En aquest espai trobem la presència de motius vegetals en forma de rosetes i de querubins. Del fris en sorgeix una sèrie de mènsules fitomorfes que serveix per sustentar un petit voladís de color blanc amb cassetons decorats amb floretes daurades. Aquest element funciona com a guardapols i serveix per donar volumetria al conjunt. Per sobre del voladís, i tornant al pla anterior, trobem un nou fris amb cornises daurades i decoració vegetal que parteix de la columna central i s'estén lateralment. Del punt corresponent amb les pilastres interiors hi arranca l'arc de mig punt que configura l'obertura central del retaule i que dona accés al cambril. L'arcada es presenta delimitada amb bandes decorades amb dentellons i incisions inclinades que delimiten un espai decorat amb marbres verds, motius vegetals i dos querubins.

Per altra banda, la pilastra exterior, junt amb la semicolumna de la mateixa banda, per sobre del voladís i el

segon fris, es veu substituïda per una voluta invertida profusament decorada i disposada com a pla inclinat per tal d'adaptar-se a l'espai. Per contra, la columna central i la semicolumna interior es desenvolupen en alçat, en pilastres i quarts de columna respectivament. Les volutes i les pilastres reproduïxen el mateix joc cromàtic, amb verds i daurats. Les semicolumnes superiors, de color daurat, es troben decorades amb bandes ornamentals de tipus vegetal. A la part alta hi trobem unes peanyes en forma de mènsula, on descansen dos amoretts amb perizoma daurat que sostenen la punta d'una garlanda que parteix del centre del retaule. Per sobre d'aquesta última part trobem un últim fris delimitat per motlures. De la cornisa superior en sorgeixen un seguit de mènsules fitomorfs que sustenten un últim voladís de marbre blanc, amb una gran roseta al centre, que serveix per tancar. Aquest element presenta un coronament en forma de banda estriada.

Arcàngel Miquel derrotant el diable que manté encadenat

El colofó del cos central del retaule està format per un seguit de figures exemptes, que completen la composició. Al centre, sobre una peanya composta, trobem l'Arcàngel Miquel derrotant el dimoni que manté lligat per un cadena. Tal com és habitual, Sant Miquel es representat vestit com un soldat, amb armadura i brandint una espasa en forma de raig de llum. El diable, per altra banda, sota els peus de l'Arcàngel, és representat de color granat, retorçant-se sobre si mateix intentant cobrir-se. Aquest personatge mostra un rostre grotesc i els cabells negres amb unes banyes blanques, que destaquen en el conjunt. Els dos personatges, en comparació amb els amoretts presents en diversos punts del retaule, presenten una escala molt menor. El basament en el qual descansen es divideix en tres parts diferents. Es tracta d'una peanya formada per la unió de tres volutes, una de frontal i dues de

Arcàngel Miquel derrotant el diable que manté encadenat

Relleu figurat amb la representació de les llàgrimes de la Verge del Claustre

laterals. Les volutes laterals es desenrotllen cadascuna per la seva banda, i la frontal s'obre endavant fins a desembocar en dues cintes. Les dues garlandes pengen de la punta de la façana i s'estenen fins a les mans dels amoretts situats sobre les pilastres superiors. A la meitat del trajecte, a la part central, les cintes es presenten curulles de flors i fruits.

Les dues volutes laterals, que formen part del suport de l'Arcàngel, s'obren a banda i banda fins a donar pas al basament d'un gerro monumental de marbre blanc amb flors de colors pintades, d'on sorgeix una flama a mode de peveter. Seguint la simetria i tancant el grup, trobem la presència d'un angelet a cada banda tapat amb un drap de puresa daurat. Els amoretts es presenten asseguts sobre unes volutes vegetals que participen en el joc cromàtic habitual al llarg del conjunt. Aquest dos elements es presenten retorçats de manera que les dues figures sedents

Detall del relleu, on podem veure una figuració de la Verge del Claustre, totalment idealitzada, abandonada sobre un munt de roques

queden allunyades dels eixos de verticalitat. La desviació d'aquests personatges, junt amb el canvi d'escala de l'Arcàngel Sant Miquel i el diable, respon a la necessitat d'adaptar-se a l'espai. El resultat d'aquestes mesures és que el retaule es vegi constret o ofegat en l'espai de la representació.

El diferents elements arquitectònics que configuren el cos central suposen la creació d'una sèrie de llenços decoratius que presenten solucions diverses. Just per sobre el basament del retaule, en l'espai central, trobem una cartel·la figurada amb la representació d'un miracle de la Verge del Claustre. Aquesta cartel·la es troba delimitada per una garlanda vegetal d'or i sostinguda per dos amorets, i serveix per representar un dels episodis més destacats de la història de la imatge. En l'escena s'hi representa en primer terme una figura de la Verge amb el Nen disposada sobre un munt de pedres. Al seu davant hi trobem la figura d'un canonge vestit amb túnica talar negra, amb un sobrepellís blanc amb puntes i una musseta negra amb folre vermell. El personatge es troba agenollat, aixecant amb les mans una tela blanca amb ratlles vermelles en actitud d'acostar-la al rostre de la talla. Per darrere d'aquest personatge, en segon terme, hi trobem dos canonges més. El primer mostra una actitud de sorpresa, amb la mà dreta estesa enlaire mentre amb l'esquerra sosté el bonet. Tota l'escena es desenvolupa en un espai arquitectònic format per una galeria d'arcs sobre columnes estriades blanques. Darrere la Verge, en primer terme hi trobem una columna més, representada de manera més àmplia. Aquest fet, permet situar l'escena en un espai porticat similar a un claustre, en concret en una de les cantonades.

La tradició que acompanya aquesta imatge diu que després de ser trobada en un pou del mateix claustre fou ubicada a l'altar dins de l'església. Entorn el 1450 aquest altar es veié afectat per un incendi. La talla, de pedra, sobrevisqué, però restà en l'oblit en un racó del claustre. Malgrat tot, aquesta peça continuava despertant certa devoció. L'any 1551, cent anys després de la desaparició del seu altar, el canonge Jaume Castells, en una de les seves visites rutinàries, se la trobà plorant pel seu estat d'abandó. Les llàgrimes de la talla i del Nen que duu en braços es repetiren en altres ocasions, la qual cosa despertà progressivament el fervor popular. Per aquest motiu es construí, l'any 1552, una petita capella en el mateix claustre. Aquest espai, però, a causa de la creixent popularitat de la Verge, quedaria petit. Per aquest motiu es donà la construcció de la capella i, al cap de poc, del retaule actual.

Es tracta d'una composició idealitzada dels fets. Així la Verge presenta un aspecte totalment allunyat de la realitat. Es mostra una imatge naturalista on ni l'aparença ni la disposició dels personatges no es correspon amb la imatge real. Fins i tot el Nen apareix duent amb la mà esquerra un globus terraquí, mentre que en rea-

litat sosté una pera amb la mà dreta. Atesa la manca de veracitat en la representació de la talla, resulta dubtosa la representació de l'espai, ja que segurament es tracta de la imatge d'un claustre ideal. Cal dir que la solució de col·locar una columna més gran en primer terme per donar volumetria i profunditat a la composició resulta interessant. En conjunt, però, no s'assoleix la creació d'un espai versemblant. Aquest fet es deu als problemes perspectius a l'hora de representar els diferents elements en plans, així com a l'hora de dibuixar l'enrajolat de terra.

Per sobre d'aquest relleu, en el segon nivell de l'espai central, hi trobem una lluneta convexa de color beix amb incisions en vermell que es projecta endavant, la qual cosa dóna lloc a una balconada. Aquest element està decorat amb querubins i ornaments vegetals que s'estenen fins a unir-se a la seva base. Des d'aquest punt es desenvolupen per sota, en el pla horitzontal i configuren un floró. A la vegada aquests elements s'estenen pels laterals i formen volutes que es recargolen sobre si mateixes.

Balconada que dóna accés al cambril i permet visualitzar la imatge de la Mare de Déu

La balconada esdevé la part principal de la composició, ja que representa el punt d'exposició de la titular del retaule. Aquesta obertura, que dóna accés al cambril de la Verge, es presenta delimitada per una barana de barnilles tornejades daurades que finalitzen amb una flor vermella, on trobem un llum en forma d'espelma. Al centre de la barana, una cinta recrea l'emblema de Maria amb una roseta roja al mig. Aquest motiu es magnífica i situa una xapa en forma de corona per sobre. De la part inferior de l'emblema en sorgeix a banda un branquilló amb diferents poncelles mig obertes que deixen veure també flors vermelles. L'interior de l'arc està definit per cassetons regulars decorats seguint el mateix joc cromàtic i presentant elements vegetal i alternativament la figuració de petits querubins alats.

Per sobre de la rosca de l'arc trobem la representació d'un gran ventall decoratiu d'inspiració clàssica. Aquest tema es presenta de color beix, amb les barni-

lles daurades i faixes decoratives vermelles. El ventall sorgeix de diversos elements vegetals que ressegueixen l'arcada. Entre aquests, destaca la voluta lobulada central, que dona pas a una gran corona ducal que sostenen dos amoretts. Aquest conjunt decoratiu parteix d'un suport en marbre verd amb motius vegetals en daurat.

Els cossos laterals del retaule presenten una distribució anàloga a la que hem pogut observar en el cos central. En aquest cas, en l'espai corresponent al sòcol hi trobem l'aparició de dos angelets de cos sencer recolzats en volutes que prenen la funció d'atlants, ja que sostenen peanyes en l'espai corresponent a les grans columnes centrals. En aquest cas, però, les pilastres no es projecten endavant, sinó que les peanyes serveixen per acomodar el basament on es recolzen dos àngels adults.

Aquests dos personatges, de forma més o menys simètrica, es representen de forma molt teatral, sostenint espelmes que projecten endavant. Apareixen vestits com a soldats d'inspiració clàssica, amb armadures i gamberes daurades. Duen vestits beix amb decoració de flors, amb les mànigues i la part interior del vestit de color vermell, tot amb reflexos daurats. La seva ornamentació es completa amb garlandes florals que els travessen el pit. Darrere els personatges, trobem la presència de les pilastres, que mantenen el ritme de l'estructura tot i no presentar un gran desenvolupament. Aquests elements, a banda i banda, finalitzen amb unes mènsules amb volutes de color beix amb àguiles daurades al davant, amb les ales esteses i partint d'un conjunt de fruits diversos.

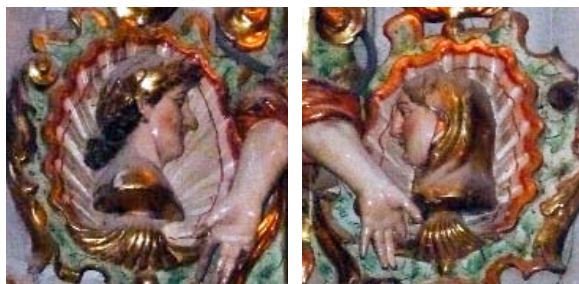
Per sobre de les mènsules apareix, ja, el fris continu que parteix de l'espai central i que s'articula a partir de panys marbrejats de color verd amb decoració fitomorfa en daurat. En l'espai corresponent a la pilastra s'estableix una analogia amb la columna central, on trobem la presència d'un cap de querubí. De nou una sèrie de petites mènsules vegetals dona pas al voladís en marbre blanc i cassetons amb motius vegetals. Per sobre d'aquest voladís, i tancant la composició més purament arquitectònica, trobem un últim fris que

Balconada que dona accés al cambril i permet visualitzar la imatge de la Mare de Déu

Figuració de dos angelets en funció de mènsula

Decoració marginal a banda i banda del retaule, amb dos medallons figuratius a tall de camafeus on, es presenten rostres de difícil interpretació

presenta el mateix esquema decoratiu. Seguint l'eix de les pilastres laterals trobem dues grans volutes de les quals parteix el basament per a dos amoretts. Els dos panys laterals es limiten per dalt i pel costat amb motius vegetals complexos, articulats en diferents volutes i florons daurats, que contrasten amb llenços de color verd. Les composicions laterals finalitzen en els dos casos amb gerros de dimensions modestes, que, com els de la capçalera, presenten flamarades que funcionen com a torxes o peveters. Als laterals, a l'altura dels dos àngels amb espelmes hi trobem la presència de dos medallons apertxinats amb la representació de dos busts classicitzants. El de l'esquerra representa un home tocat amb una corona de llorer, i el de la dreta una dona amb el cap velat. El primer es podria identificar amb Apol·lo el segon, en canvi, presenta una identificació més complexa. Finalment, la decoració marginal es completa amb la presència d'uns caps de querubí a l'altura del sòcol.

Partint dels elements arquitectònics, en els cossos laterals hi apareix també una sèrie d'espais destinats a presentar elements decoratius. En el sòcol hi apareix la figuració d'un bust femení en daurat de tipus clàssic sobre un basament en forma de mènsula, també d'or, amb una franja marmòria blanca. D'aquest element en parteix una sèrie de fulles que es repleguen sobre si mateixes en forma d'espirls que podrien servir com a al·lusions a la vinya del Senyor. Directament per sobre del sòcol trobem la presència de dos grans plafons figuratius on es presenten dues escenes de la vida de la Verge, l'anunciació i la visitació. Aquestes dues tau-

Bust femení d'inspiració clàssica entre volutes vegetals

les queden ajustades a l'espai disponible per dos frisos decoratius en verd amb ornamentació en or.

A la banda esquerra hi trobem la figuració de l'Anunciació a la Verge. Aquesta escena es desenvolupa en un espai força confús, que juga sense gaire claredat entre l'interior i l'exterior. A la banda esquerra de la representació trobem la Verge sobtada per l'Arcàngel en el moment de les seves oracions. Maria, vestida amb una túnica rosada amb mantell blau i vel blanc sobre les espatlles, presenta un gest molt explícit, que denota la seva sorpresa. Segons que podem intuir ella es trobava absorta en la pregària, agenollada en el seu reclinador, quan hi irromp inesperadament Gabriel. Davant d'aquesta sorpresa ella aixeca el cap en direcció al nouvingut, mentre es posa la mà dreta al pit. Amb un dit de la mà esquerra, en canvi, es queda assenyalant el punt on es trobava de la seva lectura. Podem pensar que ella es troba en un espai interior pel fet que el nivell on es recolza és diferent del que es representa en la resta de l'escena. El seu reclinador descansa sobre un enllosat de marbre blanc, mentre que tot el voltant presenta un enrajolat de ceràmica verda i groga. Al darrere de la Verge, a més, hi trobem una estructura arquitectònica definida per un llenç de paret rosat, amb motius florals blancs, amb un òcul i una cornisa daurada a la part alta. De manera confusa sobre el cap de la Verge hi trobem un dossier de roba en relleu que serveix per exaltar el personatge, però que complica la interpretació de l'escena. Aquest element es troba sobreposat als límits superiors de la mateixa construcció. Dins del mateix espai, davant de Maria, hi trobem un gerro daurat del qual sorgeixen diverses assutzenes blanques.

Al davant de la Verge sobre una formació de núvols hi trobem l'Arcàngel Gabriel. Aquest personatge és representat com un home amb ales daurades desplegadas enrere, vestint una túnica amb una sola màniga que deixa un dels pits al descobert. Es tracta d'una peça daurada en la part alta i blanca per baix, amb la part interna rosada i decorada amb motius vegetals. És possible que amb la mà esquerra sostingués algun tipus d'objecte perdut, mentre que presenta la dreta assenyalant enlaire. En la part alta de l'escena, per sobre l'àngel, hi trobem la representació de Déu Pare sorgint d'un grup de núvols daurats. Aquest personatge sosté amb la mà esquerra el globus

Relleu on es presenta l'anunciació a la Verge

Representació de la visitació

els problemes de l'artista a l'hora de figurar un espai complex jugant amb l'interior i l'exterior. Aquestes deficiències, així com la desproporció anatòmica dels personatges fruit de la seva disposició, es veuen superades per la gran expressivitat dels mateixos protagonistes.

En el següent relleu podem veure-hi la representació del tema bíblic de la visitació. Al centre de la composició hi trobem la presència de les dues dones. Maria, dempeus, duu un vel blanc sobre el cap i el pit, que deixa entreveure els cabells recollits per una mena de trena. Porta també un vestit rosat amb el cosset blau i una capa blavosa que li penja de les espatlles cap endarrere. Santa Isabel, per la seva banda, es presenta vestint una túnica blanca i un mantell daurat que li cau des del cap i li cobreix part del cos. Aquest personatge es troba parcialment ajupit, acarasant el ventre inflat de la Verge. La trobada es desenvolupa en un espai exterior més aviat rocallós, als afores d'una casa que podem veure a l'esquena d'Elisabet. Al voltant de la Verge, en canvi, hi podem veure més formacions rocoses i un arbre. Aquesta distribució del paisatge permet situar Maria com a visitant de Santa Isabel, en una mostra d'humilitat davant la necessitat de la seva cosina. En segon pla i en una escala menor, hi trobem la representació de dos homes, un al darrere de Maria i l'altre darrere Isabel, enfront de la casa. Aquests dos personatges es poden identificar com els esposos de

Parella de balconades ubicades als laterals del retaule i que comunicaven les estances dels canonges directament amb la capella

cadascuna, és a dir, Sant Josep i Zacaries. L'escena es completa amb la presència de dos querubins juganers volant sobre les dones, que duen garlandes florals daurades com una forma de beneir la trobada.

En aquest cas, l'autor opta per presentar l'escena en un espai més simple, de manera que resol la distribució amb més claredat. Les dones, però, apareixen en una posició forçada. Maria arrossega la cama dreta, mentre que Isabel ho fa amb la esquerra. I en conjunt l'escena es troba mancada de l'impacte i la significació presents en l'anunciació.

Per sobre dels dos relleus, trobem el fris que parteix de la columna central. Aquesta part manté el mateix sistema decoratiu, però hi afegeix la figuració d'un querubí al centre. Per damunt i sota el conjunt de volutes que tanquen els cossos laterals, trobem un últim fris amb la presència de dues petxines alades, similars als discs solars alats de tradició egípcia.

Un cop valorada la façana del retaule cal seguir el seu desenvolupament lateral en les dues balconades. Aquestes obertures comunicaven directament les estances dels canonges amb la capella i permetien als clergues assistir a les celebracions religioses sense necessitat de mesclar-se amb els fidels. Aquests dos elements podrien ser l'obra d'una altra mà, ja que es presenten substancialment diferents, tant decorativament com estilísticament. Malgrat les divergències, visualment queden integrades en el conjunt i participen en un mateix discurs.

L'aparell decoratiu que cobreix i ornamenta les dues balconades s'estructura en diferents nivells seguint un sistema arquitectònic. El conjunt parteix d'un sòcol convex i de color daurat que es projecta endavant i lateralment. Aquest element presenta un sistema decoratiu a partir de gallons, cassetons i llunetes. Per damunt d'aquesta peça hi trobem una franja llisa, vermella en un cas i blava en l'altre dóna pas a una motllura on es reprèn el sistema decoratiu del sòcol. Sobre seu una cornisa esglaonada, que dóna pas a la balustrada pròpiament. A banda i banda, trobem un basament compost amb dos nivells que destaca la part central. Aquesta peça presenta una decoració vegetal en forma de fulles d'acant en blaus i vermells, sobre fons vermells i amb els laterals blaus. Els dos plans laterals, tots daurats, presenten una decoració en fisons i amb els costats vermells. La part central es culmina amb una mènsula en forma de voluta, amb el cap d'un amoret al centre, que serveix per sustentar la columna de la part superior. Per sobre d'aquests basaments trobem un sistema de cornises i motlures seguint l'esquema dels arquitraus clàssics, en color daurat i amb l'espai del fris llis i de color blau, que s'estén pel conjunt de la balconada. L'espai central presenta una gelosia daurada fixa i una barana amb set balustres de fusta tornejada de color daurat i vermell, disposades de forma més o menys simètrica.

Per sobre d'aquest arquitrau trobem ja el cos principal de les balconades, organitzat als extrems per un sistema de columnes. En aquest cas s'estableix una diferenciació entre una balconada i l'altra. A la balconada de l'esquerra hi trobem la disposició d'una columna entorcada central i dos quarts de columna als laterals. En canvi, a la dreta hi trobem tan sols la columna central i en resten buits els laterals. Tant les columnes com les semicolumnes estan profusament decorades amb pàmpols de raïm i fulles que acaben en els capitells d'inspiració coríntia. Per sobre i delimitat per cornises hi trobem un fris que uneix les dues columnes. Aquest element es presenta decorat amb rosetes de diferents dimensions, en vermells i blaus. A la part central, el fris es projecta endavant per sobre d'una petita mènsula per allotjar el cap d'un querubí alat. En aquest mateix espai, en correspondència amb les columnes, hi trobem el cap de dos amorets més. Finalment, de la cornisa superior en sorgeix un seguit de petites mènsules en forma de fulles que sustenten un petit voladís en blau marí que s'adapta als diversos plans de la composició. Aquesta peça queda delimitada per una franja daurada decorada seguint el sistema establert en el sòcol de la balconada.

L'últim element que serveix per completar el conjunt del retaule és el cambril de la Verge. Es tracta d'un petit espai concebut específicament per allotjar la imatge de la patrona. Aquesta cambra presenta una obertura per davant per tal de facilitar la visibilitat de la Verge des de la capella i una segona porta al darrere per poder-hi accedir físicament. Els dos accessos presenten portes per poder tancar el cambril i a la vegada establir un joc en relació amb l'exposició de la imatge seguint determinats rituals. Es tracta d'una habitació quadrada coberta per una volta bufada que parteix d'arcades apuntades. Cadascun dels quatre llenços presenta una distribució similar, tot i que dos d'ells s'han de cenyir al condicionant que suposen les dues portes.

Les parets que tanquen a l'est i a l'oest segueixen

Visió general dels llenços decoratius en relleu que tanquen el cambril a llevant i a ponent.

una composició totalment anàloga, que parteix d'un sòcol esglaonat definit per una motllura àmplia a la part superior i una altra més senzilla per sota. A banda i banda, aquest registre queda limitat per la presència de dues pilastres daurades amb decoració vegetal. Aquests dos elements tenen un desenvolupament més enllà del sòcol i serveixen per definir els límits de tot el llenç de paret. Resseguint per la banda interna la motllura superior i les pilastres laterals hi trobem una franja estreta de marbre de tonalitats verdoses. Tot i la simetria aparent entre les dues bandes, hi trobem algunes diferències. A la banda est, hi apareix un fris amb nou palmetes senceres i una meitat a cada banda. Aquests elements de color daurat destaquen sobre un fons vermell. Per damunt, a banda i banda, hi trobem un element decoratiu apertxinat entrelaçat amb motius vegetals, que dona lloc a l'esglaonat del sòcol. Per sobre del fris i entre els dos motius hi trobem una peça de color negre que sobresurt; s'adapta a la forma de la cornisa i s'eixampla als extrems, de manera que queda resseguida per sobre per la franja de marbre. En el llenç que trobem a la banda de ponent, la motllura inferior és més àmplia i les palmetes es troben retallades i suprimeixen la curvatura còncava de la part inferior. En aquest cas, per sobre del fris, trobem que la peça negra es troba emmarcada pel motiu marbrejat en verd, per sobre i també per sota.

Al nivell central de cada banda, hi trobem de nou, la presència de pilastres als extrems amb decoració fitomorfa en forma de flors, fruits i fulles que pengen d'una anella a la part superior. Aquests relleus estan formats a partir d'afegir els elements sobresortints per sobre del llenç. A la cara de llevant, de la pilastra que tanca per l'esquerra, hi han desaparegut la major part d'aquests motius i en resten tan sols les empremtes. En aquesta banda la dauradura també es troba especialment afectada i en resta en molts casos el suport vermell. El registre central finalitza en la part superior amb un fris delimitat per motlures i amb decoració vegetal, que queda interromput per un medalló central. Per sobre el fris, hi trobem una cornisa que s'adapta a la forma del medalló i que, per tant, esdevé circular en la part central. Aquest element sobresurt en els extrems en relació amb les pilastres i al centre formant un esglaonat. L'espai delimitat entre els diferents elements arquitectònics serveix per crear un llenç ocupat per una finestra decorativa que emmarca un motiu en relleu. El marc motllurat de la imatge s'adapta a la forma irregular del sòcol inferior i de la cornisa superior, i pren forma d'un arc mixtilini. Aquest arc queda enllaçat amb el medalló superior compost per una sèrie de volutes que sorgeixen d'aquest punt. L'espai existent entre els límits del marc i els elements arquitectònics que defineixen l'espai està decorat amb una simulació de marbre verd. En les dues bandes aquest espai presenta, a més, una ornamentació de tipus

vegetal en daurat. Finalment, l'espai dels carcanyols és ocupat per una peça negra horitzontal i envoltada de marbre verd, que serveix per allotjar de nou un fris vegetal.

Per sobre d'aquesta part, trobem ja el coronament de cadascun dels llenços. En cada cas, les pilastres laterals es perllonguen i formen, ara, un arc apuntat a tall d'arquivolta, que suposa el punt de partida per a la coberta de l'espai. El front d'aquests arcs es troba decorat per una garlanda de flors i fulles que parteix d'una roseta central. En l'espai del timpà, resseguint les arquivoltes i la part superior de la cornisa, trobem una petita franja de color vermell delimitada per un cordó daurat que serveix per igualar l'espai interior. La decoració d'aquesta part es configura entorn d'un medalló central de forma irregular a partir d'un sistema de volutes, cintes, i elements vegetals entrelaçats que culminen amb una petxina en la part superior. A la paret a l'est, el fons del medalló es troba pintat de color verd fosc i serveix per allotjar una cartella de color negre en forma de làpida, amb perfil mixtilini superior i delimitada per una motllura daurada. A la banda oposada, és a dir, en el llenç que tanca el cambril per la banda oest, trobem que la part central i superior es defineix seguint el mateix sistema. En aquest cas, però, en el medalló de la part superior hi trobem la representació d'una torre.

L'accés al cambril, a la banda nord, està format a partir d'una simplificació del sistema decoratiu que trobem en els dos laterals. Així, les pilastres esdevenen els muntants d'una porta amb un arc mixtilini. Aquests elements, així com el mateix arc, es troben resseguits per un seguit de motlures que es desenvolupen en el front i en l'intradós de tota l'obertura. Com en els costats, les pilastres culminen en un fris amb motius vegetals entre motlures que es veu interromput per un arc central. Aquesta part queda resseguida per una cornisa que es desenvolupa, també, lateralment, de manera horitzontal. La part superior també segueix el mateix sistema i en aquest cas, en el medalló central hi

Vistes generals de l'accés al cambril i l'obertura que comunica amb la capella

Coberta bufada ricament ornamentada que tanca el cambril i dóna pas a la llanterna superior

trobem la presència d'un xiprer.

El llenç que dóna accés a la balconada presenta una organització pràcticament simètrica a la paret oposada. En aquest cas, les pilastres, que en l'altra porta servien de muntants, aquí serveixen per emmarcar la mateixa obertura, delimitada per una motllura decorativa, que se separa de l'arc mixtilini superior i que pren forma d'arc de mig punt. Els carcanyols d'aquest arc es troben definits per un voraviu de marbre verd; enmig, un cassetó negre sobresortit i decorat amb un cap d'amoret alat i elements vegetals daurats. Sobre seu hi trobem, com en la resta de costats, el fris amb motius vegetals. En aquest cas no es tracta d'un motiu continu, sinó de petits elements col·locats seguint una seqüència. En aquest cas, a més, aquest element no es troba interromput en la part central, sinó que s'eixampla i s'adapta a la curvatura de la cornisa superior. D'aquest engruiximent en resulta un petit timpà de nou farcit de volutes, petxines i elements vegetals estilitzats en disposició simètrica. A la part baixa d'aquest espai i coincidint amb el límit superior de la cornisa de la porta hi trobem la presència d'un nou querubí alat. Per sobre de la cornisa superior, en el timpà definit per l'arquivolta, hi trobem el mateix sistema decoratiu, amb un medalló que allotja una palmera. Les representacions del conjunt de medallons presenten una interpretació complexa, tot i que en alguns casos es podrien relacionar amb les lletanies de les Verge i, per tant, amb les seves característiques.

La coberta bufada de la sala segueix un sistema decoratiu similar. Resseguint els límits arquitectònics, és a dir, les arcades de les

Detall de la llanterna que serveix de punt de llum natural per la imatge de la Verge del Claustre

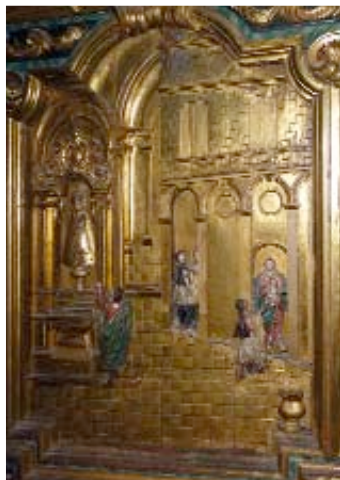
parets i l'òcul central que dóna pas a la llanterna, trobem una franja estreta de marbre vermellós. La resta de l'espai imita un marbrejat de color verd i serveix per allotjar una decoració capriciosa en cintes que formen volutes i petits medallons irregulars de marbre marró. Els motius decoratius s'organitzen de manera quadripartida seguint el mateix patró. Entorn de l'òcul, amb els mateixos eixos de simetria, els motius formen un fris circular.

Tot seguit, trobem ja l'obertura pròpiament, resseguida per un fris continu de palmets i una motllura daurada. Interiorment, la llanterna segueix el mateix sistema ornamental artificios, amb un sentit arquitectònic. Així doncs, podem considerar que es configura a partir d'un sòcol de marbre verd amb motius vegetals estilitzats i cintes que formen medallons negres. Aquest element finalitza amb una petita franja de marbre vermell que dóna pas a una cornisa amb motius vegetals sobre vermell. Seguint una seqüència regular la cornisa es projecta endavant hi forma un total de sis peanyes que sorgeixen de volutes. Sobre de la cornisa hi trobem una franja de color vermellós, amb motius daurats. Aquesta peça regular, coincidint amb els suports presents en la cornisa del sòcol, dóna pas a un seguit d'elements que prenen la funció de pilars. En realitat, es tracta d'una extensió en vertical del mateix fris, amb un motiu vegetal que cau d'una nova cornisa, a tall de capitell. Aquest efecte es veu reforçat perquè entre les sis pilastres hi trobem sis obertures de les quals només tres estan obertes; les altres potser simplement són una manera de seguir amb el ritme i la regularitat del conjunt. Les finestres es defineixen per sobre amb un arc rebaixat que dóna pas a un motiu vegetal en tres parts i disposició simètrica. Aquest motiu serveix en el cas de les finestres tancades per donar lloc a una decoració tripartida que presenta el mateix model a partir de cintes i elements vegetals daurats sobre fons negre. A partir d'aquí trobem ja la cúpula de la llanterna.

Coincidint amb els falsos pilars trobem sis nervis en relleu que s'uneixen al centre. Aquests elements delimitats per franges daurades presenten la superfície interna en relleu. Aquesta part serveix per allotjar un motiu decoratiu pròxim al que trobem als pilars. Coincidint amb les finestres, entre els diferents nervis trobem peces de color negre amb ornamentació apertxinada. Al centre de la cúpula i cobrint la resta d'elements hi trobem la presència de l'Esperit Sant. Es tracta de la representació d'un colom daurat amb les ales esteses que sorgeix enmig d'una aurèola de rajos d'or simbolitzant la llum. Aquesta figuració pren gran rellevància simbòlicament, ja que esdevé en mateixa una font de llum disposada sobre la Verge del Claustre. Aquest element es pot entendre com una referència a la llum divina com a font d'inspiració.

En els dos relleus historiatos als laterals del cambril hi

Visió general del relleu decoratiu situat a llevant, on es pot apreciar el miracle de les llàgrimes de la Verge i la posterior dignificació de la imatge en un altar al claustre de l'església

Detall de les llàgrimes de la Verge i la seva descoberta per part del canonge Castells

simplex, amb el front motllurat, que descansen sobre pilars llisos que finalitzen en cornises amb la funció de capitells i emergeixen de basaments senzills. Per sobre d'aquest primer pis, hi trobem una franja delimitada amb dues cornises que es correspondria amb la part baixa de la planta següent. Aquesta planta presenta un seguit de finestres definides per arcs de llinda amb les impostes destacades com a reforç. La planta principal queda definida en alçat per la presència d'una nova cornisa més gran que dona pas a un àtic. En aquesta última part hi trobem de nou finestres circulars com a fonts de llum i una nova motllura com a límit superior. Tot i la suposició que deu tractar-se d'un àtic, en la imatge podem veure com, per sobre d'aquest pis, l'edifici es prolonga més enllà dels límits de la representació. Tota l'escena es desenvolupa sobre un terreny enrajolat amb panots quadrats. Destaca la presència en primer terme d'un element decoratiu anecdòtic en forma de gerro. Aquesta imatge respon a una visió ide-

trobem la representació de dos episodis miraculosos protagonitzats per la Verge del Claustre. A la banda dreta des de l'accés del cambriol, el relleu es troba dividit en dos moments diferents, marcats per un espai arquitectònic divers. Els fets apareixen presentats seguint la circulació de la gent que accedia a la Verge donant el tomb per la seva dreta. Seguint aquesta direcció, la primera escena presentada ens mostra un edifici amb diversos nivells.

A la part baixa de l'edificació, hi trobem un pòrtic que rodeja la construcció. Per dins de la porxada, es pot veure com el llenç de la paret presenta òculs, coincidint amb les arcuacions, per tal de donar llum a la nau. Es tracta d'arcs molt

alitzada de l'església de Santa Maria. Tot aquest conjunt arquitectònic serveix per emmarcar de nou el miracle de les llàgrimes de la Verge del Claustre. Com en l'escena situada a la part frontal del retaule, veiem una imatge humanitzada de la talla plorant, davant l'astorament del canonge Castells. Com en el cas anterior, també, dos personatges més s'aproximen al lloc de l'escena vestint l'hàbit corresponent a la seva condició.

El fet miraculós de les llàgrimes és situat, tant en aquesta imatge com en el relleu del frontal, en un pòrtic. En aquest cas, a més, podem intuir que deu tractar-se d'una mena de claustre entorn de l'edifici, ja que els dos personatges que s'aproximen al canonge Castells i a la Verge sorgeixen d'un espai més profund, que queda just a l'extrem. Tot i la representació, no podem extreure conclusions fiables sobre l'aspecte de l'església de Santa Maria; en aquest sentit, cal tenir present el marcat classicisme que presenta, que no s'avoidria amb l'estil romànic que segurament devia ostentar l'edifici.

En el segon moment que presenta el relleu hi podem veure una figuració de l'altar que es dedicà a la Verge, dins el mateix claustre, després d'aquest fet miraculós. Així doncs, emmarcat dins un conjunt d'arcuacions i voltes hi trobem una imatge de Maria amb el Nen més pròxima a la que podia presentar en realitat. Es tracta d'una imatge vestida que només deixa veure els rostres de Maria i el Nen, totalment enjoiats i amb corones. La talla es troba sobre una peanya, en un retaule concebut per a la seva exhibició. Com podem veure, es tractava segurament d'una peça relativament petita,

Detall de l'altar de la Verge del Claustre, on es pot apreciar la figuració de la imatge totalment vestida i enjoiada

però amb tota la pompa que caracteritza el barroc.

L'altar que podem veure en el relleu presentava dos pilars senzills, amb decoració incisa, que partien d'un sòcol a dos nivells i finalitzaven en una cornisa superior. Aquesta cornisa es projectava lateralment cap al centre i formava enmig l'arcuació amb què tancava la fornícula

de la Verge. A l'espai central avançat a la resta del retaule hi havia una taula d'altar sobre una base globular. Per sobre seu, i al darrere, un esglaonat conduïa a la mateixa imatge. El retaule presentava motius decoratius de volutes entorn de la imposta de l'arc i una cimera també decorada amb volutes de tipus vegetal,

que servien per sostenir un medalló amb decoració apertinada enmig. Tot i que en principi aquesta peça es construí l'any 1552, ens trobem davant d'un retaule plenament barroc. Aquest fet ens porta a pensar que es tracta, també, d'una visió idealitzada del moble original. En aquesta escena, davant de la Verge hi trobem de nou un individu, en aquest cas seglar, que l'assenyala encuriosit. En aquesta segona representació el paviment de terra es defineix també amb peces quadrades que segueixen la mateixa mètrica que en l'anterior. Malgrat la coincidència es troben separades per una incisió. Segons Santaeulària, en aquest relleu es presentava la descoberta del robatori de les joies de la Verge. Aquesta atribució, però, resulta dubtosa. En la primera escena del relleu, es presenta el miracle de les llàgrimes. En la segona, que realment es podria correspondre al moment indicat per Santaeulària, trobem que la Verge i el Nen apareixen totalment enjoiats.

Com en els altres relleus del frontal, ens trobem amb una resolució efectista dels personatges dins un context físic que no acaba de funcionar. En aquest cas, el principal conflicte deriva de juxtaposar dos espais diferents sotmesos a una visió perspectiva diversa. Per una banda, la vista de l'església es presenta seguint un punt de fuga. En aquesta escena s'accentua la profunditat usant pilars exempts en el figuració dels porxos. En la representació del segon moment, la representació del claustre mostra una creació espacial estranya, però convincent. En qualsevol cas, la disposició de les dues vistes juntes, sense cap solució de continuïtat, n'afecta la comprensió. Aquests problemes es veuen accentuats pel fet que en els dos casos el paviment funciona de manera aliena, sense seguir cap de les dues perspectives. Malgrat tot, es tracta d'una representació molt interessant pel fet que presenta una vista detallada de l'església, tot i la seva idealització. Així mateix, ens mostra interiorment el claustre i l'aspecte de l'altar que es construí a la Verge l'any 1552.

El següent relleu, seguint la circulació cap a la sortida, després de visitar la Verge, ens mostra un altre fet miraculós, succeït temps després. En aquest cas, ens trobem davant una escena única, composta per dos espais, que ens presenta la descoberta de les joies robades a la Verge del Claustre. A la banda esquerra hi trobem un vista de

Relleu on es presenta l'episodi miraculós de la descoberta de les joies robades a la Verge situat l'any 1612

la vila de Guissona i, al costat, un paisatge sumari. Així com en el relleu oposat hi domina una vocació realista més o menys fidel, ara ens trobem amb una representació conceptual, on els elements apareixen com a al·lusions a la realitat, sense més pretensions. A la part inferior de la representació hi trobem un cinta mural en funció de muralla que presenta algunes obertures a partir de torres de gran alçada que delimiten la primitiva vila closa. Dins el recinte hi trobem un seguit d'edificacions també de gran alçada. En el conjunt destaquen una construcció que presenta una espadanya en el coronament i una torre circular, identificada tradi-

Detall on es presenta una vista general de la vila de Guissona

cionalment amb el castell de Guissona, que fou enderrocat l'any 1860 pel seu estat ruïnós.

Al costat de la torre hi trobem la peça principal de la representació. Es tracta de la imatge d'una església que podem identificar amb Santa Maria Guissona. Pel que podem intuir es tracta d'un edifici de tres naus, amb el cos central més alt i ampli. En aquesta part hi trobem una gran obertura d'accés, que esdevé una fornícula. Aquest nínxol es presenta pintat interiorment, amb una volta de canó amb llunetes i la simulació d'arcades laterals. La cavitat serveix per allotjar la imatge d'un canonge sedent. Per sobre de la porta trobem una rosassa a la part alta i una motllura com a coronament de tot el vol. La façana es completa amb la presència d'una espadanya amb dos ulls i sense campanes, a tall de cimera. Al costat dret de l'església hi trobem un cos annex, que segueix l'altura marcada per la nau lateral. En aquesta representació no hi són presents els claustres que suposadament envoltaven l'edifici, tot i que la pintura interior del nínxol podria fer-hi referència. En qualsevol cas, en una representació que subratlla els elements singulars, s'hi troba a faltar una representació més eloqüent de les arcuacions. L'absència del campanar també es fa notar en aquest relleu. Per la informació existent aquesta part de l'església es devia construir o més segurament remodelar, passat l'any 1688, de manera paral·lela a la confecció del retaule. Per aquest motiu, resulta curiós que no n'existeixi algun al·lusió en la imatge.

Al costat d'aquest conjunt hi trobem la representació d'un paisatge a partir d'una formació rocosa de línies suaus amb alguns arbres. Per darrere d'aquesta muntanya hi apareixen altres cases incises, que s'hau-

rien d'entendre com a part de la població. En l'extrem inferior dret de la composició hi trobem dos individus vestits segons la moda contemporània. Els dos homes es troben mig acotats en el moment de la troballa de les joies robades a la Verge del Claustre. Segons la llegenda popular aquests fets van succeir el dia 29 de març de 1612. De manera miraculosa, els ornaments robats i enterrats al costat del sòcol de la creu, als cubs de Bellvei, van sortir sols de la terra. L'escena és observada per un individu representat només pel seu cap, a una escala molt superior. Aquest personatge presenta un rostre com d'animal, dents de senglar, pell fosca i un turbant amb línies negres aparellades. Es tracta de la representació d'un morisc com a encarnació del mal. Pel fet d'aparèixer en l'escena es relaciona també el robatori de les joies amb el poble islàmic. En la part alta, aquesta peça presenta un cel estrellat a partir d'una munió d'estels incisos. Hi trobem també la presència d'una lluna creixent amb rostre femení, que sobresurt d'un conjunt de núvols, en el marge superior del relleu.

Detall on es pot veure l'aparició miraculosa de les joies robades a la Verge

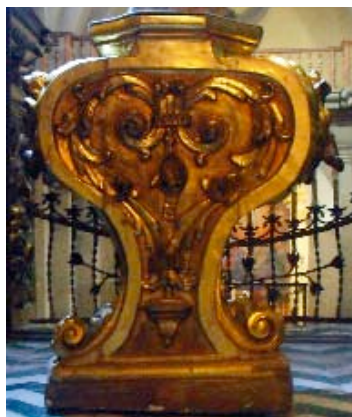
Dins d'aquesta escena resulta una mica curiosa la ubicació d'un canonge sedent a la fornícula de l'església. Aquest personatge tan sols es pot interpretar com una referència a la canongia com a responsables de la talla i les seves joies. La representació de la mateixa Verge hauria estat més lògica. La creació espacial d'aquest relleu resulta menys rellevant que en les mostres anteriors pel fet que l'escena presenta una imatge més conceptual. Per aquest motiu, l'artífex es pren la llicència d'exagerar la manca de proporció entre els personatges.

En l'espai definit pel cambril, a part de la mateixa talla de la Verge del Claustre, hi trobem el basament de la imatge sobre un terra pavimentat de rajoles verdes i

Imatge frontal de la peanya, formada per quatre volutes que sostenen un formació de núvols d'on sorgeixen diversos angelets

grogues, formant un zig-zag propi del moment de construcció de la cambra. Aquesta peanya, tot i que en realitat no forma part del conjunt arquitectònic, serà contemplada dins el mateix retaule perquè va ser feta el mateix moment i va quedar integrada en tot el conjunt. El basament presenta diverses parts; primer de tot trobem un sòcol llis que dona pas a un cordó semicircular que ressegueix tot el contorn en planta i que dona lloc a tot el desenvolupament de la peça en alçat. Aquest element serveix de suport per a l'arrancada de quatre volutes amb decoracions vegetals que s'enrotllen a la part baixa i es despleguen amunt. Seguint la curvatura pròpia d'aquestes peces trobem que des de la base es dona un estrangulament que porta tot seguit a un engruïment gairebé exagerat del seu perfil. Aquesta ampliació serveix per sostenir una formació de núvols d'on sobresurten dos caps de querubins alats i tres angelets de cos sencer, amb perizoma verdós que

Decoració grotesca de la part del darrere de la peanya

destaca en el conjunt daurat de la peanya.

Per la part del darrere, la peanya es configura amb un pla que serveix per allotjar un motiu decoratiu marginal d'inspiració grotesca. D'una peanya en surten dues garlandes de fulles que, de manera simètrica,

ressegueixen el perfil de la peça per unir-se en a la part alta en dues volutes. Les dues estan lligades amb una cinta que penja avall, junt amb una flor. La peanya es troba coronada per un pla, resseguit de motllures en la part alta, que serveix pròpiament de base per a la imatge. En una fotografia de l'any 1956 presentada per Santeulària es pot veure la Verge del Claustre ubicada sobre el seu pedestal girada vers l'accés al cambril. Just sota l'espai destinat a la talla, en la mateixa peanya hi podem veure la data de 1796. Aquesta data,

Detall d'una fotografia de l'any 1956 on es pot veure la data 1796 a la part del darrere de la peanya, just sota la Verge, que s'ha interpretat com la data no de confecció de la peanya, sinó d'una nova dauradura (Joan Santeulària/Història Gràfica de Guissona)

actualment desapareguda, difícilment fa referència al moment de construcció de la base. Segurament la peanya es devia realitzar junt amb el conjunt del retaule, tal com ho apunta la seva presència tant en la pintura de les

Portes d'accés al cambril de la Verge per davant i per darrera

portes del cambril com en un gravat calcogràfic de 1776. Així doncs, aquesta data es podria relacionar amb una possible intervenció de restauració o de nova dauradura del pedestal. La data no es visible actualment ja que probablement hauria desaparegut en una nova intervenció posterior. Segons presenta Camps, l'any 1803 es pagaren 200 lliures a Manuel Mallorca per la dauradura del retaule. Aquest autor situa en aquest moment la dauradura de tot el conjunt. Provablement ens trobem amb una intervenció total, més lligada a una reparació dels daurats que a la primera aplicació de pa d'or. Partint del lapse de temps de 7 anys entre la data que figura en la fotografia del pedestal i la que presenta Camps, podem pensar que potser les tasques s'haurien iniciat en el cambril i el pedestal, més vulnerable pel pas dels fidels i que després s'haurien ampliat a la resta del conjunt. Tot i això, si prenem la primera data com a moment d'inici de la intervenció, hem de pensar que l'any 1803 seria el moment en que s'acabaria de pagar el conjunt de l'actuació. Tot i això, aquestes consideracions són només una hipòtesis que s'hauria de corroborar accedint al document citat per Camps.

Finalment, com a part del propi cambril, no es pot deixar de fer referència a les portes que serveixen per tancar-ne els accessos. Trobem per una banda l'obertura a la banda nord. Es tracta d'una porta de dues batents simètrica que s'adapta al perfil mixtilini de l'arc i presenta grans diferències entre la cara interna i l'externa. La banda externa més simple, està decorada amb cassetons pintats de beix i salmó amb àngels estilitzats en el seu interior i dos anagrames de la Verge en la part alta. La cara interna, en canvi, resulta molt més interessant. Sobre un suport llis de color marró fosc destaca la presència d'un seguit d'elements en relleu.

Resseguint els seus límits hi trobem la presència d'un fris decoratiu de fulles sobre un cordó semicircular que serveix per delimitar la composició. Dins de l'espai resultant, en la part baixa hi apareix centrat, un motiu vegetal en forma de floró que queda dividit per les dues parts de la porta. Aquest element arranca en una gran voluta a cada banda i es desenvolupa per la part baixa i també pel centre de manera vertical fins a desaparèixer. En cada una de les fulles, serveix de suport per una balustrada vegetal que desemboca finalment en un medalló oval definit per una decoració en volutes. En els medallons, de color blau, hi podem veure pintats l'anagrama de Crist per una banda, i el de Maria sota una corona per l'altra. En els dos casos, les lletres es defineixen per línies bulboses de color vermell. La composició d'aquesta porta es completa amb la presència al centre de la part alta d'un motiu en relleu en forma de pergami enrotllat de color daurat que serveix per allotjar un medalló circular de color negre i envoltat per una motllura que conté de nou l'anagrama de la Verge en relleu i d'or. Aquest medalló es troba sostingut per dos amoretos en disposició simètrica que giren el rostre a banda i banda. Els dos angelets són representats nus i de color negre duent tant sols un perizoma daurat.

Portes que tanquen la balconada que comunica el cambril de la Verge amb la seva capella

Per altra banda, la porta que serveix per tancar la balconada és una porta tripartida. Una de les seves fulles suposa un terç de l'obertura i presenta un tall al centre que permet replegar-la. Aquesta solució es deu al fet que la presència de la Verge no permetia obrir i tancar una porta convencional. Com en el cas de la porta d'accés, s'estableixen grans diferències entre la banda interna i l'externa. La cara interior, de color més ataronjat, presenta una decoració en cassetons definits per motllures amb un dels cordons daurat. Cromàticament s'estableix una subtil diferència entre el marc i la part

Detall del rostre de Maria on es poden veure les puntes que li emmarcaven el rostre i la riquesa de la corona

interna, que esdevé més clara. En conjunt, es tracta d'una porta senzilla, però elegant, que enllaça decorativament amb la resta del cambril. En la banda externa, en canvi, esdevé el suport per a una representació pictòrica de la mateixa Verge del Claustre. La presència d'aquestes portes indica que segurament, en determinats rituals o segons el calendari litúrgic, la imatge devia quedar amagada, tot i que es jugava amb la possibilitat de veure'n una pintura al·lusiva. En aquesta figuració el que podem veure és una imatge idealitzada de la talla totalment vestida. És possible que els complements que llueix en la imatge, tant les corones com el mateix vestuari, siguin representatius dels que duia en el moment d'elaboració de la pintura.

Maria és presentada amb un rostre dolç i totalment humanitzat, amb una corona imperial perlada i finalitzada amb una esfera que dona origen a una petita creu grega patent. El seu tocat es completa amb una aurèola amb pedres vermelles i dotze estrelles de vuit puntes amb centre de pedreria alternades amb raigs. La imatge presenta el rostre emmarcat per una tela negra amb decoracions de perles, que contrasta amb el vestit, de color blanc i amb motius en filigrana d'or i perles. El seu abillament es completa amb un mantell blau acabat en puntes. El nen Jesús, per altra banda, és representat amb una corona similar a la de Maria, però més gruixuda i sense aurèola. El seu rostre, de faccions infantils i amb rínxols rossos a les vores, com en el cas de Maria, s'allunya totalment de la representació original. El vestit del Nen, també cònic, presenta un sistema similar al de Maria. És a dir, es tracta d'una tela blanca amb passamaneries daurades al centre i als extrems i amb brodats d'or, que, en el seu cas, queda complet per la presència d'una llaçada violàcia per

Detall del rostre del Nen, on s'aprecia la seva corona

Imatge on es pot apreciar el brodat del vestit de la Verge i el llaç rosat que duu a la banda dreta

sota el coll. Com a contrapunt al Nen, a la banda esquerra, sobre el vestit, la Verge presenta una llaçada rosada de la qual penja una joia quadrada formada per una pedra fosca emmarcada en or.

Els dos personatges apareixen flanquejats per querubins alats i àngels portadors d'espelmes en grisalla. A més a més, en la pintura, la Verge es recolza en un basament bulbós de núvols amb caps de querubins que s'inspira en el basament real de la imatge, tot i que incorpora, en la part baixa, però, un escut de la vila.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES

Es conserva força documentació en referència a la construcció d'aquest retaule, encarregat per la Confraria de Nostra Senyora del Claustre. Aquesta confraria s'instituí l'any 1666, en un punt àlgid de devoció a la Verge del Claustre. La creació del nou retaule suposava la culminació d'un procés de dignificació de la imatge que s'havia iniciat amb la construcció de la capella. La construcció d'aquest espai s'inicià l'any 1680 i s'enllestí entorn el 1687, tal com indica la clau de volta de la capella. Segons que exposa Llobet, l'any 1698 la confraria signà amb Magí Torrabruna, daurador cardoní, els acabats de la peça. Es coneixen diversos documents pel que fa a la forma de pagament d'aquesta feina, que s'allargaria fins a l'any 1705. No es disposa de dades, però, respecte a l'escultor responsable de les talles. Joan Yeguas relaciona aquesta peça

Imatge del retaule de la Verge del Claustre anterior a la Guerra Civil on es pot veure la talla de Sant Lluís actualment desapareguda. (Història Gràfica de la Segarra)

amb l'obra de l'escultor Fèlix Ribes, i en situa la construcció entre el 1687 i el 1698, és a dir, entre la finalització de la capella i la signatura amb el daurador. Yeguas comenta que es tracta d'una obra de qualitat destacable, però amb un estil propi i personal, on es poden notar les influències d'Agustí Pujol. La seva atribució es basa en alguns fragments escultòrics originals del retaule de la Paeria de Cervera, del 1705, conservats al Museu Comarcal de la mateixa població. Aquest artífex, procedent de Piera, està documentat a Tàrrrega entre el 1695 i el 1705.

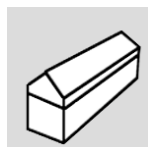
BIBLIOGRAFIA

- AA.VV., *Història Gràfica de la Segarra*. Cervera 2001, p. 145.
- CAMPS, Eduard - SANTAELÀRIA, Joan, *Guissona*. Guissona 1982, ps. 169-170, 300-313, 533, 682, 686 i 694.
- LLOBET, Josep M., "La construcció de la nova capella de Nostra Senyora del Claustre i el seu retaule a la col·legiata de Guissona (1680-1705)" a *Miscel·lània Cerverina* 13. Cervera 1999, ps. 97-109.
- SANTAELÀRIA, Joan, *Història gràfica de Guissona*, Vol. I. Guissona 1999, ps. 37-45.
- YEGUAS, Joan, "Apunts d'escultura del segle XVII a la Segarra i la plana de Lleida" a *URTX revista cultural de l'Urgell*, vol 20. Tàrrrega 2007, ps. 157-175.
- YEGUAS, Joan, "Els Grau i l'escultura del segle XVII a la Catalunya de Ponent" a *Locus Amoenus* 8. Barcelona 2005-2006, ps. 147-163.

PANTEONS I ENTERRAMENTS DIVERSOS

Nucli: Guissona
Distància des de Cervera: 15 km
Accés: Carretera
Indret: Dins el nucli urbà, al carrer dels Reguers, al cementiri

Tipologia: Panteons
Època: Segles XIX-XX
Estil: Historicista, amb un regust modernista
Estat de conservació: Bo
Interès: Baix

UTILITZACIÓ

Original: Religios/Funerari
Actual: Religios/Funerari

DESCRIPCIÓ TIPO LòGICA

Grup de diversos enterraments situats entre finals del segle XIX i principis del XX, formats per panteons familiars i làpides més modestes. Trobem, per una

Sepulcre monumental de la família Farga i Condal, en forma de capella. Davant la sobrietat de l'estructura arquitectònica, pren rellevància el decorativisme del reixat de la porta

banda, tres panteons que presenten un estil pròxim, basat en un eclecticisme poc agosarat, propi de les produccions arquitectòniques de la zona. Així doncs, es conjuminen elements arrelats a la tradició amb formes o motius aïllats més pròxims a l'avantguarda arquitectònica del moment.

Troblem, en primer lloc, per ordre cronològic, el mausoleu de la família Farga i Condal, construït l'any 1888 i concebut en forma de capella funerària, aprofitant el límit septentrional del cementiri. Es tracta d'una petita construcció amb coberta a dues vessants i una obertura en forma d'arc rebaixat. Aquesta estructura a la façana, presenta una decoració molt sòbria, articulada tan sols entorn de la porta. A banda i banda de l'obertura trobem que els muntants sobresurten del llenç de la paret i prenen la consideració de pilars. La part inferior d'aquestes peces destaca sobre la resta i configura un sòcol. Aquesta part queda delimitada per un cordó circular que es desenvolupa també al llarg de la paret. Els pilars finalitzen a la part alta en una cornisa que serveix d'imposta per a l'arc i que es desenvolupa també lateralment a banda i banda. El frontal de l'arc destaca, també, sobre la resta de la paret amb dovelles encoixinades. La part superior de la façana es veu decorada per una cornisa que serveix de ràfec. La capella es desenvolupa enfora, amb una tanca de pedra amb quatre pilars al davant, a les cantonades i delimitant la porta. Entre els diferents pilars hi trobem un reixa simple amb barnilles verticals lanceolades lligades per un tub horitzontal per sota i per sobre. La simetria del conjunt es veu accentuada per la seva decoració vegetal, amb una formació de lliris blaus i un petit xiprer a cada banda de la porta. A l'interior de la

capella tan sols hi apareix un moble de color negre on figuren les dades de la difunta a qui es dedicà el monument i una gran creu llisa que s'hi recolza.

Decorativament, l'element més significatiu del conjunt el forma el reixat de la porta. Aquesta part s'organitza seguint una vocació arquitectònica i crea diferents parts. Trobem, per una banda, un fris decorat amb motius de volutes que perfila tota l'estructura i projecta també la cornisa arquitectònica a l'espai de la porta. Aquesta distribució crea un espai superior a mode de timpà, on trobem el motiu del cor flamejant travessat per set espases en platejat, com a referència als dolors de la Verge. Aquest tema queda emmarcat per dues palmes estilitzades. La porta es presenta dividida en dos batents decorats amb el mateix sistema. En la part inferior hi veiem un sistema de volutes que sostenen un gerro florit, marcat per certa abstracció. Per sobre, hi ha un total de tres rosetes amb un formació de pètals central, a tall de crisantem daurat.

El mausoleu de la família Esteve, construït entorn a l'any 1914, es defineix com un recinte rectangular sobre un estilòbata lític delimitat per una tanca de pedra, amb un sòcol llis i un perfil superior motllurat. A cadascuna de les cantonades hi trobem un pilar prismàtic amb un motiu decoratiu de forja en forma de tripode. Aquest element surt dels laterals i es projecta enlaire, per aguantar algun tipus d'objecte, com un test amb flors o similar. A la meitat dels costats llargs hi trobem també dos cossos verticals, però sense coronament superior. Els diferents pilars es troben units entre si per una sanefa volada de forja a tall de cadena. Un dels costats curts esdevé la part frontal del mausoleu. En la part central d'aquesta banda, el límit de pedra es veu interromput per la presència d'una obertura d'accés. En el punt on s'acaba la motllura de la tanca, a banda i banda de la porta, hi trobem una creu. Aquesta serveix per lligar-hi la cadena que ve del pilar lateral, per una banda, i per l'altra, funciona de punt d'arrancada per al reixat que tanca l'obertura. La porta es configura a partir de dues fulles que parteixen d'una primera part horitzontal i esdevenen semicircu-

El mausoleu de la família Esteve és una mostra d'enterrament sumptuós de principis de segle XX

Mausoleu de la família Ribó, on destaca la presència d'una escultura exempta, en forma d'àngel, que podríem identificar com una personificació de l'ànima

lars al centre. El conjunt de la porta presenta un treball inferior de cassetons i la resta és decorada mitjançant volutes de forja. En la part superior de la porta hi trobem la presència d'una magrana també metàl·lica. Interiorment, el mausoleu es completa amb una llosa de marbre blanc amb quatre argolles als extrems i la inscripció de "família Esteve" amb caràcters contundents. Al davant de la llosa hi trobem la presència d'una creu de tipus monumental. Es tracta d'una creu llatina molt sòbria, amb les vores en relleu, que descansa sobre un fust octogonal finalitzat en motlures.

Seguint una dinàmica similar, trobem el mausoleu de la família Ribó, realitzat l'any 1935. Com en el cas anterior, es tracta d'un espai rectangular delimitat per una tanca de pedra, amb motlures decoratives en els angles superiors. En cadascuna de les cantonades i en la meitats dels costats llargs hi trobem pilars en forma d'obelisc aixafat. Els diferents pilars es troben units entre si per un tub de ferro simple. En aquest cas el recinte no presenta un accés marcat per una obertura, sinó que en la part frontal hi trobem un graó per poder salvar l'alçària del sòcol. Internament, la composició es centra a partir d'una gran llosa de pedra amb una creu llatina en relleu, de grans dimensions. Aquest element queda elevat uns centímetres per sobre la resta i crea un pla inclinat a cada un dels seus costats. En la part frontal aquest pla és ocupat per una segona llosa amb quatre argolles als extrems. En aquesta placa de pedra saulonenca hi trobem escrit en relleu el cognom de la família, Ribó, amb una tipografia simple. A banda i banda del nom, prenent un sentit decoratiu, hi trobem "Família" i "any 1935". En aquest cas s'utilitzen uns caràcters ondulants, típics del moment. El conjunt del mausoleu es completa amb la presència d'un àngel de marbre blanc sobre una peanya cúbica de pedra, que s'adapta a la inclinació del terreny, per darrere de la creu central, mirant endavant. En la part superior aquesta base presenta un seguit de motlures que serveixen per reduir-ne la superfície i donar pas a la imatge. Es tracta de la figura d'un àngel adolescent, de for-

mes suaus i rostre allargassat, que avança sobre una formació de núvols. El personatge presenta unes grans ales desplegades endarrere i vesteix una túnica de tall recte, amb el coll en punta i les mànigues curtes bombades. L'àngel presenta una actitud serena i reposada, mirant enlaire, mentre abraça una creu envoltada de flors. Aquest personatge es podria entendre gairebé com una personificació de l'ànima, afrontant amb serenitat la mort, gràcies a la mediació del cristianisme.

A banda d'aquest conjunt d'enterraments més sumptuosos, al cementiri de Guissona, en aquesta època, trobem un seguit de nínxols amb la làpida corresponent que pertanyen a aquest moment inicial. En general es tracta de peces simples de marbre, gravades amb les dades del difunt i sense gaire interès. Cal destacar, però, dues làpides localitzades al cementiri laic i un petit monument funerari. Les dues laudes destaquen per presentar una iconografia interessant, que s'allunya dels paràmetres tradicionals de tipus cristià. La làpida de Celdonio Esteve i Brunet finat l'any 1899, presenta les dades del finat en una cartel·la complexa. Sobre seu hi destaca la representació d'una corona de fruits de la qual sorgeixen dues cintes. Al centre de la corona hi trobem la presència d'un triangle. Podria tractar-se d'una al·lusió a la Trinitat. Tenint en compte la ubicació d'aquesta peça al cementiri laic, aquesta idea resulta poc convincent. Podria tractar-se també d'un símbol maçònic. Al seu costat trobem la làpida de Josep Prat i Pavia, mort l'any 1891. Aquesta presenta les dades del difunt en una cartel·la de perfil irregular, gravada sobre el marbre. Per sobre d'aquest

element hi trobem dues mans encaixades que sorgeixen d'un núvol cadascuna. Tenint en compte la interpretació de la làpida anterior i la significació de les encaixades dins el món maçònic, també es podria relacionar aquesta lauda amb la francmaçoneria. Aquesta làpida es troba protegida per una porta de fusta, reforçada per un seguit de barnilles verticals de ferro clavades al mateix marc. Segurament, en un principi tenia també un vidre. Al davant d'aquests dos enterraments trobem el monument funerari de Francisco Pallerola Prat, mort l'any 1988. Sobre un sòcol de pedra trobem un element vertical de llauna en forma de columna estriada sobre un podi. En la cara frontal d'aquest element hi trobem una peça on figuren les dades del difunt sota una corona floral amb cintes. En aquest cas, destaca la forma de la peça, que gairebé pren un caràcter commemoratiu, o fins i tot triomfal.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES

L'any 1881 s'inaugurà l'actual cementiri de Guissona, que abandonà l'antic emplaçament. La pràctica de caràcter higienista de traslladar els fossars fora dels centres habitats esdevingué habitual a finals del segle XVIII i sobretot en el XIX. Dins d'aquesta òrbita s'ha d'entendre aquest recinte, que substituïa el cementiri antic, situat al carrer del Tint. El cementiri vell, datat a finals del segle XVIII, substituïa al seu torn l'antic espai tradicional d'enterrament, entorn de l'església de Santa Maria. En cada cas, les diferents necròpolis han mantingut un recorregut paral·lel al de la societat coetània de manera que han esdevingut representatives de l'estil artístic o decoratiu propi del moment. Així mateix, el cementiri actual presenta diverses mostres d'enterraments que es corresponen amb el seu moment inicial i que, per tant, es mostren imbuïts per l'estil historicista del tombant de segle. En el moment en què es construïa aquesta necròpolis es destinà un petit espai rectangular al darrere, aïllat de la resta i amb un accés independent, concebut com a cementiri laic i conegut com a "Corralet". L'any 1975, el cementiri passà a ser propietat municipal i es comuniquen entre si les dues parts.

BIBLIOGRAFIA

- AA.VV., *Guissona: terra i gent. Àlbum amb cromos col·leccionables*. Guissona, 2005.
- CAMPS, Eduard – SANTAEL·LÀRIA, Joan, *Guissona*. Guissona, 1982, ps. 135-137.
- SANTAEL·LÀRIA, Joan, *Història gràfica de Guissona*, Vol. I. Guissona, 1999, p. 22.

Conjunt de tres enterraments ubicats en el cementiri Laic i destacats per presentar una iconografia diferent a la que podem veure en la resta del cementiri

CREUS DE FORJA

Nucli: Guissona
Distància des de Cervera: 15 km
Accés: Carretera
Indret: Dins el nucli urbà, al carrer dels Reguers, al cementiri

Tipologia: Creus
Època: Segles XIX-XX
Estat de conservació: Regular
Interès: Mitjà

UTILITZACIÓ

Original: Religios/Funerari
Actual: Religios/Funerari

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Diverses creus representatives del conjunt

En els terrenys del cementiri nou destinats a sepul·tar els difunts directament a terra hi trobem una gran quantitat de creus de forja o de pedra col·locades com a indicadors tombals. Entre aquestes se n'haurien de destacar una trentena amb una cronologia que abraça les acaballes del segle XIX i els inicis del XX. Es tracta d'un seguit de mostres amb un alt valor decoratiu, ple-

nament imbuïdes pel gust modernista i el virtuosisme de l'artesania. Així doncs, les diferents creus suposen el marc per a un ampli desplegament de motius d'inspiració vegetal, amb barnilles recargolades, florons, volutes o elements de la tradició artística anterior. Així doncs, es tracta d'un conjunt interessant, que posa de manifest com les arts decoratives van ser molt més permeables que la mateixa arquitectura als corrents artístics més avantguardistes del moment. Malgrat la seva rellevància, la gran majoria d'aquests elements es troba afectada per l'òxid i en alguns casos també per cops o altres desperfectes.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES

La documentació que fa referència als efectes de la Guerra Civil a Guissona no esmenta en cap cas si el cementiri es va veure afectat pels saquejos que es van donar a l'església de Santa Maria o en altres recintes de culte. Tot i això, és probable que aquest espai, o si més no els elements públics de tradició cristiana en patissin les conseqüències. Per altra banda, Santaueulària, en la *Història Gràfica de Guissona*, esmenta que el maig de l'any 1931, en iniciar-se la Segona República, la imatge del Sant Crist que presidia la capella del cementiri fou trasllada per precaució a l'església. En aquest mateix moment, la creu que presidia el recinte fou desmuntada i es conserva actualment en el fons del Museu Eduard Camps i Cava (vegeu fitxa corresponent). Actualment, una rèplica de la creu es troba ubicada a la plaça Vell Pla. Al marge d'aquests dos elements, no es té constància de si es va traslladar, o potser fins i tot destruir, algun altre element de culte procedent del cementiri.

BIBLIOGRAFIA

- AA.VV., *Guissona: terra i gent. Àlbum amb cromos col·leccionables*. Guissona 2005.
- CAMPS, Eduard – SANTAUEULÀRIA, Joan, *Guissona*. Guissona, 1982, ps. 135-137.
- SANTAUEULÀRIA, Joan, *Història gràfica de Guissona, Vol. I. Guissona*, 1999, ps. 22, 133.

CENOTAFI DE JUAN BLANCH

Nucli: Guissona
Distància des de Cervera: 15 km
Accés: Carretera
Indret: Carretera vella de Cervera

Tipologia: Escultura
Època: Segle XX
Estat de conservació: Bo
Interès: Baix

UTILITZACIÓ

Original: Funerari/Commemoratiu
Actual: Funerari/Commemoratiu

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Petit monument funerari per commemorar la mort, de Juan Blanch, en la carretera vella de Cervera. Es tracta d'una llosa disposada en vertical i coronada per un arc de mig punt a mode de làpida. És una peça de factura molt simple amb el perfil en relleu i una creu grega patent de forma circular a la part alta. Sota d'aquest motiu, trobem les dades del difunt incises seguides de l'abreviatura E. P. D. Aquest tipus de manifestacions de dol és la resposta a accidents inesperats com un mitjà per perpetuar els fets en la memòria col·lectiva i fer extensiu el dolor. En molts casos aquests elements estan associats a accidents de trànsit. És per això que són freqüents, per tant, a la vora de carreteres i altres vies.

Cenotafi dedicat a Juan Blanch

NOTES COMPLEMENTÀRIES

A el terme de Guissona existeixen dos cenotafis més. Trobem una peça de factura similar dedicada a Jaume Masons Garganté, mort l'any 1948, també a la carretera vella de Cervera. Una altra mostra en forma de creu llatina sobre una columna cilíndrica la trobem a l'avinguda de Tàrrrega, en memòria d'Ezequiel Oliva mort l'any 1964.

ESTELES DISCOÏDALS

Nucli: Guissona
Distància des de Cervera: 15 km
Accés: Carretera
Indret: Dins el nucli urbà, al carrer Tapioles

Tipologia: Esteles funeràries
Època: Segles XII-XIII
Estil: Romànic
Estat de conservació: Bo
Interès: Alt

UTILITZACIÓ

Original: Religiós/Funerari
Actual: Civil/Peça de museu

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Conjunt de quatre esteles discoïdals conservades fora de context, en el fons del Museu Eduard Camps i Cava. Segons les dades facilitades per Joan Santaelària en el llibre *Guissona*, i segons el registre més antic del museu, l'indicador **A** procedeix del castell de les Sitges. Es tracta d'una estela de cap discoïdal

Estela A

de la que s'ha perdut el peu, potser trapezoïdal. El disc presenta un diàmetre de 17 cm, i un gruix pròxim als 10. Actualment, l'estela presenta un peu reconstruït de morter de calç del mateix gruix, amb 5 cm d'alçària, que podria indicar una reutilització del fragment més enllà del seu ús funerari original. Tot i que el disc es conserva sencer, es troba bastant desgastat per cops i erosió general, que n'ha afectat la forma, així com els motius decoratius. En una de les cares hi apareix un seguit d'incisions que s'han interpretat tradicionalment com les traces d'un crismó, tot i que es podria interpretar com una flor amb simetria en les sis direccions, seguint la terminologia d'Ucla.

Les altres esteles són d'origen desconegut, de manera que tant podrien provenir de la mateixa població com de nuclis veïns. L'estela **B** es correspon tan sols

Estela B

amb un disc sense peu, del qual només es pot intuir l'arrancada. Aquesta peça sense bordura, en un cara, mostra la representació d'una creu llatina incisa. En l'altra banda, hi trobem un motiu també gravat, però indeterminat, que recorda els rellotges canònics, o rellotges de sol primitius.

L'estela **C** està composta per un cap circular i una base trapezoïdal. En una cara del disc hi veiem gravada una creu patriarcal o de Caravaca. Tot i les fractures que afecten el conjunt, el disc es troba en bastant bon estat, fet que permet apreciar que es tracta d'una

Estela C

Conjunt d'indicadors funeraris de forma discoïdal conservats en el fons del Museu sense un origen clar

peça de factura matussera. Aquesta consideració es fa més evident pel que fa al peu, tan sols desbastat sense un tractament més cuidat de les superfícies.

L'estela D, dins de tot el conjunt, és la mostra de millor qualitat, amb un treball més acurat, sobretot pel que fa a la part superior. Així, trobem que presenta un disc circular ben definit i decoració en les dues bandes. En els dos casos hi trobem en relleu la presència d'una bordura que ressegueix el perfil i emmarca una greu grega simple, que neix de la mateixa orla. El peu, per altra banda, en forma de cua d'oreneta, com en el cas anterior, es troba tan sols desbastat.

Aquest conjunt d'esteles s'hauria de situar entre els segles XII i XIII, en el moment de màxima difusió d'aquests senyalitzadors funeraris. Atès que són peces fora de context, tan sols es pot concretar una mica la cronologia per l'estela C. El motiu que presenta aquesta peça, la creu de Caravaca, sorgeix en el segon quart del segle XIII, de manera que disposem d'una data post quem per situar aquesta producció, que la podria situar fins i tot a principis del XIV, seguint la difusió d'aquest motiu.

BIBLIOGRAFIA

- CAMPS, Eduard - SANTAELÀRIA, Joan, *Guissona*. Guissona 1982, p. 672.
- DIVÍ, C. - GARGANTÉ, M. - OLIVA, J. - RIVERA, F. X. - ROS, J. - VERDÉS, P., *Inventari del patrimoni arqueològic, arquitectònic i artístic de la Segarra Volum VI Torrefeta i Florejacs*. Guissona, 2010.
- Fitxa 4/83 del registre dels anys 90 del Museu Eduard Camps i Cava.
- GONZÁLEZ, Antonino, "La leyenda de la Cruz de Caravaca y la historia de la Villa al filo del comienzo de la Reconquista" a *AnMurcia* 9-10. Murcia 1994, ps. 293-300.

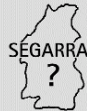
- LOPEZ, José Ramon - MENCHON, Joan, "El diccionario multilingüe de Ucla: génesis y evolución" a *Cuadernos de etnología y etnografía de Navarra* 65. Guadalajara, 1995, ps. 127-190.

- SÁNCHEZ, Gregorio, Romero, "Ensayo histórico sobre los caminos de la Vera Cruz de Caravaca" a *Murgetana* 121. Murcia, 2009, ps. 31-64.

- UCLA, Pierre, "Ensayo de evaluación de nuestros conocimientos tocante a las estelas discoideas" a *Cuadernos de Sección. Antropología-Etnografía* 10. Donostia 1994, ps. 609-626.

- UCLA, Pierre, *Dictionnaire multilingue sur les stèles discoïdales*. 1992.

SANT JOAN EVANGELISTA

Nucli: Guissona

Distància des de Cervera: 15 km

Accés: Carretera

Indret: Dins el nucli urbà, al carrer Tapioles

Tipologia: Escultura

Època: Segle XV

Estil: Gòtic

Estat de conservació: Bo

Interès: Alt

UTILITZACIÓ

Original: Religios/Culte

Actual: Civil/Peça de museu

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Representació escultòrica de Sant Joan Evangelista de petites dimensions, que descansa sobre una peanya rectangular de 10 per 7'5 cm i presenta una alçària global de 31 cm. El personatge es representat com un home jove, imberbe, amb cabells llargs que cauen suaument per sobre les orelles i formen una onda damunt les espatlles. El sant vesteix una túnica de color verd amb línies transversals daurades, i un mantell daurat per davant, i vermell també amb ratlles daurades per darrere. El personatge es mostra dempeus, descalç sobre una peanya daurada, avançant el peu esquerre que s'entreveu sota la roba. Deixa caure la mà dreta endavant mentre projecta l'esquerra amunt. Presenta el cap girat amunt i vers la dreta, amb una mirada vivaç. El seu rostre es defineix a partir de línies precises, que destaquen els trets. Presenta uns llavis fins i entreoberts el nas gran, uns ulls molt expressius i una mica enfonsats i un front ampli. Per darrere, presenta una petita perforació, que devia servir per sostenir-hi una aurèola. La seva col·locació en conjunt confereix cert moviment a la figura.

Per la seva disposició, girat clarament amunt i cap a

la dreta, podem pensar que originalment devia formar part d'un grup escultòric del qual s'han perdut els altres elements. Tenint en compte els cicles iconogràfics en els quals sol prendre part aquest sant i la seva posició, aquest personatge podria formar part d'una crucifixió, junt amb Crist a la creu i la Verge. Aquesta peça de procedència indeterminada o, millor dit, tot el grup escultòric, hauria pogut formar part d'algun tipus de retaule de l'església de Santa Maria o bé formar part d'algun altar domèstic, destinat al culte de Crist a la creu.

Es tracta d'una peça marcada per una gran desproporció, sobretot en les mans, representades exageradament grans. Per altra banda, aquest fet serveix per augmentar la càrrega expressiva de l'escultura.

Imatge de Sant Joan Evangelista on es poden apreciar les diferents pèrdues de policromia per cops i la gran desproporció que caracteritza la peça

NOTES COMPLEMENTÀRIES

En el llibre *Guissona* aquesta peça és datada el segle XIV. En la fitxa del Museu Eduard Camps i Cava amb motiu de l'exposició d'aquest element com a peça del mes, per contra, es presenta una datació de la imatge entorn al segle XV. Partint d'aquesta hipòtesi, es relaciona la talla amb la Reverenda Comunitat de Preveres Beneficiats i, en concret, amb el benefici de Sant Joan Baptista, de l'any 1489. Així mateix, es contextualitza la imatge directament a l'antiga església romànica.

BIBLIOGRAFIA

- Fitxa - Peça del mes del Museu de Guissona Eduard Camps - Sant Joan Evangelista
- CAMPS, Eduard - SANTA EULÀRIA, Joan, *Guissona*. Barcelona 1982, p. 672.

CAP DE VERGE

Nucli: Guissona
Distància des de Cervera: 15 km
Accés: Carretera
Indret: Dins el nucli urbà, al carrer Tapioles

Tipologia: Escultura
Època: Segles XIV-XV
Estil: Gòtic
Estat de conservació: Dolent
Interès: Alt

UTILITZACIÓ

Original: Religios/Culte
Actual: Civil/Peça de museu

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Fragment escultòric d'una verge corresponent al cap, que mesura aproximadament 17 cm d'alçària, per 13 d'amplada, per 15 de fondària, conservat al fons del Museu Eduard Camps i Cava. Es tracta d'una peça de pedra del país, seccionada amb un tall net per sota del coll. Així doncs, no es tractaria tant d'un fragment escultòric

Cap de Verge Maria d'època gòtica, seccionat pel coll, d'una talla més gran, potser de cos sencer

conservat de manera aleatòria com d'una part tallada voluntàriament, segurament d'una imatge completa. En la part conservada podem observar el rostre de Maria caracteritzat de manera molt expressiva, però sotmès a un sistema de representació arquetípic i mancada de naturalisme. La imatge presenta els ulls exageradament definits, seguint una forma totalment estandarditzada, gairebé plans per sota i amb una corba exagerada en la part superior. El nas es presenta fracturat, ha perdut la major part del seu relleu de manera que resulta difícil de valorar més enllà d'apuntar que presenta una forma prototípica. La zona de l'entorn de la boca es troba en un espai convex circular, perfectament delimitat pels pòmuls, les galtes i una barbata prominent amb un solc al mig. Al seu torn, els llavis i les estries de sobre i sota es troben perfectament dibuixades. Les orelles no estan tan ben definides, segurament per efecte del desgast. El conjunt de la cara queda emmarcat per un vel que li cau per darrere les orelles i queda subjecte al cap per una corona en forma de tiara. Malgrat la descontextualització de la figura i l'estat fragmentari en què es troba, es tracta d'una obra de certa qualitat i interès, que es podria datar entre els segles XIV i XV.

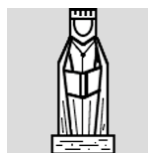
BIBLIOGRAFIA

- Fitxa 4/46 del registre dels 90 del Museu Eduard Camps i Cava.

PARELLA DE LLEONS

Nucli: Guissona
Distància des de Cervera: 15 km
Accés: Carretera
Indret: Dins el nucli urbà, al carrer Tapioles

Tipologia: Escultura
Època: Segles XIV-XV
Estil: Gòtic
Estat de conservació: Dolent
Interès: Baix

UTILITZACIÓ

Original: Suport/Ornamental
Actual: Civil/Peça de museu

DESCRIPCIÓ TIPO LòGICA

Parella de lleons concebuts com a suport d'algun sarcòfag

Parell de lleons de pedra del país concebuts com a suports decoratius, amb una amplada de 26 cm, una llargada de 53 i una alçària de 31 cm. Es tracta de dues peces independents, tallades al mateix moment i en disposició simètrica, amb l'objectiu de funcionar com a suports per a un element horitzontal, segurament un sarcòfag. Tot i que ambdues imatges presenten un estat de degradació considerable, una d'elles es troba especialment malmesa i el seu estudi es veu limitat a l'assimilació dels trets de la seva parella. Així doncs, hem d'assumir que ens trobem davant de dos lleons ajaguts amb una pota davantera lleugerament avançada i amb el cap girat. Els dos animals descansen sobre un nivell que presenta les traces d'un treball en relleu. Tot i això, no resten prou elements per identificar-ne la naturalesa. El tractament anatòmic dels lleons esdevé bastant simplista i totalment subjecte a la forma i les dimensions dels suports. El rostre i la cabellera segurament van rebre un tractament més acurat, tal com apunta la peça més ben conservada.

Les dues mostres prenen importància si són estudiades com a parts d'un monument funerari, actualment perdut, segurament de certa entitat.

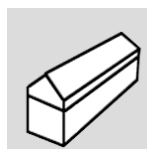
NOTES COMPLEMENTÀRIES

Aquestes dues peces formen part del conjunt d'elements que van quedar descontextualitzats en enderrocar l'antiga església neoclàssica. A partir d'aquest moment, al costat d'un sarcòfag de pedra amb motius figurats al frontal, devien servir com a elements decoratius per a un jardí particular.

SARCÒFAG DE PEDRA AMB L'ANUNCIACIÓ

Nucli: Guissona
Distància des de Cervera: 15 km
Accés: Carretera
Indret: Dins el nucli urbà, al carrer Tapioles

Tipologia: Sarcòfag
Època: Segles XIV-XV
Estil: Gòtic
Estat de conservació: Dolent
Interès: Alt

UTILITZACIÓ

Original: Religios/Funerari
Actual: Civil/Peça de museu

DESCRIPCIÓ TIPO LòGICA

Caixa de pedra amb diferents motius de difícil interpretació a la part frontal a causa d'un estat de degradació

Sarcòfag de pedra del país que mesura 147 cm d'amplada, 40 d'alçària i 57 de fondària, amb unes parets i un fons d'un gruix aproximat de 18 cm. Es tracta d'una caixa de pedra tallada d'un sol bloc a la qual manca la part del darrere. Aquesta part fou restituïda en època recent, emprant ciment i totxanes. Destaca el frontal del sepulcre on apareix una sèrie d'elements en relleu. A banda i banda de la composició hi trobem la presència de dos medallons en negatiu que deixen, al centre, l'espai per representar en relleu els escuts d'armes de la família. Per culpa de l'estat d'erosió en què es troba la peça, en cap dels dos casos no se'n poden apreciar els motius. Al centre de la compo-

sició hi trobem el motiu principal, que queda emmarcat per un gran arc. En aquest espai hi trobem la figuració de dos personatges. Un d'ells es troba assegut, i l'altre, agenollat al seu davant. Basant-nos en criteris iconogràfics, podem pensar que es tracta d'una representació de l'anunciació a Maria. Malgrat els indicis, pel desgast en què es troba la representació aquesta identificació s'ha d'entendre únicament com una hipòtesi. En cas de tractar-se d'una representació d'aquest motiu iconogràfic s'hauria de llegir com una prefiguració de l'encarnació de Déu a la terra i el seu posterior sacrifici per a la salvació de l'home, una qüestió especialment destacada dins del món funerari.

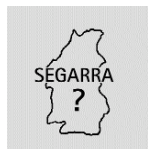
NOTES COMPLEMENTÀRIES

Aquest sarcòfag, junt amb dos lleons concebuts com a peanyes, devien servir per decorar un jardí particular. Aquestes peces van ser concebudes per ocupar un lloc dins l'església romànica; en ser enderrocada, quedaren fora de context. En un moment indeterminat, segurament relativament recent, hi van ser reubicades sense preocupar-se per la seva salvaguarda, fins a ingressar en el fons del museu.

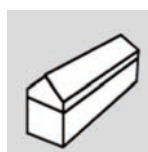
INTERVENCIONS

En relació amb el seu ús decoratiu es donà la reconstrucció de la paret del fons del vas amb totxanes i ciment, en un moment indeterminat del segle passat.

SARCÒFAG DE PEDRA

Nucli: Guissona
Distància des de Cervera: 15 km
Accés: Carretera
Indret: Al barri antic de Guissona

Tipologia: Sarcòfag
Època: Segles XIV-XV
Estil: Gòtic
Estat de conservació: Dolent
Interès: Alt

UTILITZACIÓ

Original: Religiós/Funerari
Actual: Civil/Peça de museu

DESCRIPCIÓ TIPO LòGICA

Caixa de pedra del país sense cap decoració, amb unes mesures de 198 cm d'amplada per 40 d'alçària i 57 de fondària. No es conserva cap tipus de referència sobre l'origen de la peça, tot i que tradicionalment s'ha considerat com un sarcòfag romà. Segons que es pot observar, segurament la peça està reaprofitada.

Aquesta hipòtesi sorgeix del fet que el difunt, conservat in situ, es troba girat respecte a la disposició plantejada inicialment i marcada amb una lleugera conca al lateral, que deu correspondre al cap. Per altra banda, s'hi poden veure algunes reparacions, a la banda oposada, en forma de grapa de ferro. Aquest reaprofitament es podria situar a l'antiguitat tardana o ja en època medieval, en relació amb la primitiva església romànica. Aquesta devia anar acompanyada per algun tipus de tapadora, també de pedra, més o menys treballada i actualment perduda.

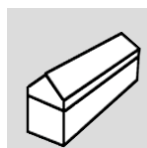

Caixa de pedra, segurament corresponent a un sarcòfag sense cap tipus de decoració

FRAGMENT ESCULTÒRIC D'UN SEPULCRE

Nucli: Guissona
Distància des de Cervera: 15 km
Accés: Carretera
Indret: Dins el nucli urbà, al carrer Tapioles

Tipologia: Escultura
Època: Segles XIV-XV
Estil: Gòtic
Estat de conservació: Baix
Interès: Alt

UTILITZACIÓ

Original: Religiós/Culte
Actual: Civil/Peça de museu

DESCRIPCIÓ TIPO LòGICA

Fragment escultòric molt deteriorat, que es correspon amb una porció de la tapa d'un sepulcre, que segueix la tipologia dels jacents procedent de l'Obra de Fluvià. Aquesta presenta una llargària màxima de 73 cm, una amplada de 50 i finalment un relleu màxim aproximat de 43. Les figuracions jacents, més enllà de presentar un ús funerari com a enterraments suntuosos, prenen un sentit dinàstic ja que servien per perpetuar no només la imatge i el nom del difunt, sinó el poder de la mateixa nissaga. La part conservada de

Fragment escultòric d'un jacent representat amb els símbols de poder corresponents a la seva casta

la peça presenta el tors i els braços d'un individu vestit a mode de cavaller. Així, el finat duu el cos i els braços coberts per una protecció en forma de cota de malla, amb algun tipus de capa per sobre les espatlles. Presenta les mans encreuades sobre l'abdomen, subjectant una espasa que reposa longitudinalment sobre el seu cos. Segons que es pot observar, l'espasa que duu l'individu és un muntant, és a dir, es tracta d'una arma de grans dimensions i pes, per esgrimir amb les dues mans. L'arma presenta braços simples, una creuera o empunyadura sense treballar i un pom circular.

En aquest cas, a causa de l'estat en què es troba la representació, el valor artístic del relleu es perd a favor de mantenir només un valor testimonial. Aquesta escultura, doncs, pren importància perquè evidencia la presència d'una elit feudal pròspera, que es feia representar amb els símbols de poder propis de la seva posició social.

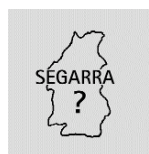
NOTES COMPLEMENTÀRIES

Aquesta escultura jacent actualment es conserva al fons del Museu Arqueològic Eduard Camps i Cava i segons les nocions conservades, deu procedir de l'Obra de Fluvià.

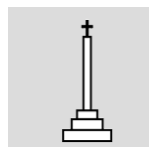
BIBLIOGRAFIA

– Enciclopèdia Catalana, *Espasa* [en línia].
<<http://www.enciclopedia.cat/enciclop%C3%A8dia/gran-enciclop%C3%A8dia-catalana/EC-GEC-0105421.xml?s.q=espasa>> [2013].

CREU DE TERME

Nucli: Guissona
Distància des de Cervera: 15 km
Accés: Via urbana
Indret: Carrer Tapioles

Tipologia: Creu monumental
Època: Segles XVI-XIX
Estat de conservació: Bo
Interès: Baix

UTILITZACIÓ

Original: Religios/Culte
Actual: Civil/Peça de museu

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Una de les cares de la creu d'una creu de terme renaixentista on es pot veure a Crist crucificat

Creu de terme renaixentista treballada per les dues cares, on es representa, per una banda, Crist crucificat, i per l'altra una Verge Immaculada. La creu presenta 10 cm de gruix, 85 d'alçària per l'*stipes* i 55'5 de llargada pel *patibulum*. Es tracta d'una obra menor, mancada de tot naturalisme o expressivitat. En

la crucifixió podem veure la figura de Jesucrist nu cobert amb un drap de puresa i amb la corona d'espines. En aquest relleu s'ha volgut donar un tractament anatòmic a la figura de Crist, i s'ha intentat marcar les diferents parts del braç amb un engruiximent a l'alçària del colze; també s'ha treballat el tors i s'han ressaltat les costelles i el pit. Finalment en les extremitats inferiors s'insinuen els genolls i es presenta una cama més flexionada que l'altra. A la part inferior de les cames, trobem un lleuger aprimament per marcar els turmells, que donen pas als peus, que es troben trencats. Jesús es troba fixat a la creu per un clau a cada mà i segurament en devia tenir també un als peus. Presenta el cap tombat, recolzat sobre l'espatlla dreta, assenyalant que es tracta d'una representació de Crist mort. Del cap sorgeix un nimbe circular decorat amb rajos radials similars als que apareixien en les representacions clàssiques d'Hèlios. Per sobre de la talla s'hi pot observar la inscripció d'INRI. Aquesta imatge presenta uns trets facials poc definits, amb els ulls clucs de forma circular, un nas pla i recte i la boca definida només per la unió entre la barba i el bigoti. La seva cara queda emmarcada a banda i banda per una cabellera curta. Tant en la barba com en els cabells es dona un treball en forma d'estries per tal d'indicar els diferents blens.

A l'altra cara de la creu hi apareix una figuració de la Verge. Maria és presentada dempeus sobre una mitja lluna; aquest element permet la seva identificació com a Verge Immaculada. La mitja lluna, al seu torn, es troba recolzada en una peanya lobulada que parteix

d'una semiesfera. Maria es representa amb corona i duent la cabellera solta, definida amb blens caient a banda i banda del cap. Vesteix una túnica i un mantell que parteix de les espatlles, penja cap endavant i li cobreix tot el cos, gairebé fins als peus. Presenta els braços marcadament desproporcionats i replegats sobre el pit i uneix les mans en actitud de pregària. Els dos peus de la Verge es troben separats i un sembla estar més avançat que l'altre. Aquesta diferència pot ser el resultat d'adaptar la seva disposició a la forma de la lluna, però, en qualsevol cas, aquest recurs serveix per donar moviment a la imatge. En proporció amb la resta del cos, presenta el cap més gran, amb una cara rodona en què els trets facials queden tan sols insinuats. Presenta els ulls grossos i rodons, el nas poc destacat i recte i la boca poc definida.

Anvers de la mateixa creu on es pot veure una representació de la Immaculada Concepció de factura matussera

En conjunt es tracta d'una representació on els personatges són plasmats de manera inexpressiva i poc naturalista, marcada per les deformacions i la frontalitat. Tenint en compte la cronologia de la figura, es fan evidents les limitacions de l'artista, ja que es tracta de peces de molt poca qualitat, que tan sols serveixen per evocar els elements representats, sense seguir cap criteri estètic.

NOTES COMPLEMENTÀRIES

Aquesta creu, segons les dades presents en el llibre *Història Gràfica de la Segarra*, s'hauria de datar el segle XVII i devia formar part d'un muntatge al cementiri, que segurament es desmuntà l'any 1931, per ordre del governador de Lleida. Atesa la seva cronologia, anterior a la construcció de la nova necròpolis del 1876, hem de pensar que amb anterioritat o bé hauria funcionat de fita de terme o bé hauria ocupat un lloc al primitiu fossar. Actualment aquesta peça es conserva al fons del Museu Eduard Camps i Cava. A la plaça del Vell Pla, però, en trobem exposada una rèplica. En el muntatge que trobem en aquest espai, la rèplica es troba en relació amb un nus amb la data de 1685, provinent de Mas d'en Porta (vegeu fitxa corresponent). Per sota, un segon nus contemporani presenta la data en què es situà tot el conjunt a la plaça, l'any 1975,

amb patrocini de Xavier Faus i Esteve. Es tracta d'un nus cúbic, amb els angles rebaixats per sobre d'un fust octagonal que descansa sobre un podi esglaonat, també contemporani.

BIBLIOGRAFIA

- AA.VV., *Història Gràfica de la Segarra*. Cervera, 2001, p. 204.
- CAMPS, Eduard - SANTAELÀRIA, Joan, *Guissona*. Guissona 1982, ps. 7 i 672, 692.
- DUCHET-SUCHAUX, Gaston - PASTOUREAU, Michel, *Guía iconográfica de la Biblia y los Santos*. Madrid 1996, ps. 50-51.
- Fitxa 4/127 del registre dels 90 del Museu Eduard Camps i Cava.
- SANTAELÀRIA, Joan, *Història Gràfica de Guissona*, Vol. I. Guissona, 1999, ps. 86 - 87 i 107.
- STRATTON, Suzanne L., *La Inmaculada Concepció en el arte español*. Madrid, 1987.

CREU DE PEDRA

Nucli: Guissona
Distància des de Cervera: 15 km
Accés: Carretera
Indret: En el barri antic de Guissona

Tipologia: Creu monumental
Època: Segles XVI-XIX
Estat de conservació: Bo
Interès: Baix

UTILITZACIÓ

Original: Religios/Senyal jurisdiccional
Actual: Civil/Peça de museu

DESCRIPCIÓ TIPO LòGICA

Creu llatina de pedra conservada al fons del museu que presenta una alçària de 161 cm, una amplada de 31 i un gruix de 14. Aquesta peça, d'origen incert, segurament formava part d'algun tipus de senyalització termenal. Partint d'aquesta idea es pot relacionar amb la creu de terme que apareix citada en l'inventari del fons del museu que presenta Santa-elària en el llibre *Guissona*. En cas de ser així, aquesta creu provindria de la fita de terme que confrontava Guissona amb

Creu llatina conservada al fons del Museu Eduard Camps i Cava

Bellvei i s'hauria de relacionar amb el basament de la creu que actualment trobem a la plaça del Mil·lenari. Aquesta peça, seguint les indicacions d'aquest registre, s'hauria de datar en el període que Santaeulària situa com a època moderna, que va des del segle XVI fins al XIX. No tenim constància del moment que aquesta creu fou desmuntada.

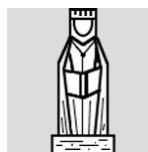
BIBLIOGRAFIA

- CAMPS, Eduard - SANTAELÀRIA, Joan, *Guissona*. Guissona, 1982, p. 672.

ESCUPTURA DE SANT MONJO

Nucli: Guissona
Distància des de Cervera: 15 km
Accés: Carretera
Indret: Dins el nucli urbà, al carrer Tapioles

Tipologia: Escultura
Època: Segles XVII-XVIII
Estil: Barroc
Estat de conservació: Dolent
Interès: Baix

UTILITZACIÓ

Original: Religiós/Culte
Actual: Civil/Peça de museu

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Anvers i revers de l'escultura de sant mendicant, conservada en un estat precari al fons del museu Eduard Camps i Cava

Representació d'un Sant Monjo conservada al fons del Museu Eduard Camps i Cava com a resultat d'una donació. Aquesta peça es correspon amb la figuració d'un sant, segurament d'època barroca, destinat a

satisfes les necessitats de culte d'un particular en un espai més o menys concebut per a aquesta finalitat. La figura es troba en molt mal estat de conservació; se'n conserva, només, l'ànima de fusta, sense gaires restes de l'enguixat ni de la policromia que devien constituir el seu acabat. A la part del davant, especialment mal-mesa, fins i tot es poden observar traces de foc. Trobem que el suport està asclat en diferents punts i afectat per l'acció dels corcs, a més de presentar pèrdues pel que fa a la part inferior de la figura i els elements afegits, com ara les mans amb què devia sostenir els atributs. Malgrat tot, podem apuntar que es tracta de la representació d'un sant vestit amb un hàbit monàstic de mànigues amples, que duu esclavina i caputxa amb ampla tonsura i sense barba. Segons que podem observar, la part del darrere de la talla està en molt millor estat. L'esclavina cau en punta fins a la cintura, on duu un cenyidor, segurament format a partir d'una corda. El conjunt de característiques pel que fa a la seva indumentària ens permet situar el sant com un membre de l'orde dels Frares Menors o Franciscans, segurament Sant Antoni de Pàdua, presentat sempre sense barba.

NOTES COMPLEMENTÀRIES

Aquesta escultura s'ha de situar, per tant, en l'òrbita de ressorgiment monàstic posterior al Concili de Trento, amb l'aparició de noves branques que suposaven una relectura dels preceptes originals de Sant Francesc. Les imatges de caràcter privat d'aquest tipus serveixen per constatar la incidència dels cultes particulars en aquest moment.

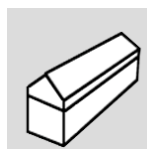
BIBLIOGRAFIA

- CADENAS, Vicente de, *Ciencias auxiliares de la geneología y la heráldica*. Madrid, 1986.
 - DUCHET-SUCHAUX, Gaston - PASTOUREAU, Michel, *Guía iconográfica de la Biblia y los Santos*. Madrid, 1996.
 - GIORGI, Rosa, *Simbolos, protagonistas e historia de la Iglesia*, col. Los Diccionarios del Arte. Barcelona, 2005.

FRAGMENT DE SEPULCRE

Nucli: Guissona
Distància des de Cervera: 15 km
Accés: Carretera
Indret: Dins el nucli urbà, al carrer Tapioles

Tipologia: Escultura
Època: Segle XVII
Estil: Barroc
Estat de conservació: Dolent
Interès: Baix

UTILITZACIÓ

Original: Religiós/Culte
Actual: Civil/Peça de museu

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Fragment de relleu en pedra amb la representació de les *Arma Christi*, és a dir, els elements de la passió de Crist. Es tracta d'una representació escultòrica de funcionalitat incerta de pedra que es podria correspondre amb algun tipus de làpida o d'element funerari. S'ha conservat tant-

Fragment de peça funerària amb les Arma Christi recuperat als nivells superficials de la necròpolis paleocristiana després de les intervencions dels aficionats locals

sols la cantonada inferior esquerra de la peça, amb 74 cm d'alçària, 62 d'amplada i 13 de gruix. El conjunt de la representació conservat es presenta delimitat per una franja motllurada que serveix per emmarcar la composició. En l'espai interior hi apareixen un seguit d'elements, alguns dels quals presenten una difícil interpretació. En la part inferior hi trobem la figuració d'un element indeterminat per culpa de la seva degradació. Per sobre d'aquest objecte, i al costat de la motllura, hi trobem la figuració d'un martell. Al costat d'aquesta eina hi podem veure una gerra. En el registre superior hi apareix una mà assenyalant amb dos dits, al costat, dos elements cúbics, que es podrien relacionar amb daus. Aquests elements es podrien interpretar com els objectes emprats durant la passió de Crist. Així doncs, hi trobem el martell que fou usat per clavar-lo a la creu i la gerra on es guardava la fel i el vinagre que es donà per beure a Jesús durant el seu suplici. La mà s'hauria de relacionar amb els cops que va rebre durant els diferents escarnis. Finalment, els daus farien referència als emprats pels soldats per jugar-se la túnica de Crist.

NOTES COMPLEMENTÀRIES

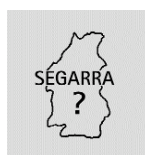
Tant la cronologia com el possible ús d'aquest relleu deriva de la seva troballa durant les intervencions arqueològiques a l'església de Santa Maria. Aquesta peça fou recuperada en el decurs de les actuacions dutes al terme en una de les sales que comunica amb l'accés del cambriol de la Verge del Claustre. A l'espai s'hi documentà la presència del cementiri dels canonges de Santa Maria durant els segles XVII i XVIII per

sobre d'una necròpolis paleocristiana. Atès el punt on es recuperà aquesta obra, tot i no presentar un context clar, se li va atribuir l'ús funerari i també la cronologia. Atesa la manca de dades i l'absència de trets tipològics o estilístics que permetin acotar aquesta informació, s'ha considerat com a vàlida la cronologia proposada tradicionalment.

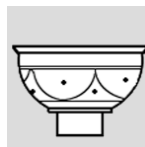
BIBLIOGRAFIA

- DUCHET-SUCHAUX, Gaston - PASTOUREAU, Michel, *Guía iconográfica de la Biblia y los Santos*. Madrid, 1996.

PIQUES DIVERSES

Nucli: Guissona
Distància des de Cervera: 15 km
Accés: Via urbana
Indret: Carrer Tapioles

Tipologia: Piques
Època: Diversa
Estat de conservació: Regular/Dolent
Interès: Baix

UTILITZACIÓ

Original: Religiós/Culte
Actual: Civil/Peça de museu

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Pica A

Conjunt de cinc piques baptismals o beneiteres conservades al fons del museu, sense dades certeres sobre la seva procedència.

La **pica A** es correspon amb una pica beneitera globular molt simple, de 37 cm de diàmetre exterior i 28 d'interior i una alçària de 22 cm. La seva decoració es limita a un cordó circular que funciona com a llavi. D'una de les bandes, i formant part del mateix bloc sorgeix una peça de pedra prismàtica que es projecta 20 cm per encaixa dins el mur d'on sobresortia la pila. Segons les fitxes d'inventari, de la dècada dels 90, del Museu Municipal, aquesta peça, amb número d'inven-

tari 4/58, s'hauria de datar en època romànica i degué formar part de la desapareguda església de Sant Cugat d'Ivorra.

Pica B

La **pica B** presenta una factura simple, però precisa, i segons l'inventari del museu que presenta Santaeulària seria una peça romànica que podria provenir o bé de l'església de Selvanera o de Castellbisbal. Es tracta d'una obra molt austera decorativament, formada per un sol bloc de pedra del país. Presenta un perfil semiesfèric truncat a la part inferior per encaixar amb el suport. Aquesta pica mostra un cordó semicircular central per sobre d'una petita motllura angular convexa. La part inferior es presenta sense decorar i a la part superior hi trobem una banda sense ornamentar i, per sobre, directament el llavi. Es tracta d'una vora llisa i plana que sobresurt respecte al fris anterior mitjançant un graó suavitzat en corba. La part superior, en canvi, presenta un perfil angulós. Aquesta peça presenta una alçària de 30 cm i un diàmetre exterior de 41 cm i tan sols està treballada per la cara frontal; la resta està només desbastada. Més ben dit, la part del darrere es presenta rugosa com si l'haguessin arrancat de la paret on devia estar adossada.

Pica C

La **pica C** presenta una sola peça, el cos de la pila i part del fust, que es troba fragmentat. Podem pensar, doncs, que la base formava part també del mateix bloc i que la columna es devia trencar en el moment de desplaçar-la. És possible que aquesta base formi part del fons del mateix museu, conservada, però, de manera aïllada. Es tracta d'una peça de baixa qualitat, amb la copa treballada de forma irregular i sense gaire precisió. Aquesta part presenta un diàmetre exterior de 62 cm i interior de 50 i una alçària de 32. El cos inferior es troba separat del fust per un collarí circular, de 3 cm de gruix, amb tendència poligonal, però sense definir clarament les arestes ni els costats. Decorativament, hi ha el vas presenta tres parts diferenciades. Per una banda, la part inferior on es reproduïen els mateixos trets que veiem al collarí, és a dir, una forma semiesfèrica amb la insinuació d'arestes. Per sobre d'aquesta part hi apareix una franja llisa, d'alçària irregular, al llarg de tota la circumferència de la pila. Finalment, per sobre hi

trobem directament la vora, de gran alçària i secció rectangular. En la part superior del perfil, en un punt, hi trobem una decoració incisa circular, amb una creu grega simple. Hem de suposar que aquest motiu marca la banda externa de la peça. Segons què es pot observar en l'interior de la peça la pica, en un moment indeterminat es devia fracturar, potser en el mateix moment en que es va trencar el fust. Aquesta fet comportà una reparació moderna amb grapes metàl·liques. Segons l'inventari que presenta Santaeulària, si considerem aquesta peça com a romànica, podria provenir o bé de l'església de Selvanera o bé de Castellbisbal, ja que en la relació que presenta l'autor no hi apareix cap referència a la seva forma o característiques.

Pica D

La **pica D** és una pila de forma cilíndrica, de pedra del país, d'estil renaixentista, que podríem situar entorn del segle XVI. Aquesta peça apareix en l'inventari del Museu Municipal Eduard Camps i Cava, amb el número d'inventari 4/126, i presenta una mesura de 41 cm de diàmetre exterior i una alçària de 35 cm. La decoració d'aquesta peça es concentra tan sols en una meitat, la qual cosa indica clarament per quina banda era vista. Aquest fet permet suposar que, tot i tractar-se d'una peça exempta, es devia ubicar just arran de la paret. En la meitat decorada, un cordó circular llis parteix el cos en dos. En la part superior, trobem una faixa llisa que desemboca al llavi superior, format per un engruiximent circular del perfil que forma una motllura. A la part inferior trobem, en primer lloc, un segon cordó circular, molt menor en amplària i projecció. Per sota, hi apareix una petita motllura convexa plana, d'on sorgeixen daus rectangulars que formen un fris en forma de merlets inversos. En la part inferior del vas trobem una decoració contínua de gallons en negatiu. La pila queda limitada en la part inferior per un collarí circular, que devia servir d'enllaç amb la columna de suport.

La **pica E** es correspon amb una porció de la part inferior d'una pica baptismal de pedra del país, amb

Pica E. Piles beneiteres diverses conservades al fons del Museu Municipal

una alçària màxima de 21 cm, una amplària de 31 i una llargada de 34. En la part exterior presenta una decoració gallonada amb molt relleu. En aquest cas, la pila presenta, també, decoració interior en forma d'una creu grega. Per la profusió decorativa i la seva exagerada decoració, aquesta producció es podria situar en època barroca, però sense certesa a causa de la seva conservació fragmentària.

NOTES COMPLEMENTÀRIES

En la major part del casos la cronologia proposada s'ha de considerar únicament de manera temptativa. Les referències bibliogràfiques són molt escasses, i en general, poc fiables. A més a més, com que són obres menors i de factura simple presenten una datació complexa segons criteris estilístics.

BIBLIOGRAFIA

- CAMPS, Eduard - SANTAELÀRIA, Joan, *Guissona*. Guissona 1982, p. 672.
- DIVÍ, C. - GARGANTÉ, M. - OLIVA, J. - RIVERA, F. X.
- ROS, J. - VERDÉS, P., *Inventari del patrimoni arqueològic, arquitectònic i artístic de la Segarra Volum VI Torrefeta i Florejacs*. Guissona, 2010.
- Fitxa 4/46 del registre dels 90 del Museu Eduard Camps i Cava.

FIGURETA DE LA VERGE AMB EL NEN

Nucli: Guissona
Distància des de Cervera: 15 km
Accés: Carretera
Indret: Dins el nucli urbà, al carrer Tapioles

Tipologia: Escultura
Època: Segles XVII-XVIII
Estil: Barroc
Estat de conservació: Bo
Interès: Baix

UTILITZACIÓ

Original: Religiós/Culte
Actual: Civil/Peça de museu

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Figureta que representa la Verge amb el Nen d'època barroca, conservada al fons del Museu. La imatge, amb una alçària de 16,5 cm, descansa sobre una peanya motllurada de 6 per 5 i un gruix de 2 cm. La peça, de procedència incerta, es troba en força mal estat. Així, el cap de la criatura s'ha perdut, i en el conjunt tan sols es conserven traces de la policromia i els acabats origi-

nals. Maria és representada dempeus, en un lleuger *contrapposto*, i sostinent el Nen amb les dues mans. La Verge es presenta vestint una túnica talar, amb mantell que li cobreix el coll i presumiblement li cau per l'esquena. El seu rostre, força malmès, queda emmarcat per l'arrancada dels cabells en ondes suaus. Per sobre dels cabells llueix un vel llarg, que li penja endarrere, fins als peus i que subjecta també amb la mà esquerra. El Nen, per altra banda, es presenta vestit amb una túnica també llarga i duent a la mà una esfera com a símbol de la creació. Segons les restes de policromia es pot aventurar que el vestit de Maria es trobava totalment cobert de daurat.

Petita talla de fusta amb la representació de la Verge destinada al culte particular

Tot i que amb la lleu torsió, el cos de Maria, presenta cert dinamisme, el cap es mostra frontal i estàtic. En el conjunt, a més, es pot apreciar un seguit desproporcions. Trobem que Maria mostra una figura excessivament ampla respecte a la seva alçada i que presenta els braços molt curts i el cap massa gran en relació amb el cos. Així mateix, el vestuari també presenta alguns problemes, amb plects massa grans i exagerats en relació amb les dimensions globals. A causa de les seves dimensions i les pèrdues, resulta complicat emetre un judici sobre la figura de Jesús. De tota manera, podem dir que es tracta d'una peça de baixa qualitat, destinada exclusivament a l'ús particular. Atès el seu estat de conservació i a la seva qualitat es difícil concretar-ne una cronologia, més enllà que es deu tractar d'una producció barroca d'entre els segles XVII i XVIII.

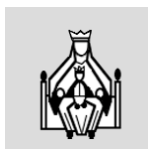
BIBLIOGRAFIA

- Fitxa 4/49 del registre dels anys 90 del Museu Eduard Camps i Cava.

REPRESENTACIÓ DE CRIST CRUCIFICAT

Nucli: Guissona
Distància des de Cervera: 15 km
Accés: Carretera
Indret: Dins el nucli urbà, al carrer Tapioles

Tipologia: Escultura
Època: Segles XVII-XVIII
Estil: Barroc
Estat de conservació: Baix
Interès: Baix

UTILITZACIÓ

Original: Religios/Culte
Actual: Civil/Peça museu

DESCRIPCIÓ TIPO LòGICA

Crist crucificat sobre peanya de factura simple i matussera

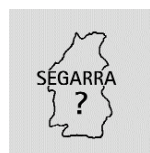
Representació de Crist crucificat conservada al fons del Museu Eduard Camps. Es tracta d'una peça d'època barroca, difícil de situar cronològicament amb més concreció per culpa de la seva baixa qualitat. Una base rectangular simple serveix de suport per a una creu de fusta de 68 per 34 cm formada per l'encreuament de dos llistons amb coronaments en forma de palmeta vegetal daurada a la part superior i als laterals. La creu es presenta pintada de negre, amb el contorn perfilat en daurat. Per sota del coronament vegetal superior resta l'encaix per a un element perdut, segurament la placa amb la inscripció "INRI". La figura de Crist presenta un treball molt sumari, sense cap tipus de tractament anatòmic. Presenta un tors cilíndric, amb un lleuger estrangulament a la cintura i lleus incisions per marcar els abdominals, el pit i les costelles. La figura conserva tan sols un braç amb un lleuger tornejat per indicar-ne les parts. Aquesta extremitat presenta un acabat pla, per representar la mà, i se n'individualitza tan sols el polze. Per altra banda, les cames presenten també un treball simple indiquen certa flexió i insinuen els genolls. Jesús presenta el cap caigut vers la dreta. Els cabells que cauen endarrere i sobre l'espatlla dreta són tractats de manera senzilla, amb lleus incisions per indicar l'ondulat. La part del darrere del cap es correspon amb un afegit i se suposa un solc a tot el voltant, potser per encastar-hi o subjectar una aurèola perduda. El rostre presenta un tractament esquemàtic i poc naturalista i insinua lleugerament la barba. Crist apareix duent un perizoma que es nua a la banda dreta i penja fins a mitja cama, per sota el nus. El personatge es troba unit a la creu per claus piramidals, exageradament grans. En tot el personatge es conserven traces de la policromia amb la carn pintada d'un ocre rosat,

els cabells castanys foscs i el perizoma blanc i els claus negres. En aquest cas, la pintura esdevé el mitjà per accentuar o definir alguns trets facials i anatòmics. Es tracta d'una peça de molt baixa qualitat, de tipus popular, destinada a l'ús personal i privat.

BIBLIOGRAFIA

- DUCHET-SUCHAUX, Gaston - PASTOUREAU, Michel, *Guía iconográfica de la Biblia y los Santos*. Madrid, 1996, ps. 114-116.
- Fitxa 4/48 del registre dels anys 90 del Museu Eduard Camps i Cava.

REPRESENTACIÓ DE CRIST CRUCIFICAT

Nucli: Guissona
Distància des de Cervera: 15 km
Accés: Carretera
Indret: Dins el nucli urbà, al carrer Tapioles

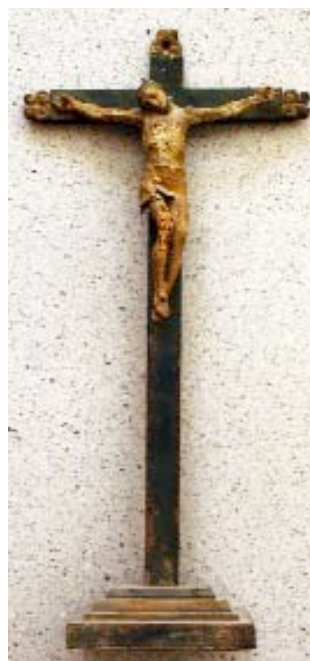

Tipologia: Escultura
Època: Segles XVII-XVIII
Estil: Barroc
Estat de conservació: Baix
Interès: Baix

UTILITZACIÓ

Original: Religios/Culte
Actual: Civil/Peça de museu

DESCRIPCIÓ TIPO LòGICA

Crist crucificat, destinat al culte particular

Crist crucificat d'època barroca, de procedència incerta, conservat al Fons del Museu Eduard Camps i Cava. Una peanya esgraonada, de 17 cm d'ample i 5,5 d'alt, sustenta una creu de fusta de color negre, de 29 per 55,5 cm formada per l'encreuament de dos llistons. Els extrems de la peça es troben coronats per florons vegetals daurats, formats a partir de dues volutes que es recargolen de manera simètrica. Tot i tractar-se d'una peça de petit format és una obra de

certa qualitat, on es pot veure el gust per la representació anatòmica del cos. Així, trobem una figuració naturalista de Jesús amb un treball relativament acurat de la musculatura i el cos en general. Tot i l'estat en què es troba la peça, especialment afectada pels corcs en el genoll dret i el tors, es pot veure la voluntat de representar correctament les cames i els braços amb els diferents músculs i articulacions. Aquesta intenció es pot veure també en el tors, on de manera menys evident s'indiquen el pit, les costelles i els abdominals. Aquest interès naturalista no es veu tan clar en el cap; Crist presenta el cap caigut sobre la banda dreta, en una posició ua mica forçada, i el rostre, tot i mantenir un treball més o menys acurat, resulta fred i poc expressiu en relació amb els fets que s'estan mostrant. Jesús presenta els cabells en ondes que cauen suauement a l'esquena, i una barba tot just insinuada. La seva nuesa es cobreix per un drap de puresa blanquinós, format per una tela nuada a la dreta, d'on penja lateralment. Les robes presenten un treball suau però correcte. En el cap de Crist s'hi pot veure un encaix que segurament servia per subjectar una aurèola metàl·lica o, si més no formada per una altra peça. En la creu, per sobre del cap, s'hi pot veure la presència d'un orifici que originalment devia servir per sostenir una cartel·la amb la inscripció: "INRI". La policromia de la peça s'ha conservat parcialment, de manera que la imatge pot haver perdut part de la seva expressivitat. Segons les traces presents, Jesucrist presentava una pell blanquinosa i els cabells de colors marró fosc. No han perviscut rastres vermells, que haurien servit per indicar la sang. Segons que sembla els trets fàcils s'haurien acabat de definir amb l'ús de la policromia. Atesa a la naturalesa de la peça, la manca de trets distintius i sobretot la manca de dades que ajudin a contextualitzar-la, tan sols podem respectar la cronologia aportada pel registre del museu, que la situa entre els segles XVII o XVIII, sense arribar a matisar més.

BIBLIOGRAFIA

- DUCHET-SUCHAUX, Gaston - PASTOUREAU, Michel, *Guía iconográfica de la Biblia y los Santos*. Madrid, 1996, ps. 114-116.
- Fitxa 4/48 del registre dels anys 90 del Museu Eduard Camps i Cava.

CREUS DE FERRO

Nucli: Guissona
Distància des de Cervera: 15 km
Accés: Carretera
Indret: Dins el nucli urbà, al carrer Tapioles

Tipologia: Creus de ferro
Època: Diversa
Estat de conservació: Bo
Interès: Baix

UTILITZACIÓ

Original: Religios/Culte
Actual: Civil/Peça de museu

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Conjunt de creus de ferro amb usos, procedència i cronologia diversa conservades al fons del Museu Eduard Camps i Cava.

Creu A. Es tracta d'una creu patent, és a dir, amb els braços que s'eixamplen en allunyar-se del centre i amb vora còncava, formada per l'encreuament de dos eixos iguals, de 24 cm units entre per un clau. Un tub cilíndric del mateix metall s'u-

Creu A

neix a la part inferior de la creu mitjançant una soldadura. Aquesta peça, que originàriament servia de suport, es troba partida als 24 centímetres. Per sota la creu, i enllaçat amb l'asta, trobem la presència d'un penell en forma de banderola de coure que mesura 30 cm de llarg i 17 d'ample. En la part del darrere d'aquesta peça hi trobem dues làmines de ferro que s'hi enganxen amb claus i que es recargolen al fust de la creu, la qual cosa en facilita el seu gir. Per tal d'evitar que el penell rellisqui més enllà de la zona desitjada, per sota seu, el fust de la creu presenta un engruiximent. Segons l'inventari del museu, dels anys 90, aquesta peça seria d'origen romànic; aquesta cronologia, però, no resulta evident.

Creu B

Creu B. Es tracta d'una creu de ferro forjat, amb asta i penell. És una creu grega fletxada, amb nusos ovalats en els braços. Està formada per l'encreuament de dues peces iguals, de 36 cm. En l'eix vertical, la fletxa

inferior desapareix, substituïda per l'enllaç amb l'asta. L'ornamentació es divideix en dues varietats: per una banda hi trobem perforacions en forma de creus i punts en els extrems i els nusos i, per l'altra, incisions en forma d'arc i de flors al llarg dels braços. L'asta, de 53 cm, és relativament cilíndrica. Aquesta part es troba soldada amb la creu i assegurada per un parell de claus. Per sota del punt on es troba el penell presenta un engruïment per fer-li de límit. El penell es correspon amb una banderola del mateix metall, amb dues puntes de 13 per 7 cm. Aquest element s'uneix amb l'asta per petites barnilles que sorgeixen dels extrems

Creu C

del darrere la banderola i l'abracen formant una anella. En aquest cas, el registre del museu situa la producció entorn al segle XIV, tot i que, com en el cas anterior, no presenta elements que ens portin a confirmar aquesta cronologia.

Creu C. Creu llatina patent de vores còncaves sobreposada a una segona creu de Sant Andreu o sautor amb les vores afusades a tall de pètals. Les dues creus estan unides entre si per un clau que les travessa i sobresurt en punta per darrere. La tija s'uneix a la part inferior de l'*stipes*, braç vertical de la creu, mitjançant una soldadura. La creu mesura 23 cm d'alçària per 20 d'amplada i l'asta 50 cm. Com en el cas anterior aquesta peça és datada en el segle XIV, sense

proves que ho constatin.

Creu D. Creu llatina de forja, derivació d'una creu ancorada. Dels extrems de cadascun dels braços en sorgeix a banda i banda una prolongació que es replega avall i en direcció al braç forma una voluta. Els dos braços de la creu es troben units entre si per un clau. En la part inferior no hi trobem l'acabament ancorat, sinó que el mateix braç esdevé l'asta per situar la creu. En aquest cas, i atesa la seva funcional-

Creu D

tat, l'amplària del braç vertical va decreixent fins a acabar en una punta que es troba doblegada. Aquesta deformació pot ser el resultat d'arrancar-la del seu emplaçament original. Abans de començar la punta, el braç es troba travessat per un clau que devia formar part del seu ancoratge. En conjunt aquesta creu mesura 29 cm de *patibulum* i 40 de *stipes*, incloent el seu acabament apuntat. Segons l'inventari del museu, aquesta peça s'ha de situar en època romànica.

Creu E

Creu E. Es tracta d'una creu llatina de forja, feta amb una sola peça, que mesura 22 per 12 cm. Presenta els braços rectes, amb acabament curvilini i vora còncaua. Del punt on s'entrecruen els dos braços, en sorgeix una estrella de quatre puntes rectes de petites dimensions i en aspa, de manera que entre els eixos de la creu en sobresurten les quatre puntes. De la part infe-

rior sorgeix una barnilla tornejada de 8 cm que finalitza en una peça cilíndrica amb dos forats que serveix per unir al peu, actualment, una peanya de fusta tornejada moderna. Aquesta peça, segons l'inventari, es situa al segle XVII.

Atesa la falta de context de les diferents creus, per la seva tipologia i característiques podem pensar que tindrien orígens diversos tals com coronament de fites de terme, de làpides o d'altres elements amb una funció religiosa i decorativa. Així mateix, tenint en compte la seva factura, és difícil establir amb seguretat una cronologia i cal posar en dubte les dates proposades en l'antic inventari del museu. En el llibre *Guissona*, en presentar les peces que integren el fons, també hi apareix anomenada la presència d'una creu de forja com a peça romànica. En qualsevol cas, tampoc no podem relacionar amb seguretat aquesta referència amb cap de les que es conserven actualment al fons.

BIBLIOGRAFIA

- Fitxes 4/53, 4/54, 4/55, 4/56, 4/57 del registre dels anys 90 del Museu Eduard Camps i Cava.
- UCLA, Pierre, "Ensayo de evaluación de nuestros conocimientos tocante a las estelas discoideas" a *Cuadernos de Sección. Antropología-Etnografía* 10. Donostia, 1994, ps. 609-626.
- UCLA, Pierre, *Dictionnaire multilingue sur les steles discoïdales*. 1992.
- LOPEZ, José Ramon - MENCHON, Joan, "El diccio-

nario multilingüe de Ucla: génesis y evolución" a *Cuadernos de etnología y etnografía de Navarra* 65. Guadalajara, 1995, ps. 127-190.

- Creu [en línia], Enciclopèdia.cat, 2008 [data de consulta: 16 de març del 2013]

- <http://www.enciclopedia.cat/enciclop%C3%A8dia/gran-enciclop%C3%A8dia-catalana/EC-GEC-0172954.xml?s.q=creu>

- CAMPS, Eduard - SANTAELÀRIA, Joan, *Guissona*. Guissona, 1982, 672.

ELEMENT DE DECORACIÓ ARQUITECTÒNICA

Nucli: Guissona
Distància des de Cervera: 15 km
Accés: Carretera
Indret: Dins el nucli urbà, al carrer Tapioles

Tipologia: Decoració arquitectònica
Època: Medieval/moderna
Estat de conservació: Mitjà
Interès: Baix

UTILITZACIÓ

Original: Religios/Decoratiu
Actual: Civil/Peça de museu

DESCRIPCIÓ TIPO LòGICA

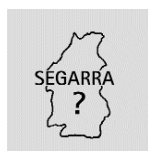
Element de decoració arquitectònica, de cronologia i procedència incerta. Es tracta d'una peça de pedra del país tallada de manera irregular, que forma diversos encaixos. Per la seva forma podem pensar que es tracta d'una peça decorativa similar a la que trobem in situ, com a clau d'arc de la volta de les Fonts de la vila. Presenta els laterals plans, mentre que la part del davant pren la forma d'un pla inclinat per acollir-hi el motiu decoratiu. En la part del darrere, de forma molt irregular, hi trobem una protuberància a tall d'encaix. En la part superior s'hi pot apreciar la presència d'una cavitat. Aquesta presència podria fer pensar en algun contenidor de líquids similar a una pica beneitera, però, per la manca d'un treball de la superfície, més segurament es tracta d'un encaix. En la part frontal hi podem veure la figuració d'un rostre

Element decoratiu segurament profà conservat en el fons del Museu

antropomorf de factura simple i formes arquetípiques. Presenta uns ulls ametllats incisos, amb les parpelles definides de manera més suau. La peça mostra un nas ample i poc prominent, emmarcat per una galtes rodones destacades. La cara es completa amb una boca en forma d'arc, tan sols incisa. En la part superior, el front es troba solcat per una arruga que ressegueix en part la forma dels ulls. Es tracta d'una producció popular, tosca, amb un estil barroer, similar a les representacions de la font de l'Estany. Per aquest motiu, i per la manca de qualitat i d'informació documental, és difícil atribuir-li amb certesa una cronologia.

CONJUNT DE FRAGMENTES ARQUITECTÒNICS

Nucli: Guissona
Distància des de Cervera: 15 km
Accés: Carretera
Indret: Dins el nucli urbà, al carrer Tapioles

Tipologia: Tipologies diverses
Estat de conservació: Mitjà
Interès: Baix

UTILITZACIÓ

Original: Usos diversos
Actual: Civil/Peça de museu

DESCRIPCIÓ TIPO LòGICA

Conjunt heterogeni de peces de característiques i moments diversos que formen part del fons del Museu Municipal i que comprenen elements de suport o de decoració arquitectònica diversos. En la major part dels casos, no es conserva informació pel que fa a la seva utilitat o procedència, de manera que no se'n pot establir amb seguretat una cronologia o una interpretació.

Element A

La **peça A** es tracta de la part baixa d'una columna formada per un base piramidal truncada i amb les arestes suavitzades, fins a esdevenir troncocònica, de 16 cm de costat i un alçària de 24 cm. D'aquesta part en sorgeix un segon cos cilíndric, a tall de tambor, de 8 cm d'alçada. Aquesta peça, de factura sim-

Element B

Element C

ple, es podria correspondre a la base d'una de les piles beneiteres conservades al fons del Museu o podria tractar-se de l'arrancada d'un columna de tipus decoratiu.

La **peça B** es tracta també d'un element de suport, compost per una base quadrada molt desgastada, que dóna pas a una columna cilíndrica, sense cap tipus de transició. Aquesta part finalitza amb un collarí circular per sobre del qual trobem l'arrancada d'una part cilíndrica trencada. Com en el cas anterior, també es podria tractar del suport d'algun tipus de pila.

La **peça C** és un Fust de columna formada a partir de cinc cordons circulars de 33 cm de diàmetre i una alçària de 42 cm. Es tracta d'un element fora de context, sense informació pel que fa a la procedència, l'ús original ni la seva cronologia. Podria formar part d'algun tipus de suport o presentar una altra utilitat indeterminada.

Element D i E

Les **peces D i E** són dues peces idèntiques, de 78 per 25 cm de costat i una alçària de 22 cm. Una de les dues es troba fragmentada en dues parts. Segurament en origen es van concebre com a ampit d'algun tipus d'obertura. Estan formades per un sòcol rectangular que serveix de base per disposar als extrems dues bases globulars. Dels quatre costats de les bases, en les bandes exteriors, en sorgeixen uns flocs en relleu a tall de potes decoratives. Al centre, separant els dos elements de suport i sobre el sòcol, hi trobem una peça romboïdal en relleu. En el registre antic del museu, de manera improbable, aquestes peces s'han considerat com a part d'un claustre. En cas de ser així, no podrien ser les bases de les columnes que devien sustentar les arcades principals, tant per les dimensions com per la seva proximitat. En tot cas, es podria tractar del suport de les divisions d'un arc geminat. Tot i que l'ús adjudicat de

Element F

manera tradicional resulta dubtós, respectarem l'estil proposat i la cronologia i situarem les dues peces com una factura gòtica. L'**element F** es correspon amb un basament d'una pilastra cilíndrica, seguint principis classicistes, de 27 cm per 32,5 i 12 cm d'alçària. Aquest consta d'un plint rectangular i, per sobre, un seguit de motlures que configuren pròpiament la base, amb un tor inferior, una escòcia i un tor superior que devien donar pas a la mateixa pilastra. Aquesta peça s'ha situat com a gòtica, tot i que pel seu alt regust classicitzant potser s'hauria de llegir en clau renaixentista o fins i tot posterior. Com hem dit, aquesta base devia anar vinculada a una columna adossada, ja que la part del darrere es presenta plana i retalla part de la seva circumferència.

L'**element G** es correspon a la part baixa d'una columna de fust octogonal i amb base cúbica, de 23 cm de costat i una alçària global de 80 cm. Es tracta d'una peça de bona factura, amb arestes ben definides i amb pedra de qualitat. Es podria tractar d'una peça gòtica, part del suport d'un pila beneitera perduda o fins i tot d'algun tipus de creu de terme.

Element G

Element H

La **peça H** és una base quadrada de 42 cm de costat i 22 d'alçària que parteix d'un petit tor prismàtic. A partir d'aquí es dóna una reducció uniforme i progressiva dels costats, de forma còncava, mantenint les arestes als angles. En el segon cos d'aquesta base, es dóna una reducció més accentuada, i s'incorpora trompes a les cantonades per donar pas a un fust octogonal perdut. Segurament es tracta del basament per a algun tipus d'element, tal com la columna d'un pila o l'eix vertical d'un creu o fita de terme.

BIBLIOGRAFIA

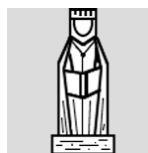
- Fitxes 4/79 i 4/80 del registre dels anys 90 del Museu Eduard Camps i Cava.
- Fitxes 4/97 del registre dels anys 90 del Museu Eduard Camps i Cava.

ÀNGEL CUSTODI

Nucli: Guissona
Distància des de Cervera: 15 km
Accés: Carretera
Indret: Dins el nucli urbà, al portal de l'Àngel

Tipologia: Escultura
Època: Segle XVII
Estil: Barroc
Estat de conservació: Desaparegut
Interès: Baix

UTILITZACIÓ

Original: Religiosa/Apotropaica
Actual: Desaparegut

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Fotografia on es pot veure l'aspecte original, i més popular, del portal de l'Àngel a principis del segle XX. En la imatge s'hi pot veure també la presència de l'escultura de l'Àngel, del segle XVII

Representació escultòrica de l'Àngel Custodi encarregat de vetllar el portal Major situat al final del carrer de la Font. Actualment, el Portal de l'Àngel és l'únic dels accessos a la vila closa que s'ha conservat. Malgrat que aquesta construcció fou molt modificada a finals de segle XX, s'hi ha mantingut una fornícula per allotjar la imatge de la figura titular. L'escultura actual és una talla de pedra bastant pròxima a la representació antiga de l'Àngel, destrossada durant la Guerra Civil i documentada en algunes fotografies. Segons que es pot observar es tractava d'una talla de fusta policromada, de dimensions més grans que les reals representada seguint els esquemes propis d'aquest personatge. Així doncs, l'Àngel era representant com una figura masculina, dempeus, amb trets una

mica andrògins. Apareixia amb les ales desplegades i vestit amb una túnica amb cintes encreuades sobre el pit i un cenyidor a la cintura. A les mans duia els atributs habituals, l'espasa, amb què defensava el débil i castigava el pecador, i la corona com una al·lusió a la glòria celestial o en referència a la mateixa població, per assimilació de la corona amb la bandera.

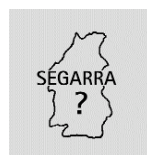
NOTÍCIES HISTÒRIQUES

Segurament la imatge de fusta del segle XVII substituïa ja una representació anterior, d'origen medieval, que també hauria desaparegut. Segons que presenta Gabriel Llopart, en el seu article, durant la baixa Edat mitjana, el culte a l'Àngel Custodi prengué una gran rellevància a nivell municipal; per aquest motiu aquest personatge ocupà progressivament capelles i altars. Així doncs, és probable que l'advocació del portal Major de Guissona nasqués ja en aquest moment i que hagi perviscut fins avui.

BIBLIOGRAFIA

- AA.VV., *Història Gràfica de la Segarra*. Cervera, 2001, p. 143.
- CAMPS, Eduard - SANTAELIÀRIA, Joan, *Guissona*. Guissona, 1982, ps. 52, 170.
- LLOMPART, Gabriel, "El Àngel Custodio en la Corona de Aragón en la Baja Edad Media" a *Fiestas y liturgia: Actas del coloquio celebrado en la Casa de Velazquez*, 12/14/12/1985. Madrid, 1988, p. 252.
- SANTAELIÀRIA, Joan, *Història gràfica de Guissona*, Vol. III. Guissona, 1999, p. 75.

SANT ROC

Nucli: Guissona
Distància des de Cervera: 15 km
Accés: Carretera
Indret: Dins el nucli urbà, al carrer Bisbal, 45

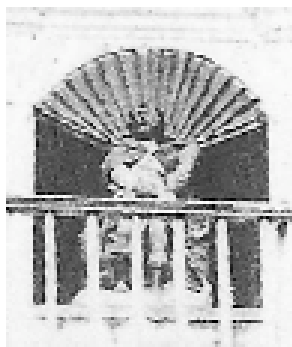
Tipologia: Escultura
Època: XIX-1845?
Estil: Historicista, d'ascendència barroca
Estat de conservació: Desaparegut

UTILITZACIÓ

Original: Religios/Culte
Actual: Desaparegut

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Representació de Sant Roc en una talla de fusta seguint la iconografia habitual del sant. Així doncs, el

Talla de fusta de Sant Roc de mitjans de segle XIX, present al portal Bisbal fins a la seva destrucció, que després fou heretada per l'Ateneu.

Imatge actual de Sant Roc en substitució de l'original, perduda segurament durant la Guerra Civil

sant és representat com un home adult, amb barba i cabells llargs, vestint la capa pròpia d'un pelegrí fermada al coll amb el que es podria interpretar com una petxina. El sant alça la mà esquerra en un gest de difícil interpretació, mentre que amb la dreta s'arromanga les faldilles per mostrar les nafres de la pesta. Al seu costat esquerre hi apareix un element poc clar, que es podria relacionar amb el gos que li llepà les ferides fins a guarir-les-hi. Segons la llegenda, un cop el sant fou restablert emprengué un pelegrinatge per ajudar tots els malalts de pesta. Aquesta tradició justifica que el sant es representés habitualment com un pelegrí i que fos invocat en contra de la pesta i altres epidèmies.

Tot i que no se'n conserva menció documental, probablement aquesta talla, com la del portal de l'Àngel, fou destruïda durant l'any 1936. En el seu lloc, en un

Fotografia de principis del segle XX, on es pot apreciar l'aspecte que presentava el portal de Sant Roc, amb la fornícula que allotjava la imatge original (Jaume Tresens/ Salvador Serra/Francesc Miró/Anna Serra /Història Gràfica de la Segarra)

moment indeterminat, s'hi col·locà una nova representació de Sant Roc, amb la mateixa iconografia. En aquest cas, la imatge presenta altres distintius propis dels pelegrins, com són un barret d'ales amples amb petxina i un bordó amb una carabassa.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES

Segons que exposa Eduard Camps, la primera imatge es col·locà a la fornícula del desaparegut portal a partir de l'any 1845. En aquest moment, arribaren a la població dos malalts de còlera a qui no es deixà accedir al nucli antic tallant-los el

pas al carrer Guiguetes. Els dos afectats, tot i el rebuig, superaren la malaltia sense contagiar-la a ningú més. Davant d'aquest miracle, per vot popular es posà la imatge de Sant Roc en l'altar del Carme de l'església i al mateix portal. Quan s'enderrocà l'antic accés i es construí l'Ateneu, es decidí mantenir l'advocació; es situà la imatge de Sant Roc a la façana i se'l convertí en patró de l'entitat. Aquest sant era honorat amb una missa-ofici al matí, el rosari a la tarda i balls populars al vespre. Entre aquestes danses destacava el ball dels ventalls, actualment desaparegut.

BIBLIOGRAFIA

- AA.VV., *Història gràfica de la Segarra*. Cervera 2001, ps. 142, 143.
- CAMPS, Eduard – SANTAELÀRIA, Joan, *Guissona*. Guissona, 1982, ps. 164, 316.
- DUCHET-SUCHAUX, Gaston – PASTOUREAU, Michel, *Guia iconogràfica de la Bíblia y los Santos*. Madrid 1996, ps. 334-335.
- SANTAELÀRIA, Joan, *Història gràfica de Guissona*, Vol. III. Guissona 1999, ps. 74 i 76.

RETAULE DE SANTA MÒNICA

Nucli: Guissona
Distància des de Cervera: 15 km
Accés: Carretera
Indret: Dins el nucli urbà, al Raval Bisbal

Tipologia: Escultura
Època: Segle XV
Estil: Historicista
Estat de conservació: Desaparegut
Interès: Baix

UTILITZACIÓ

Original: Religios/Culte
Actual: Desaparegut

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Retaule dedicat a la *Virgen del Niño Perdido*, que es trobava al convent de Santa Mònica fins a la seva desamortització, l'any 1835. No es coneix bibliografia que faci referència a aquesta peça i tan sols es troba documentada per una litografia anterior a la seva destrucció. La imatge presenta l'aspecte del retaule i, a sota, la signatura de l'autor del gravat, el monjo Agustí Descaç P. Juan Sabatés de Sant Miquel. Dins un motiu decoratiu del mateix moble hi apareix la data de 1833. Santaelària identifica aquest moment amb el moment de confecció del dibuix, tot i que, com que es troba dins la mateixa peça es podria interpretar més clarament

Gravat de la primera meitat del segle XIX que documenta la presència d'un retaule a l'església del convent de Santa Mònica, totalment imbuït pels cultes agustinians (Joan Santeulària/Història Gràfica de Guissona)

com al moment de construcció del mateix retaule. Així doncs, i considerant aquesta cronologia, podem pensar que es tractava d'un retaule de la primera meitat del segle XIX, d'estil historicista, amb un marcat regust clàssic i evidents influències barroques.

Tot i l'escassa qualitat de la representació podem veure que el retaule s'articulava com un temple tetràstil, a partir d'un podi a dos nivells. El nivell inferior sobresortia en els extrems i creava dos plans decorats amb un cassetó, cadascun dels quals allotjava una cartel·la on figurava: Año i 1833. Enmig d'aquests dos sobresortints hi havia la taula de l'altar amb el frontal decorat per un fris amb volutes per tot el voltant. El segon nivell del podi estava format per un únic pla delimitat per cornises. Aquesta part servia per allotjar un cartutx central de grans dimensions amb els angles còncaus que anunciava la dedicació de la peça. A banda i banda, un cartutx més petit resseguit per volutes vegetals servia per identificar els dos Sants de la part superior.

Per sobre del sòcol, hi havia el cos principal del temple comptat per quatre columnes adossades rematades per un capitell de derivació coríntia que servia per sostenir l'entaulament. La distància entre les columnes no era equitativa, sinó que l'intercolumni central era molt més ampli per tal d'allotjar la imatge principal dins d'una fornícula. Aquesta obertura estava composta per un arc de mig punt que descansava sobre una imposta motllurada que servia de coronament als dos muntants

de l'arc. Aquesta obertura o bé donava pas a una fornícula profunda o més probablement servia per allotjar una pintura de la *Virgen del Niño Perdido*, segons les estampes pròpies del moment. Es tracta d'una advocació mariana aollida pels agustins descalços, d'origen Valencià. Segons que podem apreciar en la litografia, la imatge vestida de la Verge amb el Nen en braços descansava sobre una formació nebulosa amb querubins alats. Al seu torn, aquest element es trobava recolzat en una peanya bulbosa. El conjunt de l'escena quedava emmarcat per cortinatges que resseguien l'arcada i que podien ser reals o ficticis. Finalment, aquesta representació estava flanquejada per dos àngels turiferaris. En les cel·les laterals i en correspondència amb les cartel·les hi havia les representacions escultòriques de Sant Tomàs de Villanueva i de Santa Clara de Montefalcone, dos sants també de tradició agustiniana. Segons que podem veure en el gravat, és possible que en els laterals de les columnes laterals hi hagués un quart de columna més per banda. Del capitell d'aquestes en penjava una rama vegetal.

L'entaulament d'aquest retaule estava coronat per una cornisa destacada, decorada amb dentells, que donava pas a un cartutx a tall d'àtic. Aquest element es limitava a l'espai corresponent a les columnes centrals del cos inferior. Es tractava d'una peça rectangular, delimitada per sobre per una cornisa i amb decoració vegetal i volutes que s'obrien lateralment als costats. De cadascuna de les volutes en sorgia una rama vegetal: en un cas, una branca de palma en relació amb sacrifici, i en l'altre, una de llorer per indicar el triomf. Aquest nivell es completava amb la presència de dos gerros curulls de flors als laterals. Finalment, la composició del retaule es completava amb una representació de Sant Agustí, fundador de l'orde, per sobre de la cartel·la en funció d'àtic i que presentava la identificació de Sant Agustí com a bisbe i doctor de l'Església. La representació de Sant Agustí present en la litografia es troba tallada a l'altura dels genolls. Tot i això es pot apreciar que la seva imatge es trobava envoltada per una aurèola de rajos. La seva imatge quedava flanquejada per dos petits gerros més.

Detall sobre la imatge hipotètica de Sant Agustí, presentada per Joan Santeulària (Joan Santeulària/Història Gràfica de Guissona)

NOTES COMPLEMENTÀRIES

Aquesta litografia no ha estat tractada en l'apartat

de pintura, per la seva escassa qualitat o interès com a obra pictòrica. Així doncs, s'ha centrat l'atenció sobre el seu valor documental en relació amb un retaule escultòric desaparegut.

Segons que apunta Joan Santeulària aquesta representació degué ser retallada pel seu propietari per tal d'encabir-la en un marc. Ell mateix, en el volum II del seu llibre *Història Gràfica de Guissona*, planteja una hipòtesi de com podia ser la imatge completa del sant.

BIBLIOGRAFIA

- CAMPS, Eduard - SANTAELÀRIA, Joan, *Guissona*. Guissona 1982, ps. 191-194.
- SANTA TERESA, Diego de, *Historia de la prodigiosísima imagen de Nuestra Señora del Niño Perdido, venerada en el Religiosísimo Colegio de Jesús de Nazareno de Agustinos Descalzos, en la Villa de Caudiel, del Reyno de Valencia*. Valencia 1765, p. 37.
- SANTAELÀRIA, Joan, *Història gràfica de Guissona*, Vol. II. Guissona 1999, ps. 94-95.
- TARRAGÓ, J., "El Monaquisme al Bisbat d'Urgell" a *Església d'Urgell*, núm. 120. Seu d'Urgell 1983, p. 17.

L'ARCÀNGEL GABRIEL I LA VERGE MARIA

Nucli: Guissona
Distància des de Cervera: 15 km
Accés: Carretera
Indret: Dins el nucli urbà, a la plaça Major

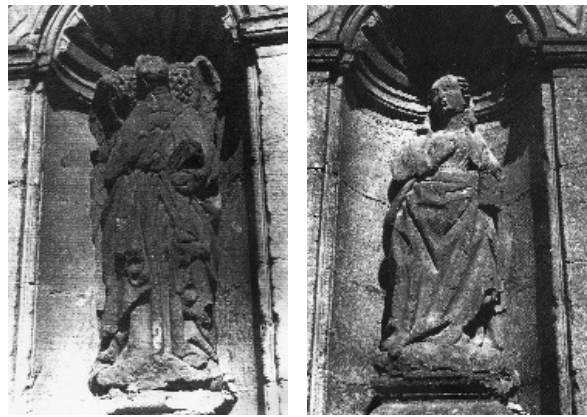
Tipologia: Escultura
Època: Segle XV
Estil: Gòtic
Estat de conservació: Desaparegut
Interès: Alt

UTILITZACIÓ

Original: Religios/Culte
Actual: Desaparegut

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Representació escultòrica de pedra de l'Arcàngel Gabriel i la Verge en el moment de l'anunciació, que es trobaven en la façana de l'església de Santa Maria fins a l'esclat de la Guerra Civil. Es tractava de dues figures aïllades i dempeus sobre peanyes rectangulars motllurades. Tenint en compte el material emprat i la frontalitat de les escultures es possible que les dues ja s'haguessin concebut per ocupar un lloc en alguna façana de l'antic temple romànic. Segons que es pot observar en diverses fotografies les imatges es trobaven força degradades. Tot i aquestes mancances i el desgast

Fotografies on es pot veure l'aspecte que presentaven les dues imatges. En el cas de l'Arcàngel, es pot apreciar la qualitat de la seva factura en detalls com els cabells o les ales. (Joan Santeulària - Història gràfica de Guissona)

general de les representacions, es pot apuntar que es tractava de peces de certa qualitat. La representació de l'Arcàngel havia perdut les dues mans i el rostre, malgrat tot, es podia apreciar encara el detallisme de les ales, dels cabells rinxolats a banda i banda del rostre i del vestuari, de regust clàssic. Aquest referent queda clar sobretot en el gest del braç dret, amb què sostenia la roba, com si es tractés d'una toga. La figura de la Verge, per altra banda, es conservava en millors condicions, tot i que havia perdut la mà esquerra. Aquest personatge anava vestit, també, segons principis clàssicitzants. Maria presentava un rostre dolç i serè, men-

Façana de la parroquial, on es poden veure l'arcàngel i la Verge en les seves fornícules. Per sobre s'hi poden veure les imatges que es trobaven flanquejant el ninxol central, que restava buit (Miquel Martí/Història Gràfica de la Segarra)

tre replegava la mà dreta sobre el pit, en rebre la notícia. Segons podem veure en el cas de la Verge, es tractava de dues imatges amb certa expressivitat, però marcades per la desproporció. Tot i això, traspuaven naturalisme i monumentalitat.

NOTES COMPLEMENTÀRIES

En una fotografia de la façana de l'església anterior a l'any 1936 es pot veure la col·locació de les dues talles en les fornícules dels cossos laterals de la façana. En aquesta mateixa imatge es pot veure com en el cos central, en el lloc on actualment hi ha Sant Pere i Sant Pau, hi havia dues escultures més. Per la poca nitidesa de la imatge no es pot identificar quins sants representaven. Per les seves dimensions i per l'aspecte general que presenten, podem pensar que les escultures de l'Arcàngel i la Verge eren peces reaprofitades originàries de l'església anterior. En aquesta fotografia es pot veure, també, que no hi havia cap imatge ocupant la fornícula principal, destinada a la patrona del temple. El reaprofitament d'imatges antigues i l'absència d'una talla en el punt central fa pensar en una manca de pressupost per acabar de completar el projecte de la nova església, un cop finalitzat el mateix edifici. Les diverses imatges de la façana van desaparèixer durant els saquejos que va patir l'edifici després d'esclatar la Guerra Civil.

BIBLIOGRAFIA

- AA.VV., *Història Gràfica de la Segarra*. Cervera, 2001, p. 144.
- SANTAELIÀRIA, Joan, *Història gràfica de Guissona*, vol. I. Guissona, 1999, ps. 30-31.
- SANTAELIÀRIA, Joan, *Història gràfica de Guissona*, vol. II. Guissona, 1999, p. 17.

RETAULE MAJOR DE L'ESGLÉSIA DE SANTA MARIA

Nucli: Guissona
Distància des de Cervera: 15 km
Accés: Carretera
Indret: Dins el nucli urbà, a l'església de Santa Maria

Tipologia: Escultura
Època: Últim quart del XIX
Estil: Historicista
Estat de conservació: Desaparegut
Interès: Baix

UTILITZACIÓ

Original: Religios/Culte
Actual: Desaparegut

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Fotografia de la imatge imponent que presentava el retaule al fons del presbiteri de Santa Maria (Història Gràfica de la Segarra)

Retaule major de l'església de Santa Maria anterior a la Guerra Civil. Aquesta peça, finalitzada en l'últim quart del segle XIX, estava concebuda com un marc teatral al fons del presbiteri. Es tractava d'una composició gairebé arquitectònica, de línies clàssiques, però amb la grandiloqüència barroca. Segons es pot observar en les fotografies antigues conservades, aquest conjunt partia d'un gran podi i un sòcol que es projectava endavant, en diferents nivells, per sustentar les diverses columnes adossades que definien la part central del retaule i per sustentar, a banda i banda, Sant Pere i Sant Pau, afegits l'any 1926. El podi es trobava dividit en dos parts diferenciades al llarg de tota l'estructura. La part inferior, de color fosc, presentava una decoració en forma de cartel·les, amb límits daurats, que emmarcaven motius vegetals en les parts més destacades. La part superior seguia un sistema similar, però es trobava delimitada per sobre i per sota per cornises. En aquest cas, el motiu decoratiu a l'interior de les cartel·les es repetia i servia en cadascun dels plans com a marc per a diversos elements no identificats. El cos principal del retaule estava compost pels dos sants al extrems i una composició de tres columnes de grans dimensions per banda. Aquestes finalitzaven en un capitell de tipus corinti, que servia de suport per sostenir un entaulament compost per una cornisa amb gran projecció. En l'espai central, la fornícula quedava emmarcada per un arc de mig punt que naixia de les

dues cornises amb què finalitzaven els muntants de l'obertura. En els carcanyols de l'obertura s'hi trobava la representació del que segurament es podria interpretar com dos querubins alats. Per sobre la cornisa de l'entaulament, i tancant l'estructura, hi havia la presència d'un gran àtic. En correspondència amb les quatre columnes centrals aquesta part reproduïa la mateixa volumetria i presentava una decoració estriada, que servia de límit lateral. Per sobre la columna exterior de cada costat, en lloc de l'àtic s'hi trobava la presència d'un gerro a tall de floró. Al centre de l'àtic, hi havia la representació d'un element circular de difícil identificació, potser un crismó. Aquest motiu es troba alat, seguint el model dels discs solars egipcis. Per sobre d'aquesta part trobàvem ja el coronament del retaule, amb dos florons als extrems i una glorificació de l'emblema de Maria sobre una formació nuvolosa i envoltat de rajos daurats.

NOTES COMPLEMENTÀRIES

En una fotografia de la façana de l'església anterior a l'any 1936 es pot veure la col·locació de les dues talles en les fornícules dels cossos laterals de la façana. En aquesta mateixa imatge es pot veure com en el cos central, en el lloc on actualment hi ha Sant Pere i Sant Pau, hi havia dues escultures més. Per la poca nitidesa de la imatge no es pot identificar quins sants representaven. Per les seves dimensions i per l'aspecte general que presenten, podem pensar que les escultures de l'Arcàngel i la Verge eren peces reaprofitades originàries de l'església anterior. En aquesta fotografia es pot veure, també, que no hi havia cap imatge ocupant la fornícula principal destinada a la patrona del temple. El reaprofitament d'imatges antigues i l'absència d'una talla en el punt central fa pensar en una manca de pressupost per acabar de completar el projecte de la nova església un cop finalitzat el mateix edifici. Les diverses imatges de la façana van desaparèixer durant els saquejos que va patir l'edifici després d'esclatar la Guerra Civil.

BIBLIOGRAFIA

- AA.VV., *Història gràfica de la Segarra*. Cervera 2001, p. 144.
- SANTAEULÀRIA, Joan, *Història gràfica de Guissona*, vol. I. Guissona 1999, p. 30-31.
- SANTAEULÀRIA, Joan, *Història Gràfica de Guissona*, vol. II. Guissona 1999, p. 17.